

בסיועה דשמייא

ארבע הטעניות ובין המקרים בהלכה ובאגדה

חיברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי

הצעיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת: "וָשֵׁב וְקַבֵּץ מִקֶּל חָמִים" (רכרים ל^ט)

תמוז תשפ"א לפ"ק

החוויות שיעאו לאור בסיעתא דשמי - בהלכה ובאנדרה:

השבת: הלוות שבת המעשיות, בערוף דברי אגדה להבנת יקורתה וחשיבותה של שבת קורטנו. הטהרה: הלוות בלשון ברורה, אף למתחלים. שאלות אקטואליות ועוד. פומט צבעוני מרהייב ען. סדר היום: השכמת הבוקר, עצית ותפילין, תפילה ועוד, בערוף דברי אגדה נועימים ומחוקם. להיות אלה: חוברת נרחבת לאשה בנותאים: עוזמת נשים, גניעות, האשה במוגלי החויים ועוד. חובה לכל אשחן הנישואין: גיל הנישואין, טידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמחה, שבע ברוכות, הנחות הבית והעוז. האבלות: דיני ימי השבעה, התשליטים, השנה ועוד. וכן ענייני עליוי נשמה, דברי נהמה, אגדה והזק מורתקים. בפוד אב ואם: ההלכות המעשיות דבר יום עם מדרשי חז"ל וסיפוריים מורתקים ומוחזקים. ראש חדש ברכת הלבנה וברכת החמה: בערוף חיזושים נפלאים על המאורות ופלאי הבריאה. הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנחות הטסודה, מאה ברוכות, ברכת המזון ועוד. ודברי אגדה מורתקים. בשורת המתבחה: בש רחלם, הכרשת כלים, תולעים, מליה, פת גוים, טבילה כלים ועוד. ודברי אגדה מורתקים. ראש השנה ויום הכהנורים: הלוות ודברי אגדה מוחזקים למים אלו. כולל סדר הסלחונות והתרת נדרים. חג הסוכות: ניסי ישראל במדבר, חג הסוכות בירושלים, טהרת בית השואבה, האושפיזין, ועוד. ימי החנוכה: הלוות הנוכה לפטריהם, עם סיפור נס חנוכה מדרשי חז"ל ומוקורות היסטוריים, מורתק במיוחד. ט"ז בשבט: מהות היום ומנהיגו, שבת ארץ ישראל ופירוטה, ענייני ברכות ועוד. סדר לשלחן ט"ז שבט עבעוני. ימי הפורים: הלוות פורים, וסיפורו המגילה בהרבה על פי מדרשי חז"ל, מורתק במיויחד! כולל מגילת אסתר. חג הפסח: הלוות הפסח, וסיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועוד. כולל הגדה של פסח עם פריט קער ומתק. ימי העומר: ספירת העומר, לג בעומר, פסח שני ועוד. עם הרוחה מורתקת על מהות הימים בעבר ובהווה. חג השבעות: דיני הגג ויום טוב, סיפורו מرتק של מתן תורה. מגילת רות משולבת בספריו המגילה. שובה לב. ארבע התעניות ובין המידות: פרדי ההלכות, וסיפורו החורבן בהרחה, הגאולה, בית המשיח ועוד. נוגע לב. פרקי אבות: עם פריטי אבות עיניים להבנת פשט המשנה ופירוש שמחת הלב מדרשים, סיפוריים וחווקים מורתקים. מעוזות האוזן: הלוות שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, ישוב ארץ ישראל, ודברי אגדה מורתקים. הרפואה: הלוות שמיות הגוף והנפש, מעוז ביקור חולמים, סייעוד הורים זקנים ועוד, ודברי אגדה מורתקים. ברית מולגה: דברי אגדה מורתקים, וPsihi ההלכות ליזולדת, לרברית, בהורת שם וועה. עם סדר הלימוד לברית יהחק. מון הרב עובדייה: הנחות, מעשים, דרכי לימוד והשכפה על מון רבנו עובדייה יוסף זוקיל, מזוזות אישית. תבורך מנשיים יעיל: קיום לוממות של הרבינו, מזוכה הרבינו, אצילת הנפש וברכת האמונה, מורת יעיל נקי ע"ה. השבת / סדר היום - מחולק ליום וומי: מארז כי חלקים פורטם כיס. בלימוד 3 דקוט מסייםים כל ההלכות בשנה.

מחידי החופרות:

שבת, טהרה, סדר היום, להיות אלה, נישואין, אבלות, פרקי אבות, ברית מילה - 7 ש.

יתר החופרות - 5 ש. **מזריך כל הסדרה** [25] חוברות] – 140 ש.

מארז השבת / סדר היום – לימודי יומני בחלקם – 10 ש.

חוברות מקוירות [טהרה, שבת, להיות אלה] – 3 ש. ברכישה מעל 100 חוברות מקוירות – 1.5 ש לחוברת. אפשרות להטבעה זהב על כל החופרות [עלות 70 אגורות לחוברת + מחיר המשלוח, ההל מ-100 חוברות הזזה] – 02-5802398.

©

כל הזכויות שמורות לעמותת אפיקי מים ע.ר. 580540094

ניתן בשמה לצלם קטעים לצורך לימוד בבית הספר, שיעורי תורה, עלונים וכדומה. לא למטרות מסחר.

אפיקי מים איך לך אממה לך!

היא **אלא בגאניה** – **קעה גאנ אויא!** להשתתפות בזיכוי הרבנים ובחולקות חוברות לאחינו בית ישראל קבלת טופס הו"ק: 6410995@okmail.co.il. ⇔

תרומה באשראי בקהלות – 073-2757000 ⇔ 16563 שלוחה.

ניתן לשולח מייל לקבלת העלוון השבועי "וותגען בדשן" – משה וממן הלבתי בדרכו של מון.

כ- תוכן העניינים ↗

שער האנזה

מבוא אם אשכח ירושלים, מהות האבל על חורבן בית המקדש.....	8
פרק ראשון - חורבן בית המקדש הראשון.....	15
פרק שני - חורבן בית המקדש השני חורבן ביתה, גלגוליה של ירושלים, הכותל המערבי.....	32
פרק שלישי - עשרה הרוגי מלכבות.....	50
פרק רביעי - ארבע התעניות המאווערות שארעו בכל אחת מהן.....	58
פרק חמישי - נחמו נחמו עמי על ביאת המשיח והגאותה הקרובה.....	68
מגילת איילה עם פירוש מילולי קצר ונאה.....	76

שער ההלכה

סעודת המפסקת	84
דברים האסורים בתשעה באב.....	87
אכילה ושתיה / רחיצה	97
סיכה / נעילות הסנדל	99
שינה	101
תלמוד תורה	110
שאלות שלום	110
מלאכה	115
ישיבה על הארץ.....	116
התפירות בליל תשעה באב	124
התפירות ביום תשעה באב	125
חצאות היום ותפירות מנוחה	126
תשעה באב שחל במצואי שבת.....	129
ברית מילה ופדיון בט' באב	137
ברית מילה ופדיון בט' באב דוחוי.....	138
מצואי תשעה באב	138
עשיררי באב	141
ההפרות שאחר תשעה באב	142
ט"ו באב	143
זכר לחורבן בית המקדש	146
הכותל המערבי.....	147
ערב תשעה באב	147

לתוועלת המעניינים:

דברי האגדה הינן על פי מדרשי חז"ל, וכן מהספרים מעם לוועז והتواוצה.
 ההלכות הינן לבני ספרד ולבני אשכנזי, בלבד ממה שמצוין במפורש שיש חילוק ביןיהם.
 העמודדים המסומנים בהלכות ב-(), הם לפי הספר "חיזון עובדייה" ארבע תעניות.
 וכשכתבו סימנו וסעיף, היינו שלחן ערוך אורח חיים.

ראש חודש תמוז ה'תשע"ח

בס"ד

הסכם

הובא לפני הקונטראס היקר "ארבע תעניות ובין המצרים בהלכה ובאגדה", עורך בטוב טעם ודעת ובסדר נכון, דבר דבר על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, שאסף וקיבץ כעמיר גורנה, הרב היקר מאד, שוקד באוהלה של תורה,ليلת כיום יאיר כחשכה כאורה, ריאת ה' היא אוצרו, ועליו יצין נזרו, שמן תורק שלו, טumo ונימוקו עמו, אשרי يولדתו, צינה וסוחרה אמרתו, מרביין תורה ברבים ומורה הוראה, בכדור שם תפארתו, הרב הגאון ובן דוד שלום נקי שליט"א, מתלמידיו המובהקים של מן אמר"ר פוסק הדור רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, והולך בדרךו ההלכתית, לא זו מפסקיו ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר.

בחיבוריו היקרים ברוך ה', הוא מסכם בתמצית ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, זרוי ונשרך, לאסוקי שמעתת אליבא דהילכתא, והביא הלכות מאשר עליה בספריו "ילקוט יוסף", וכן מספרו של מן אמר"ר עטרת ראנשנו רבנן של כל בני הגולת רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, זע"א, והדבר הוא לתועלת מרווחה הן לציבור הארכאים, והן לציבור בעלי הบทים, ולפעלה טבא אמיןא, אישר חיליה לאורייתא.

כמו כן צירף דברי אגדה רבים ומעוררים בעניין חורבן בית מקדשנו ותפארתנו, והמאורעות הקשים שהיו לעם ישראל במשך הדורות, עם ביאור נחמד מאד על מגילת "אייכה", הכל עורך בטוב טעם ודעת, בלשון צחה וברורה השווה לכל נפש, מפי ספרים ומפי סופרים, למשוך לבבות הרוכים לתועלת ויזכוי הרובים.

משנה שמחה יש בלבבי בשומעי כי אף אנשים ונשים הרוחוקים מקיים התורה ומצוותיה, קובעים סדר לימוד בחומרות אלו הנכתבות בשפה קלה ונעימה, ואט את מתקרבים לצור מצחצתם, וזכות הרובים גדולת היא עד מאד. וכבר כתוב הגאון רבי חיים פלאגי בהקדמה לספרו "מועד לכל חי", שם סבו הראשון לצין הגאון רבי יוסף רפאל חזן בעל שו"ת "חקרי לב", בשבח ספריו של הגאון החיד"א ז"ל, ובוקר בספריו הקטנים כמו "מורה באכבע" וקדומה, שהוא מוסר ודינים שיד כל אדם שווה בו, אחד חכם ואחד תם קוראים בו, ובבעל ביתים ישאחו בחיקם, והיתה עמו וקרו בו בליךו בדרך, בים וביבשה, שאין בו טורה כלום. והיה משבח בתהילותיו החיבורים הללו יותר ויותר מכל שאר החיבורים הנוראים, עין כי נמצאים בהם מוסר מלכים ודיניהם המודרניים לאדם ליראת ה' ולעובדו בלבד שלם. עי"ש.

ברכתי להרב המחבר שליט"א שזכה לברך על המוגמר ולחבר עוד חיבורים יקרים טובים ומוסיפים, לזכותם בדבר ה' זו הלכה, ועוד יפיצו מעינינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, ולהרבות חיללים לתורה ולהתעודה. ויהי רצון שזכה זיכרי הרובים יגן בעדים ובعد בניהם אלף המגן, ולא תמושת התורה מפיהם ומפי זרעים ומפי זרעים עד עולם, לאורך ימים וshortות חיים בטוב ובנעימים. "והיה עצ שתול על פלגי מים אשר פריו יtan בעתו, ועליהם לא יובל וכל אשר יעשה יצליח". Amen.

ברכת התורה בהשנה ובאהבה רבה

יצחק יוסף
 יצחק יוסף

הראשון לציון והרב הראשי לישראל
 נשיא בית הדין הрожני הגדול

הగאון הרב משה מרדיי קארפ שליט"א

מחבר סדרת הספרים "הלכות הଘג" ועובד

דברי ברכה

הו ידידי היקר הרב הגאון המובהק רבי דוד שלום נקי שליט"א, זכה להסתופף בצלו של גאון ישראל ומגדולי מוצי הربים, ומקיים עולה של תורה, הראשו לציוו הגאון רבנו **עובדיה יוסף** צ"ל, אשר כל רז לא אניס ליה, וזוכה את הربים באור תורה ובספריו הربים ובשיחות חזוק, שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר לדרש עלם שבשדות, וזוכה להחזר עטרה ליושנה ליהדות ספרד, והגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א אשר הוא מתלמידיו, יצחק מים אף על ידי בנו הראשו לציוו הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעל הילקוט יוסף", וזוכה לחבר חיבורים רבים "בהלה ובעגודה" לחיזוק הربים, והכל בשפה קלה וברורה אך ורק על פי פסקי רשותיו הנ"ל, ושילב בהם הרבה דברי חכמה ומוסר והטעורות לעבודת השם יתרץך, ותהייה להשם יתברך התקבלו החוברות לאלפיهما ורבותיהם בתפוצות ישראל.

והנני לברכו שימשיך לזכות את הربים בחיבוריהם הקדושים של תורה ומוסר, ולהשיב רבים מעוועו, עדי נזכה במהרה ל"זמלאה הארץ" דעה את ה".

כעתירת ידידו הדורש שלומו וטובתו

משה מרדיי קראפ

זמייר כהן

הगאון הרב זמיר כהן שליט"א ז"ר ארగון "הידברות"

מכתב ברכה

הנני בזה בשבח הסדרה הנפלאה שהוברה על ידי ידיך נשוי המאור גדול, גריס באורייתא תדיאר ויראת ה' היא אוצרו, מרבייך תורה ברבים בפה מפיק מרגליות, הרה"ג הרב דוד שלום נקי שליט"א, אשר בהן אסף איש טהור וכותב בלשון בהירה את ההלכות העוסקות בחיי היום יום ומועד ישראל, בדברים שכלי יהודי צרך ללימודם היטב, לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשה, שהרוי "לא עם הארץ חסיד", ולא ידיעת ההלכה אי אפשר לקיים את המצוות כראוי, גם כשהוא ירא שמים החפש בכל נפשו ומאודו להתקרב לבוראו ולעשות רצונו בלב שלם.

ומה גם שהוסיף הרב שליט"א דברי מוסר ומאמרי מדורי חוץ"ל בדברים המאיירים את המצוות ומחזקים ומעוררים להבין את מהות המצוות והחגיגים, בשפה השווה לכל נפש, וכבר פשטה סדרה זו בכל רחבי העולם היהודי באין ספור עותקים, ורבים מעמידים כי היא שעמדה להם לשמר מצוות כראוי לאחר שקבעו לימודם בו בשבתם בבitem ובלכתם בדרך.

אשר על כן מצוה רבה לסייע ולפעול להדפסת והפצת סדרה חמוצה זו, למען יגיעו לכל תפוצות ישראל בארץ ובעולם, להגדיל תורה ולהאדירה. ולא נצרכה אלא לברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להמשיך להרבץ תורה ברבים בתורה שכותב ובתורה שבעל פה, וזוכה את הربים בערו חיבוריהם רבים טובים וموעילים, מתוך הרחבות הדעת ושפע רב ברוחניות ובגשמיota.

"והיה עצ שתול על פלגי מים אשר יתנו פריו בעתו ועלהו לא יוביל וכל אשר יעשה יצלח", אמן.

זמר כהן

๙ פתח דבר כ

חזק"ל שאלו במסכת יומא ט ע"ב, בית מקדש ראשון נחרב מפני שלוש עבירות, עבודת זורה, גלוי עריות ושפיכות דמים. אבל **בית מקדש שני שעסקו בתורה ובמצוות ובגמilot חסדים, מפני מה נחרב?** מפני **שנאת חיננס.** ללמדך ש↙קולה שנאת חיננס כנגד שלוש עבירות. מי שיתבונן יראה שבתקופת בית שני הייתה הרבה תורה בעם ישראל, ובעוונות, החורבן היה בדיק באמצעות תקופת התנאים, בדורו של ר' יוחנן בן זכאי ותלמידיו גדולי התנאים, רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי אלעזר בן ערך, רבי יהושע ועוד, ובתוך כל התקופה הנפלאה הזאת, נחרב בית המקדש. **למה? "שנאת חיננס". זה מההיל!!!**

נתבונן עוד, שמעון הצדיק היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה ועל גmilot Chasidim (ומסתת אבות פ"א מ"ב). בזמן החורבן, היו בפועל שלושת העמודים: תורה - הייתה. גmilot Chasidim - היה, כמו שריאינו בגמרא הנ"ל. וגם עמוד העבודה, שהוא הקורבנות - היה. אם כן, שלשה עמודים חיים וקיימים, אז מהו חסר?! מה לא טוב?! הרי כל העולם קיים בזכותם, אז למה בכל זאת נחרב בית המקדש?! למה בעיות? ומה מלוחמות? פוגרומים? הרוגים וכו', השם יצילנו! **למה? כי הייתה "שנאת חיננס".**

עד כדי כך חמורה שנאת חיננס בעניין הקב"ה!!!

פעם שמעתי הסבר נחמד, למה עד כדי כך? משל אחד שראו אותו לוקח גרזן וכורת את האצבע של חברו, מבון שכעסיו וצעקו עליו, למה אתה עוזה ככה? והנה הוא מшиб: כי הוא בטע כי ברור שייכעו עליו עוד יותר, וכי בשביב שהוא בעט בך, אתה כורת לו את האצבע! והנמשל: שנאת חיננס כל כך חמורה וקשה בעניין הקב"ה, שלא משנה מה חביב עשה לך, עדין זה דבר קטו כדי שעד כדי כך תשנא אותו.

achi ורעי היקרים, בואו כולנו כאיש אחד בלב אחד, נתחזק ונתעורר בדברים אלו, גם אם חברך עשה לך פגע בך, וכי בשביב שהוא אדרבה, אם אתה טוען שהוא לא התייחס אליו! לא לעונות לו לטלפון! הלווא אדרבה, אם אתה טוען שהוא לא בסדר, כי הוא נהג אתך שלא כשרה, ואילו אתה לא כמוני, אתה בסדר, אתה הצדיק והוא הרשע, אם כן בא תתנהג כמו הצדיקים, בא תהיה מתלמידיו של אהרן הכהן "אוהב שלום ורודף שלום, תרדוף אחריו, תביא אותו בחזרה, והכל יבוא על מקומו בשלום".

הנה על הפסוק ויראה יט יז: "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכים את עמייתך, ולא תשא עלייו חטא. לא תקס ולא תטר את בני עמך, ולא רבת לרעך כפוד". כתוב הרמב"ן: **לא תשנא את אחיך 'בלבבך' – בעבר שדרך השונאים לכיסות את שנאותם בלבם, כמו שנאמר (משלי כו כד): "בשפתיו ייכר שׂונא ובקרכו ישית מרמה".** [פירש המצדדות, בחלוקת שפתיו, יעשה השונאה את עצמו כאילו הוא נורci וזר מזו השנאה ואיינה עמדתו, אבל בקרוב ליבו ישם המרימה ואני עזובה]. **ויאמר הכתוב: אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונך, אלא תוכחנו, מידוע בכח עשית עmedi, ולא תשא עליו חטא לכיסות שנאותו בלביך ולא תניגך לו.** כי בהוכחך אותו, יתנצל לך או ישוב ויתווודה על חטאו

ויתכפר לו. ואחריו בן יזהיר שלא תנוקם ממנו, וגם לא תיטור הבלבך מה שעשה לך. כי יתכן שלא ישנא אותך, אבל יזכור לו את החטא בלבינו, ולפיכך יזהירנו שימונה פשע אחינו וחטאתו מליבנו. ואחריו בן יוצה שיאhab לו כמוהו. ע"ב. זאת אומרת, התביעה על האדם, אפילו אם אתה בטוח במאה אחוז שהחابر שלך נהג אתה שלא כהוננו, ואתה הצודק, אבל למה אתה שומר את זה בלבך, ומה אתה לא מדבר אותו על זה? והרי: "בהתבוחח אותו יתנצל אליך, או ישוב ויתוודה על חטאו ויתכפר לו".

גם הרמב"ס בהלכות דעתות פרק ו הלכה ז כתוב: כשיחטא איש לאיש, לא ישטמנו ויתהוק כמו שנאמר ברשעים ושמואל ב' ג'ocab: "ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב, כי שׂנָא אֲבֵשָׁלוֹם אֶת אַמְנוֹן", אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו: لما עשית לך וזה וכדי ולמה חטאתי לך בדבר פלוני שנאמר: "הזכח תobic את עמיתהך". ואם חור ובירך ממנו למחול לו, צריך למחול לו, ולא יהא המוחל(aczori), כמו שראינו אצל אברהם שהתפלל על אלימלך אף שצער אותו מאוד שלקה לו את שרה אשתו.

ובדרך זו שידבר עמו, אומר הרמב"ז, אף לא יבוא חלילה להיכשל באיסור נקימה ונTierah, שכיוון שדיבר והוכיח את חבירו, על ידי כך יתנצל אליו או שיבahir לו את מעשייו שבכלל לא חטא כלפיו, והוא רק חשב והבין אחרת. ועל ידי כך ימחק את השנאה לגמרי ויוציאה מליבבו, ויגיע לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך".

אנחנו אומרים בכל בוקר קודם התפילה: "הריני מקבל עלי מצות עשה של זאהבת לרעך כמוך", והריני אהוב את כל אחד מבני ישראל לנפשי ומואדי". נתבוננו, וכי באמות אנחנו אהבים את כל אחד מבני ישראל עד כדי כך, לנפשנו ומואדנו וכי מותר לשקר "על הבוקר"? אלא הביאור זה, שכאשר יש לנו שאיפה אמיתי לאהוב כל אחד מבני ישראל באמות, ללא הבדלי עדות, חוגים ומגזרים, אז גם אם עדין לא הגענו לדרישה זו ממש, אבל לפחות עצם זה שאחינו בדרך הנכונה, זה כבר דבר גדול ועצום, כי בכל פעם אנחנו מתקדמים עוד קצת ועוד קצת, ובסוף יש סיכוי שנזכה להגעה לזה. لكن זה לא שקר חלילה, ומעיו מה שאמרו ברכות וע"א: "חשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", כי כל שעדיין הוא לא הגען לזה, הוא כמו "אנוס". אבל חלילה מי שאינו לו שאיפות להגעה אהבת ישראל אמיתי, וכשרוצים לישר עמו את ההדורים, הוא אינו מעוניין ואיינו רוצה, אינו מראה נוכנות, אז אף פעם הוא לא יגיע אהבת ישראל, ואיך יאמר בכל בוקר "הריני אהוב את כל אחד מבני ישראל...", והרי תחלים קא זו: "דבר שקרים לא יפוזו נגנץ ענני?"!

זאת ועוד, הלווא אמרו חז"ל (סנהדרין קי ע"א) על הפסוק (במדבר טז' ח): "ויזיקם משה וילך אל דתו ואבירות", מכאן שאין מחזיקים במחלוקת, וכל המחזיק במחלוקת עבר בלאו, שנאמר ו' ח': "ילא יהיה בקורת ובעדתו". נמצא חלילהשמי שאינו רוצה לישר ההדורים, הריהו מחזיק במחלוקת, וגורם חלילה להרבות ריב ומדנים, וקנאה ושנאה ותחרות.

ニיח את הדברים לתשומת לבינו, ונשتدל להרבות אהבה ואחותה שלום ורעות, ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקנו, ولבנון בית מקדשנו ותפארתנו, ב Maherah בימינו אמן.

፲ מבוא כט

הוא ישב בתאו, והביט באלבום שלפניו, כשהכלו מרטט ברכי, דמעתיו החמות זלנו וחרטיבו את הדפים המצחיבים, שניכר כי דפדף ומשמשו בהם כבר הרבה. דמיות בני משפחתו היקרים ניבטו אליו מן האלבום, מלאים אותו בכאב של גענעים וערנה.

חבירו הטוב, האסור עימיו בבית הסוהר, הביט בו ברחמים ובחמלת, ובליבו חשב: "מדוע הוא עושה זאת לעצמו?! מדוע הוא נותן לתמונות הללו להעיב על חייו?! מדוע הוא שוקע בזכורות שאין בהם שום תועלתי?! עלי לסייע לו, ולמנוע זאת ממש!"

הוא פנה אליו ואמר לו: "ידידי היקר, הבט נא וראה, מה חסר לנו כאן, בעצם? לחם לאכול יש לנו, ולפעמים אפילו גם מרגיניה. אף בגדי לבוש יש לנו,ומי שיפור חלקו הצליח להשיגו אפילו כובע פרווה לד羞ו. הנה המפקד הבתייה שמי שייעבור היבט ויהיה ממושמע יקבל גם מעיל מחמס! בהפסקות אנו מבלים וצוחקים ביחד. לדעתני, עלייך לזרוק ולבער מן העלם את האלבום האומלל הזה, שרק גורם לך צער ודמעות, מכבייך על ליבך, ומונע מכך ליהנות ולהתקדם כאן בכלל".

משמעותה כי חבירו מביט בו בשתייה רועמת, ונוצע בו מבט משתחאה, שאל, כמתנצל: "סלח, לי, ידידי, אולי רק תאמר לי בבקשה, מדוע אתה כל כך מתגעגע למשפחה שלך? מה היא תרמה לך בחיים? האם בני המשפחה הללו, הם אלו שיפיקו לך חמיד מזון ובגוז? ואולי הם דאגו לך כל יום לאוכל טעים במיזדי? מה היה לך כל כך טוב איתם, שאתת עדיין בוכה ומצטער?!"

האסיר לא ענה, רק הניד את ראשו ברחמים, ובליבו חשב:

אהה ידידי, אתה וחבריך לא תבינו אותי לעולם! אתם לא השארתם אחראיכם משפחה אהובה ויקרה. אתם באתם לכואן מקטנותכם, איןכם מבינים טעם של חופש עצמאות, לא טעםם טעם של אהוה משפחתי. אין לכם לhmaה לתתגעגע ולמה ל��אות. אבל אני - אשר השarterי אחורי משפחחה חמה ובית אהוב, חyi לעולם כבר לא יהיו שאננים כל עוד אני נמצא כאן, כלוא ורחוק ממשפחתי! לעולם לא אוכל לשנות ב"שמחה שוטים" של חברי כאן, שכל השנותיהם מסתכנים באוכל, בגדים ותנאים נוחים. כל תקוותם מסתכמה בפיסות מרגיניה, ופסגת חלומותיהם - מרכז בשדר מהוביל. לעולם ועד אהגען אל משפחתי היקרה, ואקווה ליום שבו נתאחד שוב.

והאלבום הזה... هو... כמה שהוא יקר לי! הוא מה שנותן לי את הכח ואת התקווה, הוא הדבר היקר לי מכל כאן, בגולות הרחוקה בארץ נכר, במקום המנוכר הזה!

הוא נטל את האלבום ויאמכו בחום אל ליבו, דמעתיו ממשיכות ליזוג ולהוסיף לו כתמי דמעות יקרים מפנינים. אה... **כמה טוב לו! כמה שפר עליו מעבו לעומת יתר חביריו**

האומללים הנמעאים פאן! אומנם הם נראים אדישים ושאניים, מרוצים ממכובם, חושבים שלהם טוב יותר, אך אין יודעים שלמעשה איבדו הם את היכולת להקים ולכונן חיים אנושיים טובים ומתוקנים! חיים שיש בהם אהבה ונתינה, סיפוק והגשמה, עצמאות ועשיה.

רק לו - יש אלבום יקר! יש לו עבר, ויש לו גם עתיד שאליו הוא מיחל. יש לו למה להתגעגע, יש לו למה לקוות!

* * *

גם לנו עם ישראל יש "אלבום תМОנוות", יקר עד מאד. בתודעתנו חוקות תМОנות הוה, של עם ישראל בתפארתו, של בית המקדש, עבודה הקרבנות, ושל חיים יהודים מלאי תוכן וקרבתה ה'.

פעם לפעם אנו מתרכקים על האלבום, מדפסים בו ומזילים דמעות של כאב וגעוע.

כבר בגלות הראשונה, בהיותנו בדרך על יד נחרות בבל, נשבעה כניסה ישראל שזכרו ירושלים יהיה חוק בלביה לעד!

"על נחרות בבל, שם ישבנו נם בבלינו, בזיכרנו את ציון... אם אשכח ירושלים תשכח ימיini. תקבק לשוני לחפי אם לא אזכיר, אם לא אעללה את ירושלים על ראש שמחתני". (תהילים קל)

ומני אז ועד היום, למעלה מ-2440 שנה, כניסה ישראל נאמנה לשבועה זו, וזכרו ירושלים לא מש ממנה. האלבום נותר כמו אליו, ומשיך לسفוג את דמעותינו.

גויי הארץ אינם מבינים.

מסופר (בספר "תורת העולה" להרמ"א) על הוגה הדעות המפורסם - אפלטון, שחיה בתקופת חורבן בית המקדש הראשון. בעבורו ליד הר הבית, על חורבות בית המקדש וירושלים, ראה את ירמיהו הנביא יושב וובכה מרה. "על מה אתה בוכה!!" שאל אפלטון את ירמיהו. השיב לו ירמיהו: "על הבית הקדוש אשר היה לשရיפת אש". אמר אפלטון: "תמה אני עלייך, כיצד נאה לך ככם כמוני לבכות על עצים ואבניים?! ויתר מכך - כיצד נאה לך ככם כמוני לבכות על העבר?!". השיב ענה לו ירמיהו: "אמור נא לי בבקשת כפילוסוף והוגה דעתך, האם יש לך שאלות וחקרות בפילוסופיה, שטרם הצלחת לפטור אותן?". "יראי", ענה לו אפלטון ושתח לפני ירמיהו כמה וכמה מתחיותיו וספוקותיו. בו במקומות ענה לו ירמיהו תשובה מKİפות על כל אותן שאלות וחקרות סבוכות, שאפלטון התחייב בהן כבר שנים רבות. נדהם אפלטון עמוקה הבנתו וידעותו של ירמיהו הנביא, והוא פנה אליו בהשאות: "מהican שابت את החכמה

המופלאה הזאת?" ענה לו ירמיהו: "את החכמה הזאת, עוד הרבה יותר מכך, שאבטי מון העצים והאבנים שעל חורבנם אני מקונן. לא עצים ואבני אבדו לנו, כי אם מקור חכמה וקרבת אלוקים מופלאה. אולם לשאלתך השנייה - מדוע בוכה אני על העבר, לא ענה לך, כי לא תוכל להבין זאת".

את התשובה לשאלת זו, רק לב יהודי יוכל לחוש ולהבין.

הכיה על חורבnu בית המקדש למעשה איננה בכיה על "עבר" שהייתה ואנינו עוד. הבהיה הזו אינה דומה לבכי על אדם שנפטר מן העולם. אלא זו בכיה על דבר שעדין קיים ועדיין יש לנו שיוכות אליו. בדומה לבכי של האסיר הובכה על משפחתו שחיה וקיימת, אלא שהוא הורחק ממנה. אומנם פיזית הוא רחוק, אך הכאב והגענוו שלו מורים על כך שלמרות המרחק הרב, הוא בעצם מאוד מחובר, מאד שיק, זהה המקום הטבעי והאמיתי ביותר שלו.

העצים והאבנים של בית המקדש אומנם נחרבו ונשרפו, ה"מסגרת החיצונית" אבדה, אבל המהות הרוחנית קיימת. המהות של קרבת ה', של חיים רוחניים נשגים ומרומים, לא אבדה וכלהה מן העולם, אלא רק התרחקנו ממנה, גלינו ממנה. היא קיימת בתוך תוכנו, בנקודת הפנימית ביותר שלנו. אבל קשה לנו לגעת בה ולהשיג אותה. הבקי שלנו, הגעגעים שלנו, זה משום שלמרות שכח התרחקנו מן המציגות הנשגבת הזו וכשה שקענו בחינוו הנשימים, אנחנו כה מחוברים ושיכים אליה, כה משתוקקים, כה רוצחים ומיהילים!!! זהה המציגות הטבעית והאמיתית ביותר שלנו.

לב של יהודי - לעולם לא יוכל להיות שמה באמות רק מסיפוקים חומריים, לעולם לא יחוש שחייו מושלמים, מבלתי להשיג קרבת ה'.

בכאב טמונה שמחה!

חזק"ל אומרים (ובבא בתורה ס ע"ב): כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחה, שנאמר ושלעהoso: "שְׁמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלָם וְגִלְוֹ בָּה כֹּל אֲהַבְתֶּה, שִׁישׁו אֶתְתָּה מְשׁוֹשׁ כֹּל הַפְּתַאֲבָלִים עַלְיָה".

לא נאמר שככל המתאבל זוכה ורואה בשמחה ירושלים, בלשון עתיד, אלא "זוכה ורואה" עכשו. כי מלבד השמחה העצומה והבלתי נתפסת שנזכה לה לעתיד לבוא, כבר עכשו, בעצם האבלות שלנו, טמונה שמחה!

כן כן, באבלות עצמה טמונה שמחה. כמו אותו אסיר שבעצם הכאב שלו יש לו שמחה על כך שיש לו משפחה, ובשות אופן לא היה רוץ לוותר על תחושת הקירבה המענגת הזו. גם אני, הכאב והגעגעים מקשרים אותנו לאהבה של ימים כתיקנס, הם מוכחים לנו שבפנימיות מהותנו עדין קרוביים אנו לאלוקינו, ולכן אכן אנו מתגעגים ומשתוקקים להוציא ולחוש את הקירבה הזו בגלוי. זה קשר המלווה

בכאב, אבל אלו רוצים בו, אלו רוצים לחוש קשרים. יחד עם הכאב מתפשט בליבורו קירבה מעוגנת ונפלאה אל בורא עולם, כפי שהנעימים לנו במלותיו דוד המלך, נעימים זמירות ישראל (תהלים פרק מ'): "כִּיאֵל תְּעַרְגּ עַל אָפִיקִי פִּים, בָּנו נְפִשִּׁי תְּעַרְגּ אֶלְיךָ אֱלֹהִים, צְמָאָה נְפִשִּׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל חַי מַתִּי אָבּוֹ וְאֶרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים!!"

איןנו מוכנים חלילה להשליך את האלבום, מאמצים אותו חזק ללבינו, ומוסאים בו נחמה ותוקה, געוגעים, ערגה, כמייה, ושמחת לב בה'. צמאה נפשי לאלהוקים!! הנפש שלי כמיה לה', אהבתה אותה, רוצה בקרבתו, אז מתי, מתי אבּוֹ וְאֶרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים!! מתי אוכל למשך ולבטא במלוא היופי והחדר את הקירבה השורשית והטבעית זו המפעפת בליבבי!

תמונהות הוד

תמונות יפות ורבות הוד נמצאות באלבום של עם ישראל.

הנה בית המקדש עומד בתפארתו, בניו לתלפיות, בפאר ובהדר שמקפים הדורות קודש נשגבה. כהנים לבושים בגדי שעמידים על משמרותיהם בעבודת הקודש של הקרבנות, ולויים עומדים על דוכנים בשירה ובזמרה, נושאים קילם במקהילות נפלאות של שיר ושבח לחי העולמים, מלווים בחצוצרות ובنبלים, בכינורות ובצלצלים... אור גדול ועצום מאיר את ירושלים כולה לאור יקרים.

הנה, שלוש פעמים בשנה, מתמלאת ירושלים בהמוני יהודים שבאים מכל רחבי הארץ, נושאים עימים קרבנות ומנחות, באים לראות את הור יופיה של ירושלים ולהתבשם מניחחה ומקודשת בית המקדש. וירושלים - מקבלת ואוספת אליה את בניה, קולות ומיכליה את כולן, "לא אמר אדם צר לי המקום שאlein בירושלים".

הנה, בימי חג הסוכות - "שמחת בית השואבה", אשר מי שלא ראה אותה לא ראה שמחה מימי. מעגלים מעגלים של שירה וריקודים משולבבים, הרגלים כמו נישאות טפח מעל הרכך, השמחה פורצת גבולות, שבעה ימים ושבעה לילות, ללא תחושה של זמן, פשוטי העם לצד גдолו הדור, מפזיזים ומוכררים, בשמחתאמת, שמחה החודרת אל פנימיות הנפש, ויחד עם המים הנשאים בגילה ובשונן ממעין השילוח, שואבים רוח הקודש וויצמות רוחניות מיוחדות.

והנה - יום הכיפורים, הכהן הגדול עובד בעבודת קודש מיוחדת ונשגבה, ומתפלל לכפרתם של ישראל. עם ישראל כלו מתחטא לפני בוראו, בתפליות וบทשובה, לשונו הזרורית האדומה הקשורה בפתח האולם בבית המקדש הופכת בסנס לבנה, וכד ידועים עם ישראל שהתקבלה תשובהם והם נקיים וזוכים מכל חטא ועוון. ובמוצאי היום הקדוש, כשהלבם רוחץ ונקי, הם מלאוים את הכהן הגדול אל ביתו בשמחה וריקודים, מבלי שירגישיו כל צורך לשבור את הצום.

והנה קרבנו פסח ברוב עם, כשנים עשר מיליון איש מתאשפים לתוככי חומות ירושלים העתיקה! ראשיה המשפחות מושכים בידיהםשה לכרבון, ובחצות היום מגיעים בהמונייהם להקריבו בבית המקדש, כשהלויים עומדים על דוכנים בשירה ובהלה. בתתקדש החג, מתאשפים כולם חברותות חברות לאכילת קרבן הפסח צלי אש, על מצות ומרורים, ופיהם מלא שירות ותשבות לבורא יתברך.

והנה קירת העומר בחודזה ו"בעסק גדול"; והנה ה"סנדהדרין", מאה ועשרים גודלי ומאותי הדור, היושבים בחצי גורן ב"לשכת הגזית" בבית המקדש, ומהם יוצאת תורה והוראה לכל עם ישראל לדורות עולם.

תמונות תМОנות עוברות מול עינינו, ופורשות לפניו מסכת חיים שלימה של עםandi עם אלקיו. כל החיים זורמים בקרבתה ה' מופלאה. כמו שבן אדם מרגיש ויודע שיש לו אבא ואמא, אחים ואחיות, כך יש לו בורא עולם, שהוא חי ונושם עימו. מרגיש אותו במוחשיות בחיי.

ומה קורה בחורבון?

"**מיום שנחרב בית המקדש, נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם شبשים**" (ברכות לבב).

"**מיום שנחרב בית המקדש ונלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו**" (מנילה יב).

"**מיום שנחרב בית המקדש ננדע אלופי עצה, והדעת משובשות, והלב אינו קיים על בורי, והולך אחר מדאית העין**" אחר רות מה ע"ב.

המציאות של קרבת ה' התרחקה מأتנו. כמו נהינו אסורים של החומריות, וחומות ברזל מפרידה ביןינו לבין אבינו شبשים. שקוועים בעצמנו, עם לב אטום וקשה שמתבלבל בקלות, "והדעת משובשות, והלב אינו קיים על בורי, והולך אחר מראית העין...".

אבל...

מאחורי ההסתירה הזו, נמצאת נפש שעדיין - משטוקקת מאד לה' יתברך. למורות המרחק, למורות הקושי, המציגות של קירבת ה' לא התבטלה חילתה. נכון, היא הייתה קשה יותר להשגה, לא מובנת מלאיה, אבל היא כל-כך כל-כך שייכת אלינו. כל-כך חלק מأتנו. זו המציאות האמיתית ביטור שלנו.

במסתרים תבכה נפשנו, נפשנו העדינה החזוכה מתחת כסא הבוד, לחזור לאוטם ימים של שפע רוחני והארת פנים גלויה. גם אם נצליח לספק לעצמנו בגלותנו עשור וכבוד, רוחה ועצמות, זה לא ימלא את הדבר שבאמת זוקה לו הנפש היהודית. "שְׁבַתִּי בֵּבִيت ה' בָּל יִמְיִחְיֵי לְחִזּוֹת בְּנֵעֶם ה' וְלִבְקָר בְּחִיכְלֹו!"

הקרבה שבריחוק

בعت חורבן בית המקדש, אירע דבר פלא.

ידוע, כי בבית המקדש, בתוך קודש הקודשים, היו נמצאים ה"קרובים". בזמן שהי ישראלי עושים רצונו של מקום, עדמו הכרובים כשביהם איש אל אחיו; ובזמן שלא היו ישראלי עושים רצונו של מקום, היו הכרובים הופכים את פניהם זה מזה. (בבא בתרא צט ע"א)

והנה, בעת החורבן, איך היו צריכים להיראות הכרובים? לכורה בעת כזו, של חרו'ן אף ה' על ישראל, היו הכרובים אמרורים להפוך את פניהם. אבל לא כך הייתה. אומרים חז"ל (וימא נד ע"ב) שכשנכנסו השונאים להיכל, מצאו את שני הכרובים מעוררים זה בזה. כיצד יתכן?

אלא ה' יתברך הראה לנו בכך, שבתוך החורבן והגלות טמונה למעשה קירבה גדולה. **כי עמוק שומך הקשר מתגלה דווקא בשעת ריחוק!**

כך למשל בין שני חברים, או בין בעל ואשה, כל זמן שהם קרוביים אחד לשני, יוכל שישנם פרטים חיוניים המפרידים ביניהם, שקשה לגשר עליהם, והם מעיבים על עצם הקשר שלהם. כשהם מתרחקים אחד מהשני, הפרטים השולטים מאבדים את משמעותם, או אז הם שמים לב לפנימיות הקשר שהיא ביניהם, והאחד מתגעגע לקשר השני. (אותך אבקש עמוד 181)

גם במקרה של האסיר, יוכל שכאשר הוא היה בחברת משפחתו, הוא לא הרגש כל כך את עצם הקשר. חיים יחד, גרים יחד, אוכלים, קונים, ינסים, קמים, מדברים, מתווכחים... ודווקא עכשו, כשהוא מרוחק ממשפחתו, הוא מחובר ישירות לעצם הקשר העמוק הקיים בלבו כלפיهم.

בעת החורבן, בישר לנו הקב"ה, שיש כאן רידעה לצורך עלייה. הסתר פנים זמני לצורך הארת פנים עצמה הרבה יותר. התఈחות זמנית, שתביא אותה קירבה כפולה ומכופלת לאין שיעור. כפי דברי הנחמה הנפלאים (ישעה נד ח):

"בריע קטון עזבתיה, וברחמים גדים אקבצתך"

בשצץ קצץ הסתרתי פני רגע מפה, ובחסד עולם רחמתיך, אמר גאלך ה"

הגלוות - מעוררת בנו השטוקות לה'. הבלבול וההסתירה גורמים לנו לחפש, לבקש, לýchל. הכאב של הפרידה והריחוק מעצם את הקשר. בונה בנו כלים להשיג את אורו המופלא והאיןסופי של הבורא יתברך, עוד הרבה יותר ממה שהצלחנו להשיג לפני שהתרחקנו!

כמו מעודדים ונוסכים כה - דבריו של רבנו צדוק הכהן מלובליין ז"ל (פוך עקרים אות ו ד"ה הנה):

"וכו קיברתי בפירוש, כי הגם שהדורות הולכים ומתמעטים, הנקודה שבלב הולכת ומזדככת בכל דור, שלולי כן מה התנועת בארכיות הנולות, והדורות הולכים ומתקטנים, ואיה התקווה לזכות לביאת המשיח במרהה בימיינו, מה שלא זכו בה דורות הראשונים שהיו גדולים וטובים מלאה! אבל אף כי מעד הדורות עצם הם מתקטנים ונקראים "עקבתא דמשיחא", שהנפשות הם מהעקביים, מכל מקום מעד מה שבל הזכיות של כל דורות הקודמים כולם, וכל תורה ומצוות שסינלו בעולם הזה, הכל נשאר קבוע ותקוע ב עמוקי הלבבות שבדור האחרון".

"הנקודה שבלב הולכת ומזדככת בכל דור!"

הגנות, הריחוק, הסתרת הפנים - חורצים בנפש האומה חרץ عمוק. מתוך הירידה והשפלה - מתעוררים געוגעים וכיסופים חבויים אל ה' יתברך. והבורה יתברך עוד ייחזר אוננו לארמו - בקרבה מחודשת, באהבה כפולה ומכופלת. נזכה להתרפק על ה' ביתר קירבה ואהבה!

"זאת אשיב אל לבי על פון אוחיל, חזדי ה' כי לא תקנו כי לא קלנו רחמייו... חלקיק ה' אמרה נפשי על פון אוחיל לו... נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה' בישא לבניינו אל פפים אל אל בשים". (איכה פרק ט)

"**בשיבוּנו ה' אליך ונשובה, חקש ימינו בקדם!**" (איכה פרק ה פסוק כה)

מתוך חשת הגנות נצא אל האור הגדול והעצום של הגאותה השלימה. ה' יתברך כמו ינגב את דמעותינו, יאמץ אותנו אל ליבו, וינחם אותנו על כל קשיי הגנות שעברנו. "**באיש אשר אמו תנחמונו, פון אני אנחכם!**" ותהיה זו נחמה כזו גודלה, כזו עצומה, עד שבל הגנות תיראה לנו כמו חלום רחוק, והיה ה' לנו לאור עולם.

"**הִצְעַם תָּהֲלֵלִים גַּחְשֵׁךְ - רְאוּ אֹור גַּדוֹלֶל, יְשִׁיגֵי גַּעֲלָמָות - אֹור גַּעַת עַלְיָהֶם!**" (ישעיה ט א)

"**קומי אוֹרִי כִּי בָא אָזְרָה, וְלֹאָזְרָה ה' עַלְיָךְ זָרוּחָה!**" (שם ס א)

"**שְׁמָחוֹ אֶת יְרוּשָׁלָם וְגַלְיוֹ כְּה כָל אַתְּגִיה, שִׁיטְוֹ אֶתְהָ מְשׂוֹשָׁנָה כָל הַמִּתְאָגָלִים עַלְיָהָה.**" (שם ס א)

❖ שער האגדה ❖

❧ פרק ראשון – חורבן בית המקדש הראשון ☷

השמרו לכם פן יפתח לבבכם!

נאמר בתורה (דברים פרק ז פסוק כה): "כִּי תֹולֵיד בָנִים וּבָנִים וְנוֹשָׁנֶתֶם בָּאָרֶץ וְהַשְׁחַטֶם וְעִשְׂתֶם פְּסָל תִּמְוִינָת כֵל וְעַשְׂתֶם הַרְעָבָעִיגִי ה' אֱלֹהִיךְ לְמַכְעִיסָוּ: הַעֲדִיטִי בְכָם הַיּוֹם אֶת הַשְׁמִים וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אָבֹד תָּאִבְדוּ מִהָר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָם עֲבָרִים אֶת הַיּוֹדָן שְׁמָה לְרַשְׁתָה לֹא תָאִרְיכָו יָמִים עַלְיהָ כִּי הַשְׁמָדָה תִּשְׁמַדְדוּ: וְהַפִּיצָה ה' אֶתְכֶם בְּעָפִים וְנִשְׁאָרֶתֶם מִתִּי מִסְפָר בָּגּוֹים אֲשֶׁר יַנְהַג ה' אֶתְכֶם שְׁפֹוה".

לפני שנכנסו עם ישראל לארץ ישראל, הוזהרו הם שוב ושוב על ידי משה רבנו ועל ידי יהושע, שיזהרו מלעבוד עבדה זרה, כי ארץ ישראל - ארץ הבחירה - איננה סובלת עברי עבירה, ואם יחתאו לא יוכל להתקיים בארץ.

עבדה זרה הייתה איז, אחת התאות החזקות ביותר שהיו קיימות בעולם. ביום אין אנו מבינים מה כח המשיכה החזק שיש לעבודה זרה, ומדווע היו כל כך להוטים אחריה, זאת מכיוון שאנשי הכנסת הגדולה ראו שאין ביכולתנו להתמודד עם פיתויי קשה זה וביטלו את כוחו. אך בדורות הקודמים הייתה לעבודה זרה השפעה גדולה ביותר, עד שקשה היה לעמוד בפני פיתוייה. לכן הוצרכו ישראל לאזהרות חזורות ונשנות בעניין זה. [וכדי לסביר את האוזן, מוסופר על מנתה, שהיא מלך בת Kopfat בית ראשון, ועובד את כל סוג העבודה זרה שבעולם, ומעם נגלה בחולום אל אחד מחכמי הגمرا, ואמר לו: דע לך, כי אילו הייתה בדור שלי – הייתה רודף אחרי העבודה זרה, ומרוב תשוקתך לירוץ מהר, הייתה מגביה את שלו גימתוך, כדי שלא תפיעך לך הגלימה במרוצתך].

הארץ מתמלאת בעבודה זרה

במשך דורות רבים זכר עם ישראל את אזהרות התורה, ונמנע מלעבוד עבודה זרה. אולם עם הזמן, כאשר השתקע העם בארץ, זוכה לכל טוב מבחינה גשמית – מרוב טוביה שהיה לו, שכח הוא את ה' והתחיל להימשך ולהתפתות אחר עבודה זרה. המלך הראשון שהתחילה להחטיא את העם בעבודה זרה היה ירבעם בן נבט. הוא העמיד שני עגלים מזבח, אחד בבית אל ואחד בדן, ומנע את ישראל מלעלות לירושלים בחגיהם. כך אמר להם מלכים א. יט: "רַב לְכָם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלָם, הַנִּהְ� אֱלֹהִיךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַעֲלָוֵךְ מֵאָרֶץ מִצְרָיִם". וכדי שאכן יתבצעו הדברים בפועל, העמיד ירבעם שתי משמרות של חיילים בדרך לירושלים, וכל מי שהיה רוצה לעלות לירושלים היו מחזירים אותו.

מאוחר יותר, קם המלך אחאב, אשר הגדל לחתוא ולהרשיע. הוא ממש מסר נפשו למען העובודה זורה, השכיח את שם ה' מפני הבריות, ומחק את שמות ה' מספר התורה: בכל מקום שהיה כתוב "ה'" הוא מחק וכותב "ה' הבעל" [שם של עבودה זורה]. מנשה המלך אף הוא הרשיע מאד מזבב, חטא והחטיא את ישראל בעבودה זורה, בגלוי ערויות ובשפיכות דמים. הוא החרב את מזבח ה' ובנה במקום מזבחות לבعل, וכן שרע את כל אזכורות שם ה' שבתורה. הוא עבד לכל צבא השמים ובנה להם מזבחות בבית המקדש, הביא פסל אל בית ה' במקומות ההיכל, והיה עומד ומשתוחווה לו כשאחוריו לפניו היכל ה' ופניו לפניו הפסל. כך היה מרבה לחתוא כדי להכעיס. גם דמים רבים שפך מנשה, כמו שנאמר (מלכים ב, כא ט): "זָנָם זֶם נְקִי שְׁפָךְ מִנְשָׁה הַרְבָּה מֵאָדָם עַד אֲשֶׁר מָלַא אֶת יְרוּשָׁלָם פֶּה לְפֶה". ברוב רשעותו הרג הוא את ישעה הנביא, שהיה סבו אבי אמו. כך מלאה הארץ בעבירות חמורות, עד שנחמת דין של ירושלים להחרב, ובית המקדש להשרף.

אמרו חז"ל: לא גלו ישראל עד שעבדו ז' בתים דינים של עבودה זורה, והם: ירבעם בן נבט, בעsha, אחאב, יהוא בן נמי, פכח בן רמלהו, הושע בן אלה, מנחם בן גדי.

מדחי אל דחי

בתחילת היו מתבבשים בחטאיהם ועבדו בעבודה זורה בסתר, בחדרי חדרים. אך לאחר שהתרגלו לכך, נעשה להם החטא כהיתר, ולא טrhoו להסתיר את עצםם, הם התחלו לעבדו בעבודה זורה "מאחורי הדלתות", בבתים אך לא בהצנע. בשלב הבא כבר התחלו להתגאות בעבודה זורה, ועבדו אותה ברוחבות העיר. לאחר מכן המשיכו לרדת מדחי אל דחי, לעבד בעבודה זורה בפרוסום גדול יותר ויוטה: על הגנות, בגנים, על ראשיו ההרים ועל כל הדורכים, ולא הניחו מקום בארץ ישראל שלא עבדו בו עבודה זורה. ולא התקorraה דעתם זה עד שהכניסו צלים בהיכל וצירעו על כותלי בית המקדש כל תבנית רמש ובהמה, כמו שנאמר (ירמיהו ג, ל): "שְׁמֹנוֹ שְׁקוֹצִיָּהֶם בְּבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמֵי עַלְיוֹ לְטַמְּפָאוֹ".

עיריה גוררת עיריה

הملכים גרמו להמון העם לחתוא חטאים גדולים נוספים, כמו שאמרו חז"ל: לא הרבה יהושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת. רבי אבהו אמר: בשביל שביטול קריית שערית וערבית. רבי המונוא אמר: בשביל שביטול בה תינוקות של בית רבנן מלימודם, שהם התחלת התורה, ואם אין התחלת, הרי זו עקיות כל התורה. לעומת אמר: מפני שלא היה להם בשות פנים זה מזה. רבי עמרם אמר: מפני שלא הוכיחו זה את זה. רבי יהודה אמר: בשביל שביוו בה תלמידי חכמים. ועוד אמרו חז"ל: בית ראשון הרב מפני שהיו בו ג' דברים: עבודה זורה, גילוי ערויות ושפיכות דמים.

ואשלח את עבדי הנביאים

במשך כל אותה תקופה שחתאו ישראל, חס הקב"ה על עמו ולא רצה להענישם, הוא

המתינו והאריך אף אולי יחזרו בתשובה. בחסדיו הרביהם שלח להם ה' נביים שיתרו בם, ומהם: אליהו הנביא, אליעש, ישעה, צפניה, אוריה, ירמיה ו עוד. הנביאים התירו והזהירו את העם השכם והערב, אולם לרוב נפלו דבריהם על אוניות אטומות - עם ישראל היה שקוע עמוק בחטאיהם, וסרב לקבל את דברי התוכחה. סמוך לתקופת החורבן התנבאו לישראל שלושה נביים: ירמיהו הנביא היה מתנבא בחוצאות, צפניה היה מתנבא בבתי כנסיות ובבתי מדרשאות, וחולדה הנביאה הייתה מוכיחה את נשותם עם ישראל.

نبואות ירמיהו

ירמיהו הנביא מכונה: "نبي החורבן". הוא ראה את ישראל בקלקלתם, ידע את אשר עתיד לקרות להם אם ימשיכו בדרכם הנלווה, וכאב רחם ניסה להוכיח אותם שוב ושוב שיחזרו למوطב. בלב כאוב הוא צעק ואמר: "על שבר בת עמי השברתי קדרתי!" - בראותי את שעתיד לבוא על ירושלים, לבני שבור ורצוץ. "מי יתנו ראשינו מים וענינו מ庫ר דמעה ואבפה יומם ולילה את חללי בת עמי" - דמעות כמים אני מוריד על מה שעתיד לקרות לעם ישראל. "הנה קול שועת בת עמי מארץ מרתקים, הנה אין בציוו אם מלפה אין בה?" - רואה אני בנבואה את עם ישראל בגלותו אשר יקרה וכי אמרה: האם עזב ה' את ציוו איפה הוא ה', מודיע הוא לא שומע אותנו!!! וכן מתחנן ירמיהו לעם ישראל: שבו שבו מדרכיכם הרעים!!!

نبואות קשות התנבאה ירמיהו: "כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל הנני מאכילים את העם הזה לענה [עשב מר], והשקייתים מי ראש [מים מרים] - והיינו צרות מרות וקשות יגעו עליהם, והפצעותם בגוים אשר לא יידעו הפאה וabayotם ושלוחתי אחריהם את החרב עד כלותם" וירמיה ט יד-טו. "ונתתני את ירושלים לגילים מעון תנאים [תהייה שוממה, יודרו בה נחשים], ואת ערי יהודה אתנו שטחה מבלי יוישב" (שם ט. ז). "יהיתה נבלת העם הזה למأكل לעוף השמים ולבָהמות הארץ ואין מפרקיד" (שם ז. ט).

כששמעו ישראל את הנבואות הקשות - במקומות להתעורר להיטיב את מעשייהם ולהזoor בתשובה, נכנסה בלבם שגאה כלפי ירמיהו, ש"מאחל" להם צרות כה קשות. הם ניסו לדודו אותו בדרכים שונות, ולא הטו אוזן לדבריו כלל וכלל. חיזוק לדרךם הם קיבלו מנבייאי שקר שונים, אשר שכנוו את העם כי ה' דבר עימים ומסר להם נבואות טובות על עתיד של שלום וניצחון, שקט ושלום. מטיבם הדברים נתו ישראל יותר לקבל את דבריהם של נביי השקר.

ירמיהו התנבא במשך ארבעים שנה. תחילת נבואתו הייתה בשנה השלוש עשרה למלכותו של יאשיהו המלך, אשר היהמושלת מלכות בית דוד. בגיןוד לקודמו, היה יאשיהו מלך צדיק, אשר השתדל וניסה בכל כוחו להחזיר את העם לモוטב ולקרבם לאביהם שבשמיים. אולם יאשיהו מת במלחמה על ידי פרעה נכח מלך מצרים. ירמיהו הנביא קונן עליו קינה מרה, וקרא אליו "روح אפיינו משיח ה".

לאחריו מלך בנו יהואח'י, אולם יהואח'ז מת מעבור זמן קצר אף הוא על ידי פרעה נכח. במקומו מלך אחיו יהויקים. יהויקים לא הלק בדרכיו אביו יאשיהו הצדיק, אלא חטא והחטיא את ישראל. בזמן מלכותו, הומלך בארץ בבבל מלך חדש בשם "נבוכדנצר". מלך ערי' וקשה, וכבר בתחילת מלכותו הצליח לכבות ארצות רבות.

נבוכדנצר מפחד

כאשר עלה נבוכדנצר לשטתו, יצאה בת קול מן השמיים בהיכלו של נבוכדנצר ואמרה לו: עבד רע, לך והחרב את בית המקדש, שבינוי מורדים ואין שומעים בקהל ה! אולם נבוכדנצר פחד וחשש שיעשה בו הקב"ה כמו שעשה עם סנחריב.

מה עשה ה' עם סנחריב?

סנחריב היה מלך בבבל בעבר, ונבוכדנצר היה שר צבאו. באחת ממלחמותיו עלה סנחריב להילחם עם ירושלים, כאשר צבא ענק ביותר, ובין אנשי הצבא היה אף נבוכדנצר. בירושלים היה מלך חזקה המלך, אשר היה מלך צדיק מאוד. הוא כל כך חיזק את העם בתורה וביראת שמיים, עד שהעידו עליו שלא ניתן היה למצוא בדורו אפילו יلد קטן שלא בקי בהלכות טומאה וטהרה, שכן הלכות סבוכות ומורכבות ביותר, וכל שכן שהוא בקאים בשאר ההלכות. כשהראה חזקה את צבאו האדיר של סנחריב, לא פחד כלל. היה זה בערב חג הפסח, ומתווך ביטחון מלא בברוא עולם, עוד חזקה את העם כלו להקריב את קרבן הפסח כמידי שנה בשירה ובהודיה לה'. באותו לילה -ليل הסדר - אכנו התרחש נס מופלא ביותר: בא מלאך ה' והכה את כל מחנה סנחריב, אשר מנתה 185,000 גנרים, בלבד מחייבים טוראים לאין מספר. כמו יושבי ירושלים בבוקר, והנה מחנה סנחריב כולם פגרים מתים. רק שש שנים הותיר ה' מכל המחנה: סנחריב ושני בניו, אדרמלה, שראצ'ר, ונבוכדנצר - זאת כדי שייהיה פרסום לנס הגדול הזה [ויאגב, סייפור תנכ"י זה מופיע במלואו במציא ארכייאולוגי שהתגלה בחפירות ארכיאו אסר חדו המלך, בנו של סנחריב. אלא שבחרס שנמצא שם כתוב שפרט מגפה בצבא של סנחריב. אולם התנ"ך מספר לנו את האמת העומדת מאחוריו מה שנראה ככגפה].

ברחו השהה בברשות פנים לארצם. סנחריב בעוזו בדרך, נדר נדר לעבודה זורה שלו ששם היה 'נסרויך' [נסר מתייתת נח]. שאם יגיע בשלום לארציו, יקריב את שני בניו קרבן לעבודה זורה, אך הוא לא ידע שני בניו שומעים אותו, ובשומעם זאת מיד כמו עליו והרגנוו. מפלה שכזאת פחד נבוכדנצר, لكن אף בשומעו את המסר מן השמיים, לא רצה להילחם בירושלים.

שכנים רעים

עמוון ומו庵 - שהיו שכנים רעים של ארץ ישראל - שמעו את דברי הנביאים המתנבאים על חורבן ירושלים והפורענות. מיד שלחו ואמרו לנבוכדנצר: דע לך כי עכשו הגיע הזמן לכבות את העיר! שלח ואמר להם: מתירא אני שלא יעשה بي

כדרכ שעשה לקודמי שלחו ואמרו לו: אל דאגה, עכשו הקב"ה איננו עימם, ולא יעשה להם ניסים כפי שעשה להם בעבר. אמר להם: בכל זאת, אם עם ישראל יקראו לו ויתפללו אליו בכל ליבם, הוא יענה להם. אמרו לו: ה' רוחוק ממהן מאוד, כיון שחטאו הרבה, ואפלו אם יקראו לו ויתפללו אליו, לא ישמע לבקשתם! אמר להם: יש בינויהם צדיקים, והם יבקשו עליהם רחמים ויענה להם ה'. אמרו לו: הצדיקים שבבנם כבר נפטרו. אמר להם: הרשעים שבבנם יחוירו בתשובה ויבקשו רחמים, ויענה להם ה'. אמרו לו: כבר קבע להם ה' זמנו - "אולטימוטום", שם לא יבואו אליו, לא קיבל יותר את תשובתם.

נבוּכְדָנָצֶר עֹולָה לִירוּשָׁלָם

היסס נבוּכְדָנָצֶר ולא ידע מה לעשות. מצד אחד רצה מאד להוכיח את גבורתו ולכבוש את ירושלים החזקה, ומצד שני פחד מאד. מה עשה? התחיל לעשות "קסמים" [סימנים] כדי לדעת אם יכול היה או לא: שלח חז על שם רומי, אך החז נפל, שלח חז על שם אלכסנדריה והחז נפל, שלח חז על שם ירושלים והחז הילך ולא נפל. הוא עשה סימן נוסף:לקח זרעים וזרע על שם רומי, אולם הזרעים לא צמחו, זרע זרעים על שם אלכסנדריה והזרעים לא צמחו, זרע זרעים על שם ירושלים, והזרעים צ茂ו. אחר כך הדריך נרות לשם רומי, ולא נדלקו, הדריך לשם אלכסנדריה ולא נדלקו, הדריך לשם ירושלים ונדלקו. מכל הסימנים הללו הבין נבוּכְדָנָצֶר שאכו יכול לכבוש את ירושלים.

אכן בשנה השניה למלכותו [שנת 3,321 לבריאת העולם] עולה נבוּכְדָנָצֶר להילחם בירושלים. הוא מצליח להכניע את ירושלים ואת מלכה יהויקים, אולם הוא לא מגלח אותם לארציו, אלא משתמש בכך שהם היו משועבדים לו ומעליים אליו מיסים. בפועל המשיך יהויקים למלוך על ירושלים כשהוא כפוף למגרתו של נבוּכְדָנָצֶר. כך היה המצב במשך שלוש שנים, אולם בתום השנה השלישית החליט יהויקים להחזיר למלכת יהודה את עצמאותה, על ידי שיכנעו את השרים המופקדים על ארץ יהודה מטעם המלך נבוּכְדָנָצֶר. יהויקים הצליח במרד, חדל עללות מיסים לנבוּכְדָנָצֶר, ובמשך שלוש שנים ננתה מלכות יהודה מעצמאותו ומשחרורו. נבוּכְדָנָצֶר שהיה עסוק במלחמותיו, הניח להם לעת עתה, אך בתום השנה השלישית שוב זכר נבוּכְדָנָצֶר את יהויקים, והחליט לעלות לירושלים לתבוע את עלבונו. כשהוא מוקף בחיליו הרבים עלה נבוּכְדָנָצֶר שוב לירושלים ודיכא את המרד. ברוב עשו החליט לחתת בשבי את יהויקים וחלק מ?url>מכל המקדש. יהויקים התושע ממלחמות - לא עמד לו כוחו, והוא מת כשבוי ביד נבוּכְדָנָצֶר. במקומו המליך נבוּכְדָנָצֶר את יהויקין בנו.

גולות הילדיים

נבוּכְדָנָצֶר לא הסתפק בזאת. שמיעה הגיעה לאוזניו כי ילדי ישראל עולים בחכמתם על ילדי האומות כולם. ילדי ישראל הפעוטים, אשר כבר מינקותם מיגיעים את מוחם בלימודי התורה, ניחנו בחכמה מיוחדת במיניה. גם בחכמה זו חשך המלך, וחשב לבבו: מון הרاوي שאוכניס מן הילדים החכמים הללו לתוך ארמונו, אלמדו את כל

חכמאות העולם, וכן את השפה הクשידית, שבה דיברו רק החכמים והמשכילים שבבבל, ובבוא הזמן יהיה אלה יוצאי הטובים ביותר. הוא ציוה על שריו אשפנוז לлечת לירושלים ולבחור מבין ילדי ישראל את הילדים החכמים ביותר, שייהיו גם בריאות וחסונים,ipi תואר, וממשפחות מיוחדות, כיאה לשרים חשובים של המלך.

צער ותוגה אפפו את תושבי ירושלים בראשותם כי מבחן בנייהם הולכים מהם. הבתוותו של אשפנוז, כי ילדים אלו לא יחסרו דבר בארכנו המלוכה, ויעלו לגודלה, לא ניחמה אותם כלל וכלל. ליבם מר היה על אותם ילדים אשר תחת לנצל את שרונותיהם המבורכים כדי לשקו על התורה הקדושה, יהיו צרייכים לטמא את מוחם בחכמויות זרות. אולם לא היה לאם ידם לעשות מאומה, וכך הלכו עם אשפנוז לבבל ילדים רבים, שהמוכחים שבהם: דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. אולם מאות ה' היתה זו לטובה, שכן בזכות הזמן אותם ילדים שגדלו ונעשו מקורבים למלכות, עזרו מאוד לעם ישראל בגלותנו.

גlost "החרש והמסגר"

בחיות נבוכדנצר בבבל, אמרו לו שרווי ויועצי: לא טוב עשית בכך שהורתת את יהויכין בנו של יהויקים כמלך על ירושלים, עלול הוא למروعך בכך כפי שמרעד בך אבי. אך לך עוד נמצאים בארץ יהודה משפחות המלוכה ומשפחות השרים והמכובדים, יקשה לך לפחות על ירושלים שלטו מלא, לכן טוב עשה אם תעלה שוב לירושלים ותיקח את יהויכין בשבי יחד עם עוד חסובי ירושלים. שמע נבוכדנצר לעצם, וכעבור שלושה חודשים יהויכין אכן עלה שוב לירושלים ולקח את יהויכין בשבי. יחד עמו לפקח מכל הארץ ישראל כעשרה אלפיים איש - המכובדים ובעלי ההשפעה, ביניהם מרדכי היהודי ויזקאל הנביא. אנשים גדולים אלו שהגלה נבוכדנצר מכונים: "החרש והמסגר". החרש - שכלי מי שוממע את דבריהם נעשה כמו חרש ולא שמעו מאומה מסביבו. והמסגר - כאשר "סגורו" עניין מסוים, לא היה יכול אף אדם לפתחו אותו ולהלук עליו. גלוות קשה זו נקראת "גlost החרש והמסגר". אולם גם ממנה צמחה טובת גוזלה לעם ישראל, כי גוזלי התורה הללו שגלו לבבל לפני כולם, הכניו לעם ישראל בבבל תשתיות רוחנית חזקה וMbpsתת, וכך לא נשכח תורה בגלות.

צדקהו המלך

לפני שוחר נבוכדנצר לבבל עם יהויכין, רצתה למןות מלך שימלוך על ירושלים, אבל שיהיה כפוף לו. שאל נבוכדנצר את יושבי ירושלים: האם יש לכם מישחו ממשפחנת המלוכה שאמלייכחו עליהם? היה שם מתניתה בן יאשיהו, דודו של יהויכין, המליך נבוכדנצר על ירושלים ואמר לו: הישבע לי שלא תמורדו بي אמר לו צדקה: הרי אני נשבע בנשمتתי. אמר לו: זה לא מספק אותתי! רוצח אני שתישבע לי בתורה שניתנה בהר סיני מיד הביא נבוכדנצר ספר תורה, הניחו על ברכיו של צדקה, והשביע אותו שאינו מورد בו. אמר לו נבוכדנצר, מעתה לא יקרה עוד שמק מתניתה אלא צדקה, שה' יצדיק עלייך את הדין אם תמורדו בי.

مرד צדקיהו

זמן קצר לאחר שיצא נבוכדנצר מירושלים, הסיתו שרין צדקיהו את מלכם למרוד בנובוכדנצר, ואכן צדקיהו שמע להם ומרד בו. גם המצריים עזרו לצדקיהו במרדו. הם הבריחו מירושלים את החילילים שהותיר נבוכדנצר שיישמרו על העיר מפני מרד נוסף. וכך קיווה צדקיהו להשיג עצמאות מדינית. אולם כל זה היה נגד רצון ה' וננד נבואה ירמיהו אשר אמר להם להיכנע למלך בבבל ובכך להינצל, כמו שנאמר ירמיה כ"י יב-טו: "חַבֵּיאוּ אֶת צְוָארִיכֶם בַּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַבְדוּ אֹתוֹ וְעַמּוֹ וְחוּיָה: לִפְהָא תִּמְוֹתִינוּ אֶתְתָּה וְעַפְדֵךְ בְּחֶרְבֵּךְ בְּרֻעָב וּבְזָבֵר כִּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל הָפּוֹי אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל: וְאֶל תְּשַׁקְּמָעוּ אֶל דְּבָרֵי הַגְּבָאים [نبיא השקר] הַאֲמָרִים אֲלֵיכֶם לְאֹמֶר לֹא תַעֲבְדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל כִּי שָׁקֵר הַסּוּבָאִים לְכֶם".

חנניה בן עזור – נביא שקר

אכן באותו ימים קם נביא שקר בשם חנניה בן עזור הגבעוני, אשר בודה מלבו "נבאות" של תקומה וניצחון לירושלים. את נבואותיו הפיץ בעם, והטעה אותם באמרתו (ירמיה כה, ב-ד): "כִּי אָמַר ה' צָבָאות אֱלֹהִי יִשְׂרָאֵל לִאמְרָה, שְׁבָרְתִּי אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל. בָּעוֹד שְׁגָנִיטִים יָמִים אַנְיִ מְשִׁיב אֶל הַמִּקְּומָן הַזֶּה אֶת כָּל כָּלֵי בֵּית ה' אֲשֶׁר לְקַח מֶלֶךְ נְבוּכְּדָנָצָר מֶלֶךְ בָּבֶל מִן הַמִּקְּומָן הַזֶּה וַיַּבְאֵם בָּבֶל. וְאֶת יְכִינָה [יהוחין] בָּנו יְהוּקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת כָּל גָּלוֹת יְהוּדָה הַבָּאִים בָּבֶלְהָ אַנְיִ מְשִׁיב אֶל הַמִּקְּומָן הַזֶּה נָאֵם ה' כִּי אָשָׁבֵר אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל". נתפתחה העם להאמינו לדברי חנניה נביא השקר, ועל ידי כך להחזיק יותר ויותר במרדים נגד נבוכדנצר.

שמע ירמיהו את דברי השקר וההסתה של חנניה, ואמר לו: 'אמנו', הלוואי שיתקיימו דבריך ויתבטלו דבריו. אדרבה חוץ אני ש"נbowותיך" יתגשמו שחררי בכך אני מרוייה, שאני כהן ואוכל מהקורבנות בבית המקדש, וαιלו אתה מפסיד שכן אתה גבעוני, ואם תחזור עבודת המקדש לקדמותה אתה תהיה שואב מים וחוטב עצים [כמסופר בספר יהושע פרק ט] שהגביעים רצו להינצל מפני בני ישראל, ועשׂו זאת בעורמה, ובעקבותך אמר להם יהושע: "לְפָהָר מִפְּתָמָם אַתָּנוּ... עַתָּה אַרְוֹרִים אַתָּם וְלֹא יִכְרֹת מֶכֶם עֲבָד וְחַטְבִּי עֲצִים וְשָׁאַבִּי מִים לִבְתֵּא אֱלֹהֵינוּ". אולם עם כל "נbowותיך" על בית המקדש, דע לך כי נעלמה ממך נבואה אודות עצמן, שהשנה אתה מת.

בסוף אותה שנה, בערב ראש השנה, ראה חנניה כי הוא אכן עומד למות כנבואה ירמיה. מיד קרא לבני וציווה עליהם שיקברוهو אחר ראש השנה ויעלמו את יום מיתתו האמתי כדי לעשות את נבואה ירמיה שקר, שהנה כביכול הוא לא מת באותה שנה. עוד אמר לבנו שלמיה: מצווה אני عليك שתתנקם בירמיהו, נסה למציא עליו עלילה ולהתנקם בו כל חייו ניסה שלמיה להעליל עלילות על ירמיהו, ולא מצא. לפני מותו קרא לבנו יראה ומסר לו את צוואת אביו: נסה בכל כוחך לטפל עלילות על ירמיהו כדי לנוקם ממנו את נקמת סבך חנניה.

עלילת שקר

ואכן באחד הימים מצא יראה הזדמנות נאותה לכך. היה זה בתקופה שבה ברחו החילילים הכהדים [הביבליים] מירושלים מפני המצריים. באותו עת הציבו ישראל שמירה בשעריו ירושלים, כדי להשגיח שלא יצאו אנשים מירושלים להדרין ידיעות לכהדים. يوم אחד הוצרך ירמיהו לצאת מירושלים אל עירו ענתות - עיר הכהנים. יראה, שהיא אחד מן השומרים, ראה את ירמיהו עובר דרך שער היציאה, והחלה עליל עליו עלילת שקר. הוא תפס אותו ואמר לו: הולך אתה עכשו לצבא הכהדים, למסור להם ידיעות על ירושלים כדי לתת את העיר בידם! אמר לו ירמיהו, שקר אתה דובר, אני הולך כל אל חיל הכהדים, אלא התכוונתי לлечט לעיר ענתות. אולם יראה לא הקשיב לדבריו, לפק את ירמיהו אל השרים ואמר להם: מצאתו הולך אל חיל הכהדים! עמו השרים והכווהו נתנוו在家裏面。

בהתו ירמיהו בבית הכלא, שלח צדקיהו וקרה לו בסתר. אמר לו: האם יש לך איזה מסר בשביי מון השמים? אמר לו ירמיהו: עתיד מלך בבל להגלוותך. כעס עליו צדקיהו, והיה ירמיהו מתירא שמא יחרגנו, אמר לו: hari שמד' צדקיהו, ואין הנה לך להעניש אותנו לך שום עלילה נגדי. אני סך הכל אמרתי את דברי ה'. והנה רואים אתכם בעיניכם כי נבואות ה' מתגשות, ולא כמו שהטעו אתכםنبيי השר בפומרים: "לא יעלה מלך בבל על ירושלים". המציאות מוכיחה שנבואותיהם לא התגשוו, ואם כן ראו ותקחו מוסר. שמע צדקיהו את דבריו, ולא העnis את ירמיהו. אך לא היו לו עוז ותעצומות לשנות את מדיניות המרד ולהכנע לנובוכנצר.

מצור על ירושלים

והנה התחלו נבואות ירמיהו להתגשס. בשנה התשיעית למלכותו של צדקיהו, כינס נובוכנצר את מחנותיו ויצא לכיוון ירושלים, כדי לדכא את המרד. כשהגיע לעיר ר'בל'ה ישב לו שם, ושוב היה מהס אם לעלות לירושלים, כי יתירא שמא יעשה לו ה' כמו שעשה לسانחריב. הוא החליט לשלווה במקומו את שר צבאו "נבוזרדן". אמר לו: לך וככוש את ירושלים! שלח נובוכנצר ביד נבוזרדן שלוש מאות חמורים טעונים גרזנים של ברזל כדי לשבור את שער ירושלים. אכן בעשרה בטבת הגיעו נבוזרדן לירושלים ושם אותה במצור - הקיף את חומותיה בחילים, כדי שלא יוכל אף אחד לצאת מירושלים על מנת לבrho או על מנת להביא ציוד ואספקה לתושבי ירושלים. יחד עם זאת ניסחה להבקע את חומות ירושלים. אולם בשנה זו עדיין לא נחתם גור דיןה של ירושלים להחרב, וכל מאמציו של נבוזרדן להבקע את החומה לא הועילו. כל הגרזנים שהביאו לו נובוכנצר נשברו על שער אחד משער ירושלים בעת ניסיונותיו לפרק את החומה, והשער לא נשבר.

ניסו החילילים להכנייע את העיר על ידי התקפות של חיצים ובניים, אולם הקב"ה היה מחזק את אנשי ירושלים אולי יחזרו בתשובה. היו בירושלים גיבורים עצומים עד אין חק, והיו נלחמים עם הכהדים ומפללים מהם חללים רבים. היה שם גיבור

אחד ושמו אביקא בן גברתי. כשהיו חילី נבוכדנצר מקלעים באבניים גדולות על החומה, היה אביקא מקבל את האבניים بيדו ומשלים חזה על החילילים והורג מהם הרבה. כאשר גברו התקפה ורicketות האבניים, היה מקבל את האבניים אף ברגליו וזורקם, אולם גרים העוון ובאה רוח והפילתו מן החומה ומת.

נוראות המכוזר

שנה וחצי הייתה ירושלים נתונה במצור, ואת איז מלאי המזון מן העיר, הרעב הלך וגבר מיום ליום. סבל נורא סבלו אז יושבי ירושלים, ורבים מאוד מתו ברעב. היו בנות ציוו נפגשות בשוקיים, ושאללה האחת את רעותה: למה יצאת לשוק, והרי מימייך לא נחגת להסתובב בשוקיים?! ענתה לה: קשה הוא הרעב ואני יכולת לסבולו, لكن יצאתי לשוק לחפש לי מעט אוכל. היו הנשים אוחזות זו בזו וUMBקשות להן אוכל ולא מוצאות, עד שהן נשענות על העמודים וממתות עליהם. באו הילדים הרכים אל אמותיהם כדי לקבל מהן אוכל, ומשלא נענו, נפלו הילדים ומתו עליהם.

מעשה באשה אחת שהיה לה שלושה בניים, והלכו השניים הגודלים למלחמה. כאשר גבר הרעב וראתה כי עוד מעט תמותה היא וכל בניה ברעב, עשתה מעשה נורא: היא לקחה את בנה התינוק ובישלה אותו בסיר למען יאכלו ילדי הגודלים ולא יموתו אף הם. כשהתחלו האחים לאכול, זיהו לפטע את יד אחיהם. מרוב עצוע וכאב, עלו לגג ונפלו ומתו. הייתה האם צעקה ואומרת: הקוצר בשדה - משארם ספרחים, והובצר ענבים בכרם - משארם עוללות, אבל אני לא נשאר לי כלום! נמסרתי ביד נבוכדנצר כדי לטבח! וזה מה שאנו מקוננים במגילת איכה (איכה ד ט) "יְהִי נְשֵׁים רַחֲמִינּוֹת בָּשָׁלוֹ יְלִידֶיהָן".

הובקעה העיר

כך הייתה ירושלים נתונה במצור במשך שנה וחצי, מבלי שהצלחה נבוזרדן לכובשה. נבוזרדן כמעט התיאש והתכוון לחזור לארצו. נתן ה' לבבו למדוד את חומת העיר, ובכל יום כשהיה מודע נוכח לדעת כי החומה שוקעת שני טפחים וחצי [עשרים ס"מ], עד שנבלעה הרבה. בשנה האחת עשרה למלכות צדקיהו ביום ט' בתמוז, יצאת בת קול מן השמיים ואמרה: קפוץ וככוש את ירושלים, שכבר הגיע זמנה להחרב, וזמןנו של בית המקדש ליהרס, וזמןנו של היכל להשרף. נשאר לנבוזרדן גרז אחד מכל אותם גרזנים שהיו לו, הכה מכה אחת ונפתח השער ונכנסו האויבים בפנים.

בטל קרבן התמיד

כאשר נכנסו האויבים לירושלים, כילו הם את חמתם בעם היושב בעיר. הם הרגו וטבחו ללא רחם, בעם אשר היה חולש מן הרעב וחסר הגנה. אולם אל בית המקדש לא הצלחו להכנס, כי היה מבוצר בחומות נוספות. שם התבצרו הכהנים, ובמסירות נפש, תחת אש המלחמה, המשיכו את עבודת בית המקדש עד יום ז' באב. ביום הראשון המשיכו אף את הקربת קרבן התמיד פעמים ביום. כיצד? באربعת

הימים הראשונים מיום ט' בתמוז עד ליום יג' בתמוז, לא הייתה עיה, שכן בעזורה של בית המקדש היו תמיד נמצאים מוכנים ומזומנים כבשים המבוקרים ממום, בנסיבות המשפיקה לאربעה ימים. מיום יג' בתמוז, כאשר תמו הכבשים מן העזורה, שיחدوا הכהנים את החיללים הבבליים שצרכו אותן מבחוץ: שלשלו להם כסף וזהב - והם העלו להם כבשים. כך עשו ארבעה ימים. אולם ביום יי' בתמוז כבר לא המשיכו החיללים להעלות כבשים לבית המקדש, וכן בוטל קורבו התמיד.

שריפת בית המקדש

כשהגיע הזמן שבו רצה הקב"ה להחריב ולשרוף את בית המקדש, לא רצה ה' שיהיה ירמיהו בירושלים. אמר הקב"ה לירמיהו שילך לענתות. מיד כשיצא ירמיהו מן העיר, ירד מלאך מן השמיים ונתן רגליו על החומות ופרק אותן. קרא המלאך ואמר: יבאוו השונאים ויכנסו לבית, שהשומר [הקב"ה] הניחו והלך לו.

שבועה באב נכנסו האויבים להיכל, וקללו בו ובזזו אותו במשך שלושה ימים - שביעי ושמיני ותשיעי. הם קבעו ביום שלהם [מקום מושב השרים] בהר הבית, הلقו ועלו למקום שבו היה שלמה המלך ע"ה יושב ונוטל עצה מן הזקנים היאך לשכלל את בית המקדש. שם ישבו השונאים ונטלו עצה כיצד לשרוף את בית המקדש. עוד הם מתיעצים בדבר והנה נשאו עיניהם וראו ארבעה מלאכים יורדים ובידם ארבעה לפידים של אש, ונתנו ארבע זיוות של ההיכל ושרפו אותו.

היה זה בסוף יום תשעה באב, סמוך לחשכה, והמשיך בית המקדש לבוער בלבות כל היום העשרי שלו. זזה דעתו של נבוזרדון עליו והתגאה על כך שהצלחה להחריב ולשרוף את מעוזם של ישראל - בית המקדש. יצאתה בת קול מן השמיים ואמרה לו: עם הרוג הרוגת, היכל שרוף שרפת, כמה טחונו טחנות! דהינו, הגירה שנזרקה מלמעלה היא הגורם האמתי לחורבן ולשריפה, ולא פועלותיך.

כי עליך הורגנו כל היות

כשראה הכהן הגדול שנשרף בבית, רצה לצאת. תפסו אותו השונאים, וחתתו על המזבח, במקומות שבו היה מקריב את קרבן התמיד. ראתה אותו בתו והיתה צוחת ואומרת: אווי לי אבא חמדת עניי תפסו גם אתה ושותה, ונתערב דמה בדם אביה.

נתקbezו כיתות כיתות של פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידם, ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו: רבונו של עולם, הויאל ולא זכינו להיות גזירים נאמנים, יהיו המפתחות מסירותך לך! וזרקו את המפתחות לפני מעלה. יצאה כעין פיסת יד מן השמיים וקיבלה מהם, והם קפצו ונפלו לתוך האש.

כשראו הכהנים והלוויים שנשרף בבית המקדש, נטלו את הכינורות והחצוצרות ונפלו באש ונשרפו. וכך כו' הרבה בתולות כשראו שנשרף בבית המקדש, נפלו אף הן באש ונשרפו, שלא יענו אותן השונאים.

סוף של צדקיהו

אשראה צדקיהו כו, יצא לבrho מירושלים עם עשרה בניו דרך מחליה שהכין מראש, שהיתה הולכת מביתו עד ערובות יריחו [הנקראת עד הימים "מערת צדקיהו" בירושלים]. זימן הקב"ה צבי, שהלך על גג המחליה. רדף הצדדים אחורי הצבי כדי לצד אותו, והגיע הצבי במוציאתו עד פתח המערה בערובות יריחו. בדיק באותו רגע היו צדקיהו ובינו יוצאים מן המערה, ראו אותם הצדדים ותפסום. הביאו אותם לפני נבוזרדן, ונבוזרדן שלח אותם אל נבוכדנצר הנמצא בעיר רבלת.

אמר נבוכדנצר לצדκיהו: מה רأית למורוד بي' הרי נשבעת לי בספר התורה שלא תמורוד بي! עכשו באיזה דין אדון אותן? אם אדון אותן לפי דיני תורהכם, ראוי אתה להריגה, שנשבעת בשם ה' לשקר. ואם אדון אותן לפי דיני מלכותי, גם כן חייב אתה מיתה כמורוד במלכות. אמר צדקיהו: אכן חייב אני מיתה, אולם מבקש אני שתחרוג אותי לפני בני, כדי שלא ERAה בmittam. לעומת זאת הבנים ביקשו מנבוכדנצר: أنا הרוג אותן, שלא נראה את דם אבינו שפוך! אמר נבוכדנצר עשה דברי שניים, אנكر את עניינו צדקיהו ואחרוג את בניו, וכך הוא לא נראה את מותם והם לא יראו את מותיו. אך עניינו של צדקיהו חזקתו היו מאד ולא הצליח נבוכדנצר לנתק אותם, עד ששחט את כל בניו לעניינו, ואז נחלשו עניינו והצליח לנקרים והשליכם לתוך התנור. כך, במצב קשה כזו, הגללה אותו לבבל. והיה צדקיהו צוח ואומר: בואו וראו כל בני אדם, שהוא ירמיהו מתנבא עלי ואומר לי לבבל אתה הולך, ובבבל תמות, ובבבל עיניך לא יראו. ולא הייתה שום לדברי, ועכשו הרי אני בבבל וענני לא רואות אותה!

צערו של ירמיהו

כשיצא ירמיהו מעינותות לחזר לירושלים, נשא עניינו וראה עשו בית המקדש עולה. אמר בלבבו: אולי חזרו עם ישראל בתשובה, וחוורים הם להקריב קרבנות. עמד לו על החומה וראה את בית המקדש עשוי לו גלים גלים של אבניים, הכל הרב. התהילה צוחה ואמר (ירמיה כ, ז): "פְּתִיתָנִי הַזֶּאת֙" - הצלחת "לפתות" אותן לлечת לעינותות, שלאERAה בחורבן הנורא זהה. מיד הלך וברר באיזה כיון הلكו הגולים, והתחיל לлечת באותה דרך. ראה את השביל מלא דם, ועל הארץ מושלכות פרשות רגלי יונקים ועלולים שהיו הולכים בשבי. היה ירמיהו גוחן ומכתופף לארץ ומנסקסם. כשהגיעה אל אחיו הגולים, חיבקם ונישקם, והיה בוכה לנגדם: אחיכי בני עמי, אווי מה היה לכם, על כי לא שמעתם לקול נבואה ה'!

ראה קבוצה של בחורים שראשם נתון בקולרים [טבעת ברזל] - ונתן ראשו עמהם. בא נבוזרדן והוציאו משם. ראה קבוצה של זקנים קשורים בשלשלאות - נתנו צווארו עליהם, ושוב בא נבוזרדן והוציאו משם. שמר נבוזרדן על ירמיהו שלא יאונה לו כל רע, כי כך נצטווה מפי נבוכדנצר. כמו כן ציווה נבוכדנצר לנבוזרדן ואמר לו: דע לך, כי אם עם ישראל יבכו ויחזרו בתשובה, יענה להם אלהיהם ויינחם על הרעה, ואז

נחוור בבושת פנים. לכן אני מצאה עלייך شيء עניין פקוחות עליהם, ולא תנתן להם לבכות ולא להתפלל! ואם תראה אחד מהם מתעכב, תחתוך אותו לחתיות, כדי שיראו כולם ויפחדו. כך ילכו ללא הפוגה ולא יעצרו מלככת עד שיעברו את גבולות ארץ ישראל ויגיעו לנهر פרת, רק אז תנתן להם לנוח, כי מכאן ואילך כבר החזיר הקב"ה פניו מهما, ולא ייחזר אוטם לארצם.

על נהרות בבל

כך הילכו הגולים ללא הפוגה ולא מנוחה, אפילו בלי אפשרות לבכות. רק כאשר הגעה שיירת הגולים אל נהר פרת, ניתנה להם אפשרות לעשות הפוגה ו אף לבכות, כמו שנאמר (זהלים קלה א): "על נהרות בבל שם ישבנו גם בקינו". פנה נבוורדן ואמר לירמיהו: האם רוצה אתה לבוא עמי ללבבי? חשב ירמיהו בלבו: אם אני הולך ללבב, אין מנוח לגנות הנשארת בארץ ישראל, לכן מوطב שאחזר לארץ ישראל. נשאו הגולים את עיניהם וראו את ירמיהו עוזב אותם ופונה לדרך. געו כולם בכוביה בקהל רם ואמרו: אבינו ירמיהו מניחנו ועזב אותנו. ענה ירמיהו ואמר להם: אני מעיד שמים וארכ, אילו הייתם בוכים בכיה אחת בעודכם בציון, לא הייתם גולים!

איך נשיר את שיר ה' על אדמות נכר!!

פנה נבוandanzer ואמר ללוויים שהיו בין הגולים: מה אתם יושבים ובוכים? הכנינו את עצמכם, ועוד שאנו אוכלים ושותים אני מבקש שתעתדו ותקישו לפני ולפני עבדות אלילים בכנורות שלכם בדרך שהייתם מתקשים לפני אלוהיכם בבית המקדש! התחליו מסתכלים אלו באלו, ואמרו אחד לשני: לא די לנו שהחרבנו את בית המקדש, אלא עכשו אנו עומדים להקיש לפני הננס הזה ולפני עבדות אלילים!!

משל למה הדבר דומה? למלך בשיר ודם שנשא בת מלכים. אמר לה: עmedi והשKENNI כוס אחד. ולא רצתה להשקתו, כס עלייה והוציאה מביתו. הלהקה ונישאת למוכחה שחION, אמר לה: עmedi והשKENNI כוס אחד. אמרה לו: שוטה! בת מלכים היהתי ונישأتي למלך, ועל שאמר לי השKENNI כוס אחד ולא רציתי להשקתו כס עלי והוציאני מתחזק ביתו, שאילו השקיתיו היהתי מוסיפה על כבודי כבוד, עכשו אתה אומר לי עmedi והשKENNI!!

מיד החליטו כל הלויים החלטה נחשאה, שהם לא יגנו לפני הרשע הזה. מה עשו? נתנו בהונות ידיהם לתוך פיהם וקיצזו אותם. כשהתבע מהם נבוandanzer שנגנו לו, הראו לו את ידיהם מקוטעות אכבעות ואמרו לו: "איך נשיר את שיר ה'"?! - כשהיינו קשורים בשלשלאות בדרך נתקטו אכבעותינו! ידע נבוandanzer שהם מהתלילים בו, כס מאד והפיל מישראל תלי תלים של הרוגים. ואף על פי כן הייתה להם שמחה על כך שלא אמרו שירה לפני עבדות אלילים, שנאמר: "[ותוללו]נו [מלךו] תלוי תלים] שמהה". באותו שעה נשבע הקב"ה לישראל ואמר להם: אתם שלטתם בעצמכם וקטעתם אכבעות ימיכם, אף אני אשיב אתכם לחזות בשוב ה' לציון, ולראות בבניון בית המקדש השני.

צער אמייתי ושמחה מזויפת

כשהגינו ישראל לבבל, יצאו לקדמתם הגולים ה"ותיקים" שהוגלו כבר אחת עשרה שנה קודם לכן יחד עם יהויכין. שאלו הם את הגולים החדשם בשלום יקירותם, זה שואל מה שלום אבי, וזה שואל מה שלום בני. ענו ואמרו להם: פלוני מת ברעב, ולונוי מת בחרב האויב. הצעירו הגולים צער רב, אולם יחד עם זאת נאלצו בעל כורחם לקבל את פניו המלך ולשבחו על נצחונו הגדול. והוא לבושים מלבושים לבנים מבחוץ להראות את "שמחה", אולם מבפנים לבשו מלבושים שחורים של אבל וצער, על צער אחיהם.

עמו אונכי בצרה

כיוון שהיו ישראל נתונים במצב כה קשה בגלות, היו סבורים שהקב"ה נטש אותם למורי והסיר השגחתו מהם. אותה שעה קרא הקב"ה לכל צבאות השמים ולכל המלאכים ואמר: מה עעשה לבני החביבים שלהם בגלות ואני כאנו בהה נרד ונלך בגלות עמם. ירד הקב"ה לבבל [כביכול] והשרה נבואהו על יחזקאל, וראה יחזקאל את הקב"ה ומילויו באים לבבל. אמר זאת לעם ישראל, ולא האמינו לו. עד שנגלה הקב"ה אל ישראל עצמו, והוא ישראל שמחים שמחה גדולה. מרוב שמחתם לא היו מרגישים שהם בגלות, כיון שהקב"ה עמהם. וכל אחד ואחד היה אוהב את הקב"ה באהבה עצה כל כך, עד שהיו מוסרים נפשם על קידוש שמנו יתברך.

ירמיהו בחרתו לירושלים

כשהזר ירמיהו לירושלים, היה רואה בדרך אכבות ידים ורגלים מכווצות ומושלכות בחרים, והיה מלקטן ומנס肯 ומחבקן. היה ירמיהו הולך ובויה ומקונן: "חבל عليك יקרת המדיינות". את האברים המכווצעים צרר בתוך בגדיו, ובכחعلاיהם ואמר: בני, לא לך זההרתי אתכם ואמרתי לכם (ירמיהו ג' ט): "פָנֵו לְה' אֱלֹהֶיכֶם בָּזֶבֶד, בְּטַרְסִים יְחַשֵּׁךְ וּתְנַגֵּפּוּ רְגִלֵיכֶם עַל הַרְיִ נְשִׁףּ?!" על אותה שעה נאמר (ירמיה ט ט): "על הַרְיִם אָשָׁא בְּכִי וְנִהְיָ, וְעַל נָאוֹת מִדְבָּר קִנְהָ".

אמר ירמיהו: כשהייתי עולה לירושלים נשאתי עיני וראיתי אשה אחת יושבת בראש ההר לבושה שחורים, ושערה סתום ובקשת מי ינחמני. ואני צועק מי ינחמני. קרבתי אליה ודברתי עמה, אמרתי לה: אם אשא אתך - דברי עמי, ואם רוח אתך הסתלקתי מעלי. ענתה ואמרה: איןך מכיר אותנו. שבעה בניים היו לי, יצא אביהם למדינת הים, ודע שאני בוכה עלי, הרاي באו ואמר לו: נפל הבית על שבעה בנייך ונהגו כולם. איני יודעת על מי אבכה ועל מי אסתור שערי. עניתה ואמרתיה לה: אין את טובה יותר מעמך ציוו, והיא נתונה לחיות השודה. ענתה ואמרה לי: אני אמך ציוו, אני היא אם השבעה. אמר לה ירמיהו: דומה מכתך למכתו של איוב: מאיווב ניטלו בנוי ובנותיו, וממך ניטלו בניך ובנייך. מאיווב נטלו כספו וזהבו, וממך נטלו כסף וזהב. כשם שחרת הקב"ה וניחם את איוב, כך יחוור וייחמך.

צער השפינה

באotta שעה היה הקב"ה בוכה ואומר: אוי לי, מה עשייתי השריתך שכינתי למטה בשבייל ישראל, וככשיו חחטו זורתך למקומי הראשון. אמר הקב"ה למלacci השרת: בואו ונלך אני ואתם ונראה את ביתך, מה עשו אויביכם בו. מיד הלך הקב"ה ומלacci השרת וירמיהו לפניו. כשהראה הקב"ה את בית המקדש, אמר: בודאי זהו ביתך וזהו מנוחתך, שבאו אויביכם ועשׂו בו כרצונם. באotta שעה היה הקב"ה בוכה ואומר: אוי לי על ביתך בני היכן אתם? כוהני היכן אתם? אהובך היכן אתם? מה עשה לך? התרתיך בככם ולא חזרתם בתשובה!

אמר הקב"ה לירמיהו: אני דומה היומם לאדם שהיה לו בן יחיד, ועשה לו חופה ומות בתוך חופתו. ואני לך כאב לא עלי ולא על בניי! לך וקרא לאברהם וליצחק וליעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעים לבוכות! אמר ירמיהו: רבונו של עולם, אני יודע היכן משה קבור. אמר לו הקב"ה: לך עמוד על שפת הירדן והרמס קולך וקרא: בן עמרם, עמוד וראה צאנך שבלעום אויביכם!

אבות העולם מתאבלים

מיד הלך ירמיהו תחילה למערת המכפלة ואמר לאבות העולם: עמדו, שהגיע זמן שאתם מתבקשים לפני הקב"ה. אמרו לו: מה היום מיוםיים שאנו מתבקשים לפני הקב"ה? אמר ירמיהו: אני יודע, כי חש ירמיהו לומר להם את הסיבה האמיתית, שלא יאמרו לו: ביוםיך הייתה זאת לבינו. אולי לא הוכחתם אותם די טוב, או לא התפלلت עליהם כראוי.

המשך ירמיהו בשליחותו והלך לקרוא למשה. עמד על שפת הירדן וקרא: בן עמרם, עמוד! הגיע זמן שאתה מתבקש לפני הקב"ה. אמר לו: מה היום מיוםיים שאני מתבקש לפני הקב"ה? אמר לו ירמיהו: אני יודע.

מיד הלך משה אצל מלacci השרת, שהיה מכיר אותם משעת מתן תורה. אמר להם: משותי העליונים! האם אתם יודעים מפני מה אני מתבקש לפני הקב"ה? אמרו לו: בן עמרם, אין אתה יודע שבית המקדש חרב וישראל גלי מייד קרע משה את בגדי הכבוד שהלבישו הקב"ה, והניח ידיו על ראשו והיה זועק ובוכה והולך, עד שהגיע אצל אבות העולם. אמרו לו אבות העולם: משה רועה ישראל, מה יום מיוםיים? אמר להם: אבות אבותי, אין אתם יודעים שבית המקדש חרב וישראל גלו לבני אומות העולם? מיד אף הם קרעו בגדייהם והניחו ידים על ראשם, והיו צועקים וובכים והולכים עד שהגיעו לשער בית המקדש. כיון שראה אותם הקב"ה, מיד "זיקרא ה' אלוהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמסף ולקרחה ולהגור شك" (ישעה כב).

אברהם אבינו מבקש רחמים

באברהם לפני הקב"ה כשאפר על ראשו ובגדיו קרוועים, סופד וצועק. אמר הקב"ה:

"מה לידי ביתי?" אמר אברהם לפני הקב"ה: רבוינו של עולם, מפני מה הגלה את בני, ומסורתות אוטם בידי האומות והרגום במיתות משונות, והחרבת את בית המקדש, מקרים שבו העלייתי את יצחק בני עולה לפני? אמר הקב"ה לאברהם: בניך חטאו ועברו על כל התורה ועל עשרים ושתיים אותיות שבת! אמר אברהם: רבוינו של עולם, מי מעיד בהם בישראל שעברו את תורהך? אמר לו: תבוא תורה ותעיד בהם.

מיד באה התורה להיעד בהם, שעברו על מצוותיה. אמר לה אברהם: בתاي, את באה להיעד בהן בישראל שעברו על מצוותיך, ואין לך בושת פנים מפני זכריו את היום שבו העביר אותך הקב"ה על כל אומה ולשון ולא רצוי לקבלך, עד שבאו בני להר סיני וקיבלו אותך וכבודך, ועכשו את באה להיעד בהם ביום צרתם!! כיון ששמעה התורה כך עמדו בצד אחד ולא העידה בהם.

אמר הקב"ה לאברהם: יבואו עשרים ושתיים אותיות והם יעידו בישראל! מיד באו כב' האותיות. התיצבה אותן אל"ף להיעד בישראל שעברו על התורה. אמר לה אברהם: אל"ף, את ראש לכל האותיות ובאת להיעד בישראל ביום צרתם!! זכריו יום שנגלה הקב"ה על הר סיני ופתח בז"ה "אנכי ה' אליהך", ולא קובלוך אומה ולשון אלא בני, ואת באת להיעד בבניי! מיד עמדו אל"ף לצד אחד ולא העידה בהן.

התיצבה אותן בז"ה להיעד בישראל. אמר לה אברהם: בתاي, את באה להיעד על בני, שהם זרייזם בחמשה חומשי תורה הפותחים באות ב' - "בראשית ברא אלהים!!" מיד עמדו בז"ה לצד אחד ולא העידה. כיון שראו כל האותיות שהשתיקו אברהם, נתבישיו ועמדו בעצמן ולא העידו בישראל.

האבות מזכירים זכויותיהם

מיד פתח אברהם לפני הקב"ה ואמר: רבוינו של עולם, בגין מה שנה נתת לי בו, וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים, אמרת לי "העלחו עולה לפני" ועשיתי עליו כאצורי ולא ריחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפיתי אותן ולא תזכור לי זאת, ולא תرحم על בניי!

פתח יצחק ואמר: רבוינו של עולם, כשה אמר לי אבא: "אלֹהִים יְרַא לֵזֶה לְעָלָה בָּנִי" - לא עכבתי על דבריך, ונעקדתי ברצונך לבן נבי המזבח, ופשטתי את צוארי תחת הסכין, ולא תזכיר לי זאת ולא תرحم על בניי!

פתח יעקב ואמר: רבוינו של עולם, עשרים שנה עמדתי בבית לבן, וכשיצאתי מביתו פגע بي עשו הרשע ובקש להרוג את בני, ומוסרתי עצמי למיתה עליהם, ועכשו נמסרו ביד אויביהם וכך לטבחה לאחר שגידלותים כאפרוחים של תרגולים וסבלתי עליהם צער גידול בנים, כי רוב ימי הייתה בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכיר לי זאת לרחם על בניי!

הפרוטו של משה רבנו

פתח משה ואמר: רבו של עולם, לא רועה נאמנו היתי על ישראל ארבעים שנה, ורצתי לפניהם כסוס במדבר. וכשיו שגלו שלחת לי לسفוד ולבכות עליהם!

אמר משה לירמיהו: לך לפני, שאלך ואביא את עם ישראל, ואראה מי הם האויבים שמניחים ידם עליהם. מיד הלכו משה וירמיהו עד שהגיעו לנחרות בבל. ראו ישראל את משה ואמרו זה זהה: בא בן עמרם מקריבו לפודתנו מיד צרינו! יצאה בת קול ואמרה: גזירה היא מלפניי מיד אמר להם משה: בני, להחזיר אתכם אי אפשר שכבר נגזרה גזירה, אלא הקב"ה יחזיר אתכם ב מהרה! והניתן אותן. באotta שעשה הרימו קולם ב בכיה גדולה עד שעלה ב כיתם למרום.

להלן משה אל אבות העולם, שאלו אותו: מה עשו האויבים בבניו? אמר להם: מהם הרגו, ומהם כפתו ידיהם לאחוריهم, ומהם אסורים בכלבי ברזל, ומהם נפשטים ערומים, ומהם מתו בדרך ונבלתם לעור השמיים ולבהמות הארץ, ומהם מושלכים לחימה רעבים וצמאים. מיד פתחו כולם ובכו וקוננו בקינות.

אמר משה לפני הקב"ה: האויבים האכזרים הללו לא חומלים על בניך, וממיטים אותם במיתות אכזריות. נתונים בו בחיק Ammo ואומרים לאביו קום ושותחו. Amio בוכה ודמעותיה נשורות עלייו, ואביו נוטל את ראשו. או רבו של עולם, הרי כתבת בתורתך "ישור או שה - אתה בנו לא תשחטו ביום אף" - ואילו בבני ישראל כבר הרגו האויבים כמו וכמה פעמים בניים ואמותיהם ביום אחד, ואתה שותקי!!

רחל מבכה על בניה

באotta שעזה קפיצה רחל אמו לפני הקב"ה ואמרה: רבו של עולם, גלו לפני שיעקב עבד אהבני אהבה יתרה, ועבד בשביי לאבआ שבע שנים, וכשהשלימו אותו שבע שנים והגע זמן נשואו לבבלי, עץ אבי להחליפני ולהביא תחתיה את אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה. והודעתني לבבלי ומסרתי לו סימנו שיכירبني ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני. ולאחר מכן התחרטני על כך, ובבשתית את רצוני, ורחתמתי על אחותי שלא יצא לחרפה. ובערוב החתונה כאשר החליפו אותי באחותי, מסרתי לאחותי את כל הסימנים שמסרתי לבבלי, כדי שייעקב יהיה סבור שהוא רחל. וגמרתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני, שאניبشر וدم עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה אותה לבושה ולחרפה, אתה מלך חי וקיים רחמן ונאמנו, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגLIGHT את בני נהרגו בחרב ועשוי אויבים בהם כרצונם!! מיד נתגלגלו רחמי של הקודש ברוך הוא ואמר: בשביבך רחל אני מחזיר את ישראל למוקומם. וזה שנאמר ירמיה לא, יד-טו: "כה אמר ה', קול ברקמה נשמי נהי בכי תםוריים, רחל מבכה על בניה, מאנה להנחים על בניה כי איןנה. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניה מדמעה כי יש שבר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב. ויש תקווה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם".

גדילה בן אחיקם

בשעה שהגלה נובוכדנצר את ישראל, החליט להשair בירושלים מעט אנשים. היה לו בכך אינטנס כימי, כי היהודים היו מתחממים בעשיית ה'תכלת' - זהו צבע מריהיב עין ביפויו שהפיקו אותו מדם החילזון. וכן היו מתחממים בנטיעת והפקת שמו אפרסמו, שהיה בו ריח טוב מאוד. אולם מכיוון שחשש ממרד נוסף, הותיר נובוכדנצר דוקא אנשים דלים ופושטים, שלא היו מסוגלים להתרשם למרד. עליהם הפקד את גדליה בן אחיקם, שלא היה מזרע המלוכה. כך הייתה תקווה לשארית הפליטה להתבסס ולהשתקם מחדש, וכן את התלכדו היהודי ארץ ישראל סביב גדריה, והחלו לבנות את חיותם מחדש. גם היהודים שברחו בזמן המלחמה אל הארץ הסמוכות - עמו, מואב, אדום והسبיבה - שמעו על התקומה בישראל, והחליטו לעזוב את ארצות הנכר ולהצטרכ' לאחים.

המשמעות אודות תקומיות ישראלי בארץ, הגיעו לאוזני בעלייס מלך עמו, שהיה אויב של נובוכדנצר. הוא החליט לחסל את אחיזתו של נובוכדנצר בארץ ישראל מיד בהתחווה, על ידי שיחרorg את גדליה המנהיג שהפקיד נובוכדנצר. אולם איך וכייד יעשה זאת? בדק ומצא כי השילוח הטוב ביותר לביצוע זמנו הוא ישמעאל בן נתניה. ישמעאל היה יהודי רישע, אשר קנהה בערה בו כלפי גדליה שהומלך על ידי נובוכדנצר. הוא היה סבור שהמלכות מיועדת לו, כיון שהיא מזרע המלוכה. בעלייס סמך בעלייס, כי הוא יעשה "עובדת טובה" ויביא לחיסולו המהיר של גדליה.

מידע חשאי זה הגיע לאוזניו של יוחנן בן קרית, משרי הצבא של ישראל. הlek מייד יוחנן אל גדליה בסתר ואמר לו: דע לך כי בעלייס מלך עמו שלח את ישמעאל להורגך! אולם גדליה מפאת צדוקתו לא האמין ולא רצה לקבל את דבריו. המשיך יוחנן להתחנן אליו: אני ממק, אל תתן לדבר כזה להתרחש. כי ברגע שאתה תיהרג, תאבך שאירית יהודה את תקוותה האחרונה, וכל העם יופצו לכל עבר. אם חושש אתה להרוג בעצמך את ישמעאל, תנו לי רשות שאיני אהרוג אותו בסתר בלי שאף אחד ידע שאתה שלחת אותו אך גדליה לא הסכים בשום אופן לדברי יוחנן. "שקר בדבריו של יוחנן ולברר יותר את הדברים".

אבדה שארית ישראל

בראש השנה שנת שלושת אלפיים של"ט [לבריאות העולם], 52 ימים לאחר חורב בית המקדש, הגיע ישמעאל בן נתניה עם עשרה מחבר מרעיו, וביקשו מגדליה לדבר עמו בענייני המלכות. הם ישבו ייחדיו וסעדו, כשהלפטו קמו ישמעאל ואנשיו, הכו והרגו את גדליה ואת אנשי צבאו, ואף את החילונים הבבליים שהותיר נובוכדנצר בארץ. למחמת שחט ישמעאל עוד שבעים איש. את העם הנשארים רצח ישמעאל הרשע להgelות אל ארץ עמו. אולם בדרכם לעמו הגיעו אליהם יוחנן בן קרית עם אנשי צבאו, וכשהשמעאל ראה אותם הוא נס על נפשו עם שמונה מאנשיו.

שארית הפליטה אשר נאספה סביב יוחנו בן קרת, מיהרו להימלט מן הארץ, כי פחדו מפני זעמו של נבוכדנצר, אשר ירצה לנוקם בהם כשיישמעו שהיהודים הרגו את חיליו. הם ברחו לארץ מצרים, אולם גם שם רדפה אותם חרב נבוכדנצר. כך אבדה כליל שארית הפליטה, ונהייתה ארץ ישראל שוממה מבניה. נתקינה התוכחה הכתובה בתורה ויקרא כה לא: "זאתכם אורה בגוים, והרicketti אחריכם חרב, והייתה ארצכם שטחה ועריכם יהיו חרבה". [זכר לפורעת זו, אנו מתענים ביום ג' בתשרי, המכונה "יום גדריה"].

הארץ שוממה מבניה

כיוון שיגלו עם ישראל לבבל, גלו עמהם העופות והדגים. ועד חמישים ושתיים שנה לא נראתה עוף פורה בארץ ישראל ככל שנאמר (ירמיה ט): "מעוף השמים ועד בהמה נרדזו הַלְּכֹו". ושבע מאות מיני דגים וسمוניה מאות מיני עופות הלכו עמהם לבבל, ושבע שנים נתקיים בארץ (דברים כט, כב): "פְּרִיתָ וְמֵלֶחֶת שְׁרָפָה כָּל אֶרְצָה, לֹא תָּזַרְעַ וְלֹא תִּצְמַח וְלֹא יַעֲלֵה בָּה כָּל עַשְׂבָּ" - שהיו הגוים זורעים בה, והזרעים נשרפים.

שאלה •Répon

๒ פרק שני – חורבן בית המקדש השני ๒

בנייה בית המקדש

חמשים ושתיים שנה הייתה הארץ ישראל שוממה מבניה, עד שהגיע היום בו זכר הקב"ה את הבטחתו, ונתן לבב כורש מלך פרס [אשר הוא היה השולט בכיפה באותה תקופה] להזכיר לכל היהודים לעלות לירושלים. 18 שנה לאחר מכן [במלאת 70 שנה לחורבן בית המקדש הראשון], בפקודתו של דרוייש מלך פרס [בנה של אסתר המלכה], נבנה בית המקדש השני. גדולה הייתה השמחה בעת הקמת בית המקדש, ביום חנוכת הבית בלבד עמדו הלוויים בדוכנים ושוררו בהתלהבות "מזמור Shir חנוכת הבית", וכל העם ענו לזרמתם. על פי עצת הנביאים חגגו בני ישראל את "שבועת ימי המילואים" כפי שעריך משה רבנו בעת הקמת המשכן. ומما עמדו הכהנים בעבודתם והלוויים לא פסקו משירותם ונגינתם.

אולם השמחה הייתה מהולה בעצב, שכן מעילתו של בית המקדש השני לא הייתה כמעילתו של בית המקדש הראשון. חמישה דברים חסרו בו: האחד - לא שרתה רוח הקודש. **השני** - לא נמצא ארונו הקודש. ירמייהו הנביא הטמין אותו בהר נבו לפני שחרב הבית הראשון. במקום ארונו הקודש הינו אבן גדולה אשר הייתה מקודשת עוד מימי דוד ושמואל. אבן זו אשר עליה הונח הארונו בידי שלמה המלך נקראה "אבן השתיה". **השלישי** - ה"אוריות ותומים" לא היו מושבים את דבר ה' כפי שהיה בזמן בית המקדש הראשון. **הרבייעי** - אש הקודש שנמצא לא שרפה את הקורבן אם לא הניתה על המזבח עצם להסקה. בזמן בית המקדש הראשון לא נזקקו הכהנים לעצים

כדי להעלות את הקורבן באש. **ה חמישי** – היה חסר "שמעו המשחה". זהו שמו שהוכן על ידי משה רבנו, ובו נמשח המשכן וכלייו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים, ובו נשחו כהנים גדולים ומלאכים. ואוטו שמן יהיה קיים אף לעתיד לבוא.

התאחדות והתחזקות

אולס יחד עם זאת, איחד בית המקדש את עם ישראל: סביב כהן אחד ומזבח אחד התלכו והתחזקו ישראל ב תורה ובמצוות. עזרא הסופר שעלה מבבל לימד את העם תורה ותיקן תקנות טובות. כמו כן הוא נכנס מאה ועשרים חכמי סנהדרין, אשר נבחרו על ידו בקפידה. היו אלה תלמידי חכמים גדולים, שנתמננו להיות שופטים ודיננים. בראשם עמדו נביאים כחגי, זכריה ומלאכי. עזרא הושיב אותם ב"לשכת הגזית" – לשכה אשר נבנתה בצד הדרומי של בית המקדש, כשהחזיה בניו בתווך הקודש של בית המקדש, וחציה בולט אל מוחץ לבית המקדש. שם ישבו הסנהדרין והועניקה להם הזכות לשופט את העם על פי דין תורה, ולהעניש את העורבים על גדרי התורה. עזרא העניק למעמדם הרוחני הרם גם תוקף מלכתי על פי פקודתו של המלך דריוש. וכך עלו ופרחו בירושלים חי תורה ועובדות ה'.

שנת חינוך

420 שנה עמד בית המקדש השני על תילו. שرتה בו השכינה לא בגלל עצם קדושתו כל כך, אלא מעלטו הייתה בגלל ישראל עצם שהוא מתאחדים סבבו. כל עוד שהחיזקו ישראל באחדות זו, היה כת קיום בבית המקדש. אולם במשך הזמן התחלו ישראל להתפלג ולהסתכסך, מלחמות אחים קשות פרצו ביניהם. כאשר בא הפירוד והיתה שנת חינוך, בטל כת קיומו של בית המקדש, והוא נחרב.

אחד הסכוכים הקשים בתקופה זו היה הסכוך בין הורקנוס לאリストובלוס. הללו היו שני אחים יהודים, וכשמת אביהם המלך התחלו ביניהם מריבות ומלחמות על ירושת כסא המלוכה. קרבות גדולים, המלווים בהרג רב, התנהלו אז. לבסוף החליט אריסטובלוס לגייס את צבאות רומי לעוזרתיו. בא שליט רומי אל ירושלים בחיל כבד, וערך מצור על העיר ירושלים, כאשר אריסטובלוס עימיו מבחן, ואילו הורקנוס נלחם נגד מפנים. בסופו של דבר נפלה העיר בידי הרומאים, ונערך בה טבח קשה מאוד. זה היה תחילת שלטון הרומיים ביהודה, ומماו סבלו היהודים קשות מנו הרומיים. הרומיים הציבו בארץ ישראל נציבים רשעים, שהיו שלוטים באכזריות. הוא שאמרו חז"ל: "מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית, פשוטה מלכות הרשעה על ישראל".

נשׂם בזמן שליטה רומי על ישראל, המשיכו סכוכים פנימיים בין יושביה, ושנאת חינם שרצה בירושלים. העם היו מפולגים למפלגות "ימון" ו"שMAIL". השMAIL – מפלגת "ידי רומי", פניהם לשלים ולכניתה לרומי, ביניהם שמעון בר גיורא ויוסף בן מתתיהו. ולעומתו הימון – מפלגת ה"ברוניים", החילתו למרוד ברומיים, לגרשם

מן הארץ, ולהילחם בהם עד טיפת דם האחורה. מראשי הברינויים: יוחנן מגוש חלב, אלעזר בן שמעון, אבא סיקרא וועוד. סכסוכים רבים היו בין שתי המפלגות, אשר על פי רוב לא נשמעו לדעת תורה, ועשויו צעדים מוטעים על דעת עצם.

ארבעים שנה לפניו החורבן

בארבעים השנה לאחר רוחבון שקדום החורבן, הלק' המצב והחמיר יותר וייתר. מקרי הרצח היו כה רבים, עד שהחכמי הסנהדרין החליטו להימנע מלדוון בדייני נפשות. מה עשו? עקרו ממושבם אשר ב"לשכת הגזית" ועברו למקומות אחרים. וההלכה היא כי סנהדרין שאינה יושבת בלשכת הגזית, אינה יכולה לדון בדייני נפשות.

שלח הקב"ה איתותים לעם ישראל, כדי שיבינו את חומרת מעשיהם וויטיבו דרכם:

הסימן האחד – בכל שנה ביום הכיפורים היו לוקחים שני עיזים השווים בגודלם בגילם ובקומתם, והיו עושים גורל איזה מהם יוקרב בקרובן לה', ואיזה ישתלח לעזazzל ככפרה על עם ישראל. כשהיו ישראל עושים רצון ה' היה השער שצד' ימין עולה לה', ואולם 40 שנה קודם החורבן לא היה גורל עולה בימין אלא בשמאלי.

הסימן השני – בכל שנה ביום הכיפורים, היה הכהן קשור "לשון של זהורת" – צמר צבוע בצעב אדום – על קרניו של האיל המשתלה לעזazzל, וכן על פתח האולם שלפני היכל. בשעה שהתקבלה תשובהם של ישראל לפני ה' ונמכו עונונויותם, היו שתי לשונות הזהורת מלבינות כשלג, לסיון: "אם יהיו חטאיכם כשנתיים – כשלג יל宾נו". וענני הכל רואות, ולב כל העם שמח. ואילו ארבעים שנה קודם החורבן לא היה לשון של זהורת מל宾ן אלא מדים.

הסימן השלישי – כשהיו ישראל עושים רצון ה', היה הנר המערבי של המנורה דולק במשך שנים וארבע שעות – מערב עד ערב – למרות שהכהן הגדל שם בו כמות של שמו המספיקה רק עד הבוקר, כמו ליתר הנרות. מניר זה היה הכהן הגדל מדליק את יתר הנרות ביום שלמחרת. ואולם ארבעים שנה קודם החורבן כבה הנר המערבי יחד עם כל הנרות בבוקר.

הסימן הרביעי – היו דלתות היכל נפתחות מאליהן. חכמי ישראל ראו בכך סימן רע, שהרי בדור זה אין סיבה לנס שהדלתות יפתחו מאליהן. גער רבינו יוחנן בן זכאי בדלותות ההיכל ואמר: היכל היכל! מפני מה אתה מבעית את עצמך? יודע אני שסופך להיחרב, שהרי כבר התנבאה הנביא זכריה בן עדו ואמר זכריה לא: "פָתַח לְבָנָו [זהו בית המקדש, שמלאין את עונונויותם של ישראל] דָלְתִּיךְ, וַתִּאֱכַל אֶשׁ בָּאֲרִיךְ".

חכמי ישראל, אשר קראו נכון את המפה, הבינו וצפו כי החורבן הולך וקרב. היה בירושלים צדיק אחד בשם רבן צדוק. במשך ארבעים שנה היה רבן צדוק שרוי

בתעניינות, שלא תיחרב ירושלים. גוף נחלש והכחיש מאוד מון התעניינות הרבות, עד שכל אוכל שהוא אוכל היה נראה לפני חוץ. כשהוחצרך לאכול כדי להחיות את נפשו, הביאו לו תאנה יבשה והיה מוצץ את המין וזרק את התאנה.

על קמצא ובר קמצא הרבה ירושלים

שנאת החינם הלכה והתגברה יותר ויוטר, עד שהביאה לחורבן הנורא, כפי שמספרים חז"ל:

מעשה באדם אחד שהיה לו אהוב בשם "קמצא", ושונא בשם "בר קמצא". ערד האיש סעודה, ואמר למשרתנו שליך ויקרא לקמצא. הlek המשרת והביא לו בטעות את בר קמצא שוניםו. באמצע הסעודה עבר בעל הבית בין המזומנים, והנה להפתעתו רואה הוא את בר קמצא שוניםו. כעס בעל הבית ואמר: "הרי שונא אתה לי, מה אתה עושה כאן? עמוד מיד וצאת!" התבישי בר קמצא לצאת מון הסעודה בנוכחות כולם, וביקש מבעל הבית: "הואיל וכבר באתי - הנה לי להישאר, ואשלם לך תשולם מלא עבור המנה שלי". אולם בעל הסעודה לא הסכים. התחנן בר קמצא ואמר: "מוון אני לשלם לך חצי מהוצאות הסעודה כולה!". אך גם לך לא הסכים בעל הבית. "אשלם לך את כל הוצאות הסעודה", הוסיף להתחנן בר קמצא. אולם בעל הבית לא הסכים גם זאת. הוא תפס בידו את בר קמצא, העמידו והוציאו מחוץ לביתו. נעלב בר קמצא עד עמוק נשטתו, ואמר: הוail וישבו בסעודה זו החכמים, ולא מחו בבעל הבית שגרם לי כאלו בשות, סימן שנוח להם בדבר, לנו אלך ואלשין עליהם לפני המלך.

הlek בר קמצא אל נירון קיסר רומי ואמר לו: "מרדו בך היהודים! והא לך הוכחה לכך: שלח להם קרבנו ותראה אם יקריבו אותנו". שלח הקיסר בידו של בר קמצא איל משובה, שיביאו אותו כקרבן לבית המקדש. בדרך הטיל בר קמצא מום בשפטיהם של האיל - היה זה מום שבעניינו אומות העולם איןו נחشب כמוום, אולם לגבי הקربה על גבי המזבח נחשב כמוום, ונפסק מלאהיות לקרבן. כשהביא בר קמצא את האיל לבית המקדש, רצוי חכמים להקריבו מפני שלום המלכות. אמר להם רב זכריה בן אבוקולס: אם נקריב קרבנו זה, מעכשיו יטעו ויאמרו שיש היתר בהמה בעלת מום להיות מוקרבת על גבי המזבח. אמרו חכמים: אם כן נהרוג את בר קמצא, שלא לך לספר לקיסר על כך שלא הקרבנו את הקרבן שהביא. אמר להם רב זכריה: אם נהרוג את בר קמצא, יטעו אנשים ויאמרו, שאדם המטיל מום בהמה שהוקדשה לקרבן - דין להריגנה. אכן קיבל החכמים את דבריו, ודרו את הקרבן של הקיסר. הlek בר קמצא וסיפר לקיסר שחכמי ישראל לא הסכימו להקריב את הקרבן שלטה. הבין הקיסר כי ישראל מרדו בו, קצף מאוד, והחליט לעלות למלחמה על ירושלים.

נירון קיסר בורה

מיד עלה נירון קיסר למלחמה על ירושלים. כשהגיע לירושלים זרק חץ לצד מזבח - וחזר החץ ונפל בירושלים. זרק חץ לצד מערב - חזר החץ ונפל בירושלים, וכן

לארבע רוחות העולם. הבינו מכך נירון קיסר, כי ה' יתנו את ירושלים בידו. אך עדין היה מהסת אם עלות להילחם או לא. ראה נירון ילד קטן, אמר לו: אמרו לי איזה פסוק מתורתכם! אמר לו הילד את הפסוק מספר יחזקאל פרק כה יז: "ונתני את נקמתי באדום ביד עמי יישראאל". אמר נירון קיסר: הקודש ברוך הוא מבקש להחריב את ביתו, ורוצה שאני יהיה שליחו הרעה, ואח"כ יתנקם بي מיד שלח שליח אחר, והוא ברחה והתגידי, וממצאיו יצא ממנו רב מאריך בעל הנס.

滿לאים את המחסנים

נשלח המצביא אספסיינוס על ידי קיסר רומי. הוא לווה ב-500,000 חיילים מזוינים, ובדרכו הctrspo אליו חיילים נוספים מאלכסנדריה, בראשותו של בנו טיטוס. הרומים התחילה את מסע הכיבושים בארץ דרך הגליל. הם כבשו את ציפורי, יודפת וערים נוספות, ובתרומות ניצחן וגאותה, פנו לעלות לירושלים.

המשמעות על בואם של הרומים הגיעו לירושלים, וכוננה רבה ניכרה בעיר לקדם את פני הרעה. היו בעיר שלושה עשרים צדים, תלמידיו של ר' יוחנן בן זכאי האחד - **נקדיםון בן גוריון** [הוא כונה כך משום שנעשה לו נס ונקדה חמה בעבורו] – המשמש עזרה מלככת, כדי שיטפרק לחזרה ביום המועד את בורות המים שהייתה חייב]. השני – **בן כלבא** שבוע שנקרוא כך על שם נדיבותו, שככל הנכנס לבתו כשהוא רعب כלב, יצא כשחוא שבע]. והשלישי – **בן ציצית הכסת** [שנקרא כך על שם עשרותו הגדולה, שהיתה ציצתו [בגדי] נגרת על גבי כסותות ושתיחים ולא על הארץ. ויש אומרים שהיה כסאו מוטל בין גוזלי רומי מחמת שהיה מקורב למלוכות]. ואותם עשרים מילאו את מחסניהם, כדי לספק מזון לתושבי ירושלים בעת המלחמה. אחד אמר: אני אפרנס את כל בני העיר בחיתים ושוררים, ואחד אמר אני אפרנס את כל בני העיר בין ובמלח ובשמן, ואחד אמר – אני אפרנס את כל בני העיר בעצים. פתחו אוצרותיהם ונמצאה בידם כמות המספקת לפרנס את כל תושבי ירושלים למשך עשרים ואחת שנה.

ביצור החומות

כמו כן התקוננו לקרה בוואו של אטפסיינוס, על ידי שביצרו היבט את חומות העיר. בירושלים הייתה קיימת מערכת הגנה מיוחדת במינה: כל חומה הייתה בנוייה משתי חומות רוחקות זו מזו מרחק של ארבעה עד עשרה מטרים. החומות היו מחוברות זו לזו בחומות קטנות שנבנו לרוחב, ובעת מלחמה מילאו את החדרים שנוצרו ביניהן בחול ובאבניים. מן החומה בלטו מגדלים, שבהם ישבו אנשים שתפקידם לצפות מן המקום המוגן למרחוקים וגם לירות ורדף החלונות הקטנים. בחומה נקבעו שערים, כל שער היה ממש מבצר, הוא הונע על ידי דלתות ומנגולים ותאי משמר פנימיים. ראשי החומות נבנו בצורה משוננת, עם בליטות חדות, והמגנים הסתתרו מאחוריהם. במשך שנים רבות בנו מערכת זו של הגנה, מימיו של רחבעם בנו של שלמה המלך, ואחר כך שcallו את המערכת עוד ועוד מלבטים אחרים. כתע דאגו תושבי ירושלים להכין ולבצר את מערכת ההגנה זו לקרה בווא הצבא הרומי.

מהרשים ומחריביך – ממקץ יצאו

עליה אספסיינוס קיסר על ירושלים, ונעמד חסר אונים מול חומותיה הבוצרות. הוא החליט להקיף אותה במצור, עד שיוושבי ירושלים יכנעו לפניו. כך הייתה העיר נתונה במצור, אין יוצא ואין בא. אמרו חכמי התורה אשר בירושלים: נצא ונעשה שלום עם הרומיים, וכך נינצל. אך בירושלים היו "ברינויים", אשר בשום אופן לא הסכימו להיכנע. "נצא להילחם ברומיאים!" הם הכריזו. אולם חכמי התורה ובראשם רבן יהונתן בן זכאי, לא הסכימו לכך, מפני שהבינו כי אין זו העת הכרה למלחמה, והיהודים ודאי יפסידו בקרב. מה עשו הברינויים? העמידו משמר כבד על יד חומות העיר, כדי לא לאפשר אף אחד לצאת לעשויות שלום עם הרומיים. כאשר התארך הזמן, החליטו הברינויים לעשות צעד נוספת: הם שרפו את כל האוצרות של החיטים והשעורים, כדי להמרייך בכך את תושבי ירושלים לצאת ולהילחם. היה זה מעשה מרונם, שכן מאותו יום התחיל רעב נורא ואוים בירושלים.

נראות הרעב

הרעב הלק וגבר, עד שהגע לנצח קשה מנשוא, והתקיים בהם הפסוק (איכה ה, ז): "זֶבַק
לְשׁוֹן יוֹנָק אֶל חַפּוֹ בָּצְמָא, עֹזְלִים שָׁאָלִי לְחַם פִּרְשֵׁ אַיּוֹ לְהַסּוֹ".

יוסף בן מתתיהו [כותב הספר "יוסיפון"], תאר את הרעב שפגש בירושלים בשעה שנכנס אליו: "הגנות היו מלאים נשים וועללים גועים... נערם ובחורים נפוחי רעב תעוז צללים בשוקיים ונפלו מתעלפים לארץ, ואיש לא סpd למותם, כי הרעב דיכא את כל רגשות האדם..."

היתה בירושלים אשה עשירה מאוד, בשם מרתה בת ביתוס. שלחה שליח לשוק ואמרה לו: לך והבא לי סולת - כמה מנופה ונקי, כפי שהיתה רגילה לאכול תמייד. עד שהלך נמכרה כל הסולת ואולה. בא ואמר לה: סולת איין, אולם יש פת נקיה מקימה רגיל. אמרה לו: לך הבא לי פת נקיה. עד שהלך נמכרה אף הפת הנקיה. אמר לה: פת נקיה איין, אך יש פת קיבר מקמה גס יותר. אמרה לו: לך הבא לי פת קיבר. עד שהלך אזלה אף פת הקיבר. אמר לה: פת קיבר איין, אולם כמה שעורים יש. אמרה לו: לך והבא כמה שעורים. עד שהלך נמכר כל כמה השעורים. החלטה מרתה ללכנת עצמה לשוק לחפש לה אוכל. חיפשה וחיפשה, ולא מצאה מאומה. לבסוף מצאה תאננה אחת של רבוי צדק שהייה מוצץ וזרק בשעה שבר את תעניתו, כפי שמספר לעיל. מהsofar ברירה התחלתית למצוץ אותה, אולם מרוב סלידה - מטה. אך לפני שמתה הוציאה את כל כספה וזהבה וזרקה אותם לשוק. אמרה: אלו - למה לי? וזהו שנאמר (יחזקאל ז ט): "בְּסַפּם בְּחוֹצֹת יָשְׁלִיכוּ".

עוד מספרים חז"ל, מעשה ברבן יהונתן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיו תלמידיו מוהלכים אחרים. וראה אשה אחת מלכטת שעורים מתחת רגלי הבהמות. כשהראתה אותו, פנתה ואמרה לו: רבוי, פרנסני שאל אותה רבוי יהונתן: בת, בת מי את? אמרה לו: בתו של נקדמוני בן גוריון אני וכי אתה לא זוכר שחחתת על כתובתי? אמר

לهم רבי יוחנן לתלמידיו: אני חתמתי על כתובتها של זו, והייתי קורא בה אלף [מליון] דינרי זהב והנה הגיעה היא לשפל נורא שכזה.

רבי יוחנן יוצא מירושלים

הרבע הילך והתגבר, והחליטו היהודים לשחזר את החיללים הרומיים שיתנו להם מעט מזון. היו היהודים משלשים להם קופה של דינרי זהב, ותמורה היה החיללים הרומיים מעלים להם קופה של חיטה. אולם בכך הזמן היו הרומיים מבאים להם שעורים במקום חיטה. לבסוף כאשר שלשו היהודים קופה של זהב, העלו להם הרומיים בתמורה קופה של תבן. יצא רבי יוחנן לשוק, וראה את אנשי ירושלים SMB שלם תנוב ושותים את מיימי. אמר: בני אדם שאוכלים מאכלים כאלה יכולים ללבת להלחם באספסיאנוס! לא יתכן שהמצב ימשיך כך! עלי ללבת ולצאת מן העיר, כדי לומר לצבאו רומי שאחננו נכנים.

אולם כאמור היו הבריונים שומרים את החומות ולא נותנים לאף אחד לצאת ולהכנע. הילך רבי יוחנן וקרא בסתר לבנו אחותו, אבא סיקרא בן בטיה, שהיה ראש בריוני ירושלים. כשהבא אליו, אמר לו: עד מתי אתם עושים כך וממייתים את יושבי ירושלים ברעב? אמר לו: מהו נעשה? אם אומר לבריונים דבר, מייד יהרגוני. אמר לו רבי יוחנן: חייב אתה לטקס עזה כיצד לאפשר לי לצאת מכאן, כדי שבכך אביא לפחות הצלחה מועטה לישראל. אמר לו אבא סיקרא: עשינו בגיןנו הסכם שלא יצא מירושלים שום אדם, אלא אם כן הוא מת. אמר לו רבי יוחנן: אם כן הוציאני כאילו אני מת! ההסכים אבא סיקרא ואמר לרבי יוחנן: כדי שלא יגלו את התרמית, עשה את עצמן חולה ויבואו כולם לבקר אותן. לאחר מכן יפרנסו שרבי יוחנן מת, ותדאג שישימו ליד גופך נבלת של בהמה שהסריחה, כדי שייחשבו שהוא ריח גופתך המתה. וזה יכנסו רק תלמידיך וישאו את ארונך, וכך תצא מן העיר.

שמע רבי יוחנן לעצמו, ועשה את עצמו כחולה. כעבור מספר ימים התפשטה השמועה כי רבי יוחנן נפטר בבית עולמו. תלמידיו, רבי אליעזר ורבי יהושע, שידעו את הסוד, נשאו את מיטתו והוליכו אותו עד שהגיעו אל שער ירושלים בעת שקיעת החמה. אמרו להם השוערים: מי זה? אמרו להם: מת הוא. וכי אין אתם יודעים שאין משארים את המת בלילה בירושלים בלי קבורה? בקשו הבריונים לדקור בגוף של המת, כדי לוודא שאכן מת הוא ואני כאן תרמית. היסה אותם אבא סיקרא ואמר להם: עכשו יאמרו שהבריונים העיזו לדקור את גופת רbam. בקשו לדוחף אותו כדי להרגיש אם הוא חי. אמר להם אבא סיקרא: עכשו יאמרו כי הבריונים דחפו את רbam. שמעו הבריונים בקולו, ופתחו את השער כדי שיצאו.

רבי יוחנן מתיעצב לפני אספסיאנוס

הוליכו התלמידים את ארונו של רבי יוחנן עד שהגיעו אצל אספסיאנוס. פתחו את הארון ועמד רבי יוחנן לפניו, אמר לו: שלום عليك המלך! שלום عليك המלך! אמר

אספסיינוס לרבי יוחנן: חייב אתה שתי מיטות: אחת, שאתה קורא לי מלך, בעוד אני איני אלא קיסר, והרי אתה כאלו מורד במלך רומי. ועוד - אם אני מלך, למה לא באתי אליו עד עכשו? השיב לו רבוי יוחנן: מה שאמורת שאינך מלך, דע לך שטועה אתה ובאמת אתה מלך. שאם לא הייתה היה רשותם נמסרת בידך, כי נאמר (שעה י, ל) "זֶה לְבָנָנוּ [בֵיתַ הַמִּדְשָׁן] בְּאַזְרִיךְ יְפֹלֵל", ואיןadir אלא מלך. ומה ששאלת, מדוע לא באתי עד עכשו, זאת מושום שהברيونים שבינוו לא הניחו לי לבוא.

אמר לו אספסיינוס: אם יש חבית של דבש ונחש כרווך עליה, לא שוברים את החבית כדי להרוג את הנחש? כוונתו הייתה לעיר ירושלים, שישוביה מוכנים להכנע, אולם הברيونים שבה מפריעים לכך, וכך להכניע את הבריוונים, יש להחריב את ירושלים ככלה [חביתה - ירושלים, הנחש - הבריוונים]. שתק רבוי יוחנן ולא ענה. קרא עלי רב יוסף את הפסוק: "משיב חכמים אחריו, ודעתם יסכל", שהקב"ה סילק מרבי יוחנן תשובה פשוטה שהיה יכול לענות לאספסיינוס: אם נחש כרווך על החבית נוטלים צבת ומסלקים את הנחש והורגים אותו, ומגנחים את החבית שלימה. דהיינו שעלהם לנסות לתפוס את הבריוונים בלבד ולהורגים, ואת ירושלים להשאיר שלימה ולא לפגוע ביושבייה. אולם הקב"ה, שכבר גור על ירושלים להיחרב, לא נתן לב רבוי יוחנן שיענה כך.

בתוך כך בא שליח מromei ואמר לאספסיינוס: עמוד, כי מות המלך, והחליטו גדרלי רומי להמליך אותך במקומו! בדיק באתו רגע היה אספסיינוס נועל את מנעליו. הוא נעל כבר את הנעל הראשונה, אולם כשבא להכנס את הנעל השנייה לא הצליח, הרגל לא נכנסה בתוך הנעל. רצה לחלו את הראשונה, אך גם זאת לא הצליח, הרגל נשארה תקועה בתוך הנעל. שאל אספסיינוס את ר' יוחנן, מה זהatoi אמר לך: "שמעעה טوبة **תִּדְשׁוּ עַצְמָם**", השמעה הטובה ששמעת שנייה מלכת הרחيبة את רגלייך, וכן איןך יכול להוציא את הרגל מהנעול, ואיןך יכול גם להכנס את הרגל לנעל. "מה עשה עכשו?" שאל אספסיינוס. השיב לו רבוי יוחנן: יביאו לפנייך אדם שאתה שונה אותה, וזה - "רומי נכאה **תִּגְבְּשׁ גָּרָסָם**", הרגליים שלך יתכווצו חזקה, ותוכל להכנס את הנעל. עשה אספסיינוס דבריו ונכנסה רגלו השנייה לנעל.

הצלה התורה

אמר אספסיינוס לרבי יוחנן: עכשו צריך אני לлечת מכוא לromei לרجل היוני מלך, לנחל את ענייני המלכות. ואיתיר כאן את שרי הצבא שלו שהם ילחמו בירושלים, אולם מאחר שנהנית מaad מוחכמתך, יכול אתה לבקש ממני עכשו בקשה ואיתן לך. ידע רבוי יוחנן, שאם יבקש ממני שלא להלחם כלל בירושלים, אין סיכוי שבקשתו תתملא. לכן השכיל לבקש שלוש בקשות שעיל ידע יציל לפחות את עולם התורה ואת המשך קיומו של עם ישראל. וביקש: **תנו לי את בנה וחכמיה** - שתישאר העיר יבנה, המלה בחכמים, ולא יחרגו אותם. **שנית** - תותיר את השלשלת של רבנן גמליאל. **ושלישית** - **תנו לי רופאים** שירפאו את רבוי צדוק.

נענה אספסיינוס לבקשותיו של רבי יוחנן. שלח רבי יוחנן את תלמידיו רבי אליעזר ורבי יהושע שיביאו את רבי צדוק, כדי שירדאגו לרפואתו. הلقו ומצאו אותו בפתח השער. כשהבא, עמד רבי יוחנן לפני ביראת כבוד. אמר לו אספסיינוס: לפני ז��ן כושל זה אתה עומדים? אמר לו: דע לך, כי אילו היה בעיר עוד אדם אחד כמו שהוא - לא היית יכול לכבות את העיר, אפילו אם הייתה בא עמו צבא כפול ממה שיש לך עכשוי! אמר לו: מדוע הוא כהוש כל כך? אמר לו: מהמתן צומחות ותעניות. שלח אספסיינוס והביא רופאים, והיו מאכילים אותו מעט, ומשקיכים אותו מעט, עד שהז'ר לאיתנו. אמר לו אלעזר בנו של רבי צדוק: אבא, תן להם שכרכם בעולם הזה, שלא תהא להם זכות בעולם הבא על שריפאו אותן. עשה אביו בדבריו, ושילם לרופאים את שכרכם.

הבקעת חומות ירושלים

הlek אספסיינוס לדרךו, ומינה את טיטוס בנו הרשע לנשל את המלחמה בירושלים. באסרו חג פסח שנת ג' תמכ"ח החלה המלחמה. טיטוס החליט לפעול בכל כוחו לפרוץ את חומות ירושלים. הוא התחיל להפעיל את "איילי הברזל", היו אלה קורות עץ שבארשן מתכת, המונחות את החומה. היו לו תותחים שהפלו בכח רב סלעים במושקל שלושים וחמש ק"ג למרחק של שלוש מאות מטר. טיטוס אף השתמש ב"מקדח חומות" - כלי ממתכת ששוכבו אותו במחירות כדי לפרוץ בחומה. אבל ידע טיטוס ויידעו החיילים שככל הנשך והתקסיסים לא יועילו להם בזידוד הטבע להבקיע את החומה המבוצרת. אך גרמו העוונות, וביום ז' באיר הצליח טיטוס להבקיע את החומה החיצונית [המכונה: "החומה השלישית"] של ירושלים. כאשר פרץ את החומה, קרא: "האלוקים נלחם לנו, כי רק יד האלוקים החזקה גרש את היהודים מן המצודות האלה. כי מה תעשנה ידי אדם ומכונותיו למגדלים אשר כאלה!!"

בימים הבאים שקד טיטוס וצבאו על ניגוח "החומה השנייה", ואכן כעבור מספר ימים אף חומה זו הובקעה. רק חומה אחת נותרה מכון על הר הבית. חומה זו הייתה חזקה יותר מקודמותיה, ועליה נבנה "מבצר אנטוניה" - זהו מבצר חזק במיוחד. השוכן בצפון מערב הר הבית, ומגנו על בית המקדש ועל העיר כולה.

בתחלת חודש תמוז התחלו הרומים להשתלט על מבצר זה, והיהודים מנדר נלחמו בהם בחרוף נשפ. נשחחו הפלוגים בעם, וכאייש אחד נלחם כולם בחרוף נשפ להגן על העיר. התנהלו קרבות קשים ביותר, ואולם הגירה כבר נזורה ממשמים, וביום י"ז בתמוז נהרס מבצר אנטוניה, וכך נוצרה פרצת דרך אל הר הבית.

מאבקים אחרונים

הר הבית כבר פרוץ, אולס בית המקדש עצמו עדין מבוצר. שם התבצרו הכהנים, ובמסירות נשפ המשיכו את עבודות בית המקדש. מלחמה נוראה בת שלושה שבועות התנהלה על הר הבית. מיום י"ז בתמוז עד ט' באב לחמו היהודים בחרוף נשפ שהרומים לא יציגו את רגליהם הטמאות בהיכל ה'. ביום כ' בתמוז שרפפו היהודים

את האולמות שחברו בין מבצר אנטוניה לבין בית המקדש, כדי למנוע מן הרומיים את הגישה לבית המקדש. בשירה זו נהרו חיללים רומיים רבים שניסו לעبور דרך האולמות.

אך גם זה לא עזר, כי' באב התקרכבו הרומיים מאד לבית המקדש והחלו לנגן את חומות המקדש באילי הברזל. אבל החומות היו כה חזקות, עד שהאבנים לא צעו ממקומן. גם שעריו החומות נשארו על מקומם. הרומיים ניסו למוטט את אחד מאבני החומה, הם עקרו את אבני היסוד של השער, אך השער נותר יציב. הרומיים הקימו סוללות מול החומות, והחלו לטפס כדי לקפוץ אל המקדש. אבל היהודים המתינו להם ורchapו את הסוללות אחרנית, כך שהחיללים נפלו מגובה גдол מואוד.

از חיצתו הרומיים אש באולמות שלל יד העזרה. ראו היהודים את האש האוחזת בהיכל, וכח ואימה נפלו עליהם. ביום ט' באב, בשעות הבוקר, נערך הקרב האחרון על בית המקדש. היהודים לא הרפו מן ההגנה. הם הגיעו בגופם, תשושים עייפים ומורעבים, על קודש הקודשים, ההיכל, העזרה ולהלשכות.

בית אלוקינו היה לשיריפת אש

אולם אין חכמה ואין עזה ואין גבורה נגד ה'. חיל רומי ניגש אל הלשכות שבצפו בבית, הצליח להתרומם אל החלון והשליך לפיד אש בווער אל הלשכה. האש התחלפה להאחז במקדש. היהודים הלוחמים לא חסו על חייהם, הם פרצו אל האש וניסו לכבותה, אך נזורה הגזירה. ביום ט' באב וביום י' באב עלו הלוחבות השמיימה עם זעקה של בני ציון אשר ליבם לא עמד במחזה הנורא של חורבן בית אלוקינו. רבים רבעים הפליאו עצם לתוכן הלוחבות הבוערות, כי לא יכולו לשאת את השבר. אז פרצו הרומיים לבית המקדש, הרגו את כל מי שנקרה בדרכם, טימאו את בית ה' והוסיפו לשלה אש בכל פינותיו.

ירושלים חרבה עד היסוד. רבעות רבעות נתבחו באכזריות אiomה, ורבבות אחרים נתפסו בידי חיל רומי. בין חורבות העיר ובמנחרות שמתהנת לאדמה ניסו הפליטים להסתתר, אך יד הרומיים השיגה את כולם. גם מנהיגי המרד נפלו בידי הרומיים. יוחנו מגוש הלב, שבור ורצוץ מן הרעב ומן המלחמה המתישה, יצא מן המערה ונפל בידי האויב. שמעון בר גיורא ניסה להימלט דרך מחלילה אל מחוץ לעיר, אך נטאף אף הוא. נכללו שנייהם יחד עם עוד שבויים נוספים והועמסו על שלוש אוניות גדולות בדרך לרומי.

גאותו של טיטוס

טיטוס הרשע נכנס בגואה לבית המקדש, עמד ואמר: "אי אֱלֹהִים צור חָסֵיו בָּזֶה?" מיד הלך ועשה תועבות נוראות בביוזו נורא בתוך בית המקדש. התגאה על ה' ואמר: אין דומה מי שעושה מלחמה עם המלך במדבר ומנצח אותו, למי שעושה מלחמה

בארמו המלך ומונצח. והנה אני מנצח את ה' בתוך ביתו: נטל טיטוס את הפרוכת בביזיון, קרע אותה, ונעשה נס ויצא ממנה דם, כדי שיחשוב שכאילו הרג את עצמו. עשה אותה כמי שק והניח בה את כלי המקדש, כדי להציגם ולהשתבח בהם בעירו.

מלואה בחיליו ועטו רגשות ניצחון הפליג טיטוס בספינה יחד עם כלי בית המקדש כדי להשתבח בעירו. עמד עליו גל גדול להטביע את כל הספינה. אמר: כנראה שאלהיהם של אלו - אין גבורתו אלא במים. דור המבול - הטביע אותם במים. את פרעה - הטביע במים. את חיליו סיירה - הטביע במים. אף אני - שהייתי בתוך ביתו וברשותו לא היה יכול להילחם بي, וعصיו בא לכואו ועמד עלי להטיעני במים. אם באמת גבור הוא - יעלה ליבשה ויעשה בי מלחמה. יצאה בת קול ואמרה: רשות בן רשע בן בנו של עשו הרשע! בריה קטנה יש לי בעולמי ויתוש שמה, עלה ליבשה ועשה עמה מלחמה!

תהליכי הניצחון

שהגיעו טיטוס לרומי, החליט לעזר תהליכי הניצחון גדולה. שבע מאות בחורים יהודים גבויים וחזקים נבחרו לפני תהליכי הניצחון הגדולה. השבויים נקבעו בשלשלאות של ברזל, כדי להציגם לפני ההמון החוגג. כך הלו מאות בחורי ישראל כבולים, כפופים, מדוכאים ומושפלים, ובראש תהליכי הניצחון שני מנהיגי המרד: יוחנן מגוש הלב ושמעוון בר גיורא. השבויים נאלצו לשאת עימם את הכלים הקדושים והיקרים ביותר לעם ישראל - כלים מקדש, ולהציגם לעין כל. כאשר הגיעו תהליכי הניצחון בקהל המון חוגג אל היכל העובודה זורה שלהם, הודיעו לעם כי שמעו בר גיורא הומת, ויוחנן מגוש הלב נידון למאסר עולם.

זכיר לניצחון הגדול הקימו לכבודו של טיטוס שער גדול הנקרא בשם "שער טיטוס". בתבליטים של השער אפשר לראות עד היום את תהליכי הניצחון - שבויי יהודה הצועדים מושפלים ומובילים עימם את כל המקדש - מנורת הזהב, החצוצרות ועוד כלים. הרומיים אף טבעו מטבח מיוחדת לכבוד ניצחונם: בצד אחד נחקרה דמותו של הקיסר, ובצד השני אשה שידיה כפותות והיא יושבת מרמת בבכי מתחת לעץ תומר. מאחוריה חיל רומיי חמוץ, ומתחתי לתמונה נכתב: "יהודיה נפללה".

טיטוס לא הסתפק בכל זה, הוא נהג עם השבויים שלקה עמו באכזריות רבה. בבניו ה"קולוסטיאום" הענק אשר ברומא, נכנס טיטוס המון רב מאוד, כחמשים אלף איש, שנכנסו לאולם המרכזי דרך שמוניים פתחים. כולם חיכו במתנה לתרועת החצוצרה, שתסמן את תחילת המשחק האכזר. ואכן עם הישמע תרועת החצוצרה, מול עיני המון האכזרי צמא הדם, הושלו אל הזירה שבויי מלחמה רבים. חיות טרף מורעבות התנפלו על השבויים ששמשו כ"גלדיורים" [לוחמים]. למעשה היו הם טרף לשנייהם. כך שוסעו השבויים האומללים על ידי חיות טרף, כמחזה שעשוועים נורא.

אל נקמות ה'

אולם הקב"ה לא שכח "לסגור חשבון" עם טיטוס הנאה. הראה הקב"ה לטיטוס כי כל ניצחונתו הם אך ורק מאות ה' וברצונו - כי בו בחר ה' להיות ה"מלך" שבו מכיה ה' ומוכיח את עם ישראל. אולם כשרוצחה ה' במפלתו של אותו רשע - אפילו בריה קטנה, כמו יתוש, יכולה להשפיל אותו ולמרר את חייו.

ואנו באחד הימים בא יתוש ונכנס בתוך חוטמו. ולא עזב אותו במשך שבע שנים! בכל אותן השנים היה היתוש מנקר במוחו של טיטוס ומטריך את דעתו, ולא הייתה לו מנוחה לא ביום ולא בלילה, כאשר ראש עזים תקפו את טיטוס במשך כל חייו. פעם אחת עבר טיטוס על יד פתח חנותו של נפח, שמע היתוש את קול דפיקות הפטיש - ושתק. אמר טיטוס: אם כן יש תקנה. הביאו לו נפח בכל יום והכה לפניו. על ה"תענוג" הזה היה עליו לשלם טבין ותקילון - ארבעה זוזים ליום לנפח גוי. אבל לנפח היהודי לא היה משלם, כי אמר: די לו בזה שרואה את שונאו במצב ביש זהה, זה כבר תשלים גדוול. במשך שלושים יום עשה כן, אולם מכאן ואילך התרגל היתוש לשמע הקולות והמשיך בזמזומיו ובנקיוריו... עד יום מותו של טיטוס.

אמר רבינו פנחס בן ערובה, אני הייתי בין גודלי רומי, וכשות טיטוס פצעו את מוחו, ומצאו בו ציפוף דורור שמשקלה שני סלעים! אמר אביי: מקובלנים אנו, פיו של היתוש היה של נחשות וציפורני היו של ברזל.

בשעת מיתתו ציוה טיטוס, שיישרפו את גופו ויפזרו את האפר בשבעה ימים ונחרות, כדי שלא ימצא אותו אלוהי היהודים ויעמידו בדין. אכן עשו הדבריו. לימים, כאשר בן אחותו - אונקלוס בר קלונימוס - רצה להתגיר, הלק והעלה את טיטוס באוב [כען סייננס]. שאל אותו: מי חשוב בעולם הבא? אמר לו: ישראל. שאל אותו: האם כדי להידבק בהם? אמר לו: מצוותיהם מרובות ואי אפשר לעמוד בהן. מציע אני לך שתלך ותתגרה בהם בעולם הזה, ועל ידי כך תהיה ראש וחווב, שנאמר (אליה א): "הִי צָרִיחַ לְרֹאשׁ" - כל המיצר לישראל נעשה ראש. שאל אותו אונקלוס: באיזה עונש דין אתה בשמי? אמר לו: بماה שגורתי על עצמי. בכל יום ויום צוברים את אפריו ומחים אותושוב, ולאחר כך שורפים אותו ומפזרים את אפריו על שבעה ימים. כן יאבדו כל אויביך ה'.

גם עלייך תעבור כוס

גם רומי יכולה נגענה. עוד בימים שלט טיטוס, באו עליה פורענותות שונות: רעדות אדמה, שריפות, מגיפות. במחוז 'קאמפניה' אשר בדורות איטליה, חבל ארץ מסוובח, שכרו בו הרומים העשירים, התחוללה רעידת אדמה. בתים רבים התמוטטו בעיר פומפי השוכנת באזור זה. זו הייתה רק מקדמה. שבע עשרה שנה אחר כך הופיע ענו שחור על פסגת ההר הנি�יצב ליד פומפי - הר הוועב. לפטע נשמעה התופצות אדירה, שזעעה את כל הסביבה. בראש ההר נפתח סדק ענק, שמננו התפרק עמוד אש ועשן.

mpsגת ההר החל לגלוש חומר לוהט, ואחריו מטיר אבניים אפרורות, גזים לוהטים מרעילים, וכל זה מלווה ברעידות אדמה חזקות, שמוותו את הבנייניםanza אחר זה. שלושה ימים רצופים הושלכו טונות של חומר לוהט וכיסו אזורים שלימים. הערים פומפי והרקולניאוס הושמדו למגורי, בתוך שעות אחדות נקבעו מאות אלפיים...

במשך הזמן ירדת אימפריה רומי מעל מפת ההיסטוריה, היא נחרבה בידי שבטים פראים ולא נשאר לה שריד, דברי הנביא ירמיה (איכה ד כא): "גַם עָלֵיךְ פָּעֶבֶר כֹּסֶ".

עקבא ניחמתני!

פעם אחת לאחר החורבן, היו רבנן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכים בדרך. נכנסו לעיר רומי, ושמעו את קולות ההמון - קולות של חגיגות ותרועות שמחה. הקול היה כל כך חזק עד שנשמע למרחק של מאה ועשרים מיל [כ-200 ק"מ]. התחלו החכמים לבכות, ולעומתם - רבי עקיבא שחק [חידך]. אמרו לו: עקיבא, אנו בוכים ואתה משחק?! אמר להם: למה אתם בוכים? אמרו לו: הגוים שעובדים עבודה זרה ומשתחווים לפטיליהם - יושבים בטוחים ושאננים, ואילו בית אלהינו היה לשפט אש ומדור לחית השדה, ולא נבכה?! אמר להם: דוקא לך אני משחק! אם צו שלוה נתנו לך למכיעיסיו - קל וחומר אייזו שמחה ושלוה מצפה לעם ישראל לעתיד לבוא.

שוב פעם אחת עלו החכמים לירושלים. הגיעו להר הצלבים [מקום רחוק שבגבוחו הי רואים את הר הבית] וקורעו את בגדייהם למראה החורבן. הגיעו להר הבית וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקודשים. שוב התחלו החכמים לבכות, ולעומתם - ר' עקיבא משחק. אמרו לו: עקיבא, תמיד אתה מפליא אותנו, שוב אנו בוכים ואתה משחק?! אמר להם: אתם למה בוכים? אמרו לו: מקום כה קדוש שכותב בו [ובמדבר א] "זהär הקרב יומת" - שועל יוצא מתוכו ועליו התקיים הפסוק: "על הר ציון שם שועלים הלכו בו". והיאך לא נבכה?! אמר להם: דוקא לנו אני משחק! אם התקיימה נבואת הפורענות שירושלים תהיה כה שוממה עד שועלים ילכו בה, לבטה מתקיים גם נבואה הנחמה שניבא הנביא זכריה (פרק ה, ד-ה): "כה אמר ה' צבאות, עוד ישבו זקנים ואקנות ברכבות ירושלים, ואיש משענתו בידיו מרב נאים, ורחבות העיר יפלאו ילדים ולדות משלקדים ברכבתה". אמרו חכמים לרבי עקיבא: עקיבא ניחמתנו! ויהי רצון שנזכה להתנחים ברגלי מבשר, בבייאת המשיח במהרה!

על תרגול ותרנגולת הרב הר מלך

היה בארץ ישראל אזור גדול וחזק - המכונה "הר המלך". אמר רבינו יוחנן: 600,000 עיריות היו לינוי המלך בהר המלך, ובכל עיירה היו 600,000 איש. אמר רבינו עולא: אני ראייתי את המקום, שהוא קטן מאד, ולא יכול להכיל כמהות גודלה כזו של אנשים. אמר כופר אחד לרבי חנינא: משקרים אתם ומוגאים! אמר לו רבי חנינא: ארץ ישראל היא "ארץ צבי". כמו הצבי, שלאחר שפיטיטים את עורו מןנו, הוא מתכווץ מאד ואי אפשר לעטוף בו שוב אתبشر הצבי, כך ארץ ישראל: כאשר עם

ישראל יושבים עליה - יש בה רוחה ומקום לכולם, אולם כאשר אינם יושבים עליה - מתכווצת ומתגמדת.

בימיהם נהגים היו שכשיכאו חתן וכלה לחופה, היו מוליכים לפניהם תרגנול ותרגנולת, לסימן שיפורו וירבו בתרגנולים. פעם אחת, עברה פלוגה של חיילים רומיים ונטלו את התרגנול והתרגנולת מפני החופה. העשו על כך היהודים, ומיד התנצלו על הרומים והיו אוטם. באו הרומים ואמרו לקיסר: מרדוו בז' היהודים. עלה עליהם המלך למלחמה. היה בין היהודים אדם גבור מאוד בשם "בר דרומי". בקפיקת אחת היה יכול להגיע למרחק של קילומטר! הוא החל להרוג ולהכות ברומים. הקיסר, שראה אותו, נבהל מאוד, והבין כי לא יוכל לנצחו בדרך טبيعית. הוא נטל את כתרו מעל ראשו והניחו על הקרכע כסימן על כך שהוא ומלחמו נתונים ומסורתים בידי ה', וכך אמר: רבונו של עולם! אם נח לך, אני ממך אל תפיל אותך ואת מלכותי בידי אדם זה! נכשל בר דרומי בלבד והוא: "הלא אתה אלהים זונחתני, ולא תצא אלהים בצלבאותינו", דהיינו שחי' אין הוא זוקק לעזרתו של הקב"ה. והנה כאשר נכנס בר דרומי לבית הכסא, בא דרךו [מיו' נחש] והקיש אותו ומטה. אמר הקיסר: הויאל ונעשה לי נס - אנחנו הפעם ליהודים ולא אלחים בהם, ומיד חזר לאחורי. שמחו היהודים מאוד, ומיד התחלו לערוך שמחה ו משתה, והדרילקו נרות רבים מאוד. האור היה כל כך גדול עד שבמרחק קילומטר ממקום ניתנו היה לזהות ולהבחין בדמותו של טבעת לאור הנרות. אמר הקיסר: שמחים ומשחקים בי היהודים, אם כן אתנקם בהם! מיד חזר ובא עליהם עם צבא של 300,000 לוחמים, והרגו היהודים אשר בהר המלך במשך שלושה ימים ושלושה לילות. ומרוב גודלו של המקום, כאשר היה הרום הורגים מצד אחד, לא חשו הצד תושבי הצד השני. כך היה בעיר בו זמנית הצד הרג ומלחמה, ובצד השני נשכו השמחה והמחולות.

๙. חורבן ביתר ♀

לא בחיל ולא בכח

לאחר חורבן בית המקדש השני, עדין הייתה קיימת סמוך לירושלים עיר גדולה וחזקה, שלא הצליחו הרומים לכובשה, היתה זו העיר "ביתר". המנהיג של ביתר היה גיבור עצום בשם "בר כוכבא" [תקרא גם "בר כויבא"]. שרצה להילחם באיבר, היה שם אבניים בין שנייו וזרק אותם, וכך הורג בתת אחת כמה נפשות. בתחילת טעו בו חכמי הדור וחשבו אותו למילך המשיח. בר כוכבא גייס לצידו צבא חזק יותר - לא כל חיל זכה להיכנס לצבאו, אלא רק מי שעבר מבחון קפדי ביתר. מה היה המבחן? כל חיל שרצה להצטרף אל מלחנה בר כוכבא - היה עליו לקטוע לעצמו את בוהן ידו, כדי להוכיח את גבורתו ואומץ ליבו. כך אסף בר כוכבא מאיימים אלף חיילים מוקטיעי אכבע. אמרו לו חכמים: עד מתי אתה עשו את ישראל בעלי מומאים? אמר להם, והיאך אבדוק אותן לדעת את מידת גבורתכם? אמרו לו: תעשו להם מבחון אחר: ירכבו על סוס, ותונך כדי רכיבה יהיה עליהם לעkor ארץ מהלבנון.

מי שלא יכול לעשנות זאת, לא יוכל לצבא שלך. אכן עשה בר כוכבא לדבריהם, ואסף עוד מאותים אלף חיילים, שהצליחו לעקור ארץ מהלבנון תוך כדי רכיבת.

כך נותרה ביתר העיר היחידה שלא נכבה בידי הרומים במשך חמישים ותשים שנה לאחר החורבן. מה היה סוד קיומה והישרדותה? במבט שטחי נראה כי צבאו האדריר של בר כוכבא הוא שהגן עליה, אולם המהלך בו התגללו הדברים מלמד אותנו "כי לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוח אמר ה'...".

מקור על ביתר

בזמןם נהגו שכ אשר נולד תינוק, שתלו לו עץ ארץ, וכשגולדה תינוקת שתלו לה עץ שיטה. בשעת הנישואין - היו קוצצים את האילנות הלו, ומהם היו עושים חופה. פעמי אחת עברה בת הקיסר ונשברה יתד במרכבותה. מיד קצצו עבדיה ארץ, כדי לעשותות ממנה יתד חדש. חרחה ליהודים מאד על כך, ובאו עליהם והוכם. הילכו הרומים ואמרו לאדריאנוס קיסר: מרדז בך היהודים! חרחה אףו של הקיסר, והוא החליט לחדש את המלחמה על העיר ביתר ולכבושה בכל מחיר, מיד שלח את צבאו שיצרו על העיר.

שמעונים אלף מפקדי צבא היו צרים על ביתר. מלחמות רבות ניטשו בין צבאות אדריאנוס לצבאות בר כוכבא. פעמי אחת כשיצאו למלחמה, פגש ביוזדים זקן אחד, אמר להם: ה' יהיה בעזרכם! הכספי אוטם פיהם, ומרוב שהיו בטוחים בגבורתם אמרו: "הלו אתה אלוהים זנוחנו, ולא תצא אלוהים בצבאותינו" - הקב"ה לא יעוזר לנו, אלא רק גבורתנו תעמוד לנו.

היה בעיר ביתר צדיק גדול, דודו של בר כוכבא - רבי אלעזר המודעי. היה רבי אלעזר עוסק בשקו ובתעניתו, ובכל יום ויום היה מתפלל ואומר: רבונו של עולם, אל תשב בדיון הימים! וכן בזכותו לא נפלה העיר בידי האויב, שצער אותה במשך שלוש וחצי שנים. לבסוף התייאש אדריאנוס מלכבות את ביתר והיה בדעתו לחזור. בא גוי אחד מתושבי הארץ [–"cotiti"] ואמר לו: כל זמן שתرنגולת זו מתפלשת באפר [הינו רבי אלעזר המודעי שעוסק בתפילה ובתעניות], אין אתה יכול לכבות את העיר. אלא המתן לי, ואני אdag לך שתכבות את העיר עוד הימים!

אנשי אמונה אבדו

מיד נכנס הכותי לביתה, ומצא את רבי אלעזר עומד ומתפלל. ניגש הכותי אל רבי אלעזר ועשה עצמו כאילו הוא לוחש באזונו דבר סוד. אולם רבי אלעזר כמובן לא הרגינש בכך. הילכו ואמרו לבר כוכבא: דודך רבי אלעזר מבקש למסור את העיר לידי אדריאנוס, ראיינו בעינינו שיש לו דברי סתר עם איש כתות! שלח בר כוכבא שיביאו לפניו את אותו כתותי. אמר לו: מה אמרת לרבי אלעזר, ומה אמר לך? התחכם הכותי ואמר: אם לא אומר לך – תהרוג אותי, אולם אם אומר לך – הקיסר שלי יחרוג

אותו. אם כן מוטב לי להיות נאמנו לקיסר ולשמור את סודות המלכות. הבין בר כוכבא מתחשבתו, שאכן יש דברי סתר בין קיסר רומי לבין רבי אלעזר.

שלח מיד שיביאו לפניו את רבי אלעזר. אמר לו: מה לחש לך הכווי זהה באזני? אמר לו: איני יודע מה לחש באזני, כי היותי עומד בתפילה ולא שמעתי כלום. ומה אמרת לוי הוסיף בר כוכבא לשאול. לא כלום, השיב רבי אלעזר. התמלא בר כוכבא כעס גדול, בעט ברבי אלעזר ברגלו והרגו. באותו רגע יצאה בת קול מן השמיים ואמרה זכריהiah, יג: "הָיָה רַעַי הַאֲלֵיל עַזְבִּי הַצָּאוֹן, חַרְבָּה עַל זָרוּעַ וְעַל עַיִן יָמִינָה" - אתה שברת זרועם של ישראל וסימית את עין ימנים [גדול הדור]. לפיכך: "זָרוּעַ יָבֹשׁ תִּבְשֶׂשׁ וְעַיִן יָמִינָה פְּהָה תִּכְהַה". מיד גרמו העוננות, ונלכדה ביתר ונחרג בר כוכבא.

ביום תשעה באב נכנסו שמונים אלף מפקדי הצבא עם חילוותיהם לעיר ביתר, והיו הורגים בה אנשים נשים וטף, עד שהתמלאה העיר כולה בדם. יצא הדם מן הפתחים ומון הסבכות ומון הצינורות, והיו הסוסים שוקעים בדם עד חוטמיהם, והיה הדם מגולג וסוחף אבניים כבדות במשקל של מוגלה משליש מאות ק"ג.

את ראשו של בר כוכבא הביאו לפני אדריאנוס. אמר: מי הרוגו? אמר לו כותוי אחד: אני הרוגתיו. אמר לו: לך והבא אותו אליו. הلك והביאו ומצא נחש כרוך על צוארו. בחנו אדריאנוס את גופו החסוך של בר כוכבא, ואמר: אילולי אלוקים הרגו זאת, מי היה יכול להרוגו!?

הטוב והמטיב

ادرיאנוס, שלא האמין שהעיר ביתר טיפול בידי אי פעם, היה שיכור גאויה וניצחונו. הוא החליט לא לאפשר לקבור את הרוגי ביתר, אלא כרם גדול היה לו שמונה עשרה ק"מ על שמונה עשרה ק"מ. הביאו את ההרוגים לשם והשיכבום בפיישוט ידים ורגלים זה על גבי זה, וגדרו בהם את כרמו מכל צדדיו - סה"כ היקף של שבעים ושנים ק"מ. וזאת כדי שיתגען תמיד למראה הגיבורים ההרוגים. כך היו הרוגי ביתר מוטלים בביזיון במשך שבע שנים, אולם נעשה נס שגופותיהם לא הסריחו. עד שעמד מלך אחר ונתנו רשות לקבור את ההרוגים. נאספו כל ישראל שהיו שם, טיפלו במותים והביאום לקבורה. אותן הימים שהובאו הרוגי ביתר לקבורה - יום ט"ו באב היה, באותה שעה תיקנו חכמים בברכת המזון את ברכת "הטוב והמטיב". הטוב - שהגופות לא הסריחו, והמטיב - שניתנו לקבורה.

• ציון שדה תחרש •

פורענות קשה נופשת שארעה בתשעה באב היא חרישת ירושלים לאחר החורבן. היה זה בשנת ג' מתכ"ט [30 למנינן], ששים וחמש שנה לאחר החורבן. הקיסר הרשע אדריאנוס חרש את ירושלים כלה והחריב אותה עד היסוד. על חורבותיה נבנתה במשך הזמן "עיר חדשה". היא כונתה "אליה קפיטולינה", על שם אליל רומי. הייתה

זו עיר נוצרית לכל דבר. על אדמתה נבנו כנסיות, ואת רחובותיה מילאו בליל של עמים וגוים. על היהודים נאסר להיכנס לירושלים. רק פעם אחת בשנה - ביום החורבן - הותר יהודים להיכנס, תמורה מס של דינר לנפש.

"באו גויים בנחלהך..."

מאז עברה ירושלים תלאות וכיבושים רבים. בשנת ד' שפ"ח נכבשה ירושלים בסערה על ידי החליף [המושל] עומר, ירשו של מוחמד. הוא הפך אותה לעיר מוסלמית, בנה עלייה מסגדים, ואת שמה החליף מ"אליה קפיטולינה" ל"אל קודס".

שנים לאחר חלפו ושוב עברה ירושלים מיד. הפעם כבשו אותה הנוצרים נסעי הצלב, שפכו בדרכםدم יהודי כמויות. המסדרים שבנה עומר על הר הבית הפכו לכנסיות נוצריות. קרבות בלתי פסוקים בין הצלינים והמצרים, העבירו את הבעלות על ירושלים לידי הסולטן המצרי צאלח א-דין.

רומיים, ביזנטים, ערבים, צליינים ומצרים, כולם הגיעו על ירושלים. קסם מיוחד אף את העיר הקטנה והעניה, אבל כולם ידעו את הסוד הגדול, ידעו וניסו לבדוק את הידיעה הזאת, כי ירושלים הייתה הוויה ותהייה של העם היהודי.

๙) הכותל – שריד בית מקדשו

שבוע לו הקב"ה שאינו הרבה לעולם

נאמר בשיר השירים (בג' ט): "הנה זה עומד אחר פתלנו, משגית מון הפלנות, מציך מון החרפיפס". ואומרים חז"ל במדרשו: הנה זה עומד אחר כותלנו - אחר כותל המערבי של בית המקדש, **שבשבוע לו הקב"ה שאינו הרבה לעולם. ולמה? שכינה במערב.**

במשך אלפיים שנות הגלות, עברו על ירושלים מלחמות רבות, היא נחרבה ונבנתה שוב ושוב, ורק קיר אחד נותר לו אイトן וייציב - הכותל המערבי, שריד בית מקדשו.

מספרים רביםינו: כשהכבש אספסיאנוס את העיר, חילק חומותיה לארבעה דוכסים: דוכס של ערבים, דוכס של אפריקה, דוכס של אלכסנדריה ודוכס של פלסטיני. ועלה השער המערבי לפנרג דוכס של ערבים. נזרו מן השמיים שלא יחרב לעולם. **למה? שכינה במערב. הלו החריבו את שלham והוא לא החריב את שלו. שלח אספסיאנוס והביאו. אמר לנו: למה לאחרבת את שלו? אמר לנו: חוץ, לשבחה של מלכות עשית. שאילו החרבתי אותו לא היו יודעים מה החרבত. עכשו יראו הבריות ויאמרו: ראו כוחו של אספסיאנוס מה החריב! אמר לו יפה עשית, אולם כיון שעברת על מצותי - עליה בראש הגג והפל את עצמן. אם תחיה תחיה, ואם תמות תמות. עליה והפל עצמו וממת.**

עווץ עצה ותופר

טיטוס הרשע, לאחר שהחריב את ירושלים, ניסה בכל כוחו להרווש את הכותל המערבי. הוא הפעיל את "אילי הברזל" החזקים ביותר, שניגנו את הקיר, אולם כל נסיבות הביקוע בקיר ה"פשט" ההוא, שמעורב להר הבית, עלו בתוהו. אילן הברזל האימנתנים, שהפכו חומות אדיות, לא הצליחו להבקיע קיר זה. הקיר העומד לו איתנו כמו הカリז' ואמר: הראית, טיטוס הנה? לא אתה החרבת את מקדש היהודים. אלה יהי' אלוהיהם נתנו לך את הכח להחריבו, בית הרוס הרסת. הנה אפילו כותל פשוט איןך יכול לסתור....

כשראו הרומים שאין אפשרות להחריב את הכותל, ניסו תחבולת אחרת. הם ציוו את תושבי ירושלים לרוקן את אשפתם שלוש פעמים בשבוע ליד הקיר הקדוש הזה. אלה שמונגררים במרקח יום הליכה מהמקום, הצטו לעשות זאת אחת בשבוע, והגרים במרקח של יומיים הליכה - אחת לשבועיים. בדרך זו היה הכותל מכוסה אשפה במשך שנים רבות. אולם בהגיע הזמן, שם הקב"ה קץ לביזון הלהז.

הרבה שלוחים לו למקומות. השלית שליח ה' כדי לטהר את המקום הקדוש הזה היה הסולטן סלים. הוא קבע את ביתו מול הר הבית, בבית שחלוגוטיו משתקפים אל מקומות המקדש. אהב הסולטן להתבונן מנו החלונות הלווי, שנורף בעל הוד קדומים נשקי' מהם. והנה בהלה וכעס נורא אחזהו יום אחד, כשהראה מחלון ביתו אשה זקנה הנושאת בידיה מספר שקלים מעלי צהנה, ומשליכה אותם לפניה המערבית להר הבית. לתרדמתו הבחין כי המקום כולו מלא אשפה. מבירורים שערד וחקר, נודע לו על המסורת העתיקה של צאצאי הרומים, לזרוק את אשפתם דזוקא במקום הזה. הוא החליט לפועל מיידית לפניו הרי האשפה שהצטברו שם. מה עשה? ניגש אל הר הזבל, ופייר לתוךו מטבעות זהב רבים. עד מחרה נהרו אנשי העיר אל המקום, כדי לפני אשפה ולזכות באוצר. תיליא אשפה פונו, ולעין כל נחשף הכותל המערבי.

עלום אין השכינה זהה מהכותל המערבי

אמר רבי אלעזר בן פרת: אף בזמנו שרחרב בית המקדש, אין השכינה זהה ממוקומה, שנאמר מלכים א ט ז: "זֶה יְהִי עَيْنֵי וּלְבַיْ שָׁם כֹּל הַיְמִינִים". אמר רב אחא: לעולם אין השכינה זהה מכותל מערבי של בית המקדש, שנאמר: "הנה זה עומד אחר כותלנו".

הסביר על עניין קיומו של הכותל המערבי כתוב בספר אמונה והשנאה: "מקומות מקדשנו - כשנתבוננו בו נכיר עניין נצחיתנו... אף כשללו כמה ידים ורצו לעוקורו, לא עלתה בידם. וזה סימן מובהק שלא זהה שכינה ממש... והוא כמו עצם "לווז" שנשאר באדם לאחר מותו, שהוא יהיה יסוד לבניין האדם בתחיית המתים. והוא רמז לכל ישראל, שלא יכולה שארית הפליטה!"

וכן הכותל, אשר גם בחורבונו יכול כל יהודי להרגיש ולהחש כី זה בית אלוהים וזה

שער השמים, מחזק בנו את התקווה ואת האמונה שבמהרה נזכה להתגלוות השכינה בהר ה' ובבניין בית המקדש, כמו שניבא יעשה הנביא מפי ה' ישעיה ב, ב, ג:

"וַיֹּהֶי בְּאַמְרִית הָיָם נָכוֹן יְהִי הַר בֵּית ה' בֶּרֶאשׁ הַחֲרִים וְנָשָׂא מִגְבָּעוֹת,
וְנָהָרֹא אֲלֵיו כָּל הָגּוֹים: וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכ֑וּ וְנָעַלְת֏וּ אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהִים
עַקְבָּיו וַיָּרְנוּ מַדְרָכָיו וְגַלְכָּה בָּאַרְחוֹתָיו, כִּי מִצְיוֹן תִּצְא תּוֹרָה וְדָבָר ה' מִירּוֹשָׁלָם".

๙๙ פָּרָק שְׁלִישִׁי – עֲשָׂרָה הַרְוָגִי מִלְכּוֹת כָּה

אבודה גזולה

אמרו רבותינו במדרש: כאשר ברא הקב"ה את האילנות, היו מתוגאים בקומתם ומגביהם את עצםם למעלה למעלה. אלום כאשר ברא ה' את הברזל, ירדה נאותם, השפלו את עצםם ואמרו: אווי לנו, שברא הקב"ה דבר שכירות אוננו.

כך, לאחר חורבן בית המקדש השני, הייתה לעם ישראל נחמה גזולה, בכך שעולם התורה היה פורה ומשגשג: תנאים קדושים וצדיקים עמדו להם לעם ישראל, עד שהיו אנשים שאמרו: מה כבר הפסדנו זהה שנחרב הבית! הרי יש ביןינו תלמידי חכמים שמדריכים את העולם בתורת ה' ובמצוותיו! אלום אז גזירה גזירה מאות ה' יתברך על עשרה צדיקים קדושים עליון, שייהרגו על ידי המלכות, ובזה הרגישיו כולם היטב היטב את צער ומרירות הגלות והחורבן, שעל ידם איבדנו אבודה גזולה ועצומה עד מאד. לכן, כאשר מקוננים אנו על חורבן בית המקדש, מזכירים אנו אף גזירה קשה זו, אשר מהוות חלק בלתי נפרד מצער הגלות והחורבן.

גזירת הקיסר

קיסר רומי, שמע רבות אודות החכמה הגדולה של תורה ישראל, והחל להתעניין בה. הוא החליט ללימוד את התורה החל מספר בראשית, וכך למד פרשה אחר פרשה, וכאשר הגיע לפירוש משפטיים, למד את הפסוק: "זַגְונֵב אִישׁ וּמִקְרָז... מוֹת יוֹמָת". מיד שלח וקרא לעשרה חכמי ישראל, ובאו לפניו והושיב אותם על בימות של זהב. אמר להם: רוצה אני לשאול אתכם שאלה, לרדת לעומק הדין של תורתכם. אלום מבקש אני מכם כי תענו לי אך ורק את האמת ללא סילוף ושינוי. אמרו לו: מה שאלתך? אמר להם: אדם מישראל שנגנב איש מאחיו בני ישראל ומכר אותו - מה דין? אמרו לו: התורה אמרה "מוֹת יוֹמָת". אמר להם: אם כן חייבים אתם מיתה! אמרו לו: מודיע? אמר להם: על מכירת יוסף, שמכרוהו אחיו. אם היו האחים בחיים הiyini דן אתם, אבל עכשו שעאים בחיים אתם תשאו בעוון אבותיכם! אמרו לו: תן לנו שهوات של שלושה ימים. אם נמצא זכות על עצמוני - מوطב, ואם לא - תעשה כפי שחפצת. הסכים לכך הקיסר, ופנו לצאת מרמוינו.

רבי ישמעאל עליה לשמיים

היה ביןיהם ר' ישמעאל כהן גדול. מיד פנו אליו כולם בתחינה ובקשה שיעלה לركיע על ידי הזכרת השם המפורש, ויחקור בשמיים האם נזירה הגזירה מאת ה' יתברך. נענה רבי ישמעאל לבקשתם, טויר את עצמו, התעטף בטלית ובתפילהין, והזכיר את השם המפורש. מיד נשאה אותו הרוח והביאה אותו עד הרקיע השישי. פגוש אותו גבריאל המלאך, אמר לו: האם אתה הוא ישמעאל שהקב"ה משתבח בך בכל יום, ואומר שיש לו עבד בארץ שדומה לקלטת פניו [כפי היה ר' ישמעאל אחד משבעה היפטים בעולם, ונפיו בפני מלך אלוקים] ענה לו ר' ישמעאל: אכן, אני הוא. שאל גבריאל: מדוע עליית לך? אמר לו: מפני שלכלות הרשות נזירה עלינו לאבד מאננו עשרה חכמי ישראל, ועליתי לדעת אם הגזירה היא מאות ה'. שאל אותו גבריאל: ואם יודע לך שנזירה גזירה, אך היא אינה חותמה - האם תוכל לבטלה? אמר לו: כן. ענה גבריאל ואמר: אשיריכם, בני אברהם יצחק ויוסף, שגילה הקב"ה לכם מה שלא גילת אפילו למלאכי השרת!

אמר גבריאל: ישמעאל בני, כי נפשך, שכך שמעתי מאחרוי הפרגוד, שעשרה מחכמי ישראל נמסרו להריגה בידי מלכות הרשות. שאל רבי ישמעאל לסייעת הדבר. ענה לו גבריאל: על מכירת יוסף שמכרו אותו אחיו. דע לך, שמידת הדין מקטרגת בכל יום לפני כסא הכבוד, ואומרת להקב"ה: האם כתבת בתורתך אות אחת לבטלה? הרי השבטים מכרו את יוסף, ולא פרעת עדיין מהם או מזרעם! לכן נזירה הגזירה על עשרה מחכמי ישראל למוסרים להריגה בידי מלכות הרשות. שאל רבי ישמעאל: ועד עכשיו לא מצא הקב"ה למי לפרק את החוב? אמר לו גבריאל: כי נפשך ישמעאל בני, שמיום שמכרו השבטים את יוסף, לא מצא הקב"ה בדור אחד שעשרה צדיקים וחסידים כמו השבטים, אלא רק בדור שלכם, לנו הקב"ה פורע מכם. אולם דע לך שהקב"ה ישיב לרומי כಗומלים, ומלכות זו תרד עד שאול תחתית.

נכח דעתו של ר' ישמעאל. הוא החל להלך ברקיע אנה ו安娜, והנה ראה מזבח סמוך לכיסא הכבוד. אמר לגבריאל: מה מקריבים אתם על המזבח? וכי יש פרים וכבשים ואש בשמיים? אמר לו גבריאל: נפשות של צדיקים אנו מקריבים עליו, שמיתתם של הצדיקים מכפרת, כמו הקרבנות שמכפרים. שאל אותו: מי מקריב אותם לפני ה'? אמר לו: מיכאל השער הגדול.

גזירה גזרת

ירד רבי ישמעאל והודיעו לחבריו שכבר נזירה הגזירה ונתממה. היו הצדיקים מצטערים מצד אחד על שנזירה עליהם נזירה קשה זאת. מצד שני שמצו על כל שמחשיב אותם הקב"הצדיקים כה גדולים השקולים כנגד השבטים הקדושים.

ישבו החכמים בזוגות: רבי ישמעאל כהן גדול עם רבנן שמעון בן גמליאל, רבי עקיבא עם רבי חנינא בן תרדיון, רבי אלעזר בן שמעון עם רבי ישקב הסופר, רבי חנינא בן

חכינאי עם רבי יהודה בן בא, רבי חוכמת המתרגם עם רבי יהודה בן דמא. [יש כמה דעתות מי היו עשרה הרומי מלכות וכי צד נחרונו, כמו נביא השיטה שהובאה בספר "מעם לוועז", וכן במדרש "אללה אצרכה"]

הרגת רבן שמעון בן גמליאל

נכns הקיסר, וכל גודלי רומי אחריו. אמר להם: מי יחרג תחיליה? ענה רבן שמעון בן גמליאל: אני נשיא בן נשיא, מזרעו של דוד מלך ישראל ע"ה, אני אהרג תחיליה! ענה רבן ישמעאל כהן גדול ואמר: אני כהן גדול בן כהן גדול, מזרעו של אהרון הכהן, אני אהרג תחיליה, ולא נראה בmittat חבירי. אמר הקיסר: אם כן נפיל גורלות. אכן עשו כך, ונפל הגורל על רבן שמעון בן גמליאל.

ציווה הקיסר לחתווך את ראשו תחיליה, וחתוכו. נטל אותו רבי ישמעאל בין ברכייו וצוחח עלייו במר נפש: הלשון שהיתה מבארת את התורה בשבועיים לשון - איך עתה לוחכת את העפר?! והיה בוכה ומצטער. אמר לו הקיסר: עד שאתה בוכה על חברך, תבכה על עצמו, שגם אתה מובל להריגתך! אמר לו רבי ישמעאל: אני בוכה על עצמי, כי חבריי רבן שמעון גדול ממוני בתורה ובחכמה, ולכך ראוי יותר לבכות על עליו. ובוכה אני על כך שהוא הקדים אותי בכמה רגעים להגעה לישיבה של מעלה.

הרגת רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול

עוד הוא מתאונן ובוכה ומקוננו, נשקפה בתו של הקיסר بعد החלו וראתה את יופיו של רבי ישמעאל. נכרמו רחמייה עליו, ושלחה לאביה שיויאל לתת לה משאלת ובקשה אחת. אמר לה הקיסר: כל אשר תאמרי בתוי עשה, רק אל תבקש ממני להחותיר בחים את רבי ישמעאל וחבריו. אמרה לו: אם כן אבקש שתצווה להפשיט את עור פניו, כדי שאוכל ליהנות מיופיו תמיד. מיד ציווה להפשיט את עור פניו. כאשר הגיעו למקום התפליין צעק צעקה גדוולה ומרה, ונזדעעו שמים הארץ. צעק פעם שנייה ונזדעע כסא הבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: צדיק צזה, שחראית לו כל גנזי העולם, יחרג בmittat משונה על ידי הרשע! זו תורה וזה שכרה! אמר להם: הניחו לי, ותעמדו זכותו לדורות של אחרים. אמר הקיסר לרבי ישמעאל: עד עכשו לא בכית ולא צעתת, וכעכשו אתה צוקק! אמר לו: לא על נשמותי אני צועק, אלא על מצות תפליין שלוחקים ממוני. אמר לו הקיסר: עדין בוטח אתה באלהיך? אמר לו איוב יי' טו: "הו יקטילני - לו איכיל", על אף שה' קוטל אותך ומוסר אותך להריגתך, אני ממשיך ליהיל אליו. ומיד יצאה נשמותו של רבי ישמעאל.

הרגת רבי עקיבא

אחריו הוציאו את ר' עקיבא. היה ר' עקיבא יושב ועובד בתורה. כשהבאו להוציאו להריגת, הגיעו מכתב אל הקיסר שלך ערביא משלט על ארץ, ועל הקיסר לлечת. ציווה הקיסר לשים בינותיים את ר' עקיבא בבית האסורים. כחוור הקיסר, הוציאו את ר' עקיבא להורג ביסורים קשים - היו מסרקים את בשרו במסרקות של ברזל.

אותה שעה הייתה שעת קריית שמע, ור' עקיבא היה מקבל עליו על מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: עד כאן? גם במצב קשה כזו אתה מסוגל לקבל עלייך על מלכות שמים? אמר להם: בני, כל ימי התייחס מצער על פסוק זה, שכותוב: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבך ובבל נפשך" - דהיינו שיש לאחוב את ה' אפלו כשהוא נוטל את נפשך. והייתי אומר, מתי יבוא לידי פסוק זה ואקיים אותו, עכשיו שבא לידי - לא אקיימנו! אמר ר' עקיבא את הפסוק: "שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד!" הוא האריד במילה "אחד", ויצאה נשמהתו באחד. יצאת בת קול ואמרה: אשריך ר' עקיבא, שוגך טהור ויצאה נשמהך בטוהרה, ומזומן אתה לחיי העולם הבא.

כשנפטר בא אליו הנביה צור לטוב, ונטלו על כתפו ונשא אותו למרחיק חמש פרסאות [כעשרה ק"מ]. פגש אותו ר' יהושע הגרצי. שאל ר' יהושע את אליו: וכי איןך כהו, והלא אסור לכהן להיטמא למת? אמר לו: גור של צדיק אינו מטמא. הלו שניות ייחדיו עד שהגיעו למערה אחחת יפה מאד. שנכנסו לשם, ראו מיטה מוצעת ונור דלוק, שולחן וככסא. נטלו את ר' עקיבא והשכיבו אותו על אותה מיטה, והוא מלאכי השרת בוכים עליו שלושה ימים ושלושה לילות, ושיבחו והודו למי שאמר ומה צפון לכם, כמו שנאמר: "מה רב טובך אשר צפנת לי ריאיך". ביום למחרת נטל אותו אליו הנביה והושיבו בישיבה של מעלה לדרכו שם בכתרי אותיות. והוא כל הנשומות של הצדיקים והחסידים מתקbezות לשמו עמדשוותיו.

הרגת רבי חנינא בן תרדיון

אחריו הוציאו את ר' חנינא בן תרדיון. אמרו עליו שהיה נעים בפני הקב"ה ובפני בני אדם. ומעולם לא עלתה קללה חברו על שפטיו. כשציהו הקיסר שלא ללימוד תורה, מה עשה ר' חנינא? עמד והקהל קהילות ברבים, וישב לו בשוקייה של רומי והיה לומד ועובד ודורש בתורה.

ציהו הקיסר לכrown את גוףו בספר תורה ולשורפו. נטל אותו הקוסטינר [המוחזיא להורג], הכרכו בספר תורה, נטל ספוגים של צמר ושרה אותם במים ושם אותם סביב גופו, ולאחר כל זה החיז את האש, כדי שימושה במתיה איטית וקשה. הייתה בטו עומדת ואומרת: אווי לי אבא שראיתיך בכך! השיב לה: טוב לי בתי שראית אости בכך! היו תלמידיו עומדים לידיו, שאלו אותו: מה אתה רואה? אמר להם: אני רואה גוילים [יריעות קלף] נשרפים, ואוויות פורחות באוריך [יש בה זה רמז לצדיקים, שוגוף נשרף, אלום נשמתם עליה לגני מרים]. התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אם אני לבדי נשרפ, לא היה לי הדבר קשה, אלום עכשיו אני נשרפ וספר תורה עמי. אמרו לו תלמידיו: פתח את פיך ותכנס לתוכו האש וכך תפטר בקלות. אמר להם: מוטבשמי שנפה بي את נשמתני הוא יטלה ממני, ולא אמיתי את עצמי.

המושcia להורג, שהתרשם עמוקות ממחזה נורא זה, אמר לו: רבי, אם אני מסלך את הספוגים של הצמר מעל גופך, כדי שתצא נשטח מהרה, אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו: כן. ביקש שישבע לו, ונשבע לו. מיד הגדיל הקוסטינר את השלהבת, נטל את הספוגים, ומיד יצא נשטחו. אז השליך הקוסטינר אף הוא את עצמו לתוך האש ונשרף. יצאת בת קול ואמרה: ר' חנינה בן תרדיון והקוסטינר מזומנים לחיי העולם הבא! על זה בכח ר' יהודה הנשיא ואמר: יש קונה עולמו בשעה אחת, כגון זה הקוסטינר. ויש אדם שעבוד את ה' כל ימיו ומפסיד את שכרו בשעה אחת, כגון יוחנן כהן גדול, ששימש שמונים שנה בכהונת גודלה, ולבסוף התפרק ונעשה צדוקי.

הrigget רבי יהודה בן בבא

ר' יהודה בן בבא - מרוב שקדנותו העצומה בתורה, מהיותו בן 18 ועד פטירתו בגיל 80 לא טעם טעם شيئا, אלא כשנית סוס [שניה חטופה וקלה מאוד]. במשך 26 שנים היה שרוי בתעניות, ולא טעם טעם חטא מימי, ולא אמר על טמא טהור ועל טהור טמא, והיה קורא לתלמידיו 'רבבי', והיה מלמד את תלמידיו יומם ולילה.

אף מיתנו הייתה מtopic מסוירות נפש להנחלת התורה לעם ישראל.

אחת הגזירות הקשות של הרומים בתקופתו הייתה להפסיק את "שלשת הסמיכה" בעם ישראל.

מהי הסמיכה? הסמיכה היא העברת הסמכות العليונה עם ישראל, מדור לדור. משה רבנו סמך את יהושע, יהושע סמך את הזקנים, הזקנים סמכו את הנביאים וכן הלאה. כך שבכל דור ישנים את גולי הדור ה"סמכים", רקם להם יש את הסמכות العليונה לקבוע ולהחיליט בנושאים חשובים ומשמעותיים של דיני תורה. ורק מי שקיבל סמיכה מרבו, יכול לסייע את תלמידיו הלאה.

הרומים ראו בעיני רעה מאד את הסמיכה, שכן היא נותנת כח הנהגה חזק בידי חכמי ישראל. ואשר על כן, גרו: "כל הסומך – יהרג. וכל הנסמך – ייהרג. ועיר שסמכים בה – תחרב. ותחומיים שסמכים בהם – ייעקרו!"

שלשת הסמיכה הייתה נתונה אפוא בסכנה של ממש, שכן רבים מגודלי הדור הסמכים נהרגו, וудין לא הוסכו תלמידים חדשים. אם מפסיקת השלשת, אין אפשרות לחודש אותה שוב. וכפי שבעונתוינו קרה כמה דורות לאחר מכן, שאכן פסקה הסמיכה מעם ישראל. ורבה מהסמכויות של חכמי ישראל פסקו, כגון שאי אפשר לדון בדיוני נפשות ודיני קנסות, אין סמכות שיכולה לקדש חודשים ולעבר שנים ועוד. עד אשר יבוא המשיח וימנה סנהדרין וייחד את[sic] הסמיכה.]

או אז קם רבי יהודה בן בבא, שהיה "סמור", וקנו מופלג היה, ועשה מעשה של מסוירות נפש כדי לסייע תלמידים ובכך להמשיך את השלשת.

מה עשה? לפקח חמישה תלמידים, מתלמידי רבי עקיבא, וכדי שלא לסכן שוםעיר ושם מחוז, הלק' עליהם מקום שאותו משתיק לשום עיר ולשום מחוז, ושם סמך אותם.

בדברי הגמרא ע"ז ח ע"ב: "הלק' וישב לו בין שני הרים גדולים, ובין שתי עיירות גדולות, ובין שני תחומי שבת - בין אושה לשפרעם, וסמך שם חמישה זקנים", ואלו הם: רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה בר אילעאי, רבי שמעון בר יוחאי, רבי יודי בר חלפטא, רבי אלעזר בן שמואל.

והנה, מיד לאחר מעמד הסמכה, הגיעו אליהם עיניהם הבולשות של הרומיים. אמר רבי יהודה בן בבא לתלמידיו: "בני, רוץ?" אמרו לו: "רבי, מה תהא עלייך?" אמר להם: "אני יכול לבנות, הרני מוטל לפניהם CABNO שאין לה הופכו".

הגיעו אליו קלגי הרומיים והרגו אותו באכזריות. לא זו מטה עד שנענדו בו שלוש מאות לנוביאות [חניתות] של ברזל ועשו את גופו מנוקב ככברה.

מעשה גדול זה של מסירות נפש, היה הצלה לעולם התורה. אותן חמישה חכמים שהוסמכו, היו מעתה מנהיגי העם ומוריו המוסמכים.

קברו של רבי יהודה בן בבא נמצא עד היום במקום הריגתו בסמוך לשפרעם. ה' יקום דמו.

הריגת רבי יהודה בן דמא

כרחכה הקיסר להוציא את ר' יהודה בן דמא להורג, אותו היום עבר שבועות היה. אמר ר' יהודה לקיסר: בחיקך, המtan לי מעט עד שאקיים מצות 'עצרת' ואקדש קידוש של חג השבעות, כדי למתת שבת להקב"ה שננתנו לנו את התורה. אמר לו הקיסר: עדין בוטח אתה בתורה ובאלוקים? אמר לו: כן. אמר לו הקיסר: מה שכרה של תורה? אמר לו: עלייה אמר דוד המלך ע"ה: "מה רבת טובך אשר צפנת ליראיך". אמר לו הקיסר: אין שוטים בעולם כמווכם, שסבורים ומאמינים שיש עולם נוסף אחר המותו. אמר לו ר' יהודה: אין שוטים בעולם כמווכם, שכופרים באלוקים חיים. אויל לך ואוי לבושתך ואוי לחרפתך כשהתראה אותנו עם ה' באור החיים, ואתה תשב בשאול תחתית במדרגה תחתונה. מיד חרה אףו של הקיסר, וציווה לקשור את שערות ראשו של ר' יהודה בזג' הסוס ולמושכו בכל רחובות רומי, ואחר כך חתכו את בשרו אברים אברים.

בא אליהו הנביא ז"ל ולקח את האברים וקברים במערה אחת הסמוכה לנهر הירדן לפני רומי. שמעו הרומיים קול נהי ובכפי מתוו' אותה המערה במשך שלושים יומם. באו ואמרו זאת לקיסר. אמר להם: אפילו יחרב העולם ויהפץ לתווהו ובהו, לא

אשיקות עד שאמלא את רצוני באוטם עשרה זקנים כאשר נשבעתי. היה שם זקו אחד מחכמי רומי ואמר לקיסר: אדוני הקיסר, דע כי שגית הרבה מאוד שלחתת יד בעם ה' בעלי חמללה, ודע כי מורה תהיה לך לבסוף. כשהשמע הקיסר כך חרה אפו על אותו זקו וציווה לחונקו. כשהשמעו הזקו כך מיהר ומיל את עצמו, ומיד כשחנק - נעלם גופו והיה הכלא היה. נחרד הקיסר חרדה גדולה, אולם לא חזר בו משבעתו להמשיך להרdeg בחכמי ישראל.

הrigat Rabbi Chozpiyat haMatzorgem

ר' חזפיית המתורגמן היה בן מאה ושלושים שנה שהוציאו להורג. הוא היה יפה תואר ויפה מראה, בעל הדורת פנים, דומה למלאך ה' צבאות. באו וסיפרו למלך על יופיו ועל הדורת שבתו, אמרו לו: בחיך אדוני, תرحم על הזקן הזה. שאל הקיסר את ר' חזפיית: בן כמה אתה? אמר לו: בן מאה ושלושים פחות יום אחד. ובקשתי שתווחה לפניך שתמתינו לי עד שימלא יומי. אמר לו הקיסר: מה זה משנה לך אם תמות היום אומחר? אמר לו: ברצוני להספק لكمים עוד שתי מצוות - לקרווא קריאת שמע שחരית וערבית, ולהמליך עלי את השם הגדול והנורא והמייחד. אמר לו הקיסר: עז פנים ועזי נפש, עד متى אתם בוטחים באלהיכם?! שהרי אבותי החריבנו את ביתו, ואת נבלת עבדיו נתנו סביבות ירושלים ואני קובי! כשהשמע ר' חזפיית דברי נאצה כאלו, בכיה בגין גודל ואח兹 בגדייו וקרעם על גידוף ה' יתברך. אמר לקיסר: מה תעשה ליום אחרון, כשיפiquid ה' על רומי ועל אליליכם? אמר המלך לשרי: עד متى אתה כוח עם זקו זה? מיד ציווה להרוגו, וסקלווה ותלווה. אז באו שריו וחכמיו והת汗נו בפני המלך שיסכים לקוברו, כי חמלו על שבתו. נאות המלך לקוברו, באו תלמידיו וקבורתו והשפידותו הספיד גдол וכבד מאוד.

הrigat Rabbi Channa Ben Chaniyi

ר' חנניה, מגודל פרישותו וצדיקותו - כל ימי היה יושב בתענויות - מגיל 12 עד 95. באותו היום שהוציאו להורג ערבי שבת היה. התחיל בקידוש היום "ייכלו השמים והארץ..." עד "זיקdash אותו". ולא הניחו לגמור את הקידוש והרגוהו. יצא בת קול ואמרה: אשריך ר' חנניה בן חаниיני, שהיה קדוש ויוצאה נשמה בקדושה בתיבת "זיקdash".

הrigat Rabbi Yeshuv haSofar

ר' ישוב הספר היה בן תשעים שנה באותו יום שבו הוציאו להורג. כשהבא להירג אמר לתלמידיו: הלואי שהייתי כפרה על הדור, אולם אני רואה שאין רחוב ורחוב שברומי שאין בו חלל חרਬ, שעטידה אומה הרשעה לשפוך דם נקי מישראל. אמרו לו: רבנו, מה תהא עליינו? אמר להם: החזיקו איש ברעהו ואהבו שלום ומשפט, אולי יש תקווה. אמר לו הקיסר: זקו, בן כמה שנים אתה? אמר לו: היום בן תשעים שנה אנוכי, ועוד כשהייתי במעיامي הייתה נזירה מאת הקב"ה למסור אותו ואת חברי בידך, כדי לתבוע את דמיינו מידך. אמר הקיסר: וכי יש עולם הבא?! אמר לו: כן,

ואתה אווי לך ואוי לבושתך כשיפרע דם חסידיyo מיד! אמר הקיסר: מהרו להרוג גם את זה, ואראה את כוחו וגבורתו של אלוהי זה, מה יעשה לי בעולם הבא. ומיד ציווה לשופרו.

הריגת רבי אלעזר בן שמעון

ר' אלעזר בן שמעון היה בן מאה וחמש באותו יום שבו הוציאו אותו להורג. חסיד וקדוש היה, מקטנותו ועד סוף ימי לא שמע אדם שהוציאה דברי תיפלות מפיו, ולא התקוטט עם חברי, לא בדיור ולא במעשה. עני ושפלה רוח, וישב בתענית שמוניים שנה. באותו יום שנחרג, ערבית שבת היה, ורצו להורגו לפני כניסה השבת. אמר להם: בבקשה מככם, הניחו לי עד שאקאים את מצות השבת. אמרו לו: אםכח בוטח אתה באלהיך, והוא מלך גדול בשמיים, למה איננו מצליח אתכם מן המלכות? אמר להם: כדי שיתבעו דמיינו מידכם. הلقו ואמרו זאת למלך. אמר המלך לר' אלעזר: איזה עם עז פנים אתם, אפילו בפתחה של מיתה עדיין בעזותכם אתם עומדים! אמרו נא לי, מדוע אלהיכם איננו מצליח אתכם מן המלכות? אמר לו: כבר אמרתי לעבדיך ששאלוני, כדי להיפרע מכם! אמר לו: אם כן שיפרע עשויו? אמר לו: כאשר החירבו את ביתו ושרפו את היכלו - הארידך אףו ולא הענישם מכך, עכשו לא כל שכן ציווה המלך והוציאו אותו להורג. באו תלמידיו לפניו ואמרו לו: ربנו, מה אתה רואה? אמר להם: רואה אני את נשימות הצדיקים, שנשماتם כל צדיק וצדיק מטהרתת את עצמה במיל השילוח כדי להיכנס היום בטוהרה בישיבה של מעלה לשם את דרישותיו של ר' עקיבא, שידרוש להם מעניןיו של יום. וכל מלאך ומלאך מביא קתדרות של זהב לכל צדיק וצדיק לשבת בטוהרה. באומרו זאת יצאה נשמתו. יצאתה בת קול ואמרה: אשריך ר' אלעזר בן שמעון, הייתה טהור ויצאה נשמתך בטוהרה.

עין לא ראתה

כך עלתה בקדושה ובטהרה נשמתם של עשרה קדושים עליון אל אביהם שבשמיים. בתורה נאמר, כי כאשר פנו אחיו של יוסף לעלות ממצרים לארץ ישראל, פונה אליהם יוסף ואומר (בראשית מד ז): "וְאַתֶּם עֹלוּ לִשְׁלֹום אֶל אֲבֵיכֶם".

מסביר רבנו בחיה: "וְאַתֶּם עֹלוּ לִשְׁלֹום אֶל אֲבֵיכֶם" - היה יכול לומר: "לכו לשлом לדרככם", אבל הפרשה זו רומזת על עשרה הרוגי מלכות, אשר עלו לשлом אל אביהם שבשמיים. וכן דרשו חז"ל: עשרה הרוגי מלכות, אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם. זכותם תנן علينا, אמן.

๙ פרק רביעי – ארבע התעניינות כ

ימי חשבון הנפש והתעוריות

ארבעה צומות תיקנו הנביאים על חורבן בית המקדש וגלות ישראל מארכזם. אולם צומות נקבעו בתאריכים מרכזיים, שבהם התרכו עיקר הפורענות שארעו לעם ישראל. ואלו הם: י' בתמוז, ט' באב, ג' בתשרי – צום גדריה, ועשרה בטבת.

תעניות אלו, שנקבעו כזכר לחורבן – עיקרים הוא לא הצער והאבל על העבר, כי דיה לצרה בשעתה, אלא עיקרים להתבונן במאורעות העבר ולעוזר את הלבבות לתשובה, שכן אמרו חכמים: "כל דור שלא נבנה בבית המקדש בימייו, כאילו חרב בימייו". יש בכוחו של כל דור ודור לעורר רחמי שמיים לנガול את ישראל ולקצת ניחי עם ישראל לארכצנו. ועל ידי מה? על ידי תשובה שלימה ותיקון עונות הראשונים. כל זמנו שהישועה לא באה, סימן הוא שעדיין לא שכנו מחתאינו ונמיים בעונונתינו ובעונות אבותינו, וכאיilo אנחנו חס ושלום גרמו את החורבן.

התעניות מזכירות לנו את עונות אבותינו, שאוטם לנו ממשיכים, ואם נתעורר בהם לחשיבה, יהפכו דוקא אותם ימים, מאבל לשמחה. כפי שנאמר בנביה (אברה ח, ט): "פה אמר ה' צבאות, צום הרבייע וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, יהיה לבית יהודיה לש羞ן ולשמחה ולמעדים טובים, והאמת והשלום אהבו".

๙ צום גדריה ☷

צום זה תיקנו חכמים לזכר הריגת גדריה בן אחיקם, לאחר חורבן הבית הראשון, כפי ש斯ופר לעיל בפרק הראשון. הריגת גדריה הייתה ביום ראש השנה, אולם מפני שאין מותענים בחג נדחה הצום למוצאי ראש השנה – יום ג' בתשרי. על צום זה אמרו רباتינו: שcola מיתת הצדיקים כשריפת בית אלוהינו. שכש שקבעו צום על חורבן בית המקדש, כך קבעו צום על מות גדריה.

๙ צום עשרה בטבת ☷

יום עשרה בטבת הוא היום שבו שם נבוכדנצר מצור על ירושלים, ובכך החלה הפורענות, כפי שנאמר מלכים ב, כה, א-ט: "בָּחִדְשׁ הַעֲשֵׂרִי בְּעַשֶׂר לְחִדְשׁ בָּא נִבְכְּדָאָצָר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכֹל הַיּוֹם עַל יְרוּשָׁלָם, וַיְהִי עַלְיהָ וַיַּבְנֵי עַלְיהָ דִּיק [מודל] סְבִיבָה: וַתָּבָא הָעִיר בְּפִצּוֹר... וַיַּחַזֵּק הַרְּעֵב בָּעִיר וְלֹא הָיָה לְחַם לְעַם הָאָרֶץ".

שנה וחצי הייתה העיר מוקפת במצור. במשך הזמן אזל מלאי המזון מו העיר, ורעב נורא פקד את יושבי ירושלים, עד שביום ט' בתמוז הובקעה העיר, ונכנסו חיילי נבוכדנצר לירושלים, כפי ש斯ופר בהרחבה בפרק הראשון.

๙ צום שבעה עשר בתמוז טז

חמש פורענות

אמרו רבותינו: חמשה דברים רעים אירעו בשבוע עשר בתמוז: א. נשתרבו הלוחות הראשונות, בעקבות חטא העגל. ב. בוטל קורבן התמיד בבית המקדש הראשוני. ג. הובקעה העיר בחורבון הבית השני. ד. שרף אפוסטמוס הרשע את התורה. ה. העומד צלם בהיכל.

פורענות ראשונה – חטא העגל

הפורענות הראשונה שארעה ביום י' בתמוז, התרחשה בתקופה שבה היו אבותינו במדבר לאחר יציאת מצרים. עם ישראל חטא בחטא העגל, ובעקבות כך השתרבו הלוחות שהוריד להם משה מן השמיים.

מה היה חטא העגל? כידוע כי מton תורה היה ביום השישי לחודש סיוון. יום לאחרתו בשביי בסיוון, עליה משה רבנו להר סיני כדי ללימוד מפי הקב"ה את כל פרטיה ודקדוקיה של התורה, וכן לקבל את "לוחות העדות", שעלייהם חקוקים עשרת הדברות. לפני עלייתו אמר משה לישראל: בסוף ארבעים יום, אני בא ומביא לכם את התורה! עם ישראל חישבו את הימים, והגינו למסקנה שביום ששה עשר בתמוז אמרו משה לרודת. טעו הם בחישוב הימים, שכן החישבו גם את יום ז' בסיוון בתזוז מנין הארבעים יום. לאמינו של דבר יום זה אינו כלל בחשבון, ומה צריך היה לרודת רק ביום י' בתמוז.

בשנה עשר בתמוז ציפו עם ישראל בקוצר רוח לבואו של משה, אך משה לא הגיע. בא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חושך ואפליה, דמות ענן וערפל. אמר השטן לבני ישראל: משה רבכם – היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להם: הגיעו השם שירד – ולא ירד! אולם הם לא שמו לב לדבריו. "וזאי מת הוא", הוסיף השטן להטעותם, אולם גם אז לא שמעו לדבריו. עד שהראה להם השטן דמות מיטתו של משה פורחת באוויר, ואז נטרפה עליהם דעתם.

עשה לנו אלוהים!

גדולה הייתה האמונה שהאמינו בני ישראל במשה, לכך שראו שדבר אחד מדבריו אינם מתקיים [לפי הבנתם], נעשו כאדם שראה בתהומותות שמיים וארץ ודעתו נטרפת עלייו. באו מיד לחור – בנה של מרים הנביאה, ואמרו לו: עשה לנו אלוהים! אולם חור סרב. מיד קמו עליו הערב רב [מצרים שיצאו עם ישראל ממצרים] והרגו. באו לאחרון בבהלה ובטרוף הדעת ואמרו לו: "עשה לנו אלוהים!".

אחרון הכהן, אשר ראה את להיטותם הרבה לעשות פסל, ידע שאם יסרב להם זה לא יעוז, הם יחרגו אותו ויעשו את רצונם בכוחות עצמם. لكن החלטת אחרון

להתרכס: הוא אמר להם כי מסכימים הוא לדבריהם, אך קיווה "למשוך את הזמן" על ידי שיבצע את העבודה באיטיות רבה.

ומסבירים רבוינו, כי בשעה שבאו עם ישראל לאחרו בבקשתו זו - כמעט כולם לשם שמיים התכוונו. הם לא רצוי חס ושלום לעשות להם עבודה זרה, אלא רצוי לעשות כח שיקשר ביןם לבי הקב"ה, כתחליף למשה רבנו ש"מת". כולם היו רוצחים להתנדב בכל יכולתם כדי שמעשייהם יצא כח אדיר כשל משה, אשר יהיה למליין ביניהם לבין הקדוש ברוך הוא. אולם מחשباتם של ה"ערב רב" שהסיתו אותם, הייתה אכן לשם עבודה זרה.

ויצא העגל הזה

אמר אהרון לבני ישראל: "פְּרֻקָּו נִזְמֵי הַזָּבֵב אֲשֶׁר בְּאֶזְגִּינִּים נְשִׁיכִים בְּגִינִּיכִים וּבְנִתִּיכִים וּוּבְבִיאוּ אַלְּלִי". שיעיר אהרון כי מלאכת אישוף התכשיטים מן הנשים תארך זמן רב, כי לא ביכולות מוכנות הנשים לתת את תכשיטיהן. הזדרזו בני ישראל לאלת לאיסוף זהב, אולם כאשר ביקשו תכשיטים מנשותיהם, נתקלו בתנוגדות מוחלטת, הנשים הצדניות הבינו שמעשה זה אינו נכון כלל, ולא הסכימו בשום פנים ואופנו לתרום את תכשיטיהן. הגברים, שככל כך להוטים היו להביא את הזהב, החליטו להביא את הנזימים והתכשיטים שלהם עצם, וכך תוך זמן קצר התאספה כמוות של זהב.

את הזהב שהתאסף - זרק אהרון לתוך מדורת אש גדולה, מתוך תקופה שעדי שיוותק הזהב ועד שיועשה ממנו צורה, עברו זמן רב. אולם גם כאן היה מעשה שטן: איש רשות בני ישראל, ושמו מיכה, היה לו טס מיוחד של זהב שעליו היה חקוק השם המפורש. [מנין היה לו טס זה? בשעה שיצאו ישראל ממצרים רצה משה להוציא את אהרון של יוסף ממצולות הים, כדי לקיים את השבועה שהשביע יוסף את בני ישראל לקוברו בארץ ישראל. אולם אהרון היה מעופרת כבד מאוד ואי אפשר היה להוציאו. רק משה רבנו טס של זהב, שכן עליו את השם המפורש והשליכו למים, ומידי צפ ארונו של יוסף. טס זה לקחו מيكا ושמר אצלן]. השליך מيكا את טס הזהב לתוך האש, והנה מן האש יצאה בבת אחת צורת עגל! ולעגל זה הייתה חיota, כמו לעגל אמיתי - הוא קפץ סביב למדורה, דילג מעל האבניים, ונעה בקול רם.

חג לה' מהר!

התרגשות הרבה במחנה ישראל: הנה עלה בידם ליצור כח שיוibil אותם ויניחו אותם במדבר במקומות משה רבנו! מיד התחילו כל ישראל לעשות הכנות לשם הקרבת קורבנות לעגל. הם התחילו לבנות מצחה, אספו אבניים, ליקטו עצים, הוציאו צאן ובקר, ואהרן רואה כל זאת וolibו נשבר. מיהר אהרן לומר להם: אין זה מן הראי שכל העם יחד יעסקו במלאתנית בניית המזבח לעגל, הניחו לי לעשות את המלאכה בעצמי. בכך קיווה כМОבן להרוויח זמן נוספת. וכן הטענו בני ישראל לדבורי, והניחו לו לעשות את העבודה בעצמו. אכן אחר אבן הניח אהרן, וכל אותן זמן נשא דברים לקב"ה ואמר: רבון כל העולמים, גלו וידעו לפניך שאיני עושה כן, אלא כדי

לעכבר את ישראל, וכל כוונתי היא לשם שמיים בלבד. כך הקיים אהרון את המזבח, וכשהושלמה המלאכה כבר הגיע הרגע הלילתי.

פנה אהרון ואמר לבני ישראל: לא נאה ולא יאה להקריב קרבנות בלילה בחשכה. המתינו עד שיאיר הבוקר ואז נהוג חג לה'. בלבו אמר אהרון: רבונו של עולם, כל מילוטי הון לשם שמיים. מחר ישוב משה אל המחנה, נהוג חג אמתי לה' יתברך.

שכחו אלמושיעם

הסכימו בני ישראל אף להצעה זו, אולם למחמת השכם בבוקר עם שחר, עורר השטן את מחנה ישראל וזרום לעבירה, ודחק בהם להקריב לפניו העגל קרבנות. ישבו העם לסעודת את ליבם בבשר הקורבנות, להשיב נפשם במשקה ולצחוק לפניו העגל בשירה ובמחולות.

לא כל העם חטאו ממש בעבودה זרה. היו מעטים שחטאו, ואחרים שrank הסתכלו מן הצד ושמו. אולם רובם לא חטאו, ואפילו הוכיחו את החוטאים על מעשיהם. ובכל זאת הייתה נס עליהם הקפדה, כיון שאף הם התרשםו מן העבودה זרה, והחשיבו אותה ככך בעל השפעה [כח שלילי אומנם - ובכל זאת כת']. רק שבט לי לבדוק לא החשיב כלל את העבودה זרה, ולא השתתף אפילו במשהו בחתאת העגל.

באותה שעה שבה רקרו ישראל לפני העגל ואמרו לפניו: "אללה אלהיך ישראל!" - נעשה רעש גדול בשמיים. ענו המלאכים ואמרו: "שכחו אלמושיעם, עשה גדלות במצרים!" אמר הקדוש ברוך הוא למשה: "לך לך כי שחת עפק" - רך מגודלתך שניתנה לך בזכותם של ישראל!

נשתבררו הלוחות

ירך משה ועיניו חשכו לנגד המחזזה שנגלה לעיניו. עם ישראל נכשלו בעבودה זרה - ארבעים יום לאחר קבלת התורה: לוחות הברית שהיו בידו, נעשו לפטע כבדות מאד. האותיות הקדושות שהיו חקוקות בהן לא יכולו לשבול מעשה נורא זהה, ופרחו באוויר. זעק משה רבנו מתוך שרבורן לב: מה חשיבות יש לה לאיגרת שאין המליך חתום עלייה?! כלומר: מה החשיבות שיש לוחות הברית, אם האותיות הקדושות פרחו מהוו? הרים משה רבנו את הלוחות והשליכם מיד.

אמרו רבוטינו: مثل מלך שנשא אשה, וככתב לה כתובה. את הכתובה הפקיד ביד השושבן. לימים יצא שם רע על האשא. מה עשה השושבן? קרע את הכתובה. אמרה: מוטב שתהיה נידונה כפנואה ולא כאשת איש. כך עשה משה, אמרה: אם אין אני משבר את הלוחות - אין לישראל עמידה, שהרי הלוחות עצמן יקטרגו עליהם, שайд יתכן שחטאו לאחר ששמעו את קול ה' בחר סיני היוצאה ומכויר. "אנכי ה' אֱלֹהִים, לא יהי לך אלוהים אחרים על פָּנֶיךָ!" מה עשה? שבר אותם. והסכים עמו הקב"ה במעשה זה, ואמר לו: יישר כח ששברטה!

אמרו חז"ל: אלמלא נשתבררו לוחות הראשונים, לא הייתה אומה שלטת בישראל לעולם, ולא היה למלאך המות שליטה על ישראל, ולא היו יסורים פוגעים באחד בישראל. ומיום שנשתבררו הלוחות יוצאה בכל יום ויום בת קול מהר סיני, ומכוורת: "אווי להם לבריות מעלבונה של תורה!"

פורענות שנייה – בוטל התמיד

בימי חורבן הבית הראשון, לאחר שנבקעה העיר בט' בתמוז, המשיכו הכהנים להתבצע בבית המקדש, והקריבו את קרבן התמיד מדי יום ביוםו במשך שבועיים. אולם ביום יז' בתמוז כבר לא השיגו כבשים ובוטל קרבן התמיד [כפי שסופר בהרבה בפרק ראשון]: הייתה בכך פורענות גדולה לעם ישראל, שכן קורבנות התמיד היו מכפרים על העם, וכאשר בוטלה כפירה זו, נותרו ישראל מוחוסרי הגנה רוחנית.

מעשה דומה אירע בתקופת הבית השני, שבכל יום היו ישראל משללים בידי הרומיאים שתי קופות של זהב, והיו הרומיאים מעליים להם שני כבשים. يوم אחד אמר זקן אחד רשות לרומיאים, כי כל זמו שישראל ממשיכים להקריב תמידים לא יוכל לנצלם. ואכן למחמת החליטו הרומיאים להתעל בישראל, ובעת שלשללו להם את שתי קופות הזהב, העלו הרומיאים חזרה. טרם הגיעו למחצית החומה, נעצ החזיר את ציפורניו בחומה, וקפץ מארץ ישראל למרחק ארבעים פרסה, ונזעעה הארץ.

פורענות שלישית – הובקעה העיר

בחורבן הבית הראשון הובקעה העיר בט' בתמוז, וקבעו אותו חכמים ליום של צום. אולם כאשר, זמן בית המקדש השני, הובקעה העיר ביום יז' בתמוז, החליטו חכמים ובראשם רבנו יוחנן בן זכאי, להעביר את הצום מיום ט' לחודש ליום יז' לחודש, כיון שהורבן בית שני חמור יותר, שהרי חורבן בית המקדש הראשון, נתן בו זה שנבנה מחדש כעבור שבעים שנה, ואילו בית המקדש השני לא נבנה שוב עד ימינו אלו.

חומרות רבות הקיפו את ירושלים והובקעו על ידי הרומיאים, אולם ביום זה הצליחו הרומיאים לפוץ את "מצבר אנטוניה", הנמצא בצפון מערב הר הבית, ומהווה הגנה מרכזית על בית המקדש ועל העיר כולה. ברגע שנבקע מצבר זה, נוצרה דרך אל הר הבית, נכנסו החילילים הרומיאים והתחילה להתקיף את בית המקדש עצמו, עד ששרפווו ביום ט' באב, כפי שסופר בהרבה בפרק שני.

פורענות רביעית – שרף אפוסטמוס את התורה

מאורע זה הוזכר במסכת תענית. ובתלמוד ירושלמי אמרו: "היכן שרפה? רבבי אחא אומר במעברות של לוד, ורבנן אומרים במעברות של טרולוסא".

האחרונים משערים כי מעשה זה מתיחס למאורע שקרה בתקופתו של הנציב הרומיי קומונוס, שהוצב על ארץ ישראל מטעם הרומיאים בתקופת הבית השני. וכך מספר ההיסטוריון "יוספוס פלביוס" על אותו מעשה (וחבא בספר התודיעה): פעם אחת הלך

אפוסטטמוס, אחד מעבדי קיסר רומי, על יד בית חורון [בדרכו המ עבר מלווד לירושלים - "מעברות לוד"], לפטע התנפלו עליו שודדים, ביזו אותו וכל אשר לו, וברחו. הנציב הרומיאי קומנוס, שרצה להשליט סדר ולהעמיד את הדברים במקומות, חקר בדבר והגיע למסקנה כי אנשי הקרים הסמוכים אשימים באירוע, כיון שלא רדף אחר השודדים, ובכך כביכול שיתפו עימם פגעה. מיד ציווה לחיליו לאסור את אותם תושבים ולהביאם לפניו. אחד מחיליו של קומנוס, שנכנס לאחד הקרים,לקח שם ספר תורה, ובבזיוון גдол קרע אותו והשליכו לתוך האש!

מכל הכווניםחרדו היהודים, כאילו הייתה כל הארץ לנגדם למאכלה אש. מיד שלחו הם שליחים אל הנציב קומנוס, לتبיע את עלבונו התורה מיידי אותו חיל מחוץ. ואכן כדי להשקייט את הרוחות, נזר קומנוס להעלות את החיל על הגרדום.

порענות חמישית – הועמד צלם בהיכל

אחד מלכי יהודה היה מנשה המלך, אשר הרשיע מאד ומיילא את ארץ ישראל בעבודה זרה. כל כוונתו הייתה להכעיס את ה', וביום י' בתמוז עשה מנשה צלם של עבודה זרה, והעמיד אותו דוווקא בתוך היכל של בית המקדש. היה מנשה עומד ומשתחווה לו כשאחוריו כלפי היכל ה' ופניו כלפי הפסל. בכלל חטאיהם המרובים של מנשה נזכרה גזירת החורבן, כפי שנאמר ורמיה ט. ז: "וַיְנִתְתֵּנֶם לְעֹזָה לְכָל מַמְלָכֹת הָאָרֶץ בָּגָלְל מִנְשָׁה בְּנוֹ יְחִזְקִיאָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל אֲשֶׁר עָשָׂה בִּירוּשָׁלָם".

๙ תשעה באב

חמש פורענותיו

תשעה באב - הוא היום הקשה ביותר ליום ישראלי מכל ימות השנה. הרבה צער, כאב ואבל ספג עם ישראל במשך הדורות, דוווקא ביום זה. אמרו חכמים [משמעות פרק ז]: חמישה דברים אירעו את אבותינו בתשעה באב, ואלו הם: א. נזר על אבותינו כשהו במדבר שלא יכנסו לארץ ישראל, בעקבות חטא המרגלים. ב. חרב בית המקדש הראשון. ג. חרב בית המקדש השני. ד. נלכדה ביתר. ה. נהרסה ירושלים לאחר החורבן, כתוב: "ציוון שדה תחרש".

גלגול הקב"ה את הפורענות הקשות ביותר של עם ישראל שיתרחשו דוווקא ביום זה, כפי שאמרו חכמים [משמעות כת ב]: " מגלגים זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב".

[נפרט כאן את הפורענות הראשונה. יתר הפורענות סופרו בהרחבה בפרק הראשון]

חטא המרגלים

הפורענות הראשונה שהתרחשה בתשעה באב הייתה "חטא המרגלים": בשנה השנייה לשחותם של עם ישראל במדבר, כאשר עמדו להכנס לארץ, ביקשו ממשה לשולח

מרגלים לתור את הארץ. משה נעה לבקשתם ושלח מרגלים. הלכו המרגלים לרוג'ת הארץ, ושבותם טענו כי ארץ ישראל הינה "ארץ אוכלת יושביה", ארץ משונה מאוד, ואין הם רוצחים להכנס אליה. כך נסחפו כל ישראל אחריהם ובכו שאין הם רוצחים להיכנס לארץ. כפי שכתוב בתורה (במדבר פרק יד פסוקים א-ד):

"וַיֹּתֶשׁ אָלָה הָעֵדָה וַיִּתְגַּנּוּ אֶת קֹלָם וַיַּכְבֹּו הָעֵם בְּלִילָה הַחֹוא: וַיָּלֹנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֶלָּהֶם כִּל הָעֵדָה לוֹ מַתְנָנוּ בְּאָרֶץ מִצְרָיִם אוֹ בְּמִדְבָּר הַזֶּה לוֹ מַתְנָנוּ וְלֹמַדְתָּה ה' מִבְיאָתֵנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת לִפְלָל בְּחֶרֶב גְּשִׁינוּ וְטַפְנוּ יְהִיוּ לְבָצָע, הַלֹּא טֹב לָנוּ שׁוֹבֵם מִצְרָיִם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו נָתָנָה רָאשׁ וְנִשְׂוֹבֵם מִצְרָיִם".

עדת מורדים – היתכן!!

בקוראנו פסוקים אלו, תמייהה גדולה ועצומה עומדת לפניו: הרי אותו דור הי"ドור דעה", דור שראה בעיניו ניסים ונפלאות בלתי רגילים. ראו הם את השפטים אשר עשה ה' בפרעה ובמצרים, ראו את קריית ים סוף. בעת מתן תורה נפתחו לפניהם השמים ושמי השמים ויחזו את האלוקים, ושמעו את קול ה' מדבר אליהם מותך האש! בלבכם מדבר אכלו לחם מן השמים, ושתו מים שנבעו מותך שלע' היה זה דור שמלךו ואלוהיו הפך לו מדבר שמאלה לגון עדן, מוקפים ענני כבוד, וענן ה' הולך לפניים יומם ועמור אש לילה!

זאת ועוד, המרגלים שנשלחו לתור את הארץ היו מן המובהרים ביותר בעם, נשאי שבטי ישראל. גיבורי רוח וחזקים באמונה, עד שנשאנס ליבם ללכת בדרך מסוכנת, ולא תהייראו שמא יתפסו אותם האויבים למרגלים.

זהה - לא יאומן - אתם אנשים צדיקים מסיתים אתLB העם נגד הקב"ה: והעם - דור דעה - מתפתתים פולם [חו"ז משפט לו, יהושע וכלה], כמו שנאמרו: "וַיֹּתֶשׁ אָלָה הָעֵדָה וַיִּתְגַּנּוּ אֶת קֹלָם וַיַּכְבֹּו", "וַיָּלֹנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כִּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "וַיֹּאמְרוּ אֶלָה הָעֵדָה לְרֻגּוֹם אֶת יוֹשֻׁעַ וְכֹל [babanim]". האם יתכן כי עם שלם יהפוך בכת אחת לעדת מורדים לומר: "הַלֹּא טֹב לָנוּ שׁוֹבֵם מִצְרָיִם". וויצויאו דיבחה קשה על אלוהי חסדים לאמור: "בְּשִׁנְאָתָה ה' אֶתְנוּ הוֹצִיאָנוּ מִצְרָיִם, לְתַתָּנוּ בִּידָה הָאָמָרִי לְהַשְׁמִידָנוּ" - גוי קדוש יאמר דבר זהה!! אין יתכן!!

משל לכפרי

אלא משל לכפרי עני שהביאו אותו מן הכפר אל ארמו המלכות. הראו לו את יופי והדור הארמוני, הטעימו אותו מן המאכלים המשובחים ומכל הנאות הארמוני. היה הכפרי מוקסם כולם, בכל חייו לא היו רגעים יפים מלאו, ותענווג גדול מזה. זאת על אף שהתענווג מהול אצלו במורה מפני המלכות, וברעודה שמא יחתא ולא ינהג כראוי לארמו המלוכה. אולם כאשר יאמרו לו: "קבע דירתך כאן! בוא לגור בארמו בapon קבוע!" - זאת כבר לא ירצה. מתיירא הוא שמא לא יוכל לעמוד בחובותיו, כי

לא התרגל לכל נימוסי המלכות, ויעידיף לחזור לחיי העוני והמחסור בכפר. הוא יתחנו ויאמר: בבקשה מכם, השיבו אוטי לכפר שמןנו באתי.

אף ישראל כך: מעתים ועשר שנה היו בಗלות מצרים, ומתוכו שנים רבות היו נתוניים בשעבוד קשה תחת יד נוגשים אכזריים. חס עליהם הקב"ה, הוציאם משפלותם, קרב אותם אליו, והעליה אותם ממדרגה למדרגה, עד שלאחר קריית ים סוף כשהטבעו המצריים בים נגלה אליהם הקב"ה, וזכו כולם לראות את הקב"ה, ואמרו חז"ל: ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה אפילו הנביא יחזקאל בנבואה. הייתה זו שעת הכניסה לחצרות בית ה', לאמונתו ולעבדותנו, ולא הייתה להם שעה של שמחה כשבה ראהונה זו, לכך פתחו פיהם ואמרו שירה.

ברמון המלך

מאותו יום זכו הם בכיבול לגור בארמוני של המלך. את גניו פתח להם הקב"ה, משולחנוأكلו - לחם מן השמיים, ומימיינו שתו. בצל ענני הבודח חסוו, ולאור עמוד האש הלכו. המדבר הפך להם לגן עדן ממש, וכל הנהגה שהתנהג עימם הקב"ה, הייתה הנהגה של פנים בפנים. האם חסר משחו בבית המלך?!

אך יחד עם זאת התיחסו בני ישראל בכל נימוסי מלכותו של הקב"ה, וקיבלו עליהם על תורה ומצוות. ניסיונות רבים ניסתה הקב"ה אתם ישראל במדבר, כדי לבחון אותם ולהזק את אמונהם בו יותר ויוטר. אולם לא תמיד השיכלו הם לעמוד בכל הניסיונות וההתיחסויות. וככיוון שהמלך מודדק יותר עם שוכני הארץ, על כן פגעה מידת הדין בבני ישראל כמו וכמה פעמים:

כאשר חנו ברפидים, לא היה להם מים לשתיות, והתלוננו לפני משה. מכיוון שהביעו בכך חוסר אמונה ובטחון, שלח להם הקב"ה את עמלק שנלחם בהם. כאשר הוקם המשכן - פרצה מידת הדין במקודשים שבעם - נدب ואביהוא, ונשרפו חיים בהקריבם אש זרה לפני ה'. כאשר התאווו ישראל לאכול בשר ולא בקש כהונן - גם כן חרה בהם אף ה' ומתו מהם אנשים רבים. כשה הגיעו ל"חצרות", - דיבריה מרירות לשונו הרע על משה. לשם שמים התכוונה, מפני אהבתה לאחיה ולאשתו, ובכל זאת לא נשאה מידת הדין פנים גם למרים הצדקה - והנה מרין מצורעת כשלג.

ゴ' עדן עלי אדמות!!

חויבו ישראל: איך אפשר לחיות במצב זהה, כשמיידת הדין מתוחה עליינו תמיד?! השtopicו הם כבר להגיע במצב של חיים טבאים, איש תחת גגנו ותחת תנתו, לשוב לסדר החיים של דרך הטבע, לאכול לחם רגיל מן הארץ, ולשנות מים ממטר השמיים. אז אמנס יהיה צרכיים לעמלול ולעבד קשה, ולא יזכה לשפע האלקי שהם זוכים לו במדבר. אך יחד עם זאת ישחררו מעט מהחשיבות הגדולים המוטלים עליהם, כשהם מסובבים בשולחנו של המלך.

ואמנם גם הקב"ה לא חף שגורת הנהגה מיוחדת זו, שבה הנהיג את ישראל במדבר, תמשיך לתמיד. תקופת המדבר הייתה רק "נקודת זינוק", כדי שעם ישראל יקבלו חיזוק בתחלת דרכם, יבססו את אמונתם, ויהיו פנוים לسفוג הרבה תורה, מבלי צורך לטrhoה בעמל העולם הזה. אולם אין הקב"ה חף שמצב זה ימשיך תמיד, ובני ישראל יהיו כמו מלאכי השרת ויחיו כמו בגן עדן.

בחור ה' לעמו הנבחר ארץ מיוחדת, שבה תהיה להם הנהגה שמתאימה להם: מצד אחד - יש בה חיים طبيعيים: חורשים בשעת חרישה וזרעים בשעת זרעה, שותים מים ממטר השמים, ואוכלים לחם מן הארץ. אולם יחד עם זאת - יש בה השגחה פרטית מיוחדת, יותר מכל ארץ אחרת, כמו שנאמר וברם יא: "ארץ אשר ה' אליהיך דרש אתה, תםך עיני ה' אליהיך בפה מראשת השנה ועד אמירות שנה".

בקשת מרגלים

כשבאו ישראל לפני משה לבקש לשלווח מרגלים שיתורו את הארץ, חשב משה כי כוונתם היא לדעת את מקומות התוifa של הארץ שמשם יעלו ויכבשו, והיה טוב בעיני הדבר, שכן נכו וראוי לעשות השוואות בדרך הטבע. הרי גם יהושוע עשה כן מאוחר יותר, ששלח מרגלים ליריחו לפני שכבש אותה.

אולם הקב"ה, בוחן כליות ולב, ידע שמחשباتם הייתה אחרת: לדעת את טיבה של הארץ הזאת, אם היא ארץ ככל הארץות שאפשר לחיות בה בדרך הטבע, או שמא גם היא איזשהו סגןו של גן עדן עלי אדמות, וממילא מידת הדין מתווחה שם תמיד. בארץ כזו אין הם חפצים!

ידע ה' שכיוון שנכנס ספק זה בלבם, שוב אין טעם לשכנע אותם בטוב הארץ. הם לא יאמינו עוד, עד שייגרשו את הספק עצמם. לכן אמר ה' למשה: שלח לך אנשים - אני איני מצווה אותך לשלווח, כי יודע אני שהארץ טובה בשבייל ישראל ומדודה להם בדיקות פפי מידותם. אולם אם בכל זאת הם רוצחים לבדוק את הדברים עצמם, תנו להם. וכדי שאכן יאמינו בני ישראל לדברי המרגלים, תשלח דזוקא אנשים חשובים וצדיקים, ראשיהם השבטים, ולא אנשי צבא פשוטים.

לא רוצחים לגור בארכמו!

הולכים המרגלים ורואים שפע גדור בארץ, פרות גודולים ביוטר, אנשים ענקיים. מביניהם הם כי נראה התאמת חשש, וגם בראם לארץ ימשכו הם לחיות חיים מעל הטבע. בכך כMOVן אין הם חפצים.

אומר להם כלב: "עללה נעללה וירשנו אתה כי יכול לנו לה" - הקב"ה בודאי התאים את הארץ ליכולת שלנו, ובודאי שנוכל להתקיים בה, גם עם המעללה המיוחדת שהיא כפלטורין [ארומו] של מלך. כיון שאין הקב"ה בא בטרונה עם בריאות, ובודאי לא ידרוש מאתנו דבר שאין אנו מסוגלים לעמוד בו.

אולס המרגלים לא משתכנעים, וסוחפים הם את כל העם בטענותם: הארץ שאנו באים לרשת אותה - כולה כמחנה שכינה היא, כמו כאן במדבר. האם ראייתם ארץ כזו - שברכתה שופעת מלאיה: ענבים של גפן אחת בארץ ישראל, מרובים מתונבות קרם שלם ומבורך בארץ אחרת. מלבד זאת, יש בה ענקים, ושוב נצරך אנו לנס שלא כדרך הטבע כדי להכניעם, שוב נהיה כפופים להנאה ניסית של הקב"ה.

שמעו זאת כל העם, ומיד: "וַתִּשְׁאַל כָּל הָעֵדָה וַיֹּתֶן אֶת קُולָם, וַיַּבְּכּוּ הָעָם בְּלִילָה הַחֹא... הַלוּא טוֹב לְנוּ שׂוֹב מִצְרַיָּה". אין אנו רוצחים לגור בארמו המלך, זה מכבייד עליינו, קשה לנו, מעדיפים אנו לחזרה, לחחי העוני והמחסור, השעבוד והסבל.

בכך חרצו הם לעצמם את גורלם. שהרי במצב כזה של מורך לב ואי רצון להכינס לארץ ישראל, לחיות תחת השפעתו הישירה של הקב"ה, בודאי אין טעם שיוכנסו לארץ. וכן (במדבר יד, כח-לה): "אמֶר אֱלֹהֶם חִי אֲנִי נָאָם ה' אָם לֹא כִּאֵשׁ דְּבָרָתָם בָּאָזְנֵי כֻּוּ אָעַשָּׂה לְכָם: בְּפִדְבָּר הַזֶּה יַפְלֹא פְגִירָיכֶם וְכָל פְקָדָיכֶם לְכָל מִסְפְּרָכֶם מִבּוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הַלִּינְתֶּם עָלֵיכֶם אָם אַתָּם תָּבָאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יְדֵי לְשָׁפֹן אֲתָּכֶם בָּה כִּי אָם כָּל בָּנו יִפְנַה וַיַּחֲשַׁע בָּנו נָנוּ" - כל אותו דור שהتلונן על הארץ, לא יזכה להיכנס אליה.

תשעה באב במדבר

מאותו תשעה באב הראשון שבו יצאה הגוזira, היה להם يوم זה בכל שנה ושנה يوم אבל ומספד, שבו היו מותים חמישה עשר אלף מחותאי חטא המרגלים, כפי שמספר המדרש: כל ערב תשעה באב היה הכרז יווץ ומכരיז: "הכל יצאו לחפור קברים, ויהיו ישנים בהם!". וכך היה כל הגברים חופרים לעצמם קברים וישנים בהם. בבוקר תשעה באב הכריז הכרז: "יבדלו החיות מן המתים!", וכל אלה שנותרו בחיות קמו מקרים. והשאר היו מכסים עליהם ושם הייתה קבורתם. כך עשו ארבעים שנה. והתקיים מה שאמר ה': "במִסְפַּר הַיּוֹם אֲשֶׁר תַּרְגַּמְתָּ אֶת הָאָרֶץ, אַרְבָּעִים יוֹם, יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה, תָשִׁאוּ אֶת עֲזֹנְתֶּיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה".

בכיה לדורות

אמר רבוי יהונתן: ויבכו העם בלילה ההוא - תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חינם, ואני קובע לכם בכיה לדורות (תעניית דף כת עמוד א). גלגל הקב"ה את חורבנם של שני בתים המקדש, וכן פורענותות נוספות, דוגא ליום זה, כדי להפוך את יום תשעה באב ליום של CISOPIM וערגה לארץ ישראל, ולבנין בית המקדש בתפארתו. מתוך אותם CISOPIM וגיגועים, יהפוך לנו يوم תשעה באב לעתיד לבוא ליום של שמחה ושבועון, במהירה בימינו אמן.

ז פָּרָקְ חַמִּישֵׁי – נְחַמְּמוּ עֲמֵי כֶּן

"עם ישראל חי!" - זהו פלא היסטורי, אשר אין שום היסטוריון או חוקר שיווכל להסבירו. עם קטון, מודока ומושפל, נתנו למרמס, כבשה קטנה בין שבעים זבים, עבר גלויות כה קשה ומרות, ובכל זאת - עודנו חי וקיים! היכיזד!!

דומה עם ישראל לאשה היושבת על המשבר ללדת, צירי הלידה קשים ומרימים, כשל כח הסבל, והצירים הולכים וגוברים. אולם דבר אחד מעודד אותה ונוטן לה כי: לכ Abrams הללו יש תכליות, והם מוביילים אל הסוף הטוב והמשמח - הלידה.

בכל שנות הגלות הקשות, חיזקה את עם ישראל האמונה והידיעה שכל הרדייפות, הצרות והיסורים נועדו אך ורק - לטובתנו. יש להם תכליות, והם מוביילים אותנו ל夸arat הסוף הטוב.

ומהו אותו סוף טוב? מהי ה"לידה" שאליה מצפים ומיהילים עם ישראל מותוך צירי הגלות? זהה ביתא המשיח. או אז - כшибוא המשיח - נבון ונראה במוחש כי כל הסבל, כל הצרות, כל הרדייפות וה策ער הקשה - הכל היה "משתלם", שהרי הכל עבר כמו חלים, ואילו הטובה הגדולה שזכה בה הינה טובה נצחית וקיימת לעד, ואין ערוץ לגודלה. כמו שאמר דוד המלך ע"ה בספר תהילים (פרק קכח): "...בָּשָׂוב ה' אַת שִׁיבַת צַיְּונֵינוּ בְּחַלְמִים: אַז יִמְלֹא שָׁחָק פִּינוּ וְלְשׁוֹגְנוּ רְפָה, אַז יִאֲמְרוּ בָּגּוּסִים - הַגְּדִיל ה' לְעֶשֶׂות עַם אַלְהָה:"

עם ביתא המשיח יגיעו "ימות משיח", אלו ימים שבהם יוסר הרע ויאבד מן העולם, ורק הטוב יملא את העולם. האדם יזכה לחוש קרבת אלוקים נפלאה, שזו התענווג האמתי הנדול ביותר שיכול להיות. יחד עם השפע הרוחני העצום שירד לעולם, יבוא גם שפע גשמי, כמו שכותב הרמב"ם (היל' מלכים יב ח): "זְבוֹאָתוּ הַזָּמָן לֹא יִהְיֶה לְאַרְבָּע וְלָא מִלְחָמָה, לֹא קְנָה וְלֹא תְּחֻרּוֹת. שְׁהַטּוֹבָה תְּהִי מְשֻׁפָּעָת הַרְבָּה וְכָל המעדנים יהיו מצוים כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

בפרק שלפנינו מובאים ומלקטים מעט מדורי ח"ל על ביתא המשיח. יתכו שחלק מן הדברים ייראו בעינינו כתמיוחים ולא מובנים, אך זאת - "מעומק המושג ומקוצר המשיג", מקוצר הבנתינו במושגים עמוקים שרוחקים מתנו, אולם כאשר בעז"ה נזכה בקרבו שתוחזינה עינינו בשוב ה' לציון, או אז נבון היטב כל מילה מדברי הנביאים וממדורי ח"ל. וכפי שכותב הרמב"ם (שם ב): "וּכֹל אַלְ הדברים וכיוצא בהן - לֹא יִדּוּ אָדָם אֵיךְ יִהְיֶה, עַד שִׁיהְיֶה".

מיهو המשיח?

אומר הנביא ישעה (פרק יא) "וַיַּצֹּא חֶטֶר מִגְּזָע יִשְׁיָּהוּ, וַנִּצְּרָר מִשְׁרְשֵׁיו יִפְרָה: וַנִּחְתַּחַלְיוּ רֹתָה ה'" - רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה': ומריחו ביראת ה', ולא למראה

עינוי ישפטו, ולא למשמע אצנו יוכיה: ושפט בצד דלים, והוביח במשור לעוני ארץ, והכה ארץ בשבט פיו, וברוח שפטיו ימיה רשות: והיה צדק אзор מתנו, והאמונה אзор חלציו".

וכך כותב הרמב"ס (שם יא ז) אם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועובד במצוות כדוד אביו, כפי התורה שבכתב ושבבעל פה, ויכוף את כל ישראל לילך בה, וילחםמלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח וניצח את כל האומות שביבויו, ובנה מקדש במקומו, וקבע נדחי ישראל - הרי זה משיח בודאי.

אומר המדרש כי עוד מששת ימי בראשית, צפה הקב"ה בדורו של משיח ובمعنىו, וגנו את אورو של משיח תחת כסא הכבוד. אמר השטן לפני הקב"ה: רבונו של עולם, האור שנגנות תחת כסא הכבוד שלך - למי? אמר לו: למלך המשיח, שעתיד להחיזר ולהחלימך בבושת פנים. אמר השטן: רבונו של עולם, הראהו לי אמר לו הקב"ה: בוא וראה אותו. כיון שראה השטן את אورو של המשיח, נזדעע ונפל על פניו. אמרו: בודאי זהו משיח שעתיד להפיל אותו ואת כל שרי עובדי אלילים בגהינס! באוטה שעיה התרגשו והזדעעו עובדי האלילים, אמרו לפניו: רבונו של עולם, מי הוא זה שאנו נופלים בידו, מהו שמו ומה טיבו? אמר להם הקב"ה: אפרים, משיח צדק - שמו, שהוא יגבה קומת אנשי דורו ומאריך עניין ישראל ומושיע עמו, ואין כל אומה ולשון יכולם לעמוד בפניו, וכל אויביו וצרים נבהלים ובורחים מלפניו.

אמרו רביםינו, בשעה של מלך המשיח נגלה, בא ועומד על הגג של בית המקדש והוא משמעו להם לישראל ואומר להם: עינוי הגיע זמן גאולתכם! ואם אין אתם מאמינים - ראו באורי שזרח עלייכם, שנאמר (ישעיה פרק ס פסוק א): **"קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרחה"**. (פסקתא רבתי פרשה לו סימן ב)

קבוץ גלויות

כאשר יבוא המשיח, יקבע ה' את כל היהודים הנמצאים בארצות ובחילות השונות, ויביאם אל ארץ ישראל, כפי שנאמר בתורה (דברים ל: ז): **"וַיֹּשֶׁב ה' אֱלֹהִיךְ אֶת שְׁבוּתך וּרְחֵמָה, וַיִּשְׁבֶּן וּקְבִּצָּךְ מִפְּלָהָם אֲשֶׁר הָפִיכָּךְ ה' אֱלֹהִיךְ שְׁמָה"**.

אמר רבבי יהודה בר סימון: עתידים אומות העולם להביא דורנות למלך המשיח, וכיון שהם באים אצל מלך המשיח, הוא אומר להם: יש ביןיכם יהודים שהבאתם לי מהגולה? הביאו אותם אליו ואז יביאו המלכים את ישראל בדרך צדורה למלך המשיח. אמר רבבי ברכיה, כי כל אחד ואחד מעם ישראל - יביאו אותם הגויים בדרך צדורה כבוד, באופן ראוי לו ביותר, ובצורה הנוחה לו ביותר לפי גילו ומצובו. והזקנים המופלגים - עושים להם הגויים כמו עرسلים, ומוציאים בהם כרים של משי, וטווענים אותם על כתפייהם, וסומכים אותם בידיהם.

درכים של כל אוטם יהודים שמתקbezים לארץ ישראל תהיה ניסית ומיווחת, ללא כל צער וטרחה כפי שמתאר הנביא יישעה מט י-יב: "לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכש שרב ושם, כי מרחם ינרגום, ועל מבועי מים יונחלם: ושמתי כל חרי לדרך [ההרים יתישר] ומסלתי ירמון [הבקעות יונבחו]: הנה אלה מרוחק יבואו, והנה אלה מצפון ומיס, ואלה מארץ סינים".

עוד אומר המודרש, כי יש חלק מעם ישראל שהלכו לגלות ונבלעו ברבלטה. וכיitzד יביאו אותם ה' אל ארץ ישראל? הקב"ה עושה להם מהילות מהילות באדמה, והם הולכים בהם עד שהם באים תחת הר הזיתים שבירושלים, והקב"ה עומד עליו והוא נבוך, והם עולים מתוכו, כמו שאמר זכריה הנביא אמרה יד זו: "זעמדו רגלוין ביום שהוא על הר הזיתים אשר על פנוי ירושלים מקדם, ונקבע הר הזיתים ממחציו מזרחה וימיה גיא גדולה מאד...".

תחיית המתים

אחד הניסים הייתר גדולים ומפליאים שייתרחשו עם ביאת המשיח, יהיה נס "תחיית המתים". הקב"ה יחייא את המתים שוכני עפר, שמיות אדם הראשון ועד אז. הפלא הגדול הוא שהקב"ה לא יברא את גופות המתים מחדש, אלא יקים את אותו גוף עצמו, שנחפה כבר לעפר! אותו גוף שכבר נركב כליל וכלה כל בשרו - ישוב ויקבל חיות מחודשת.

והנה יש גופות של מתים אשר קברים נחרש, והרוח נשאה את עפרם לכל עבר, או שהושלכו הרבה מתים יחד לתוך בור או לירכתי מערה, ודמים בדים נגעו ביום הרג רב וכובד מלחמה. וכמה וכמה היו מאכל לעוף השמיים ולהיות הארץ ולדגי הים, וכן כל כיווץ בהם מקרים שונים שבאו לשוכני עפר ולירדי שחות. ומעטה - מי הוא זה שיאכל לאסוף ולשקול ולמדוד את כל חלקי העפר הללו, ולקבץ חלקו העפר של כל גוף וגוף בפני עצמו?

רק המושל בגבורתו בכל העולם - לו זרוע עם גבורה, לבדור ולאסוף ולקבץ את כל החלקי העפר, של גוף זה בלבד, ושל גוף זה בלבד, גם אם יהיו מפוזרים ארבע קצוות הארץ או בין שני ניירות. ולא עוד אלא שמחזיר הקב"ה את אותו עפר של כל אבר לאותו אבר עצמו, והיינו חלקי העפר הבאים מן העין יחויר אותם לעין, חלקי עפר האוזניים - לאוזניים, והידיים - ידיים, והרגליים - לרגליים, כל חלקי למקוםו המדויק בוגוף!!!

ומעתה, בוא וראה, מיהו אשר יוכל למןوت את כל מיליארדי חלקי העפר הללו, ומיהו שיאכל לסדר ולהעירך כל החלקיים במצבם ובמקומות הראשוניים! ואם יתבונן האדם בזו, מיד הוא נרתע לאחורי, וראה ועוד יבוא בו מאיימת מלך أيام נורא, גבור וחזק, אמיתי ועזוע, אשר לו הכח והיכולת והגבורה הנפלאה, עוז ותעצומות כאלה, יתריךשמו ויתעללה זכרו לעד אמן.

גלוול מחלות

אולם אין הקב"ה מחייב את המתים, אלא בארץ ישראל! שנאמר: (ישעה מב ח): "פה אמר ה' אל...' נתן נְשָׁמָה לְעַם עֲלֵיה וּרֹום לְהַלְכִים בָּה בְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל". אם כן הצדיקים שנפטרו בחו"ל הארץ, כגון משה ואהרן ושאר כל הצדיקים שבארבע פינות העולם - היו א"כ חיים ובאים לעולם הבא?

אלא ששבשת תחיית המתים הקדוש ברוך הוא יורדת ממשמי השמים העליונים, והוא ישב על כסאו בירושלים, וכורא הקב"ה למלacci השרת ואומר להם: בני, לא ברأتي אתכם אלא בשביל שעיה זו, כדי שתטעשו לי קורת רוח! מшибים לו מלacci השרת ואומרים לפניו: רבונינו העולמי, הננו נעמוד לפנייך בכל דבר שאתה רוצח! מшиб הקב"ה ואומר להם: לך שטטו באربع רוחות העולם, והגביהו את ארבע כנפות הארץ, ועשה מחלות מחלות בקרקע הארץ לכל צדיק וצדיק שבוחצתה לארץ, עד ארץ ישראל, והביאו לי כל צדיק וצדיק, ויבואו לארץ ישראל ואני מחייב אותם!

מיד הולכים כל מלאך ומלאך, וכל שرف וشرف, וכל שר ושר, וכל גדור וגדור, ומשוטטים באربع רוחות העולם, ומגביהים את ארבע כנפות הארץ, וינעו את הרשעים מן הארץ, ולאחר זה עושים מחלות מחלות בקרקע הארץ בשביל כל צדיק וצדיק שבוחצתה לארץ, ומביאים אותן בתוך מחלות לארץ ישראל אצל הקב"ה לירושלים, והקב"ה עומד בעצמו ומחייב אותן ועל רגלייהם.

וכיצד מחייב ה' את המתים לעולם הבא: נוטל הקב"ה שופר גדול בידיו ותוקע בו, וקורלו הולך מסוף העולם ועד סופו. בתקיעה ראשונה העולם כולם רועש, בתקיעה שנייה העפר מופרד, בתקיעה שלישית עצמותיהם של הצדיקים מתקbezים, בתקיעת רביעית אבריהם מתחכמים, בתקיעת חמישית עורותיהם מתפרקמים, בתקיעת ששית רוחות נשימות נכנסות לגופיהם, בתקיעת שביעית חיים ועומדים על רגלייהם לבושיםם! והצדיקים יקומו בכמה לבושים שריכם הולך מסוף העולם ועד סופו כרייה גן עדן!

בנייה בית המקדש

עם ביאת המשיח, יבנה לנו הקב"ה את בית המקדש השלישי, אשר יעמוד על מכינו ולא יחרב לעולם. בית המקדש יהיה המקור להשתראת השכינה בעם ישראל, ולהשפעת השפע הרוחני לעולם כולו, כפי שאומר הנביא ישעה: "וַיְהִי בְּאַחֲרִית הַיּוֹם, בְּכוֹן יְהִי הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַחֲרִים וּנְשָׁא מְגֻבָּזָת, וְנָהָרוּ אֶלְיוֹן בְּלַגּוֹים: וְהִלְכָו עַמִּים רַבִּים וְאִמְרָיו לְכֹו וְנַעַלה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהִי יַעֲקֹב, וַיָּרְנוּ מְדֻרְכֵיכֹו וְנַלְכָה בָּאַרְחַתְּיו, פִּי מָצִיאוֹ תָּצָא תּוֹרָה וְדָבָר ה' מִירוֹשָׁלָם". (ישעה ב ב ט)

אמר רבינו יוחנן: משל אדם המהלך בדרך בלילה. בא אחד והדליק לו את הנר, וככבה. ובא אחר והדליק לו את הנר, ושובכבה. אמר: מכאן ואילך אני ממתין אלא לאורו של בקר! כך אמרו ישראל לפני הקב"ה: עשינו לך מנורה בימי משה [במשכן] -

וכבתה, בימי שלמה [בבית המקדש] – וככיתה, מכאו ואילך אין אלו ממותינים אלא לארך! וילקוט שמעוני ישעה פרק ס סימן תשע

הנביא יחזקאל התנבא על נס נפלא שיתרחש בשעריו בית המקדש: "כה אמר ה'... שער החצר הפנימית הפנה קדמים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש פתחה" (חזקאל מו א) – רבי אליעזר אומר: השערים שטבוaron בארץ [לאחר חורבן בית המקדש] עתידים לעלות ולהתחדש כל אחד ואחד במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה לצד מזרח – בששת ימי השבוע יהיה סגור, וביום השבת שעריו נפתחים מאליהם, וירודים כל העם שבא ביום השבתו; וכן בראש חדש יהיה ישראל עומדים ורואים את הדלות נתחנות מאליהם, וירודים שבאותה שעה עלתה הלבנה, ומוחדרים את החדש בעולמות העליונים.

גבולות העולם ישתנו

נאמר בtorah ובריס יב כ: "כִּי יַרְחֵב ה' אֶלְלָהִיךְ אֶת גְּבָלְךָ" – כיצד יתכו שהקב"ה ירחיב את ארץ ישראל? אמר רבי יצחק: דומה הארץ ישראל למגילה, שכאשר היא מגולגלת אין אדם יודע כמה אורכה וכמה רוחבה, ורק כשהיא נפתחת – יודעים את מידותיה. כך הארץ ישראל – כל רובה הרום וגבועות, ויישר אותה הקב"ה שנאמר (ישעה מ ז) "כֹּל גַּיאַ יָנָשָׁא, וּכֹל הָרָ וְגַבעָה יַשְׁפָלוּ, וְהִיא הַעֲקָבָ לְמַשְׂרוֹ וְהַרְבָּסִים לְבָקָעָה" – אותה שעה ידעו כולם את מידותיה האמיתיות.

אמר רבי יוחנן: עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדדיה עד שתהא מגעת לשערי دمشق, וגוליות באות אלה, לקיים מה שנאמר (ישעה נד ט): "בַּיְמֵן וּשְׁמַאל תִּפְרַצֵּי".

עוד נאמר: "בָּעֵת הַהִיא יִקְרָאוּ לִירוֹשָׁלָם פְּסָא ה', וַיָּקוּם אֶלְיָהָה בְּלַגּוֹיִם..." (ירמיה ג יז) – כל הגויים יתאספו בירושלים כדי לזכות לשאוב ממונה קדושה והשראת שכינה. שאל רבי אלעזר בן עזריה את רבי אלעזר המודע: וכי יכולת ירושלים להיות מכילה את כל הגויים בקרבה? השיב לו: עתיד הקב"ה לומר לה לירושלים: "האריכי, הרחיבי, קבלי אוכלוסיך, הרחיבי מקום אהליך!"

אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים שלושה פרסאות [כ-12 ק"מ] למעלה. וrama יש צער לעולות? לא ולא! שנאמר (ישעה ס ח): "מֵאֱלֹהָ בָּעֵב תַּעֲפִינָה וּבְיוֹגִים אֶל אַרְבָּתִים" – מלמד שהקב"ה עושה לצדיקים לנפחים כיוונה ויכולו לעלות לאן שירצוו.

פעמי רגילים

אמרו ישראל לפני הקב"ה: "צִמְאָה נֶפֶשִׁי לְאֱלֹהִים לֹא לְחַי מַתִּי אָבֹא וְאֶרְאָה פָּנִי אֱלֹהִים? רבוינו של עולם, אימתי אתה מחזיר לנו את הכבוד שהוא לנו, שהיהנו עולמים בבית המקדש בשלושת הרגלים ורואים את השכינה? אמר להם הקב"ה: בני! בעבר

הייתם עולמים שלוש פעמים בשנה, כשיגיע החץ אתם עתידים להיות עולמים בכל חדש וחודש, ובכל שבת ושבת! שנאמר (ישעיה ט' טט): "וְהִיא מִזִּי חֶדֶש בָּחֶדֶשׁ וּמִזִּי שְׁבַת בָּשְׁבַת זֹבֵא כֵּל בָּשָׂר לְהַשְׁתַּקּוֹת לִפְנֵי אָמֵר הַזֶּה".

והיאך אפשר שיבוא כל אחד לירושלים בכל חדש ובכל שבת? והלווא אמר רבי לוי, עתidea ירושלים להתרחב ולהיות הארץ ישראל, הארץ ישראל - ככל העולם כולל, ואם כן כיצד יבואו עם ישראל ממרחקים מה גודלים אל בית המקדש בראש חדש ושבתי? אלא אומר המדרש שהענינים באים וטוענים אותן ומביבאים אותן לירושלים, והם מתפללים שם בברкар. וכשהל ראש חדש בשבת מביאים אותן הענינים פערניים, בבוקר בהשכמה לתפילה שחנית, ופעם שנייה במנחה.

שפע רוחני

בימות המשיח הרומה הרוחנית של העולם כולו עולה לאין שיעור, כפי שהתnenbau הנביאים: "הִנֵּה יָמִים בְּאַיִם נָאָם הִי ... וְהַשְׁלָחָתִי רָעָב בָּאָרֶץ, לֹא רָעָב לְלָחֶם, וְלֹא צְמָא לְמַיִם, כִּי אָסֵם לְשָׁמַע אֶת דְּבָרַי הָיָה" (עמום ח ט). "כִּי אָז אֲרֻפֵּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה בְּרוּרָה, לְקֹרֵא כָּלָם בְּשָׁם הִי לְעַבְדוֹ שָׁכָם אֶחָד" (צפניה ג ט). "לֹא יָרֻעוּ וְלֹא יְשַׁחְתּוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מְלָאת הָאָרֶץ דָּעָה אֶת הִי בְּמַיִם לִפְנֵים מִכְסִים" (ישעיה יא ט).

אמר הקב"ה: בעולם הזה על שהוא רואים את כבודיו היו כלים ואובדים, שנאמר (שמות לג ט): "כִּי לֹא יָרְאָנִי הָאָדָם וְחַי". אבל לעתיד לבוא כשאחוזה שכינתי לציוון, אני נגלה בכבודיו על כל ישראל והם רואים אותו וחווים לעולמים! שנאמר (ישעיה נב ח): "כִּי עַז בְּעִינֵי יְרָאוּ בְּשָׁבוֹן הִי צִיּוֹן" (תנחומה פרשת במדבר סימן יז).

- אמר רבי שמעון בשם רבי סימונו החסיד: בעולם הזה אדם הולך ללקוט תאנים - האם התאננה אומרת משהו! אבל לעתיד לבוא אדם הולך ללקוט תאנה בשבת והיא צורחת "שבת היא!" (מדרש שוחר טוב מזמור מא).

אמר הקב"ה: בעולם הזה ישראל לומדים תורה מבשר ודם, לפיכך שוכחים אותה, שכחים בשבר ודם עבר, כך לימודו עבר. אבל לעתיד לבוא אין ישראל למדים תורה אלא מפני של הקב"ה, וככים שהקב"ה חי וקיים לעולמים, כך מה שלמדים ממנה אינם שוכחים לעולם (ליקוט ישעיה תעט).

שפע גשמי

אל השפע הרוחני העצום, يتלווה גם שפע גשמי גדול, אשר נועד לספק לישראל את התנאים הטובים ביותר ללימוד התורה ולעבותה ה' בהשקט ובשלוחה, ללא כל טרדה וטורה. וכן אמרו חז"ל:

- "עתidea הארץ ישראל שתוציאה גLOSEKAOT [מণי מאפה משובחים] וכלי מילת [בגדי משי]"

- מאכלים ובגדים יגדלו מוכנים על העצים, ולישראל לא נותר אלא לקטוף מהם כרצונם ולקחת.
- אפלו אילנות הspark שברארץ ישראל יתרכו, ולא יהיה אילן שאינו מוציא פירות לפחות בכמות של משא שתי אתונות.
- לכל אחד ואחד מעם ישראל יהיו סוגים רבים של שדות - בהר, בשפלה ובעמק.
- אמר רבי בנימין: עתידים תחומי ירושלים להיות מלאים אבני טובות ומרגליות, וכל ישראל באים ונוטלים מהם כרצונם. בעולם הזה ישראל גודרים גדרות וuousים גבולות באבני ובטירות, אבל לעתיד לבוא נודרים וועשים גבולות באבני טובות ומרגליות, שנאמר ישעה נד יב: "זֶכְלָה בְּבוֹלָךְ לְאַבְנֵי חִפֵּץ" (ילקוט יוחאל שפנ).
- יהיו החיטאים מתחככות זו בזו מרוב גודלו, ונושרת הסולת שלהן הארץ, ואתה בא ונוטל ממנה כדי פרנסתך. (ספר, האזינו פיסקא טו)
- "זֶה עֲנָב תְּשַׂתָּה חִמֵּר" (דברים לב יד) – שלא יהיו געיגים לא לבצור את הענבים ולא לדרכם, אלא אתה מביא בעגלה ענב אחד ומעמידו בפינה, והיין יוצא ממנו כמו מותך חבית. (ספר, האזינו פיסקא שי)
- כל הספינות וכל כלי החמדה שאבדו בים הגדול – מקיאם הים אל חופי יפו.

מצב מדיני מזהיר

בימות המשיח, שלום ושלוה ישרדו בעולם, כמאמר הנביא ישעה ב': "זֶכְתָּהוּ חַרְבּוֹתָם לְאֲתָים [ישברו את החרבות וישעו מהם את חפירה] וְחַנִּיתוֹתָהֶם לְמִזְמְרוֹת" [מן החניתות יישו כל כיורה] לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מללחמה". אפלו בין בעלי החיים ישרוד שלום, שנאמר ישעה א': "וְגַדְעֵז אָבָע עַם כְּבָשׂ וְנִמְרֵעַם גָּדִי יְרָבֵץ וְעַגְלָה וְכְפִיר וְמְרִיא יְחִידָה, וְגַעַר קָטָן נְהָג בָּם...".

כבודם של ישראל יגדל לאין שיעור בעניין אומות העולם, עד שאפלו גדוili וחשובי אומות העולם, כאשר יראו קטן מישראל – יתאוו לכרכוע לפני לכבוד ה' יתרך! [לשם המכחשה נתאר לעצמו שהנשיה קלינטוו יתאווה ותשתווק להשתחוות לילדים קטנים החוררים מן התלמוד תורה]. יבואו כל אומות העולם ויפלו על פניהם לפני המלך המשיח ולפני עם ישראל, ויאמרו: הנה לך לישראל לעבדים! וכל אחד מישראל שקיים מצות ציונית, יהיו לו 2,800 עבדים!

שכר טוב לצדיקים

רבי יונה בשם רבי סימון בר זבדי אמר: כל שלוחה שאדם רואה בעולם הזה, הבל

הוא לפני שלותו של עולם הבא! (מדרש קהילת ב סימן א). וכשיראו כולם מתן שכרכו של מציאות לעתיד לבוא, יהיו תמהים מוגדל השכר העצום! (מדרש רבה שמוט ל כד)

לעתיד לבוא מביא הקב"ה את אליהו הנביא ואת המשיח, ומתקבצים כל ישראל לפניהם, ומוליכים אותם אל עמק יהושפט, ונקבצים כל הגויים שם. באותו שעה מביא הקב"ה את אלילי העובודה זרה ונוטנו בהם רוח ונשמה, ואומר: יעברו על גשר גהינס! וועברים, ונופלים לגהינס. ומיד ישראלי מתיראים ואומרים לפניו: רבש"ע, שמא כאשר עשית עם אלו - כך תעשה עמנוי? אומר להם: מי אתם? אומרים לנו: אנחנו עמד ונחלתך ישראלי! אומר להם: מי מעיד על כך? מיד באים האבות הקדושים להעיר על ישראל מהם עמו ונחלתו. באותו שעה מביא הקב"ה את התורה ומיניחתה בחיקו, וymbהיך זיון של ישראל מסוף העולם ועד סופו. אומר גבריאל לפניו הקב"ה: רבש"ע, יבואו עובדי האלילים ויראו בטובותן של ישראל. באותו שעה נפתחת גהינס ויוצאים כל עובדי האלילים ורואים בטובותם של ישראל, ונופלים על פניהם ואומרים: כמה נאה אדון זה, כמה נאה אומה זו שאוהב אותם ביותר - אשרי העם שככה לו! ומיד מתבכיישים ושבים לגהינס. וצדיקים יושבים בתוך גן עדן, וושב הקב"ה בראשם ומביא את האור הגנוו לצדיקים, ומכפיל אותו פי 343. אומרים הצדיקים: רבש"ע, היינו מצלפים לאור זה! שנאמר (תהלים מג): "צמאה נפשי לאלים לאל חי מתי אבזא ואראה פני אלהים!!".

אמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן. ומעורו של לויתן עתיד לעשות סוכה לצדיקים. ואת שיירוי העור פורס הקב"ה על חומות ירושלים, ויזיו מבהיך מסוף העולם ועד סופו (בבא בתרא עה ע"א).

תנא דבר אליהו: כבוד ועו"ז לצדיקים לעתיד לבוא, כיצד? הקב"ה יושב בבית המדרש שלו, וצדיקי עולם יושבים לפניו, וכל אחד ואחד נתונים לו מאור פנים לפי התורה שיש בו, ומלאכי השרת עמודים סביר לישראל ובוכים בלבם ואומרים: "אשריהם ישראל, שכל הצער והעינוי והלחץ יהיה להם חלף והלך לו, ועכשו כל אותה הטובה והגדולה יש להם". (תנא דבר אליהו רבא פרק ח)

**"אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואף על פי שהתמהמה,
עם כל זהacha לו בכל יום שיבוא".**

๒ מגילת איכה כ

בתקופת בית המקדש הראשון, בזמן מלכותו של המלך יהויקים, אשר חטא והחטיא את ישראל, היה מצבם של עם ישראל חמור מאד, וזירת החורבן הלהקה והתקרבה. חס הקב"ה על עם ישראל ורצה לחתם להם איות אזהרה ברור על מצבם הקשה, כדי שייטיבו את מעשיהם ובכך תבטל הגזירה. לכן ציוה על ה' ירמיהו הנביא ואמר לו ירמיהו לא: "קח לך מגלת ספר וכתבת אליה את כל הדברים אשר דברתني אליך... אולי ישמעו בيت יהודה את כל הרעה אשר אני חשב לעשوت להם, למען ישבו איש מדרשו הרעה וسلحתי לעוזם ולמطاתם". מיד קרא ירמיהו הנביא לבירוך בן נריה הספר, וביקש ממנו לכתוב את כל הדברים שאמר לו ה'. לאחר שנכתבה המגילة הורה ירמיהו לבירוך לכנס את כל העם ליום צום ולהشمיע בפניהם את המגילה, כדי שיתעורר לבם לתשובה וטיפול תחניתם לפני ה'. ואכן בשנה החמשית ליהויקים בחודש כסלו קראו צום וקייבצו את כל תושבי ירושלים ועוד עם רב מכל ערי ישראל, ובירוך הספר השמיע באזוניהם את המגילة.

היה איש שמו מכיהו בן גמריהו, כששמע את המגילة הlek לשרי המלך ומספר להם את אשר שמע. מיד שלחו שליח לבירוך שיבוא ויקרא את הדברים שוב גם בפניהם. בשמעו שרי המלך את דברי המגילة פחדו מאד. הם אמרו לבירוך שברצונם לספר זאת למלך, ולכון כדאי שהוא ירמיהו ילכו להסתתר מבעוד מפני עזם המלך. באו השרים ואמרו למלך את דברי המגילה. יהויקים התחיל לקרא פסק ראשו 'איכה ישבה בדד', אמר מה איכפת לי, העיקר שאני עדיין מלך. 'בכה תבכה בלילה' - אבל אני עדיין מלך. 'גָּלַתָּה יְהוּדָה מֵעוֹנִי' - ואני עדיין מלך. 'זרכי ציוו אבלות' - אבל אני מלך. אך כשהגיע לפסק החמשי 'הי צירה בראש', הבינו שאם צירה בראש, אז הוא לא יהיה מלך, כעס מאד וקרע את המגילה והשליכה לתוך התנור הבוער. במקומות להתחורר לשובה מדברי הפורענות, התמלאה קצח ורונו על ירמיהו ובירוך, וציווה לאוסרם, אולם כאמור ירמיהו ובירוך כבר הסתתרו. ואז היה דבר ה' אל ירמיהו לכתוב את המגילة שנית, בתוספת נבואות חדשות נוספות, והיא היא מגילת איכה. זהה דעה אחת בחז"ל.

אולם יש דעה כי אותה המגילة ששרף יהויקים היא מגילה אחרת, ואילו " מגילת איכה" נכתבה על ידי ירמיהו לאחר החורבן כדי לעורר את לב העם, שלא נראה את הגלות בדבר מוגל, אלא החי יtron אל לבו.

ראשי הפסוקים של המגילة כתובים לפי סדר האל"ג ב"ת, לדמות בזה על ישראל שעברו על התורה שנכתבה בעשרים ושתיים אותיות.

תקנו חכמים לקרוא את המגילة בכל שנה בתשעה באב, כדי שלא ניפול ליושן, וכך להשריש לב ישראל את האמונה בביאת המשיח ובגאולה השלימה, במהרה בימינו אמן.

• מגילת איכה •

פרק א'

א איכה ישבה בזיד האיך ישבה שוממה **העיר רבתיה עם** העיר המרובה בעס רב **היתה** פאלמנה כאשר גלויה שבעל הילך לארכ רוחה, **רבתיה בגוים** העיר המתרבבת ומתרגאה על הגויים **שרתי במדינות** העיר השולטת במדינות **היתה לפס** נהיתה כבושה ומושעבדה: **בבכו** תבפה בלילה ודמעתה על לחיה, אין לה מנוח מפל אהבה, כל רעה בגדו בה היו לה לאיבים ידידה הגויים שעלייהם סמוכה היפנו לה עורף: **ג גلتה יהודה מעוני** ומרוב עבדה שהכבריו עליה הגויים **היא ישבה בגוים** בגלות לא **מצאה מנוח**, כל רדף ציוו השיגוה **בין המצריים** האויבים הצליחו לtrapota אותה, כאשר היהת נתונה במצרים: **ד דרכיכי ציוו** הדרכים המובילות לירושלים **אבלות** שוממות מפל באי מועד אין בהן עולי גנים כל שעיריה שוממיון, **פהניה נאנחים**, בתולתיה נוגות עטופות יגון והיא מר לה: ה היו צרייה לראש הגויים הצוררים אותה נהיז חשובים **אייביה** שלו האויבים שליה ישובים בשלה **בי יהוה הוגה** ה' עטר אותה ביןין על רב פשעיה בכל חטא הילדים הרכים **הלו** שבי **לפניהם** צר נישבו על ידי האויב: **ו יצא מפת ציון בכל חטאתה** כבודם של ישראל ירד, היו שרים **באילים לא מצאו מרעה** שרים נחלשו מרוב רעב, כמו איילים שלא מוצאים מרעה ואין להם כח להרוץ **וילכו بلا כת לפניהם** רודף אין בכחם לבrho מפני חותמתם: **ז זכרה ירושלים** זכר עם ישראל בכלתו ימי עניה ומרודיה את ימי החורבן והצער **כל מחמדיה אשר היו** מיימי קדם את הגדולה שהיתה לה ביום עברו **בונפל עמה ביד צר ואין עוזר לה**, ראותם צרים שחקו על **משבתה** הגויים שמחו על כך שהושבטה שמהותה: **ח חטא חטא ירושלים** על בנו לנידה **היתה** נעה ונודה בכל מכובדיה הגויים שכיבדו אותה **הזילוח** עכשו מולדים בה **בי ראו ערותה** קלינה והרפהה גם היא נאנחה ותשב אחרך נרתעה לאחוריה: ט **טמאתך בשוליה** חטאיה גלוים וידועים לא **זכרה אחריתה** בשעת החטא לא נתנה לב מה יהיה באחריתה ותفرد **פלאים** כולם התפלאו על ירידתה אין מנוח לה, ראה יהוזה את עניי צורי **בי הגדיל אויב** האובך גדול וגבר לנו: **ו ידו פרש צר עמו ומו庵 פרשו ידים על כל מה מהמדיה** שרמו את ספרי התורה **בי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבוא** בקהל לך הם עשו זאת משום שכתו בתורה: לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה': **יא כל עמה נאנחים מבקשים לחים, נתנו מהמדיהם** נתנו חפצים יקרים **באבל** תמורת אוכל להшиб נפש כדי להшиб את נפשם, **ראה יהוזה והביטה בי היתי זוללה** רודפה להשיג אוכל: **יב** לוא **אליכם כל עברי לך פונה ירושלים ואומרת לעברי הדרכיהם**: אתם לא סבלתם את מה שבסבלתי אני ולא תוכלו להבין את צער **הביתו וראו אם יש מכובד במקאבוי** אלום בהבטה אחת תוכלו לראות שאין דומה למכאובי **אשר עולל לי** אשר נעשה לי **אשר הוגה יהוזה** אשר עטר אותה ה' **בינו ביום חרוץ אפו** בעת שכעס על חטאיהם: **יג מפרום שלח אש בעצמתה** ה' שלח אש בבתי המקדש וירקנה רזה אותו ביסורים פרש רשות לרוגלי, השיבני אחר, נתנני

שנמה פל היות דזה חולה ועכובה: יד נשקד על פשי עידן פשי היו תמיד זקרים לפני ה' ישטרגו על צוاري העוננות טיפסו ועלו ונרככו סביב צוاري הפשט פחי נחלש כוחו נתני אדני בידי לא אוכל קום נתן אותו ה' ביד הגויים, עד שאנני יכולה לקום: טו סלה רמס כל אבירות את האנשים החזקים אדני בקרבי, קרא עלי מועד ה' זימנו את הימים המיעוד לכך לשבר בחורי, גת דרך אדני לבטולת בת יהודת' נתנו אותן להריגה ולמרמס, כמו שדורכים על הענבים בגת: טז על אלה אני בוכיה עני עני ירדה פמים עני זוגות דמעות, כי רחק מפני מנהם משיב נפשי אין מי שיחזור אותו ה' נזקה עני שוממים כי גבר אובי: ז פרשה ציוו בידית פרשה יודה בעצר אין מנוח לה, צוה יהוה ליעקב סביבו צרי בצווי ה' הגויים הצוררים ישבים סביב ישראל היה ירושלים לנדה מורהקת ובוזה בינויהם: יח צדק הוא יהוה כל מעשי ה' בצד ובמשפט כי פיו מריתי, שמעו נא כל הטעמים וראו מאכבי, בחולתי ובחורי הלבו בשבי: יט קראתי למאכבי לאוות שמראים עצם כאוהבים הפה רמנגי רימו אותו ונחפו לאויבים, פהני זקני בעיר גועו מתו ברעב כי בקשׁו אבל למו וישבו את נפשם בקשׁו אוכל להסביר את נפשם ולא מצאו: כ ראה יהוה כי צר לי, מעי חמראמו המעימים התכווצו מרעב נהפך לבקרבי מרוב צער כי מרו מריתי כי המורתי את פי ה' ועברתי על מצותיו מהוץ שבלה חרב בחוץ האויב משכלה והורגת ביתם בפנות ובתווך הבית יש אימת שדים ומזיקים: כא שמעו הגויים כי נאנחה אני אין מנוח לי, כל איבי שמעו רעתי שעשו כי אתה עשית smo על מה שעשית לי הבאת יום קראת ויהיו מבני הלווי יגעו יום שתשופך עמד על הגויים: כב Tabא כל רעתם לפניך יזכור חטאיהם לפניך וועל למו פאשר עוללת לי עשה להם כפי שעשית לי על פל פשי, כי רבות אנחתתי ולבי דמי.

פרק ב'

א איך יעיב באפו אדני הייך היחד ה' בכעסו את בת ציון, השליך מושמים הארץ השליך מרים המעלת אל של המדרגה תפארת ישראל את הפאר והכבד שהיה לישראל בין האומות ולא זכר הדם רגלו לא חמל על בית המקדש ביום אפו ביום כעס: ב בלע כילה אדני ולא חמל, את כל נאות מלשו נווה יעקב הבתים של עם ישראל, הרס עברתו בכעסנו מבצרי בת יהודת, הגיע לאארץ השפלים לאארץ חלל מלוכה ושריה: ג גדע בחרי אף קיצח בחזוק כעסו כל קרון ישראל את כל כבודם של ישראל השיב אחזר ימינו מנען מלעזר להם מפני אויב נגד האויב ויבער יעקב פאשר להבה אכלת סביב: ד דרך מתח קשתו באויב, נצב ימינו בצר ה' ניצב לימיון האויבים ויהרג כל מחמדין עין באחל בת ציון, שפך פאשר חמתו: ה היה אדני באויב בלע ישראל הבלע את ישראל בין האומות בלע כילה כל ארמנוטיה, שחת מבצרי, וירב הרבה בת בת יהודת תאניה ואנניה צער ויללה: ו ויחמס פגן כרת כמו שקוצצים יركות בגין שפכו את מעונו - בית המקדש שחת מועד קודש הקודשים שם נועד ה' לבני ישראל שבח יהוה בציון מועד ושבת, וכן נאץ בזעם אפו

הרג בкусו מלך וכחן: ז' זנח אדני מזבחו נאר ביטל מקדשו, הסגיר ביד אויב חומת ארמנוטיה, קול נתנו בבית יהוה ביום מועד הגויים הריעו בקளות של שמחה: ח' חשב יהוה להשחתת חומת בת ציון, נטה קו שפט את ישראל על עונותיהם לא השיב ידו מבצע לא חור בו מלהשתית וחומרה ייחדו אמללו: ט' טבעו שקו באָרֶץ שעיריה, אבד ושבר בריחיה, מלפה ושריה בגוים בגלות אין תורה אין לישראל מורי הראה גם נביiah לא מצאו חזון נבואה מיהודה: י' ישבו לארץ ידמו שתקו בצער זקניא בת ציון, העלו עפר על ראשם חגורו שקיים, הורידו לארץ ראשון בתולות ירושלים: יא' פלו בדמות עניין, חמרמו התכווצו מעי, נשפך לארץ בבדי מרוב צער על שבר בת עמי, בעטף התפללו מרעב עולל ווינק ברחבות קרייה: יב' לאמנים יאמרו הילודים הרכבים אלה דגון וציוו, בהטעטטס בחלל התפללו ומתו ברעב ברחבות עיר, בהשתקה נפשם אל חיק אמנים בשעה שהתרפקו על אמותיהם לבקש אוכל: יג' מה אUIDך מה אזהה לך הבת ירושלים לא אוכל להעדי על עיר אחרת שדומה לירושלים בצרותה מה אשוח לך לא אוכל להשות אליך עם אחר ואנחנויך ובכך לנחמן בתולות בת ציון, כי גודל פיס שברך מי ירפא לך: יד' נביiah נבאי השקר חזו לך שוא ותפל וברים שאין בהם טעם ולא גלו על עוגך לא הוכיחו אותך על עונותיך להшиб שבוינך להחוירך למוטב ויחזו לך משאות שוא ומדוחם הרוא לך נבות שוא שהודיעו אותך מדורך הירושה: טו' ספקו עלייך פיס כל עברי דרך, שركו נפחו בפיים בהשתומות כדרך אDEM שראה דבר חשוב וינגעו ראשם בפליאה על בת ירושלים, זאת העיר שיאמרו פליית יפי משוש לכל הארץ: טז' פכו עלייך פיהם דברו אודתייך כל איביה, שركו ויתרכו שן שמה לאדם של ישראל, אמנו בלוונך הצלחו כלות אתם אך זה הימים שקיונחו מצאננו ראנינו מצאנו את הימים שקיינו לנו, שנראה במפלת ישראל: יז' עשה יהוה אשר זם הגויים לא גברו על ישראל על ידי כוחם אלא ברצונו ה' בצע אמורתו אשר צוה מימי קדם ביצע את מה שאמר למשה רבנו שם לא ישרו ישראל את התורה עתיד להיפרע מהם הרס ולא חמל, וישמח עלייך אויב הרים קרו צרייך הרים כבודם של אויביך: יח' צעק לבם אל אדני צעקם בלביהם כי לא יכולו לפצות פה מרוב צער. חומות בת ציון, הורידי בנחל דמעה יומם ולילה, אל תתני פוגת לך אל תפיסקי לרגע לבכות בתפילה אל תמיד בת עינך לא יפסיקו עיניך לדמעה: יט' קומי רני קומי לנו בכבי בלילה בראש אשמרות בתחלת הלילה שפכי כמים לבקה הנכני לעז בתפילה נכח פנוי אדני לפני ה', שאי אלו פיפוי התפללי ובכספי ממנה על נפש עולליך העוטופים ברעב בראש כל חומות: כ' ראה יהוה והבטה למי עוללה כה, אם תאכלנה נשים פרימות ילדיהם עליili טפחים אשר טיפחו אותם במסירות, אם יתרוג במקדש אדני פהו ונביא: כא שכבו לארץ חומות ברחובות העיר גער וזקן, בתולות ובחוריו נפלו בחרב, הרגת ביום אפק טבחת לא חמלת: כב' תקרה ביום מועד כמו במקdash אדני פהו אל ירושלים עולי רגלים מכל קצו תנבל מגורי מסביב כד' עכשו נאספים אל ירושלים השכנים

הרים שמסביבנה, ולא היה ביטוס אף יהוה ביוםicus של ה' על ישראל פליט ושריד לא הצליה שום אדם להשרד ולהימלט, אשר טפחתי ורביתי איבי כלם הילדים אשר טיפחתי וגידלתי - בא האויב וכילה אותן:

פרק ג'

א אני הָגָבֵר יְרִמְיָהוּ הַנּוֹבֵא רְאֵה עַנִּי ראה בחורבו בית המקדש בשבט עברתו שנחרב בחורנו אף של הקב"ה: ב אָתָּה נָהָג ה' מנהיג אותו וילך חשך ולא אור והוליך אותו בחושך וביסורים: ג אֶיך בַּי יִשְׁבֶּב יְהֻפֵּךְ יְדוֹ רק כי הוא שב ומכה בידו פל הימים: ד בְּלָה בְּשָׁרֵי ועורי וברעי בלו מצער הננות שבר עצמותינו ה בְּנָה עַלִּי וַיַּקְרֵב הַקְרֵב אותו ר' אש מיריות ותלאה ויסורים: ۱ בְּמַחְשָׁפִים הַשִּׁיבֵנִי הושיב אותו בחושך במתתי עולם כמו המותים: ۲ גָּדָר בעדי עשה חומה לנדר ולא יצא לאוכל להימלט הכביד נחשתי הכביד את האזיקים שברגלו: ח גַּם בַּי אָזַעַק וְאָשַׁעַן כאשר אزعק בתפילה שְׂתָם תְּפִלָּתִי סתם חלונות הרקיעפני תפילה: ט גָּדָר דָּרְכִי בְּגָזִית חסם את דרכי בגדר אבני חזקות נתיבות עוזה גרם לי לבrhoה בדרכים מעוותות ועקלקלות ולא בדרכים הישרות מפניפחד האויב: י דָבָר הָוָא לִי הקב"ה נהפכ' לי לדב אורב ארי במשטרים ולאريا מסתרה: יא דָרְכִי סָוָרְךִי דרכי מלאות קוצים ויפשחני עלי להרחב צעדי ולפסק רגeli בעובי בדרכים משובשות אלו שמני שומם: יב דָרְךִי קשתטו מתח את הקשת ויציבני בפניך לאחץ העמיד אותו לנגד חיציו לירוח בי כמטרה: ג' ה' הביא בכליתני הכנס לתוכי בני אשפטו את החיצים הנתוונים בנתתקו: יד הִיִּתִי שָׁחָק לְכָל עפי הינו לעג וקלס לכל העמים גיגנטם שמהו לאייד פל הימים: טו השבעני במרורים נעשית כי שבע מצרות מרות הרוני לעונה נהית רווי מיסורים מרים כלענה: טז וינגרס ביחס שמי שיבר את שניי באבני חוץ הכבישני באפר טינר אותו באפר: יז ותזנה משלום נפשי שכחתי את ימי השלום בשיתתי טוביה עצבי את הטובה שהיתה לי: יח ואמר מרוב צרות אמרתי בלבבי אבד נצחי ותוחלתני מיהזה כי אבד עולמי ותקותה: יט זכר עניי ומרודוי זכרו מבci העלוב והירוד לענה וראש גורם לי להרגיש מרירות, כתעם עשבים מרים: כ זכור תזפור נפשי זכרת זאת ותשוח עלי נפשי ולכו היא שחויה וגוממה: כב זאת אשיב אל לבי אולם בזאת אתנחים על פן אוחיל אייחל ואקווה לישועת לה: כג חסדי יהוה בפי לא תמננו לא תמו בַּי לֹא בָּלַו לֹא גַּמְרוּ רְחָמִים: כג חֲדָשִׁים לְבָקָרִים הסודך מתחדים מיידי בוקר ובוקר רבבה אמונתך ולכו גודלה האמונה שלנו בר: כד חלקי יהוה אמרה נפשי ה' הוא נחלתי על פן אוחיל לו ולכו אייחל ואקווה אליו: כה טוב יהוה לךו למקוים אליו לנפש תדרשו למי שדורש ומחפש אותן: כו טוב ויחיל ודומס טוב לאדם שיקוה וישתוק ויכפה לתשועת יהוה: כז טוב לגבר טוב לאדם כי ישא על בנעוריו שילקה על חטאיו בראשית הדרך: כח ישב בדד וידם ישב יהידי ושתוק ויסבול היסורים כי נטול עליו כי ה' הטיל עליו צרות אלו לטובתו: כט יתנו בעפר פיהו אפילו יגעה לשפל המצב שהוא מוטל על הארץ וביפוי יש עפר אולי יש תקווה עדין עליו לקוות לישועת ה': ל יתנו למפהו לחי יושיט את הלחי למי

שרואה להכות אותה, דהיינו שיקבל היסטורים באהבה **ישבע בחרפה**: לא **בי לא יזכה לעוזם** **אדני** את אף אחד ה' לא מוגנה; **לב בי אם הוגה** אם אדם מביא על עצמו גונו בغال חטאוי ורחם **ברב חסדייו** וудיו הקב"ה מרחם עליו: **לו כי לא ענה מלבו** הקב"ה לא מענה את האדם ללא סיבה **וינגה בני איש** ולא מביא גינו לחיננס: **לך וכן לא עללה על לבו לדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ** לדכא את בני האדם כדי לכפוף אותן אליו: **לה וכן לא עללה על לבו לחתות** לשנות ולעוות **משפט גבר** את דיןו של האדם **נגד פנוי עליון**: **לו לעותם** **אדם ביריבו** לסלף לאדם את דינו **אדני לא ראה** זה לא כשר בעיני ה': **לז מי זה אמר ותהי** מי הצליח לבצע את מהשבותו **אדני לא צונה** לא רצונו וציוויל ה': **לח מפי עליון לא תצא הרעות והטוב** אלא הכל נגור בעקבות מעשיו של האדם: **לט ולכן מה יתאנו** **אדם חי גבר על חטאינו** אין לאדם להתלוון על גורות ה', אלא על חטאינו שגרמו לכך: **מו נחשעה דרכינו ונחקרה** נפשש במעשינו **ונושבה עד יהזה** נחוור בתשובה: **מא נושא לבבנו אל כפים** כאשרנו נושאים את כפינו בתפילה נשא אף את לבבנו **אל אל בשדים** אל ה' היושב בשמי: **מב נחנו פשענו ומריינו** אנחנו עברנו על דבריך **אתה לא סלחנה**: **מו ספתה** עשית ה' סכך ומהיצה בגיןו לבינך **באך על ידיicus ותרצנו**, **הרגת לא חמלת**: **מד ספתה בענו לך** עשית מהיצה של ענו בגיןו **מעבור תפלה** המונעת מתפליתנו לעבור ולהתקבל לפניך: **מה סחי ומואס תשימנו** עשית אותנו מאוסים **בקרב העמים**: **מו פכו עליינו פיהם** בדברי רשות **בל איבינו**: **מו פחד ופחת היה לנו** כשברחנו מפני הפחד נפלנו בפחד [בור], **השאת השממו**, ששםמו ערינו **וחשבר**: **מה פלאגי מים תרד עיני** דמעות זולות מעיני כמו נחל מים **על שבר בת עמי**: **מט עיני נגורה נולת דמעות ולא תזרחה** לא תחדל לבכות **מיין הפגות** ללא הפסוקות: **ג עד ישקיף וירא יהזה משדים**: **נא עיני עללה לנפשי** העין שלי בוכה מעצמה על נשמי בכדי גדול **מכל בנות עיריה** יותר מאשר אם יבואו כל בנות העיר להבכיא אותן: **גב צוד צדוני בפכוף איבי חנס**: **גג צמתו אסרו בבור חייו** והשליכו **אבן ביני**: **נד צפו מים** אומות העולם **על ראשיו** גברו עלי, **אמרתי נגזרתי** קיבלתי גורת שמים באהבה: **נה קראתי שמד יהזה מבור תחתיות**: **נו קולי שמעת אל תעלם** תאטום **ازנק לרוחתי לשועתי** בעת שני מתפלל אליך שיורוח לי: **נו קרבת אליו ביום אקראך** בעת שאתפלל אליך **אמרת אל תירא**: **נו רבת אדני ריבי נפשי גאלת חיין**: **נט ראייתה יהזה עותתני** את העיוות שעשו לי שאינס דנים בצד **שפטה משפטיו** ולכן אתה תשפטות אותי: **ס ראייתה בל נקמתם בל מוחשבתם** לי: **סא שמעת חרפותם יהזה בל מוחשבתם עלי**: **סב שבתם שבתי קמי** דבריהם של אויבי הקמים עלי **והגינם** מחשבתם **עליכם בל הימים**: **סג שבתם ישיבותם וקיימות הביטה** ראה שכל מעשיהם מכונים במטריה להרע לי, **אני מגנינתם** אני סיבה לשמחותם: **סד תשיב להם גמול יהזה במעשה ידיהם**: **סה תתנו להם מגנת לב** שבר לב **תאלתך להם** קללתך תביא עליהם: **סז תרדף באך תרדוף בкусך ותשמידם מתחת שמי יהזה**:

פרק 7

א **אייבָה יוּם זָהָב** היאך כהה והוועט ברק זהבו של בית המקדש **ישנָא** והיאך שינה את מראהו
הפטָם הַטוֹב כל הקודש **השְׁתִפְכָנָה אֶבְנֵי קָדֵשׁ** בניט המאים כאנטיניקו **יקְרוֹת בָּרָאשׁ כָּל**
חוֹצָזָת נפלו ברוחבות העיר: ב **בְּנֵי צִיוֹן הַיִקְרָים הַמְסֻלְאלִים בְּפָז** מהוללים ומווערכיס כמו
זהב יקר **איַיכָה נְחַשְׁבָו לְגַבְלֵי חָרֵשׁ** אבדו את ערכם ונחשבים ככליה חרס **מְעָשָׂה יְדֵי יוֹצֵר**: ג
גם **תְּנִינִים** אף על פי שאכוורים הם התנינים **חָלָצָו שְׁדֵי הַיְגִינָקו גּוֹרִיהָן**, בָת עַמִּי לְאַכְזָר
בִּיעֲנִים בְּמִדְבָּר ישראל כביבול התאכזרו לילדיהם ולא יכולו לספק להם אוכל: ד **דָבָק לְשׁוֹן**
יונק אל חפו בaczma, **עוֹלְלִים שָׁאַלְוּ לְחַם פְּרַשׁ אֵין לְהָם** אין מי שייתן להם אפיקו פרוסה
קטנה: ה **הַאֲכָלִים לְמַעֲדָנִים** הרגילים לאכול מעדן נישמו בחוץ גוועו ברעב בחוץ העיר
האמנים **עַלְיִ תּוֹלָע** הרגילים לבוש בגדי משי **חַבְקוֹ אַשְׁפָתָת** עכשו שוכבים על האשפות
בחוץ: ו **וְגַדְלָעָן בָת עַמִּי מְחַטָּאת סְדָם** ועונש של ישראל גרע מעונשה של סdom,
הַהְפּוֹכָה בְּמֹעֵן הַסְּבָל של סdom היה קצר, כי העיר נהפכה בון רגע ולא חלו בה ידים ולא
כנסו אליה אויבים: ז **זָבוֹ נְזִירִיהָ מִשְׁלָג** השרים של ישראל היו יפים ואוכים **צָחוֹ מְחַלֵּב** היו
יפים ולבנין יותר מחלב **אַדְמוֹ עַצְם מִפְנִינִים** מראים היה אדום ויפה יותר מפנינים **סְפִיר**
ג' **זְרִתָּם** גופם חזק כמו אבן ספר: ח **וְעַכְשֵׁיו חַשְׁךְ מִשְׁחָרְרַתָּרָם** מראים נהיה שחור יותר
מןיהם, לא **גַּבְרוּ בְּחֻצּוֹת** אף אחד לא היכרם, **צָפֵד עֹזֶם עַל עַצְמָם** נדבק עורם אל העצמות
יבש היה בעז: ט **טּוֹבִים הֵיו חַלְלִי חָרֵב מְחַלְלִי רָעֵב, שָׁהָם** המתים ברעב יזבו
מִזְקָרִים היהת כרנס נבקעת **מִתְנוֹבָות שְׁדֵי** מהמת שחתאו לאכול את תוכבת השדה, ולא
מצאו: י **יְדֵי נְשִׁים רַחֲמָנִיות בְּשָׁלוֹ יְלִדְיוֹן, הֵyo לְבָרוֹת לִמְוֹ הַילְדִים** היו למאכל לאמותיהם
בְּשָׁבֵר בת עמי כל כד גדול היה שברון ישראל: יא **בְּלָה יְהֹוָה אֶת חָמָתוֹ, שָׁפֵד חָרוֹן אֶפְוָן**,
וַיַּצְתַּאשׁ בְּצִיוֹן וְתַאֲכֵל יִסְדְּתִיהָ: יב **לֹא הָאמִינוּ מִלְבֵּי אָרֶץ פֶּלֶשְׁבִּי תְּבֵל** כי יבא
צָר וְאוֹבֵב בְּשַׁעַרְיִי יְרוּשָׁלָם: יג **מְחַטָּאת נְבִיאִית** בגל חטא נבאי השקר עונש פהנינה
וּבְגַלְלָה עוֹנוֹת כוֹהֲנִי הַעֲבֹדָה זֶה **הַשְּׁפָכִים בְּקַרְבָּה דָם צְדִיקִים:** יד **נְעוּ עוֹרִים בְּחֻצּוֹת**
כְּאַשְׁר הַלְכָו הַעֲיוֹרִים בְּחֻצּוֹת הַעִיר, החליקו הם על הדם השפוך על הארץ **גָּגָלוּ בְּדָם** בנדיהם
הַתְּלַכְלָבו בְּדָם בְּלֹא יָכְלוּ יָגַעַו בְּלֹבְשֵׁיהם עד שאי אפשר היה לנעט בנדיהם: טו **סְרוּרוֹ**
טְמֵא קָרָאו לִמְוֹ הַגּוֹיִם קָרָאו סְרוֹרֹו סְרוֹרֹו אֶל תָּגַעַו אָמְרוּ בימי השלוה **בְּגּוֹיִם לֹא יָסְפוּ**
הַגּוֹעַל נְנוּ כְּעֹונֵשׁ עַל כֵּד ש- פי **נָכוֹן הַתְּקָטוֹתָו גָּס נְעוּ,** אָמְרוּ בימי השלוה **בְּגּוֹיִם לֹא יָסְפוּ**
לְגֹור בְּוֹדָאי לֹא נָסִיף לְגַלְגָּל וְלֹגָר בְּנֵי הַגּוֹיִם: טז **פְּנֵי יְהֹוָה חַלְקָם** ה' פיר אוותם מעל פניו לא
יְסִיף לְהַבְּיטִים, וזאת כעונש על כד שאו: פנוי כהנים לא נושא וזקניים לא חננו לא
חָסָו עֲלֵיכֶם: יז **עֹזְדִינוּ** כשהבאה לעלינו הצרה עדינו **תְּבִלְלָה עַיְנִינוּ אֶל עַזְרָתָנוּ** הי עניינו צופיות
אֶל חִיל פְּרָעה שִׁיבָּא לְעַזְרָתָנוּ, הַבָּל אָוְלָם צְפִינָתָנוּ הַתְּהִתָּה לְשָׂוָא, **בְּצִפְתָּנוּ צְפִינוּ אֶל גּוֹי,** לא
יְשִׁיעַ לְאָעוּרָו לְנוּ בְּעֵת צְרָה: יח **צָדוֹעַ עֹזְדִינוּ מִלְבָת בְּרַחֲבָתָנוּ** האיבים ארבו את צעדיינו
וְלֹא יְכַלְנוּ לְלַכְתָּ בְּרַחֲבּוֹתָנוּ קָרְבָּ קָצִינוּ יִם מִתְּנוּ מְלָאו יִמְנָנוּ תָּמוּ יִמְחִינוּ בַּיְמִינָנוּ בַּיְמִינָנוּ

יט קלים היו רְדִפֵינוּ מַנְשָׁרֵי שְׂמִים רְדֹפוּ אֶתְנוּ בְּקָלוֹת הַמְרוֹץ, עַל הַהֲרִים דָּלְקוּנוּ רְדֹפוּ אֶחָרֵינוּ בְּמִדְבָּר אֶרְבוּ לְנוּ כִּרְוָם אֶפְנֵינוּ מִשְׁיחָ יְהֹוָה יַאֲשִׁיחָ הַמֶּלֶךְ הַצָּדִיק גָּלְפֵד בְּשִׁחְיּוֹתָם נָהָרג בְּהַשְׁחָתָם, שִׁירָוּ בָוּ חִיצִים הַרְבָּה עַד שְׁנָعָשָׂה גַּפּוּ כְּכָבָרָה אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּעַלְוָנוּ נְחִיה בְּגּוֹיִם חָשְׁבָנוּ שַׁהֲוָא יָגַן עַלְינָנוּ כִּא פֻּונה יַרְמִיאָהוּ לְמִלְכָות רְוַיְיָ שְׁעִתִּידָה לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְׁנִי שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי בְּתֵ אֶדוֹם כָּעֵת אַתֶּם יָכוֹלִים לְשָׁמוֹה יוֹשֵׁבֶת בָּאָרֶץ עוֹז, אָוָלָם דָּעוּ לְכָם כִּי גַם עַלְיךָ מַעֲבָר פּוֹס בעתיד תָּבוֹא עַלְיכָם פּוֹרֻעָנוֹת תְּשִׁבְרֵי עַד שְׁתִּיחְיָה שְׁכוֹרִים מְרוֹב צְרוֹת וְתְּתַעֲרִי וְתְּקִיאוּ אֶת הַצְּרוֹת: כִּבְתֵּס עֲזֹנֶךָ בְּתֵ צִיוֹן כָּבֵר לְקִיָּת וְנוֹעֲנָת עַל כָּל חַטָּאֵיךְ לֹא יוֹסִיף לְהַגְּלוֹתֶךָ לְאַחֲרֵ שִׁיגָּאָנוּ בִּימּוֹת הַמִּשְׁיחָ. וּלְעוֹמָת זוֹת פְּקֵד זֶכְרָ עֲזֹנֶךָ בְּתֵ אֶדוֹם גָּלָה עַל חַטָּאתֶיךָ יַתְּנִקְםָ בְּכָם עַל חַטָּאֵיכֶם:

פרק ה'

א זֶכְרָ יְהֹוָה מֵהָ היה לְנוּ הַבִּיטה וַיָּרָא אֶת חַרְפַּתְנוּ בְּנַחֲלָתָנוּ אֶרְץ יִשְׂרָאֵל נְהַפְּכָה לְזָרִים נָתוֹנה בְּיָדֵי אַוּמָות הָעוֹלָם, בְּתִינוּ לְנִכְרִים: גִּתְּוּמִים הַיְינוּ וְאַיִן אֲבָבִינוּ שְׁבָשִׁים עָזָב אֶתְנוּ אַמְּתִינוּ בְּאַלְמָנוֹת: דִּמְיִמְינֵנוּ בְּכָסֶף שְׁתִינוּ אֲפִילוּ עַל הַמִּים הַיְינוּ צְרִיכִים לְשָׁלָט, עָצִינוּ בְּמַחְרֵי בְּתְשָׁלוּם יְבָאוּ: הַעַל צְוֹאָרָנוּ נְרְדָפָנוּ בְּעוֹלָה קָשָׁה, יְגַעַנוּ לְאָסֹוף מְמוֹן וְנוֹכָסִים וְלֹא הַוֹּנֶחֶן לְנוּ לְאָנִיתָנוּ לְנוּ לְיִהוּנָות מְהָם כִּי הַאוֹבִים גָּנוּבָוּ וְחַמְסָתוּ לְנוּ הַכָּלָל: 1 מְצָרִים נְתָנוּ יְדֵי הַוּשְׁטָנוּ לְמְצָרִים יְדֵי שִׁיבְיוֹא לְהַקְּרִימָנוּ מְנַפְּלִתָּנוּ אֲשֶׁר לְשָׁבָע לְחַם בְּקָשָׁנוּ מְאָשָׁר שִׁיתָנוּ לְנוּ לְחַם לְהַשְׁבַּיעַ נְפָשָׁנוּ: 2 אַבְתִּינוּ חַטָּאוּ וְאַיִּנָּס, וְאַנְחָנוּ עֲזֹנִתָּהָם סְבָלָנוּ: חַעֲדִים מְשָׁלוּ בָּנוּ, פְּרַקְאֵין מִזְדָּס אֵין מִשְׁפָּדָה אֶתְנוּ מִהָּם: טַבְנָשָׁנוּ נְבִיא לְחַמְנוּ הַעֲמָדוֹן אֶת נְשָׁנוּ בְּסָכָנה כְּשַׁהֲלָכָנוּ לְהַבִּיאָ לְחַם מִפְנֵי חַרְבֵּ הַמִּדְבָּר שְׁהָרִי הַיּוּ עַלְולִים הַאוֹבִים לְהַרְגוּנוּ בְּחַרְבֵּ: יְעֹזָרָנוּ פְּתָנוֹר נְכָמָרוּ עֹור גּוֹפָנוּ הַתְּחִמָּס וְלְהַטָּחָס הַתְּנוּר מִפְנֵי זְלָעָפּוֹת רָעָב מִפְנֵי הַרְעָב שְׁרָף אֶתְנוּ: יְאַנְשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ, בְּתַלְתָּבְעָרִי יְהֹוָה: יְבָשָׁרִים בִּידָם בִּידָם בִּידָם נְתָלוּ, פְּנֵי זְקָנִים לֹא נְהַדְּרוּ לֹא נְשָׁאוּ פְנִים אֲפִילוּ לְזָקִינִים: יְג בְּחוֹרִים טְחֹנוּ נְשָׁאוּ הַאוֹבִים נְתָלוּ עַל כְּתֵפֵי הַבְּחֹרִים רְחִים וּמְשָׁאות, וְגַעֲרִים בָּעֵץ בְּסַחְבִּתָּעַצִּים בְּשָׁלוּ נְחַלֵּשׁ כּוֹחָם: יְזָקִינִים מִשְׁעָר שְׁבָטוֹ הַזָּקִינִים הַוּשְׁבָטוֹ מִלְבָוא בְּשַׁעַר הַסְּנָהָדוֹרִין לְדוֹו, בְּחוֹרִים מִמְּגִינִּתָּם בְּחוֹרִי יִשְׂרָאֵל לֹא יְכֹלוּ לְהַכְּנָס לְחוֹפָה וּלְשָׁמוֹעַ נְגִינּוֹת שְׁבָעַת יְמִי הַמִּשְׁתָּהָה: טַו שְׁבָת מְשׁוֹשׁ לְבָנוּ הַוּשְׁבָתָה שְׁמַחְתָּנוּ, נְהַפְּךָ לְאַבְלָ מְחֹלָנוּ: טַז נְפָלה עַטְרָת רָאֵשָׁנוּ נְרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֹזִי נָא לְנוּ כִּי חַטְּאָנוּ: יְז עַל זֶה הַיָּה דָּוָה לְבָנוּ, עַל אַלְהָה חַשְׁכּוּ עַיְנִינִים: יְח עַל הַר צִיּוֹן שְׁמָם, שְׁוֹעֲלִים הַלְּכָבוֹבָוּ: יְט אַתָּה יְהֹוָה לְעוֹלָם תְּשִׁבָּ, כְּסָאָד לְדָר וְדָזָר מִלְכָוֹת קִימָת לְעוֹלָם, וְלָכָבָוּ כִּלְפָה לְנִצְחָת תְּשִׁבָּחָנוּ אֶל תְּשִׁחְנָנוּ לְעוֹלָם, תְּעִזְבָּנוּ לְאַרְדָּק יְמִינִים אֶל תְּעִזְבָּנוּ בְּאַרְדָּק הַגְּלוֹתָה: כִּא חַשְׁיבָנוּ יְהֹוָה אֶלְיךָ וּנְשׁוֹבָה, חַדְשׁ יְמִינָה בְּקָדָם: כִּב כִּי אָס מְאָס מְאָסְתָּנוּ, קְצָפָת עַלְינוּ עַד מְאָד לְמִרְוָת שְׁמָאָס בָּנוּ עַל חַטָּאָנוּ, אֶל תְּקִצּוֹ וְתְּכָעֵס עַלְינוּ עַד מְאָד: חַשְׁיבָנוּ יְהֹוָה אֶלְיךָ וּנְשׁוֹבָה, חַדְשׁ יְמִינָה בְּקָדָם:

↳ שער ההלכה ↳

↳ הלכות ארבע התעניות ↳

שאלת הנביה זכריה ל渴ב"ה

בתחלת תקופת בניית בית המקדש השני, היה זכריה הנביה בבל [מקום גלות ישראל לאחר חורב בית המקדש הראשון], ושלח שליחים אל הכהנים והנביאים שבירושלים שישאלו מפי渴ב"ה, האם עם ישראל ימשיך לבכות ולהתענות בתשעה באב, כפי שהתענו כן במשך עשרות שנים מאז חורבן בית המקדש, או שיפסיק כיון שעתה נבנה בית המקדש השני ותוקן עניון החורבן?

כמסופר בנביה זכריה ז' א: "זֶה יְהִי בָּשְׁנִית אַרְבָּע לְדֹרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ... וַיַּשְׁלַח בֵּית אֱלֹהִים מֶלֶךְ וְאֶנְשֹׁיו, לְחַלּוֹת אֶת פָּנֵי ה' לְאמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר לְבֵית ה' צְבָאוֹת וְאֶל הַנְּבִיאִים לְאָמֵר, הָאָבֵבָה בְּחִדְשׁ הַחְמָשִׁי הַגָּזֶר כַּאֲשֶׁר עָשָׂתִי זֶה כִּפּוֹת שְׁגָם?" כולם, זכריה שלח את אנשיו 'שר אצר' ו'רגם מלך' מבבל אל בית המקדש, שיתפללו אל ה', ויבקשו להשפיע נבואה על הכהנים והנביאים, כדי להסביר להם על שאלתם, האם המשיך לבכות ולפרוש מאכילה ושתייה ושאר תענוגים כאשר עשית זה כמו מה שנימזק חורבן בתשעה לחודש החמישי הוא חודש אב. (אלשיך, מצודת דוד)

לא שאל זכריה את渴ב"ה על שאר הצומות [י"ז בתמוז], צום גדריה ועשרה בטבת, כי עלייהם ברור היה לו שיש לבטלים ולא לצום כי בית המקדש נבנה מחדש. אך תשעה באב שהוא חמוץ מכלום, שבו נחרב ונשרף בית המקדש עצמו, והוכפל בו הוצאות, ובו קבע ה' יתרחק בכיה לדורות על עוזו המרגלים שהוציאו דיבה על ארץ ישראל, עליו הסתפק הנביה ושאל, אולי ימשיכו לצום מפני חומרת הימים?

תשובה渴ב"ה לנביה זכריה

"כה אמר ה', שבתי אל ציון ושכنتי בתוך ירושלים... עד ישבו זקנים וזקנות ברחוות ירושלים, ואיש משענתו בידו מרוב ימים. ורחבות העיר יפלאו ילדים וילדות משחקים ברוחביה. כה אמר ה' צבאות, כי יפלא בעני שארית העם זהה ביוםיהם ההם, גם בעני יפלא... הנני מושיע את עמי הארץ מזיהר ומארץ מבוא המשם, והבאתי אתכם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה... והיitem ברכה אל תיראו, תתקינה ידייכם... אלה הדברים אשר תעשה דבריו אמת איש את רעהו, אמות ומשפט שלום שפטו בשעריכם. ואיש את רעת רעהו אל תחשבי בלבבכם, ושבעת שקר אל תאהבו, כי

את כל אלה אשר שנأتي נאנס ה'. ויהי דבר ה' צבאות אליל אמרו. פה אמר ה' צבאות: צום הרבייעי [י"ז בתמוז], וצום החמישי [תשעה באב], וצום השביעי [צום גדריה], וצום העשרי [עשרה בטבת], יהיcca לבית יהודת לשלzon ולשנקה ולמעדים טובים, והאמות והשלום אהבו. (ארכיה ח)

כידוע, כי סדרת חודשי השנה על פי התורה מתחילה ממועד ניסן [ניסן, אייר, סיון, תמוז, אב, אלול, תשרי, כסלו, כסלו, טבת, שבט, אדר], שכן אמרה התורה [שמות יב ב] על חודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה". נמצא אם כן, שצום הרבייעי שהוזכר בביבא לעיל, הוא שבעה עשר בתמוז, כי חודש תמוז הוא החדש הרבייעי מניסן. וצום החמישי, הוא תשעה באב, כי חודש אב הוא החדש החמישי מניסן. וצום השביעי, הוא צום גדריה בשלשה בתשרי, כי תשרי הוא החדש השביעי. וצום העשרי, הוא עשרה בטבת, כי בטבת הוא החדש העשרי. והшиб הקב"ה לנביאים שאינם צריכים לצום, ואדרבה כולם יהפכו לשונו ולשםחה ולמועדים טובים. (ו)

אחר חורבן בית המקדש השני

אחר שבעונות הרבים נחרב בית המקדש השני, החזירו חז"ל את התעניות, מפני הצרות שהיו ונתחדשו שוב באותו זמןם כודלון. על כן, חובה על כל ישראל להתענות בימים אלו, וכנפask בשלחן ערוץ וסימן תקן ס"א: "הכל חייבים להתענות ארבעה צמות הלו, ואסור לפזרוך גדר". וכשנזכה בעזרת ה' יתברך בקרוב לבניין בית מקדשנו ותפארתנו השלישי, איזי יתבטלו כל התענות הלו, ולהפכו לשונו ולשםחה ולמועדים טובים. (ו)

טעס התעניית שבעה עשר בתמוז

מןוי חמישה דברים קשים שאירעו בשבועה עשר בתמוז אנחנו מותענים, ואלו הם: א. נשתרבו לוחות הברית, שהוריד משה רבני בהר סיני, לסוף הארבעים יום וארבעים ליליה שהיה בשם ולם את התורה מפי הקב"ה. ב. הופסקה הקרבת קרבן התמיד שהיו מקריבים בכל יום בבית המקדש הראשון. ג. הביקעו האויבים את חומת ירושלים בתקופת חורבן בית המקדש השני. ד. שرف אפוסטמוס הרשע את התורה. ה. הוועמד צלם בהיכל בית המקדש. (א)

טעס התעניית בתשעה באב

מןוי חמישה דברים קשים שאירעו בתשעה באב אנחנו מותענים, ואלו הם: א. נגזר על עם ישראל להיות במדבר, שלא יכנסו הארץ ישראל, בגין חטא המרגלים שהוציאו דיבה על הארץ. ב. חורבן בית המקדש הראשון. ג. חורבן בית המקדש השני. ד. נפלת העיר הגדולה 'bijter' ביד הרומים, ונחרגו בה מיליוןים מישראל, נשים וטף, נער וזקן. ה. חרש טורנוזרופיס הרשע את ההיכל של בית המקדש. (ו)

טעם התענית בשלשה בתשרי

בימים שלושה בתשרי נהרג גדליה בן אחיקם [שהפקידו נובוכדנצר על מעת אנשים דלים ופושטים שהותירים בירושלים, שמהם לא חשש שיתארגנו למרד עליון], ובכך נכבהה גחלת שרarity הפליטה שנשארו בארץ הקודש אחר חורבונו בית ראשון. (ט)

טעם התענית בעשרה בטבת

בעשרה בטבת הגיעו נובוכדנצר הרשע מלך בבל לירושלים, וצר עליה סביב החומה. וה עיוו לעיל ב"שער האגדה" את כל הסבר המאורעות בהרחבה.

מטרת התענית

כתב הרמב"ס: כל ישראל מתענים ביום אלוי, מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות ולפתוח את דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה, עד שגורם להם ולנו אותו הצרות, שבזיכרנו דברים אלו נשוב להיטיב דרכנו, שנאמר ויקרא כו' מ: "התנדיו את עוזם ואת עוזם אבותם". (ח)

הברחות הצום

שבשת שלפני צום י"ז בתמוז ועשרה בטבת, לאחר סיום קריית התורה וההפטירה, מכרייז השlich ציבור [באמרית "אחיננו בית ישראל שמעו..." כMOVIA בסידורים], באיזה יום בשבוע יחול הצום, כדי שייזכרו להתענות בו. וכבר האריך בספר נהר מקרים לחזק מנהג זה להכרייז, כי רבים ושלמים נכשלו ואכלו ביום י"ז בתמוז מחסרו ידיעתם, שהיה يوم התענית, והתלוננו על החכמים ושליחי הציבור על שלא הכריזו בשבת להודיע להם אימתי יום התענית. והמעורער על זה, עוזנו ישא האיש ההוא, שהוא גורם מכשול לרבים שיأكلו ביום הצום מבלי דעת. ע"ב.

בשאר הצומות אין מכרייזים בשבת הקודמת להם. מפני שהם ידועים לכל. כי תשעה באב, ידוע ומפורנס לכל מפני רוב החומרות שבו. ועוד שכבר כמה ימים קודם תשעה באב, לא אוכלליםبشر, לא מסתפרים ולא מכבסים, לכך אין חשש שישחחו. וכל שכן יום כיפור שהוא מפורנס לכל ישראל. וכן תענית אסתר ידועה לכל, שהיא ביום שלפני פורים. וכן המנהג שלא להכרייז על צום גדליה - ל' בתשרי, שום הוא מפורנס לכל, כיוון שהוא למחמת יום ראש השנה. (סימן תקן ס"ה. ח)

מנาง בני אשכנז שלא להכרייז על אף אחד מן הצומות כלל. (הרמ"א שם. ט)

זמן התענית

זמן התענית הוא מעמוד השחר ועד צאת הכוכבים, חוץ מתשעה באב, שהתענית מתחילה מהשקיעה של הערב הקודם ועד למחמת צאת הכוכבים. (ט, יט)

עמוד השחר הוא: כדי שיעור זמו הילוך 4 מיל לפני הנץ החמה [הזריחת]. המיל הוא 2,000 אמינה = 960 מטר, ומילך מיל הוא: 18 דקוטות. אם כן 4 מיל חמש: 72 דקות זמניות קודם הנץ החמה. [בבואר המושג "שעות זמניות", עיין בהרחבה בחוברת "סדר היום בהלכה ובאגודה" בחלקות קריית שמעון]. וכן דעת רוב הפוסקים, כאמור בסידור רב טעיה גאון, רראב"ה, המאירי, התורות חדשן, מוריין, וכן דעת מרן השלוחן עריך וסימן תנט ס"ב), הרמ"א וסימן רשא ס"א), הלבוע, היב"ה, הש"ד, אליה רביה, בית דוד, בן איש חי, החזון איש ועוד. (שו"ת יהוה דעת ח' ב סימן ח. יב)

צום עשרה בטבת שחול ביום שישי – מותעים כל הציבור עד צאת הכוכבים. ורק לאחר צאת הכוכבים, רשאים לקדש על היין ולסעוד סעודת שבת. (טו)

תענית יחיד ביום שישי – המותעה ביום השנה של פטירת אביו או אמו [כמוואר בשלוחן עריך סימן תקסח ס"ח] שטוב להתענות ביום זה], ועל יום השנה ביום שישי, מותעה עד צאת הכוכבים. אולם אם בעת קבלת התענית ביום חמישי בתפילה מנחה, אמר שמקובל להתענות עד שתתפלל ערבית, רשאי להתפלל ערבית מפלג המנחה [זהיינו, שעה ובע למן צאת הכוכבים בשעות זמניות. בחורף בערך 15:50, ובקיץ בערך 18:40]. ולבני אשכנז רשאי לאכול לאחר ערבית אף שלא התנה כו' מראש, אך טוב שיתנה כו. וסימן רמת טעיף ד. יט)

אכילה ושתייה בלילה שקדום התענית

בלילה שקדום התענית, כל שלא ישן עדין, רשאי לאכול ולשתות עד עמוד השחר, אבל אם ישן שית קבע וקס באמצעותו הרי הסיח דעתו מלאכול ולשתות עוד. אולם אם לשותות, שכיוון שישן על מיטתו הרי הסיח דעתו מלאכול ולשתות עוד. אולם אם קודם שישן, התנה שכוכונתו למקום לאכול ולשתות קודם עמוד השחר, רשאי לאכול ולשתות. ואם רק התנמנם, רשאי לאכול ולשתות בליל שום תנאי. (ט, יב)

אם לא התנה קודם שהלך לישון, ועתה התעורר בלילה ומרגש צימאון, המיקל לשותות יש לו על מה לסழוק. (יא)

בני אשכנז מקילים לכתילה בשתייה בלבד אפילו בליל תנאי. (ט)

מי שהיה עייף והלך לישון בתחילת הלילה קודם שאכל, וקס באמצעותו הרי הסיח מלאכול ולשתות עוד. יט)

א) החייבים והפטורים מן התענית כה

אין פטור

הכל חייבים להתענות תעניות אלו, בין אנשים ובין נשים, אחר שהגיעו לגיל מצוות [הבנות מגיל שלוש עשרה שנה, והבנות מגיל שתים עשרה], ולא יפרצו גדר לפריש

מן הציבור בתירוצים שהם חלשים וכדומה, כי בORAן עולם יודע تعالומות וידעו בדיקות אם האדם יכול להתעניין או לא. ואמרו חז"ל: כל המוצר עצמו עם הציבור, זוכה ורואה בנחמת ציבור, שנאמר וישעה זו: "שְׁמַחוּ אֶת יְרוֹשָׁלַיִם וְגַלְיוֹן כִּל אֲהָבֵיהֶן, שִׁישׁוּ אֶתְכֶם מִשְׁוּשָׁן כִּל הַמִּתְאָבְלִים עַלְיָהֶן". (מו)

אמרו חז"ל (ומסתת תענית יא ע"א): בזמנם שישראל שרוויים בצער, ופירש אחד מהם, באים שני מלacci השרת ומונחים ידיהם על ראשו, ואומרים: "פלוני זה שפירש מן הציבור, יהיו רצון שלא יראה בנחמת ציבור". ועוד אמרו: בזמן שהציבור שרוי בצער, אל יאמר אדם אלך לבתי ואוכל ואשתה ושולט עלי נפשי, אלא יצער עצמו עם הציבור, שכן מצינו במסה רבנו שצער עצמו עם הציבור, שנאמר: "וַיַּדַּע מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחֵה אֶבֶן וַיִּשְׁמַעַת תְּחִנּוֹ וַיִּשְׁבַּע עַלְיָהֶן", וכי לא היה לו למשה כר את אחת לכשׂת לישב עליה? אלא כך אמר משה, הוואיל ישראל שרוויים בצער במלחמות עמלק, אף אני אהיה עימם בצער. וכל המוצר עצמו עם הציבור, זוכה ורואה בנחמת ציבור, שכן נאמר וישעה זו: "שְׁמַחוּ אֶת יְרוֹשָׁלַיִם וְגַלְיוֹן כִּל אֲהָבֵיהֶן, שִׁישׁוּ אֶתְכֶם מִשְׁוּשָׁן כִּל הַמִּתְאָבְלִים עַלְיָהֶן".

תלמידי חכמים. פעולים.

אף תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, והתעניות גורמת להם שלא ילמדו תורה כראוי, חייבים להתעניין. וכל שכן פעולים, פקידים, שכירים וכיוצא, שאף שלא יוכל לעובד כראוי, חייבים להתעניין ולא יפרצוו גדר. (מן)

סגולת בדוקה ומנוסה

סגולת בדוקה ומנוסה לעבור את הצום בקלות ללא צמא וללא רעב: לפני כל צום, יקח כוס מים וישתה ממנו שבע לגימות, ובכל לגימה נשק את המזוזה, ויבקש מהשם יתרברך, שלא יהיה רעב ולא צמא בצום, ומובהתו לו שכך יהיה.

מעוברת, מיניקה, يولדת ומפילה

מעוברת, מיניקה, يولדת ומפילה – דין משתנה לפי התעניות השונות:

בתעניות י"ז בתמוז, צום גדריה, ועשרה בטבת, וכן תשעה באב שלל בשבת ונדהה- ליום ראשון, דין כדלהון:

מעוברות – פטורות מלהתעניות, ואסור להן להחמיר על עצמן, מפני שהן מחייבות את עצמן ואת העובר. ומעוברת, היינו משלושה חדשים מתחילה הריונה ומעלה. ומכל מקום, אף קודם לכן אם סובלת מהקהות ומחושים או חולשה רבה, פטורה מלהתעניות. (זז)

يولדת או מפילה – פטורות מלהתעניות בתוך שלושים יום ללילה. ושלושים יום

עד עשרים וארבע וחודש [שנתיים] – אם היולדת מניקה, לא תענינה. אך אם אינה מניקה, תתחיל להתעננות, ואם תרגיש חולשה, תאכל. (ונט, סב)

תשעה באב שאינו דחוי, חמור יותר, כדלהלן:

מעוברות ומניקות – חייבות להתעננות. כמפורט בתלמוד (ומסת פשחים נד ע"ב): עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב, כדרך שמתענות ומשלימות ביום היכפורים. וכן פסק מרן בשלחו עירך (סימן תקנד ס"ה): עוברות ומניקות מתענות בתשעה באב כדרך שמתענות ומשלימות ביום כיפור, אבל בשאר הימים פטורות מהתעננות, וכך על פי כן ראוי שלא תאכלנה להתענוג במאכל ובמשתה. (רף, רפז)

מעוברות ומניקות שיש להן איזה שהוא חולין, או בעיה רפואית, כגון שמירת הריוון, חוסר דם, לחץ דם גבוה וכדומה, פשוט שפטורות מלהתעננות בתשעה באב כדיין כל חוליה שאין בו סכנה, שפטור. (ובדי יציב ועוד. רעט. ש"ת או ר' לציין ח"ג פרק כת אות ב)

כל מעוברת שאינה חשה בטוב, רשאית לשות מים, כדי שלא תגרום נזק להריוון, חלייה. וכך כו, יש לשיס לב ביותר בהריוון הראשוני, מפני חולשת הדור, וכן על הבעל לתת את דעתו לדברים אלו לראות את הרגשות אשתו כפי הצורך אם היא יכולה להמשיך בתענית. וברור שתשתדלנה לשחות בחדר עם מזון וכיוצא זה, וכןו במשך היום, ולא תעבודנה בעבודות מככידות. (ש"ת או ר' לציין חלק ג פרק כת הערכה ב)

מעשה שהיה אצל הגאון רבוי צדק החוץין זצ"ל [תלמידו של רבוי שלמה לניאדו מארים צובה לפני כ- 300 שנה], שכשר התמנה לכחן כרבבה הראשי של בגדאד [בשנת תק"ג] תיקו לעירו בלבד כמה תקנות טובות, אחת מהן, שהמעוברת והמניקות לא יתענו בתשעה באב וכדיין שאר התענויות, כי ראה שמרוב החום השורר שם בגדאד, היו כמעט באות לידי סכנה. (רעט)

יולדת או מפילה – פטורה מלהתעננות עד שלושים يوم מן הלידה, בין לבנות ספרד ובין לבנות אשכנז, אבל לאחר שלושים يوم, חייבת להתעננות. (ונט, רפ, רפח)

חשש הפללה – מעוברת שהזיהירה הרופאים שלא תעננה מחשש להפלת העובר, פשוט שצרכיה לאכול בתשעה באב, ואפילו לא קרה בעבר שהפללה עוברה לאחר תענית. (רפח)

הגדרת שלושים יום – זה שאמרנו שהיולדת פטורה מלהתעננות עד שלושים يوم ללידתה, הינו שלושים יום שלמים מעט לעת, [ו"מעת לעת" הינו 24 שעות, ומתיילים למננות משעת הלידה]. על כן, אשה שילדה ביום ח' בתמוז בשעה 16:00, הרי היא פטורה מלהתעננות בתשעה באב עד שעה 16:00. וכן, אשה שילדה ביום ב' באול

בשעה 16:00, אף שאינה מניקה הרי היא פטורה מלהתענות ב' תשרי - צום גדריה עד שעה 16:00. וכן, אשה שילדת ביום י"ז בסיוון בשעה 16:00, אף שאינה מניקה הרי היא פטורה מלהתענות ב' תמוז עד שעה 16:00. (האשכול, רבינו נתן אדר ועוד. רפ'ו)

יום 23 לילדה בצום דחוי – يولדת שחל יום השלישי לילדתה בשבת שחל בו צום [גדריה, י"ז בתמוז], תשעה באב] ודוחחו ליום ראשון, עלייה להתענות ביום ראשון, כיוון שהוא יום השלישי ואחד ללידתה. למשל: אשה שילדת ביום ח' בתמוז, וט' באב החל בשבת ונדחה ליום ראשון, הרי היא מתענה במועדו שבת שהוא ליל י' באב. וכן, אשה שילדת ביום ב' באלוול, וגו' בתשרי [צום גדריה] חל בשבת ונדחה ליום ראשון, אם אינה מניקה, הרי היא מתענה ביום ראשון שהוא ד' בתשרי. וכן, אשה שילדת ביום י"ז בסיוון, וו"ז בתמוז חל בשבת ונדחה ליום ראשון, אם אינה מניקה, הרי היא מתענה ביום ראשון שהוא י"ח בתמוז. (ט'ה)

חולה

חולה, הינו שנפל למשכב מחמת חול, או חולה שהתרפא אך עדין הוא חלש ויש חשש שיחזר לו החולי, הרי הוא פטור מלהתענות. (ר' פ' ט' מא, רמה)

דלקת גרון

מי שיש לו דלקת בגרונו, הרי הוא בכלל חולה ופטור מלהתענות. אבל אם מכיר בעצמו שדי לו באנטיביוטיקה קלה, יצום כרגע. (ילקו'י ארבע תעניות תכט)

חום

אם יש חום למעלה מ-37 וחצי מעלות ונחלש מכך, פטור מלהתענות. (שם)

כאבי ראש

מי שמצויר הרבה עקב כאבי ראש חזקים בתענית, פטור מלהתענות. (שם)

אולקוס. דלקת פנימית

מי שיש לו אולקוס או דלקת ריאות, כליות או פרקים וכדומה, הרי זה בכלל חולה שיש בו סכנה, וברור שאסור לו לצום. (שם)

סכרים

מי שיש לו סכרת או לחץ דם נבוה, יתיעץ עם רופא, כי פעמים חשוב להתענות ופעמים שפטור. (שם תל)

ספק חולה

מי שאינו חש בטוב ולא ידוע מה מצבו כרגע, וכגון שיש לו לחץ דם ואני יודע אם זה גבוח כל כך שאסור לו להתענות. הרי זה בגדר ספק חולה, ויש ליעץ לו שיאכל וישתה לפי שיעוריהם, דהיינו שכל אכילה תהיה פחות משיעור "cotabbat הgesha", [תמרה גדולה]. ושיעורה שני שליש ביצה = 36 גרם. וכגון שיאכל 30 גרם, ולאחר 10 דקות עוד 30 גרם, וכן הלאה כפי הצורך. וכך מים במידה עד 35 גרם, וישתה כמה שניות וישתה שוב עד 35 גרם, ושוב ישתה מעט וישתה עד 35 גרם, וישתה כמה שניות וישתה שוב עד 35 גרם, [במקרה:] 36 גרם בתוך 7.5 דקות, ובמשקה: מלאו לו מילוי 41 גרם, בזמן של שתיית רביעית שתי שניות] נחשב לו כמו שמתענה. וכך חולה שיש בו סכנה שאוכל ביום כיפור לפי שיעור מעט מעט. וכפ' החמים. שם תלו

אחרי ניתוח וחולי

מי שעבר ניתוח פנימי קשה, פטור מלהתענות לפחות שלושים יום לאחר ניתוח. כי הוא חלש מאד, ויש לו צער גדול בתענית. אבל לאחר ניתוח קל או לאחר חום וחולי, אם בימים הסמוכים הוא עדיין חלש, יש לפטורו מהתענית. (שם)

תרופות

מי שמתענה, אך עליו לבולע כדורים נגד מחושי ראש וכדומה, יבלעם בלי מים. ואם קשה לו לבולעם בלי מים, יבלעם עם מעט מים (ל, רעט). וטוב לרסק את הצדיר עם מעט מים בתוך כף ולבולע. וכפ' החמים סיימו תקנד ס'ק לד)

זקן מופלג

זקן מופלג שתש כוחו, שיש חשש שהתענית תזיק לו, מנו הדין הרי הוא פטור מלהתענות, ואולם יש ליעץ לו שיאכל וישתה לפי שיעוריהם, כאמור לעיל. (סה, רעט. ת"ה מה)

קטנים

ילדים קטנים [עד גיל 13 שנה לבנים, ועד גיל 12 לבנות], הרי הם פטורים מכל התענויות הללו. ואפילו אם ירצו להתענות, יש למחות בידם שיאכלו, ואין להם להתענית תענית שעות [לאכול מאוחר יותר מכפי الرجال] אפילו בתשעה באב. והטעם בזה, כי אנחנו מצוים לחנק את בנינו ובנותינו למצות, כדי שכאשר יגדלו, ידעו היאך לקיימים. אבל בתענויות, הרי אנחנו מקומים וממצאים כל יום לאガולה השלימה, וזה ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה ויפסקו התענויות, אם כן למה לנו לחנק את הילדים לדבר שכאשר יגדלו, לא תהיה להם תועלת מזה. (ס'י)

קטן שהגדיל

צום [גדליה, י"ז בתמוא, ט' באב] שחל בשבת ודחו אותו ליום ראשון, וביום ראשון

[ד' תשרי, י"ח בתמוה, י' באב] נעשה קטן זה בר מצוה [זהינו שזו יום החולdot שלו ה-¹³], אם הוא בריה ויכול להתענות, טוב שיתענה עם הציבור, אך אם הוא חלש, רשאי שלא להתענות, וטוב שיתענה רק תענית שעות כאשר יוכל.

והטעםanza בזאת, כי מן הדין הוא פטור מון התענית, שהרי אין התענית ביום ראשון אלא רק כתשלומים לתענית של אתמול. וכיון שביום שחלה בו התענית הוא פטור, כי היה קטו, אין לחיבו בתשלומים וסה. ע). ואין זה דומה למא שהתבאר לעיל בידות שחיל יום השלישיים לליותה בשבת זו, שעליה להתענות בתענית הדוחה ביום ראשון, מושם שבידות מן הדין הייתה חייבת להתענות, אלא שמאפת חולשתה פטור אותה חכמים, אבל אינה פטורה 'בעצם' כמו קטו שאינו חייב בכלל בתענית, וכךicut שהתזקה והגיע יום שלישיים ואחד, חייבת לצום. וכן אדם שהייתה חולה בשבת זו, ובמוצאי שבת החלים, היעלה על הדעת שנפטרו אותו מלוצים עתה, כיון שבשבת הוא היה חולה! והחייב ברור ופיטוט.

בעלי שמחה

חתן וכלה שבתו שבעת ימי המשתה, או שלושה בעלי ברית [אבי הבן, הסנדק והמוחל], או אבא שפודה את בנו בכורו והכהן, חייבים להתענות. ומ"ה מט, גג)

אולם, בתענית אסתר, אין בעלי הברית צרכים להתענות כלל, שהרי לא חמור תענית אסתר יותר מתשעה באב דחוי, שבבעלי הברית אוכלים בו, ואדרבה אסור לבעלי הברית להחמיר ולהתענות, מפני שישום טוב שלהם הוא ומשיבות נפש, מתחי תשובה, משנה ברורה ועוד. ועוד משום שבתעניות אלו, הסיבה שמתעניים היא מושם אבלות על חורבן בית המקדש וירושלים, על כן דוחה האבלות של רבים [של כל ישראל], את השמחה של יחיד [חתן וכלה ובעלי ברית], ויתענה. מה גם שאיפלו החתן שהוא בעל שמחה גדול, שובר כס בחופה זכר לחורבן בית המקדש וירושלים, ואומר מפורש: "אם אשבח ירושלים תשכח ימיini, תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכיר, אם לא עלה את ירושלים על ראש שמחתי", אם כן היאך ישכח את ירושלים ולא יזכיר, והוא יכול בתענית שנקבעה על אבלות החורבן? לא כן בתענית אסתר, שאנו התענית מושם אבלות כלל, אלא זכר לנס שנעשה ביום התענית, שהרגו עם ישראל בשונאים והתקים בהם: "ונחפהך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאים", לכך נהוג כל ישראל להתענות בכל שנה. נמצא שאין זה עניין לאבלות, שנאמר שצער הרבים יבטל את שמחת היחיד, וכיוצא בהשתתף בצערים. וש"ת יביע אומר ח"א ס"י לד. נו. חז"ע פורים לא, מב)

שתיית הקוס בברית מילה

ברית מילה שחלה ביום התענית, מברך על היין "ברא פרי הגפן" וברכת "אשר קידש ידיך מבטו וכו'", וברכת "הגפן" יכוון להוציא ידי חובה את היולדת שהיא פטורה מליצום, ותענה "אמו" ולא לדבר עד שתטעם מהיין. ואם אין היולדת שם, יעמיד על ידו לצד קטן שהגיע לגיל חינוך, ויכoon עליו בברכת "הגפן" וישתה הקטן. כמו שפסק מרן בשלחן ערוך וסימן תקנוט ס"ז, וכתבו התוספות עירובין מ"ב והטור, שלא חוששים שמא יתרגל הקטן לשთאות בזום, כי זה דרך אקרה שיחול בראית מילה בזום דחוי. [וביום הכיפורים, יש נהגים שלא להביא כס יין וمبرכים את ברכת הברית בל' כס, ויש נהגים לברך על הקוס ולתת לקטן שהגיע לחינוך לטעום ננ'ל]. וקכ, שצ]

בעלי שמחה בצוות דחוי

שבועה עשר בתמוז או צום גדריה שחלו בשבת, כיון שדוחים את התענית ליום ראשון, מותר לבעלי השמחה לאכול ולשתות, כלהלן: [ואולם דיני ברית מילה שהלה בתשעה באב דחוי, יבואו להלן בהלכות תשעה באב]

שלiosa בעלי ברית [אבי הבן, הסנדק והמוילן] – יתחילו בבוקר להתענות ככל ישראל, כדי לשתחף את עצם בצער הציבור, ובעשוט הבודק ישתדל למלול את התינוק, כי זרים מקדימים למצות, ואז רשאים לאכול ולשתות מיד לאחר המילה, לפי שיום טוב שליהם הוא. ויש ממנתינים מלאكل עד חצות היום [בצום גדריה בערך: 12:30. ב"ז בתמוז בערך: 12:45]. ויש שמתפללים קודם מנחה גдолה [חצי שעה לאחר חצות היום], ואחר כך אוכלים. ועל כל פנים, אין בעלי הברית רשאים להחמיר על עצם ולהתענות, ואדרבה ישמחו שוויכא אותם בורא עולם במצוות כה חשובה של ברית המילה שמברואר בזוזר בקדוש שמעלתה גдолה יותר מהמקיריב את כל לינו ה'ג עמוד רס"ד. ת"ה מט, נג למקורות ההלכה מעט בהרחבת, עיין להלן הלכות ברית מילה בט' באב דחוי.

ברית מילה לאחר הצהריים – אם מלים את התינוק בשעות שאחר הצהריים, רשאים בעלי הברית לאכול קודם המילה לאחר חצות היום. [וכנו שישנם קרובי משפחה הבאים מחוץ לעיר, וצריכים לכבדם בסעודת הברית, והלא אי אפשר לקיים את הסעודיה למזומנים אלא בצאת הצום, על כן מלים את התינוק בשעה לפני השקעה, ואחר כך מתפללים מנחה וערבית, ועורכים את סעודת הברית עם המזומנים בצאת הצום]. ומקורות ההלכה, יש לעיון להלן בהלכות ברית מילה בתשעה באב דחוי.)

ברית מילה דחויה – תינוק שהיה חולה, ונדרحت מילתו ליום ראשון שחלה בו תענית דחויה, מותר לשולשת בעלי הברית לאכול באותו יום, כיון שיום טוב שליהם הוא. שחררי מצות מילה קיימות על האבא בכל רגע ורגע, ואסור להניח את בנו ערל, לכו אף שהAMILה דחויה כגון שהיה חולה, הרי הוא מקיים מצוה כמו בזמןנה. (מן אברהם, חי אדם, בית יצחק שמלקליס, שער תשובה, משנ"ב. עיין תג)

פדיון הבן – אב הפודה את בנו בצוות דחוי, פטור מהתענית ודינו כבעלי הברית הנ"ל, וכן כו הכהן שמקבל את חמשת הסלעים, פטור מן התענית, שגמ' הוא נחשב כעשה מצואה. (معدני יום טוב, אליה רבה, חי אדם, קיצור שלחו עריך, באר היטוב, בית יצחק שמלקליס, משנ"ב, כפ' החימס סי' תקנת ס'ק עב. ת"ה נה) ובכור שחל הפדיון שלו [ליל שלושים ואחד מיום לידתן בשבת, ונזהה ליום ראשון], יש לשאול رب מורה הוראה, אם יתענו אבי הבן והחן או לא. ועיין בזה להלן בהלכות ברית מילה בתשעה באב דחוי.

חתן וכלה – שבתoxic שבעת ימי המשתה, וחיל בהם צום דחוי, כיון שיום טוב שליהם הוא, יאכלו לאחר חצות היום. (עיין ש"ז יביע אומר חלק ה סימנו מ, ועיין להלן בהלכות ברית מילה בתשעה באב דחוי, אם חייבים להתפלל מנחה קודם או לא)

פרק פתרים בדיני התענית

שכח וברך

אם שכח שהוא בתענית וברך על מאכל או משקה שהוא, וקודם שטעם, נזכר שהוא בתענית, יטעם מעט, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. כי איסור ברכה לבטלה לדעת רבים מהפוסקים הוא מן התורה, וחמור יותר מאיסור אכילה בתענית שהוא מדרבנן [נובי ר' חכמים]. אבל אם קרה לו כן ביום כיפור, לא יטעם כלל, שהרי איסור האכילה בו מן התורה אפילו כלשהו. (כב)

כמו כן, האוכל בשאר [זכרו ש אסור לאכול חלב עיר שעיברו שעשרות], ושכח שהוא בתוך שעשרות לאכילת הבשר, ובירך על מאכל חלבני, ומה נזכר שטעה, יטעם ממנו מעט, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. מהטעם הנ"ל שאיסור ברכה לבטלה הוא מן התורה וחמור יותר מאיסור אכילת הלב בתוך שעשרות לבשר שהוא מדרבנן. אבל אם ברך בעשרות על מאכל איסור, אף אם הוא אסור מדרבנן, כגון עוף שהתבשל בחלב, ובירך עליו בעשרות ונזכר, יאמר מיד: "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", ולא יטעם ממנו כללום. והטעם בזאת, כיון שאיסור לברך על מאכל איסור [שנאסר בעצמו], ולא הזמן גודם לו להיאסה, כמו בתענית שהמאכל כשר רק אסור לאוכלו עתה], ונמצאה שלא ניתן בו שיטעם ממנו. וש"ת יביע אמר חלק י חלק אורחה חיים סימנו ג, וסימנו מא, וחלק יורה דעתה סימנו ג. (כד)

שכח ואבל

שכח שהוא בתענית, ואכל, אפילו אם אכל שיעור "cotabbat ha-gesha" [והיינו תمرة גדולה, ושיעורה שני שליש ביצה = 36 גרם], ימשיך להתענות עד סוף היום, ואין חייב להשלים ולהתענות ביום אחר, לאחר וחוות התענית הייתה זוקא ליום זה שאירעו בו אותן צרות. וטוב שיתו צדקה מחיר של סעודה לעני, כדי לכפר על זה שאכל ביום התענית. ואם הוא בריאות ורוצה להתענות שוב, רשאי. ובלבד שאין תורה אומנותו ואין מלמד תינוקות, שמא יהלש מעבודות הקודש. (הורמת הדשן. כב)

תפנוקים

הפטורים מלהתענות מלחמת חולין וחולשה, ראוי שלא יאכלו מעדנים ומיני מתיקה כמו שוקולד, גלידה וכיוצא בזה. ומכל מקום אם החולה צריך לאכול בשר ושאר מיני מאכליים חשובים כדי שיתחזק ויתרפא, רשאי לאכול. (ס. ת"ה מד)

מסעדות, חנויות פלאפל ופיצה

בעלי מסעדות וחנויות פלאפל, פיצה וכיוצא בהם, שדריך הקונים שם היה לאכול מיד את המאכל, ולא להשווותו לאחר זמן, יתרחקו מאוד מלפתחות חנויות אלו ביום התענית, כדי שלא יכשלו את הרבים לאכול באיסור, מחוסר ידיעה שהיום הוא יום תענית של כלל ישראל, או מחוסר הבנה בחומרת העניין. והמציאות מוכחת שאותם הקונים במקומות אלו, אינם אנשים חולים או מertos הפטורים מן התענית, ונמצא שבמקומות הם אוכלים ביום התענית בשאט נפש ללא היסוס

כל ועicker, ואיך נספק להם את תאונותם ונכשילים חילאה באיסור. והרי כתוב הרמב"ם (halchot ro'ach p"i"b ה"ד, ספר המצוות - לא תעשה רצטו): כל המכשיל אדם שהוא עיוור בדבר מסוימים, או שחייב ידיו עובר עבריה, שהרי הוא עיוור בדבר זה שאינו רואה את דרך האמת מפני תאונות ליבו, או שיפתחו ויעזרו להשלים עבריתנו, או יכין לו סיבת העבירה, הרי זה עובר על לא תעשה של: "ולפנוי עיר לא תנתן מכשול". וכתוב עוד (בפירוש המשניות מסכת שביעית פ"ה מ"ז): אמר הקב"ה: "ולפנוי עיר לא תנתן מכשול", הכוונה בזה,שמי שעיוורה אותו התאווה והדעת הרעות, אל תעזרו על עיוורונו ותוסיף להתענותו. לפיכך אסור לסייע בעשיית העבירות, ולא לגרום לממה שיביאו לכך, אלא נעשה בהיפך. וכתוב הריטב"א (מסכת עבודה זרה י"ע א'): שאנו מוזרים שלא לגרום על ידינו שום תקלת עבריה, ושלא יצא מתחת ידינו דבר שאפשר שייעבור בו ישראל עבריה, אף על פי שאסור "לפנוי עיר לא תנתן מכשול" אינו אלא כשהאנחנו נותנים ממש למי שייעbor בו עבריה.

Mastik

אסור לעוס מסטיק בתענית. אך אם אין בו טעם כלל, מותר ללוועסו. (כט)

טעימות התבשיל

モתר לטעום מעט מהتبשיל, כדי לבדר אם צריך מלח או תבלין, ובלבד שיפלוט ולא יבלע כלל. ובני אשכנז לא נהגים לטעום בתענית ציבור כלל, אלא רק לצורך סעודת מצוה שתיערך במוצאי התענית. ולכל הדעות, אסור לטעום בczos תשעה באב וביום הכיפורים, אף שפולט. (בית יוסף ושולחן ערוך סימן תקסז ס"א. כז)

אף שמצוה בערב שבת לטעום מהتبシリים של שבת, כדי לבדר מהם מתוקנים ראוי לכבוד שבת המלכה, וכל הטועם, מאricsים לו ימיו ושנותיו, מכל מקום בערב שבת שחיל בו צום עשרה בטבת, איןו רשאי לטעום ולבלוע אלא לטעום ולפלוט. ואף לבני אשכנז מותר, כיון שטעימתו לצורך סעודת שבת שהיא סעודת של מצוה. (סימן תקסז ס"א ומשנה ברורה)

נתינת יין בפה המוחל

モתר לモהלים לתת מעט יין בפיים כשבושים מציצה לתינוק, ובלבד שיזהר שלא לבלוע מהיון כלל. אבל ביום כיפור ותשעה באב, לא ינתנו יין בפייהם. (קיט)

שטיפת הפה

הקס משנתו, מותר לשטוף את פיו במים, אך לא ניתן מים בפיו יותר מרבעית [8 גרא] בבת אחת, שמא יבלע מהמים. וכן מותר לשטוף את פיו בمبرשת Shinimim ומשחה וכו'). ולגביו שטיפת הפה ביום תשעה באב, עיין להלן בהלכה תשעה באב.

סיגוריות

הרגיל לעשן, ואופן שאם לא יעשו יגרם לו צער, יש להקל לו לעשן בתענית. ובתשעה באב יש להחמיר יותר, ואם זוקק מאוד יעשן בצנעה. אבל אותם החובבים סיגריות מידי פעם, אין להתר להם כלל ועיקר. (לט)

ונשمرתם מִאֵץ לְנַפְשׁוֹתיכֶם"

על כל אדם להימנע מעישון סיגריות למחרי, אחר שרבים מגודלי הרופאים קבעו בחילוט שהיעישון מזיק ומסוכן מאוד לבリアות, ומביא לידי מחלות קשות, ומקוצר את ימיו של האדם ח"ו, ואף גורם סיכון לנמצאים בסביבתו. ויש מקום לאסור לעשן על פי הדין, כפי שהזהירה תורה (דברים ד טו): "ונשמרתם מִאֵץ לְנַפְשׁוֹתיכֶם", וכן הזהירה שם ט: "רק השמר לך ושמור נפשך מִאֵץ". ונאמר בראשית ב ז: "זיהי הארץ לנפשך חיה", ודרשו חז"ל תענית כב ע"ב: "נשמה שנתתי לך الحياة". וכן נאמר (דברים ל יט): "ובחרת במלחים, למעו תחיה אמתה וזרעך".

וכמו שאנו סומכים הלהכה למשה על חותם הרופאים בענייני פיקוח נפש בחילול שבת ובأكلיה ביום הכיפורים ובשאר דיןיהם, כן אנחנו צריכים לשמעו להם להרחק עצמנו מדברים הנוראים סכנה לבリアות האדם. וכבר כתוב הרמב"ם (ಹלכות דעת פ"ד הא): הואיל והיות הגוף בריא ושלם מודרכי עבודה השם הוא, שחרי אי אפשר שיבין בדברי תורה או ידע דבר מדיעת הבורא יתרוץ והוא חולה וכואב, לפיכך צריך האדם להרחק עצמו מהדברים המאבדים את הגוף, ולהנהי עצמו בדברים המבריאים והמחלימים. ע"ב. וכtablet החפש חיים בספריו "ליקוטי אמרים": המרגיל עצמו בעישון סיגריות, עבר על "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ועתיד ליתן את הדין, כי הרופאים גרו אומר שהיעישון מחליש את כוחותיו של האדם, ולפעמים נוגע הדבר גם בנפשו. על כן, שומר נפשו ירחק מכל עישון. ואף מי שהורגל בעישון, חובה עליו לצמצם ולהפחית לפחות עד שיפסיק לגמרי. ול: ה"ע ח"א רסוי

הרחת בשמות

מותר להריח בשמות בתענית, מלבד בתשעה באב שיש לאסור זהה משום שצרכין מעט בתענוגים, וכדלהן. סימנו תקנוי, סימנו תקנת ס"ז. שלט)

איסורי התענית

שלוש התעניות [י"ז בתמוא, צום גדריה ו/or בטבת] אסורים באכילה ושתיה, ומותרים ברחיצה [אפיקו במים חמימים], סיכה, נעלית נעלין עור ותשמש המטה. מלבד תשעה באב, שנאסר גם באלו כדרහן. (הרמב"ם, הרמב"ן, הרשב"ג, הריטב"א, המאירי, הרבא"ג, אוור זרעו, הראבי"ה, הגות אשרי, טורה, מרדכי, ושכו מנהג העולם להקל ברחיצה בחמיין, וכן כתוב הבית יוסף י"כו המנהג הפשטוט', וכן פסק בשלהו ערדך. וכן פסקו הרשב"ל, הרמ"א, הלבוש, מהרש"ג, מתחמי תשובה ועוד. כא)

๙. מדיניות התפילה בתענית כט

"עננו"

בתפילות שחרית ומנחה, אומרים "עננו" במאצע ברכת "שמעו תפילה", אך בתפילת ערבית בליל שקדום התענית אין אומרים, שכן שבduto לא יכול לאחר התפילה, היאך יאמר "עננו ביום צום התענית זהה". ובתשעה באב שהתענית מתחילה מהערב הקודם, אומרים "עננו" גם בתפילה ערבית של ליל התענית. (ועי)

מנחג אשכנז בכל התעניות, שלא לומר "עננו" אלא בתפילה מנחה, כי חוששים שהוא יארע לו אונס ויאכל קודם גמר התענית, ואיך יאמר "עננו ביום צום התענית זהה" שאינו צם. ומכל מקום השlich ציבור אומר "עננו" בחזרת התפילה של שחרית ומנחה, שהרי אי אפשר שלא יתענו כל היום לפחות חלק מהקהל. (ועי)

הפטורים מן התענית

הפטור מן התענית, כגון שהוא חולה, או בעלי שמחה בזמן דחווי [אבי הבן, סנדק, מוהל, אבא הפודה את בנו והכהן], לא יאמר "עננו". שהרי הוא מדובר שקר, שהיאך יאמר "עננו ביום צום התענית זהה" ואין צם.

חולה שחשקה נפשו לומר "עננו" בתפילה, ישם לב לאכול כל אכילה פחות משיעור "cotuba" [36 גרטס], והיינו שיאכל 30 גרם ולאחר 10 דקות יאכל עוד 30 גרם, וכן הלאה, [כדי חולה שיש בו סכנה שאוכל ביום הכיפורים], ואז רשאי לומר "עננו" בתפילה. וכן נהג הגאון המරחשת כשלחה בתשעה באב. וכמו כן, ישתה מים במידה עד 35 גרם, וישחה כמה שניות וישתה שוב עד 35 גרם, ושוב ישחה מעט וישתה כפי צורכו. שכל עוד שלא אכל ולא שתה כמות המ指点ת דעתו של אדם, נחשב לו שמתענה וכמבוואר לעיל. (ועי, כה)

שכח

שכח ולא אמר "עננו", ונזכר אחר שאמר ברוך אתה ה', אינו רשאי לסייע "למדני חוקך", וכן אינו רשאי לומר "עננו" בין "שמעו תפלה" ל"רצה", אלא בסוף "אלוקי נצור" יאמר "עננו" קודם שיאמר "יהיו לרצון אמר פי' האחורי, ויסיים "ברוך שמעו תפלה" בלבד, בלי שם ה'. ואם שכח לומר גם שם, אינו חוזר כלל. (ועי. ת"ה עח)

שכח ואכל

שכח ואכל ביום התענית, אם אכל שיעור "cotuba" [36 גרטס] לא יאמר "עננו" ביום צום התענית זהה" בתפילה מנחה, אבל אם אכל פחות מזה יאמר "עננו". (כב, עז)

חזרת השליה צבור

בתפילהת החזורה בשחרית ומנחה, אומר השליה ציבור "עננו" ברכחה בפני עצמה בין "ברוך אתה ה' גואל ישראל" ל"רפאנו", וחותם: "ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה". והטעם שתקנו לומר ברכת "עננו" דוקא במקום זה, משום שבתהלים לאחר הפסוק ויט טו: "יהיו לרצון אמר פי והגינו לבני לפניו ה' צורי וגואלי", נאמר ממשור ופרק כי: "יונך ה' ביום צרה", וכך סמכו "גואל ישראל" לברכת "העונה לעמו ישראל בעת צרה". (עמ)

אין השליה ציבור אומר "עננו" בחזרה כברכה בפני עצמה, אלא אם כן ישנים לפחות שש מתענים והוא בכללם, יותר המתפללים שאינם מתענים, הינם פטורים מהתענית, כגון שם בעלי שמחה שהתרו להם לאכול בתענית דוחיה, או שם חולמים ואינם יכולים להתענות [חוללה שאוכל 30 גרם ולאחר מכן אוכל עוד 30 גרם כמו נזכר לעיל, מצטרף לששה המתענים]. אך אם אין אפילו שש מתענים, או חלק מהשאה כבר התפללו עם ציבור אחר, או שאותם המיעוט שאינם מתענים הם בראים, ומהמתהנתנית קלה בעיניהם, מזוללים בה ולא מתענים, יאמר השליה ציבור "עננו" בברכת "שמע תפילה". (עה, פ, פה, קי)

שליח ציבור מתענה

מי שאינו מתענה, לא עלה שליח ציבור, כי הייך יאמר בחזרת התפילה "עננו ביום צום התענית זהה". אבל אם אין שליח ציבור אחר, עלה שליח ציבור ויאמר "עננו" בברכת "שמע תפילה", ויחתום "ברוך אתה ה' שמע תפילה". והוא הדין לשליה ציבור בשחרית שמרגש חולשה ואין יודע אם יכול להתענות כל היום, ואין שליח ציבור אחר, עלה ויאמר "עננו" בחזרה ב"שמע תפילה". (פה)

שליח ציבור שיטה

שליח ציבור שיטה ולא אמר "עננו" בין גואל ישראל לרפאנו, אם נזכר קודם שסימן ברכת "רפאנו", חוזר ואומר "עננו" וחותם "ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה", ומתחלילשוב ברכת "רפאנו". אבל אם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", אינו רשאי לומר "למדני חוקיך", אלא אומר "עננו" כמו היחיד בברכת "שמע תפילה", ויסים "ברוך אתה ה' שמע תפילה". ואם גם שם שכח טוב שיאמר "עננו" אחר "יהיו לרצון" ויסים "ברוך שמע תפילה" בלבד. (פה)

אם טעה השליה ציבור ואמר "עננו" לפני ברכת "ראה נא בעניינו", יצא. מאחר ואיפלו אם לא אמרה כלל, אין זה מעכב, כל שכן שאם שינה בסדר הברכה, שלא מעכב. (פה)

המתפלל עם השליה ציבור

המתפלל עם חזרת הש"ץ, אינו אומר "עננו" כמו הש"ץ בין גואל ישראל לרפאנו,

אלא כמו היחיד בברכת "שומע תפילה". [ומה שאת הקדושה הוא אומר עם השליה ציבור, כי אין רשי לאותה לבזו וזה מקומו, אבל "עננו" אין היחיד קובל ברכה לעצמו, וכן אמרה בשום תפילה כלל הציבור] וישתדל להגעה עם הש"ץ למודים, כדי להשתחוו עם כל הציבור. ואם לא הספיק, ישתחוו כשיגיעו הציבור למועדים, כדי שלא ייראה כפורש מן הציבור. (צא, צט)

טעיה בחתימות הברכה

האומר "עננו" באמצע ברכת שומע תפילה, ובמקום לחותם "ברוך אתה ה' שומע תפילה", טעה וחתם "ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה", יצא ידי חובה. ואין זה דומה לדין המשנה ממtbodyן הברכות שטבי חכמים, שלא יצא ידי חובתו, כיון שכן משמעות שתי החתימות היא אותו עני. (עד)

תחוננים ידבר רש

רבים בסליחות ותחוננים אחר חזרת השליה ציבור בשחרית. ויאמרם בנחת ובהכנעה ולא במרוצה, שכן נאמר (טהילים נא יט): "לב נשבְּר ונדָבָה אֱלֹהִים לֹא תַבְזֵחַ" (ות"ה סא). וככתב מרן החיד"א: "ז'יכנע מאד באמירת הוידי, ויתחרט על מעשיו, יהיה בדעתו לשוב מחתאו, ולא יאמרתו בלי דעת וחרטה וכדבר אל הדיוו, חס ושלום". (כמוואר בחוברת "סדר חיים בהלכה ובאגזה")

מזל טוב

אם יש חתן או בעלי הברית בבית הכנסת בשחרית, אומרים לאחר החזרה וידוי [מה נאמר לפניך], ויג' מדות ללא נפילת אפים [לדוד אלקיך], וממשיכים את הסליחות ותחוננים של התענית, ומדלגים אמרית "זהו רחום". ומכל מקום בעלי השמחה עצם [חתן ובעלי הברית] אינם אומרים סליחות ותחוננים כלל. ובתפילה מנחה של התענית, אין אומרים וידוי ונפילת אפים. (חסד לאלפיים. קית)

בית האבל

בבית האבל, אין אומרים לא "זידי" ולא "זהו רחום", אלא רק את הסליחות של התענית, כיון שמדת הדין מתוחה עלי, ואין ראוי להזכיר שם עוונות. (ות"ה צט)

๙ קריית התורה

קריית התורה בשחרית ומנחה

ה גם שבעל ימות השנה אין קוראים בתורה ביום החול אלא בתפילת שחרית שבימי שני וחמישי בלבד, מכל מקום בתעניות, קוראים בתורה בפרשת "זיהל משה" גם בשחרית וגם במנחה. (קב)

רוב מניין מתעניים

אין מוצאים ספר תורה בשחרית ובמנחה, אלא אם ישנים לפחות ששה אנשים מתעניים, אלא ששאר המניין חולמים ואינם יכולים להתענוות [וחולה שאוכל 30 גרם ולאחר 10 דקות אוכל עוד 30 גרם, מצטרף לששה המתעניים, נזכר לעיל], או שם בעל שמחה שהתרו להם לאכול ביום תענית דחוי.

אבל אם אין ששה מתעניים, או ששאר המניין שאינם מתעניים הם בראים, אך מלחמת שהתענויות קלה בעיניהם, מזוללים בה ולא מתעניים, אז אם הוא בימי שני וחמישי, בשחרית בלבד – יוציאו ספר תורה ויקראו שלשה עולים בפרשת השבעה, אבל בשאר הימים או בתפילה מנחה – לא יוציאו ספר תורה כלל. עה, פ. פה, ק, קיא

קורא מתענה

טוב להדר שוגם הקורא בתורה יהיה מי שמתענה. אך אם אין קורא בתורה וכי לא מי שאינו מתענה, רשאי לקרוא להם לכתילה. מפני שאין הקראיה בתורה להוציא ידי חובה את האחרים כקריאת מגילה, פרשׁת זכר וקיווץ, שנצריך שיהיה אדם המחויב בדבר, אלא בקריאת התורה העניון הוא רק להשמי לציבור, וכן די שומעים אף מי שלא מתענה. (קז)

עליה מתענה

אין להעלות לספר תורה אלא מי שמתענה דווקא. ואפילו אם קראוו בשם, יתנצל שאינו חש בטוב ואינו מתענה ויעלה אחר במקומו, כי יש בזה חשש ברכות לבטלה. אולם אם חלה התענית ביום שני או חמישי, שבלאו הכי יש חיוב ביום זה לקרוא בתורה בשחרית, רשאים להעלות בשחרית בלבד אדם שאינו מתענה. וכן פסקו:ckett ישר, מן אברהם, גינז ורדים, נהר שלום, אמרת לעקב, מרו החיד"א, הגרא"ח פלאני, ישיב משה שתרוג, חי אדם, מטה אפרים, בית עובד, שמה נפש, פועלות צדיק, אמנות שמואל ועוד. ובפרט שאפשר לצרף את דעת רבים מהפסקים שאגלו לא חלה התענית בימי שני והמשי דווקא, מותר להעלות לספר תורה את מי שאינו מתענה, כיון שהוא יום שהתחייב בקריאת התורה. נז, קה, קי, קיב)

לאור האמור, כהן או לוי או אדם מכובד ועשיר שתומך בלומדי התורה, שאינם יכולים למתענות, מעלים אותם לכתילה בשחרית שביום שני או חמישי.

תענית שחלה בשאר ימי השבעה או בימי שני וחמישי במנחה, אם יש רק כהן אחד ואני מתענה, טוב שיצא הכהן מבית הכנסת ויעלה ישראל במקומו. ואם לאnoch לו לצאת, יאמרו "אף על פי שיש כאן כהן, יעמוד ישראל במקום כהן". והוא הדין אם יש לי אחד שאינו מתענה, יקרא הכהן פעמיים במקום הלוי, וטוב שיצא הלוי מבית הכנסת. סימנו תקסו ס"ג. קה

והטעם שאין הכרח שיצאו הכהן או הלוי, כי הסיבה שרואו היה לצאת, כדי שלא יאמרו שיש בו חשש פסול כהונה, ולכן איןנו עולה לעליית כהן, אבל בזמןינו שירדה חולשה לעולם ורבים יודעים שיש לחושש שכחן זה אינו עולה מלחמת שאינו חס בטוב ולא יכול להתענotta, אין חשש שיאמרו שהוא פגום. והרי זה דומה למה שפסק מרן וסימןoso ס"ז: כהן הנמצא בקריאת שמע וברכותיה וקראוו לעלות לTORAH, לא עלה. כי כל הסיבה שאמרו חז"ל להתקדים את הכהן היא מושם לבדוק כהונתו, ולכן דוקא שכחן פניו ומקדימים אחר פניו, נמצאו מקילים בכבוד הכהונתו, אבל כהן זה שאינו יכול לעלות מלחמת שעוסק בקריאת שמע, אין כאן הקלה בכחונתו. וכן גם כן, יכולים יודעים שאין בעליים בספר תורה אלא מי שמתענה. (��ה)

בעלי שמחה שהתרו להם לאכול ביום התענית, לא יעלו בספר תורה אפילו בשחרית שעדיין לא טעמו כלום, כיון שבදעתם לאכול במשך היום. [וואולם אם חלה התענית ביום שני וחמישי, רשאים לעלות לכתילה בשחרית, וככ"ל. ודבר זה יכול להיות רק בתענית אסתר, כי בשאר תעניות שהותר לבני שמחה לאכול, זה רק בתענית דוחיה שחלła בשבת ונדחתה ליום ראשון.] (קי)

יום השנה

מי שיעם פקודת השנה של אבי או אמו חל ביום תענית ציבור, וחשקה נפשו מאד לעלות בספר תורה לעילוי נשמתם, אך הוא חולה ואינו מתענה, יש ליעץ לו לאכול ולשתות בשיעורים מעט מעת, כודלhn: יכול 30 גרם, ולאחר 10 דקות עוד 30 גרם, וכן הלאה כפי צרכו. וכך גם ישתה מים במידה עד 35 גrams, וישחה כמה שניות וישתה שוב עד 35 גרם, ושוב ישחה מעט וישתה כפי צרכו, וכן נזכר לעיל. ובאופן זה יכול לעלות בספר תורה בין בשחרית [אף לא בשני ובחמישי] בין במנחה. שכל עוד שלא אכל ושתה כמהות המישבת דעתו של אדם, נחשב לו שמתענה. ויש מחמירים שלא לאכול בכל אכילה יותר מ-25 גרם, ויפסיק בין אכילה לאכילה כנ"ל. (קי)

❧ מדיני תפילת מנחה בתענית ☷

זמן תפילת מנחה

כידוע, ישנם שני זמנים לתפילת מנחה בכל יום: "מנחה גדולה" ו"מנחה קטנה". מנחה גדולה, היא מהצוי שעה לאחר החזות היום [כלומר, לאחר שעשו וחצי מתחילת היום בשעות זמניות. בחורף בערך: 11:50, ובקיץ בערך: 1:10], למשך שלוש שעות [zmaniot]. ולאחר זמן זה עד השקיעה, הרי זה "מנחה קטנה" [בחורף בערך: 14:30, ובקיץ בערך: 15:50]. וממן השולחן עורך סימן רג"ס פסק: מי שהתפלל מנחה גדולה, יצא. אבל עיקר זמן היא מנחה קטנה. ומפורש שמנחה גדולה היא רק בדיעבד. וכן מבואר בירושלמי, וכן דעת הגאנונים, התוספות, רבנו חננאל, הרמב"ם, מהדור ויטרי, המאירי, שבולי הלקט, הגהות מימוניות, ארחות חיים, הרדב"ז ועוד).

וזמנם במשך השנה, רבים נהנים להקל להתפלל מנחה גדולה לכתילה מכמה

סיבות, או שסועדים ארוחות צהרים בפתח, והרי לכתჩילה אין לאכול סעודת קבע בפתח יותר מככרצה [גיט 54 גרטס] לפני תפילת מנחה, שהוא ימישך בסעודתו ולא יתפלל וסימן רלב טעפיגס ב, ג, או שהם עובדים בשעות לאחר הצהרים ולא יוכל להתפלל במנין, או אברכי כוללים ויישיבות שלטובות סדרי הלימוד, מותפללים כן. אבל מי שאיןו סועד בפתח ואין לו צורך במנחה גדולה דוקא, בודאי שייתפלל מנהה קטנה.

ועל כל פנים, ביום התענית שלרבים מהציבור אין צורך ואני עניין להתפלל מנהה גדולה דוקא, וכמו האברכים היקרים הלומדים בכללים, או פנסינוריס העוסקים בתורה ממשח חצי היום והראשון, עליהם לעשות דעתן מרנו השולחן עריך ונдолוי הראשונים הנ"ל, ולהתפלל "מנחה קטנה" דוקא ולא "מנחה גדולה". [זאת, מלבד מה שמשמעותם הם "ברכת החיים", שאינה נאמרת במנחה גדולה כלל, וכדלהן]. ולשומעיםنعم, והבוא עליהם ברכת טוב.

• זמן תפילת מנהה בעשרה בטבת שחל ביום שישי

עשרה בטבת שחל ביום שישי, המכון להקדמים את תפילת מנהה, מפני כבודה של השבת, אסור להתענות בה אפילו מעט, כמו שכתב רש"י עירובין מא ע"א: "שבת אסור להתענות בו קצר לשום תענית". וכן כתב המגן אברהם [סימן פרה סק"א] בשם מהרי"ל, שאפילו שעה אחת [זמן מועט] אסורה בתענית בשבת. וכל שכן בשם שמצות "עונג שבת" היא מצוה מן התורה, ואסור להצער בה אפילו מעט. על כן יקdimו גם את קבלת השבת ויתפללו ערבית מוקדמת מעט, וילכו לבתיהם לחיים טוביים ולשלום. ובזמן "צאת הכוכבים" יקראו שוב קראת שמע, ויקדשו ויסעדו סעודת שבת בשמחה ונגיל. (יעיון טה, קג, קה)

ואמנם, לאחר וברוב בתיה הכנסת המתוקנים שיש להם רב המלמדים תורה ודעת, נהנים שבכל ערב שבת דורש הרוב מעונייני פרשת השבוע וכיוצא. ישימו לב לחשב גם את זמן הדרש, ולהקדמים עוד את קבלת השבת, כדי שלא חלילה יגרמו לציבור להאריך את התענית ולהתענות בשבת. וכל שכן בבתי הכנסת הנוהגים לומר "שיר השירים" ומזמורי "לכו נרננה וכו'", שעלייהם לחשב זאת.

על כן בערב שבת זו, יתחלו מנהה בחצי שעה קודם פлаг המנחה [בערך בשעה 15:20]. ולא ישאו הכהנים כפיהם, ויאמרו Shir השירים, לכו נרננה, קבלת שבת, ודרשת הרב, ויסיימו תפילת ערבית מוקדם. וב"צאת הכוכבים" יקראו שוב קראת שמע בבתיהם, ומיד יקדשו ויסעדו סעודת שבת. [ופשיט שישורו "שלום עליכם" ו"אשת חיל" קודם צאת הכוכבים]. ועל העושים כן ומוקלילים על הציבור, יאות להליץ מה שדרשו חז"ל מסכת מועד קטן ה ע"א]: "ישם לך אראני בישע אלהים", אל תקרא ושם אלא ושם, למדך שכל השם [מחשב, מלשון שמות] אורחותוי [דרכי]

ומעשיו] בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. ומצوها רבה לפרסם הלכה זו, כדי שחלילה לא יהיה מצב שהציבור יתענו ויצטערו בשבת.

הגמרא במסכת עירובין ומ"ב) הסתפקה, מי שמתענה בערב שבת, כדי להיכנס לשבת כשהוא TAB לכבוד שבת, האם צריך להשלים את התענית עד צאת הכוכבים או שיכול לאכול מבוד יום סמוך לשבת, כי אם הוא מתענה עד הלילה, נמצא שמתענה קצת בשבת, והרי השבת ניתנה לעונג ולא לצער, שנאמר: "וקראות לשבת עונג", ואstor ל走出 בכוונה תחילת אפיו במקצת מזו השבת? ומסקנת הגמara, שהלכה כרבי יוסי ש"מתענה ומשלים".

ובפירוש "מתענה ומשלים" נחלקו רבותינו הראשונים: א. הטרו ומן הבית יוסי וסימון רמי, הביאו את דעת התוספות, והרא"ש, והగהות מיימוניות, ש"מתענה ומשלים", היינו **שאמ' ירצה להתענה ולהשלים עד הלילה, רשאי, ואינו נחسب לו כמי שמתענה בשבת**. אבל ברור שאינו חייב להשלים עד הלילה. וכן כתוב האור זרעו (להלן סימון ז') בשם רבנו ברוך בן רבי יצחק מרינגןבורג וכותב, שעדיף יותר שלא להשלים. ב. דעת הרשב"ה (סימון תנח) והרוקח סימון לו, צrisk להשלים ממש עד הלילה, **צאת הכוכבים**. גם האור זרעו (להלן סימון ז') כתוב במסקנה שנחנו העם להשלים דרך חובה. ובפטשות לשונו ממש עד צאת הכוכבים. וכן כתוב רבנו ירוחם וחובא בדרכי משה סימון רמט אוות ב), שבתענית ציבור מתענה עד צאת הכוכבים. ג. דעת הראב"ך וחובא בבית יוסי, "מתענה ומשלים" היינו עד **שקיעת החמה**, אבל משתתקע החמה מtosפת שבת הוא, וכבר קידש היום ואם רצה לאכול אויל, שכיוון שנכנס לתחום שבת, שוב אינו רשאי להתענות. ד. דעת מהר"ם מירוטנבורג וחובא בטוואר, מותפלל ערבית בפלג המנחה ואוכל מיד לאחר התפילה אפיקו קודם שקיעת החמה, כי "מתענה ומשלים" היינו עד אחר התפילה. וכן נראה דעת המרדכי. נמצא שיש לנו ארבע שיטות: א. אם רצה, משלים. ב. משלים עד צאת הכוכבים. ג. משלים עד שקיעת החמה. ד. משלים עד אחר תפילת ערבית, ואפיקו קודם השקיעה.

והנה הרשב"א (עירובי מא ע"ב) כתוב, העידו התוספות על רבנו יצחק הזקן, שלקה ביצה מגולגלת בעשרה בטבת שחל להיות בערב שבת גמעה מבוד יום ולא רצה להשלים את התענית, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. גם הריטב"א (שם) כתוב שדעת רבנו יצחק, מצوها מן המובהר לאכול קודם השבת, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, ולכן גמע ביצה מגולגלת מבוד יום ולא רצה להשלים. וכן כתוב רבי יעקב הארלאני ז"ל. ע"כ. גם המרדכי ועירובי אוית הצד כתוב, שרבנו יצחק טעם את התבשיל מבוד يوم קודם שליך לבית הכנסת, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, כי "מתענה ומשלים", היינו שרשאי להשלים. אבל טוב שלא להשלים, שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. ע"כ. ואמנם הרשב"א והריטב"א והר"ן שהביאו את רבנו יצחק שאכל, כתבו שmpsחט הגمرا לא משמעו כן. ואחר כך הביאו את הראב"ך שמשלים היינו עד שקיעת החמה. ובפטשות דבריהם משמע שמשמעותם עם הראב"ך. עיין באור הלכה רמט ס"ד ד"ה אם לא. וד"ק)

והנה ממן השלחו ערוץ (סימון רמט) לא כתוב במפורש מה הדין בתענית ציבור אם חובה להשלים עד צאת הכוכבים או לא. ולכאורה יש לומר שלפי מה שסביראר בבית יוסי, נראה יותר שדעתו כדעת התוספות, והמרדכי, והרא"ש, והגהות מיימוניות שرك אם רוצה להשלים, שלמים, אבל בודאי שלא חייב להשלים. והיא שיטת רבנו יצחק הזקן הנ"ל שיש עניין בדוקא שלא להשלים את הצום, כי אין ראוי להיכנס לשבת כשהוא מעונה. וכן כתוב הרב משנה ברורה בביבור הלכה בדעת מrown, אלא שהרמ"א החמיר להשלים עד הלילה, וכותב שכן דעת מהרי"ל. אך קשה, שהרי מהרי"ל עצמו כתוב, בתענית ציבור לעצמי אני מחמיר להשלים כדעת כמה גdots אשכנז

שמחמירים, אבל כשוואלים אותו העולם הלהה למעשה, אני אומר דעתך במר עבד, ודעבד במר עבד, והכל לשם שמיים. ע"ב. ואולי כיון שסוף סוף נהגו העולם להחמיר, כתוב הרמ"א כן בשם מהרי"ל, עכ"ד.

ועל כל פנים, המנהג פשוט להתענות עד צאת הכוכבים. אלא שמלול זה נלמד קל וחומר, שהרי אם כמו מרבותינו הראשונים אמרו שהוא מנהג פסקה ש"מתענה ומשלים", הינו יחזק שرك אס רוצה להשלים, רשאי, אבל מצוה מון המובהר שלא להשלים, וכן עשה רבנו יצחק ואכל מבעוד יום, כדי שלא להיכנס לשבת כשהוא מעונה. וכך לשיטת הרא"ד שמתענה עד השקיעה כתב, שכיוון שנכנס לתהום שבת, שוב איינו רשאי להתענות. ולදעת מהר"ס מרוטנבורג מתפלל בפלג המנחה ואוכל מיד. נמצאו שכולם פה אחד חרדו אפילו על עצם הכניסה לשבת שלא יכנס כשהוא מעונה, וכן נחלקו עד متى יתענה. וכך לשיטות שמתענה ומשלים עד צאת הכוכבים, אבל ברור שבשבת עצמה, ככל מודים אסור להתענות ואכלו מעט, וכן שכתב רשי"י עירובין מא ע"א: "שבת שאסור להתענות בו קצת לשום תענית". וכן פסק המגנו אברהם (סימן פה סק"א) בשיטת מהר"ל שאפילו שעיה אחת אסורה בתענית שבת, וזה ברור ונשות לכל מבין שאפילו תענית שעות אסורה בשבת. על כן, יקדימו את תפילת מנוחה וקבלה שבת וכמבואר לעיל, באופן שכשיבו לביתם יאמרו שלום עלייכם ואשת חיל, וב"צאת הכוכבים" יקרו קריית שמע, ומיד יקדשו ויסעדו סעודת שבת, כדי שלא חלילה יהיה מעוננים בשבת.

ולבד מכל מה שבארנו, יש עוד עניין להקדמים את תפילת מנוחה שלא תהיה סמוכה ממש לשבת, כי אין זה מכבוד שבת להתפלל תפילה תענית "עננו... כי בצרה גדולה אנחנו", ולקראא בתורה "יזחל משה", ומזמור "תפילה לעני כי יעטוי", סמוך ממש לשבת. שהרי מטרתם של דברים אלו לעורר את הלבבות לתשובה, וכל שכן לבני אשכנז שפטיררים במנוחה ועשה נ"ז "דרשו ה' בהמצאו", ומזכירים בה דברי התעරות ותשובה: "יעזוב רשות זרפו ואיש און מחייבתו, ויבש אל ה' וירקפהה, ואל לאַלְקִינָו כי ירבה לסלוח...". והרי אנחנו נמצאים סמוך לשבת, ולקראות שבת לנו ונלכה בשמחה, כי היא מקור הברכה, ולא להזכיר צרה גדולה ודברי תשובה ותוכחה. ולדעת שבלי הלקט, בכלל לא קוראים בספר תורה במנוחה של תענית בערב שבת, הובא בבביה יוסף וסימן תקנו, אלא שכתבו "ולא נהגו כן". עי"ש. על כן גם מצד זה, הנכוו להקדמים את מנוחה שלא תהיה סמוכה לשבת, וכן שכתבו גאנוני ירושלים (למעלה מה-500 שנה) בחידושי דינים שבסוף ספר חיים וחסד מוספיא (אות יט): כshall עשרה בטבת בערב שבת, נהגו בירושלים להתפלל מנוחה בעוד היום גדול, מפני כבוד השבת. וועיין בעלו "ויתענג בדשו" גליון מס' 55 ותורה נחת

"וְאַהֲבָתְּ לְרֵעֶךְ בָּמוֹךְ"

בית הכנסת שלא עשו כנ"ל, והתפללו מנוחה כבכל ערב שבת, ובני הבית מצטערים להמותין עד שאביהם יבוא מבית הכנסת ויעשה קידוש, יקדשו על היין לעצמם, כדי שיחלילה לא יצטערו בשבת ולא ישחו בתענית. שכד' ציונה אותנו התורה "וְאַהֲבָתְּ לְרֵעֶךְ בָּמוֹךְ", מה ששני עלייך אל תעשה לחברך. ואמר רבי עקיבא "וְאַהֲבָתְּ לְרֵעֶךְ בָּמוֹךְ" זה כלל גדול בתורה. שבת לא ע"א. ספרה פרשת קדושים פרשה ב פרק ד אות יט

כן שמעתי ממון מלכא זוק"ל שאמר בהקשר לכל שבת, שאם איש ממתנת לבעה לקידוש, והוא מאחר והוא צמא לשותות, ובפרט בשבות הקץ, לא תמיין לו לקידוש ותצער את עצמה, אלא תقدس על מיצ ענבים ותשתה. והוסיף מון בלשונו הטהורה בבדיקה, שכאשר

יבוא בעלה לבית, אם יensus עליה שלא המתינה לו לקידוש, שתגידך לך: "שישתה מים קרים", כמוובן לאחר מכן ישועה קידוש... ואני הקטנו אומר, שאם היא יודעת שיכול בעלה לכuous עליה, שלא תגלה לו כלל ועיקר שעשתה קידוש, ותו לחכם ויחכם עוד.

הפטרה

מנาง בני אשכנז בתעניות, לקרוא הפטרה לאחר קריאת התורה של מנחה, ומפטירים בנביה ישעה נגה זו "דרשו ה' בהמצאו", אך מנาง בני ספרד שלא להפטיר, בלבד מתשעה באב. מכל מקום ספרדי שהוזמן אצל בני אשכנז במנחה לעליית שלישי, רשאי לכתילה לעלות לתורה ולהפטיר עם הברכות, ואין בו חזש כלל. (ישכיל עבדי, דברי יציב ועוד. קפ)

שאלת: יש להבין, هلוא מבואר בחברת "חג השבעות בהלכה ובאגודה" שמנาง רבים מבני אשכנז לקרוא מגילת רות בקהל עם ברכות [על מקרה מגילה ו"שחינו"] בחג השבעות, וספרדי שהוזמן לקרוא מגילת רות אצל בני אשכנז, איינו רשאי לברך להם, אלא אחר יברך והוא רק יקיא בטעמי ודקדוק כהונון. ואם כן, מדוע כאן בהפטרה של התעניות, רשאי הספרדי לקרוא ולברך את ברכות ההפטרה, הלא הספרדים לא נהגו בזה?

תשובה: יש הבדל בין ברכה שמצויר בה לשון "וציינו", לבין ברכת שבח שלא מזכיר בה "וציינו". והיינו, בмагילת רות, כיון שהספרדי אינו מצווה לברך, אם כן היאך יאמר, אשר קדשנו במצוותיו "וציינו", הרי לא נצטווה, ונמצאת ברכתו לבטלה. לא כן ברכות הפטרה שהם ברכות שבחר לבורא עולם שאומר: "אשר בחר בנבאים טובים וכו'", ואיינו מזכיר לשון "וציינו", אין זה חשש ברכה לבטלה ורשיי לעלות ולברך. ובפרט לפי מה שכתב בספר תיקון ישכר לפני כ-500 שנה]: שאיפלו לדברי מי שכתב שאין מפטירים בתעניות, מכל מקום מן הדין אין אישור בדבר, וציבור הרוחניים להפטיר כדי לעורר את הלבבות לתשובה לדברי הנבאים, הרשות בידיים, ועליהם תבוא ברכת טוב, הואיל והימים האלו ימי תענית להתעוררות בתשובה. ע"ב. וכן כתוב הרה"ג רבי דוד ננד הגאון רבנו יוסף חיים בתשובה, שמקודם היה מנาง בדורא שלא להפטיר במנחה של תשעה באב, אבל מר זקני הגאון רבנו יוסף חיים צ"ל הנהיג לקרוא הפטרת "שובה ישראל" כמנาง ירושלים. (קד)

ברכת כהנים

אף על פי שבכל ימות השנה נושאים הכהנים את כפיהם בתפילה שחרית בלבד, מכל מקום בתעניות, נושאים הכהנים המתעניינים את כפיהם גם בתפילה מנחה. ולכתילה לא ישאו כפיהם אלא בתוך חצי שעה לשקייעת החמה. ובמקרים שנגנו לישא כפיהם מזמין "פלג המנחה" [בעשרה בטבת בערך: 15:50. ובו"ז בתמזה בערך: 18:30], יש להם על מה לסמוד. אך קודם זמן זה, אסור לכהנים לישא כפיהם, ויש למחות בידם שברכתם לבטלה. (צט)

אין כהנים – אם אין כהנים במנחה, והם בחצי שעה הסמוכה לשקייעת החמה, יאמר השליח ציבור "אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו'". צז'

כהן חוליה שאינו מותענה, איןו נושא את כפיו במנחה כלל. ועל כן, יצא מבית הכנסת בשעת נשיאת כפים של חברי הכהנים. כדי שלא יחשדו בו שהוא פסול לכוהנה, ולכך אינו עולה. (הפרי חדש, החיד"א, כסא אליהו ישראל, שלמי ציבור, בית מנוחה, הג"ח פלאג'י, מזבח אדמה ועוד. צח)

הטעם שאין הכהנים נושאים כפיהם בכל יום בתפילה מנחה, כיון שאסורה תורה לכהן לישא כפיו כשתה יין, ובכל יום שהוא אוכל, יש חשש שהוא ישתה יין. אבל בתעניינות שאסורה לאכול, אין חשש זה, ולכך נושא את כפיו. ומטעם זה, אם הכהן חוליה שפטור מהתעניינה, איןו נושא את כפיו במנחה, שכןו שהוא אוכל, יש חשש שהוא ישתה יין כבשאר ימות השנה.

ואמנם בוגרמא (נסכת תענית כו ע"ב) מבואר, שאין הכהנים נושאים כפיהם בתפילה מנחה של يوم הכיפורים, שכןו שמתפללים מוקדם, יש חשש שהוא יטעו ויאמרו שגם בשאר ימות השנה מותר לישא כפיהם במנחה. שאלת הגמרא: אם כן למה במנחה של שאר תעניות הכהנים נושאים את כפיהם ולא חששו שהוא יטעו בשאר השנה שモתר לישא כפיהם במנחה? משיבה הגמרא: כיון שבתעניינות הכהנים נושאים את כפיהם סמוך לשקיעת החמה, הרי תפילה זו דומה לתפילה נعليה ביום הכהبورים שמתפללים אותה דוקא סמוך לשקיעת החמה, ולכך אין חשש שייטעו לישא כפיהם בשאר הפלילות מנחה שבמשך השנה שמצו שמתפללים אותם גם בעוד היום גדול. נמצאו למדים שאין הכהנים נושאים את כפיהם בתעניינות אלא בתפילה מנחה הסמוכה לשקיעת החמה, שהוא יטעו במשך השנה לשאת כפיהם במנחה.

וכן מפורש כתוב הריטב"א, במקום שנוהגים להתפלל מנחה מבعد יום, אין עושים בו נשיאת כפים. וכן כתוב תלמיד הרשב"א רבנו חיים בר שמואל, וכן מבואר בעוד כמה ראשונים. וכן כתבו הגאון רבוי מיחס בכיר שמואל, רב פעלים, ואיסוף שלמה, זכר לאברהם, טהרת המים, מהר"י ריח, מהר"י ואליד, קריית חנה דוד, כף החיים, שיענים לדוד, שבט הלוי ושכון מבואר במנגן אברהם. והג"ר שריה דבליצקי כתוב: החזו איש הנחיג בבית מדרשו שהכהנים נושאים כפיהם בתעניינת ציבור גם במנחה גדולה. ונוהגו אחרי באיזה בתים נססת, וטעמי סברותיו הלא הם כתובים בספריו. אולם כל הכתוב שם לא זכיתו להבינו כלל, שהוא היפך הראשונים וכו'. עי"ש. וכותב בש"ת שבט הלוי וואזנר: וכן אין לנו אלא סתימות דברי הפוסקים, שאין נשיאות כפים במנחה אלא סמוך לשקיעת החמה. וכן דעת הגאון רב שולמה זלמן אוירבך, וכותב, שהזדמן לו לשאול את החזו איש על זה, ולא זכה להבינו את דבריו. (צט)

רוב מניין

אין הכהנים נושאים את כפיהם במנחה, אלא אם ישנים לפחות שש מתעניינים ב齊יבור והכהנים מכללם, ומהיעוט חולים ואיינס יכולם להתעניות. [והולא שאוכל 30 גרם ולאחר מכן אוכל עוד 30 גרם, מצטרף לששה המתעניינים כמו נזכר לעיל]. או שהם בעלי שמחה שהתיירו להם לאכול ביום תענית דחוי, אבל אם אין שש מתעניינים, או שאוותם המיעוט שאינם מתעניינים הם בראים, ומחייבת שהתעניית קלה בעיניהם מוזללים בה ולא מותענים, לא ישאו הכהנים כפיהם. (צח)

שאר תעניות

המתעניינים בשאר זמנים, כגון ערב ראש חודש, עשרה ימי תשובה, ימי השובבי"ס,

ז' באדר שהוא יום פטירת משה רבנו, א' באב שהוא יום פטירת אהרון הכהן וכיוצא בהם עיינו בשלחו עורך סימן תקף, אם ישנים עשרה ממש מתעניים, נהגים בו כתענית ציבור, ומוציאים ספר תורה וקוראים שלשה עולמים בפרשת "זיהול משה". והשליח ציבור המתענה אומר "עננו" בחזרת התפילה ברכה בפני עצמה בין "גואל ישראל" ל"רפאנו". ואם יש שם כהנים מתעניים, נושאים את כפיהם בתפילה מנהה.

כתב בספר תיקון יששכר: נהגו פה בעיר הקודש צפת באלו המשמרות בכל ערב ראש חודש, שמתקבצים ובאים עשרה מתעניים מכל קהילות צפת, ויושבים כל היום וקוראים את כל התהילים עד לתפילת המנחה, ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת "זיהול משה", והשליח ציבור אומר "עננו" ברכה בפני עצמה בין גואל ישראל לרפאנו, במעמוד כמה מהכמי העיר. וכמו פעמים היה ביןיהם גדול דורנו החכם השלם הרב הגadol מרונו רבי יוסף קארו נר"ז ותבורי ישיבתו עמו ביום משמרתו וכו'. וכותב ז肯 אהרון: ומנהג קדום בכל תפוצות ישראלbekeword ברכת "עננו" ולקרוא "זיהול משה" בכל תענית ציבור שקבעו לעצם להתענות, ומנהג אבות תורה הוא. וכן מפורש במאירי שהכהנים נושאים כפיהם בתעניות אלו. וכן פסקו הכנסתת הגדולה, מהר"ש הלוי, גינת רודם, שלמי צבר, עוקרי הד"ט, התערורות תשובה וועוד. וכותב הגראי"ם טוקצינסקי, שהמנהג בארץ ישראל בתעניות שני וחמשי, שובבי"ם וז' באדר, שאם יש עשרה מתעניים הכהנים עולים לדוכן ונושאים כפיהם במנהה כמו בתענית ציבור. וכן כתוב הגרא"ש דבליצקי שהמנהג פשוט בירושלים ובמקומות אחרים שהכהנים נושאים כפיהם בתעניות אלו במנהה. ושכו דעת רוב הפסוקים וכן דעת הגראי"ש אלישיב. ע"ב. (צט)

בין השימושות

שליח ציבור שהתחיל את החזרה לאחר שקיעת החמה, וудין לא הגיע זמן צאת הכוכבים [שהוא 13.5 דקות זמניות בלבד בלבד לאחר שקיעת החמה, ולא כמפורט בכמה לוחות זמן ארוך יותר], אומר ברכבת "עננו" בין "גואל ישראל" ל"רפאנו", וכן נושאים הכהנים כפיהם. אבל לאחר צאת הכוכבים, לא. (א)

טלית גדור

הכוון שכל כהן יביא את טליתו, ויברך עליה ויתעטף בה קודם תפילת מנהה, ויתפלל עמה, וכך ברכתו על הטלית תהיה ללא חשש. ושתודל שלא לשאול טלית מאוחר, כדי שלא יכנס לספק אם לבך עליה או לא. ומכל מקום אםלקח טלית של בית הכנסת, יתכוון למצווה ויברך עליה. טלית שאליה לא מביך עליה אלא אם כן נתנה לו חברו בפיוש במתנה על מנת להחזיר, אבל טלית של בית הכנסת, מאוחר והטלית שיכת לכל הקהלה, הרי היא כתלית של שותפים שمبرכים עליה. ועוד, משום שעלה דעתם תרמו את הטלית, שכל מי שילבשה למצווה, תהיה כשלו על מנת שיחזיר ולא בשאליה]. ועיין בחוברת "סדר היום בהלכה ובאגודה" בהלכות ציצית, דיני טלית שאולה).

המאחרים לתפילה

ששה אנשים מתעניים שאיחרו לתפילה מנהה והגיעו לבית הכנסת לאחר קריית

התורה, רשאים להוציא ספר תורה לאחר התפילה ולקראת בתורה לצורך ארבעה שכבר שמעו קריית התורה.

וכיווץ בזה, אם לא היו ששה מתענים בבית הכנסת והחלו להתפלל עמידה ללא קריית התורה, ולאחר מכן באו עוד מתענים ונעשו ששה, יאמר השליך ציבור "עננו" בחזרת התפילה בין "גואל ישראל" ל"רפאנו". [אך אם הגיעו לאחר שלושים השליך ציבור ברכת "רפאנו", יאמר "עננו" בשום תפילה] ויאמרו "ברכת כהנים", ולאחר החזורה ונפילת אפים, יוציאו ספר תורה ויקראו בו שלשה עולמים "ויחל משה". (פה)

מנין מאוחר

ציבור שהתחרוו לתפילת מנחה, ומפתח חוסר הזמן אין באפשרות להתפלל תפילת לחש עם חזורה, ולכן השליך ציבור מתפלל שמונה עשרה בקול רם והציבור מתפללים עמו בלבד, [ואומרם קדושה ביחיד, וכשmagu השליך ציבור לסיום ברכת "אתה קדוש" ממשיך השליך ציבור עם הציבור בלבד] - כשםmagu לסיום ברכת "גואל ישראל", יאמר "עננו" בקול רם ויחתומם "ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה", ולא יענו אחורי "אמנו", שהרי הם באמצע העמידה. וכשיגיעו הציבור לברכת "שומע תפילה", ייאמרו הם שם "עננו". (צא)

צדקה

נוהגים לתת צדקה לעניים במנחה של התעניית, כדי שייהי לעניים די צורכם לפתח את הצום. (מב)

תפילת ערבית של מוצאי הצום

יש להיזהר שלא לצער ולא לעכב את הציבור מלחתפלל תפילת ערבית, לאחר והציבור שרויים בתעניית וממהרים לביטם ורعبים גם צמאים כדי לפתח את הצום מהר. ובפרט בזמנים החלים ימי הקיץ, כמו שבעה עשר בתמוז וכל וחומר צום תשעה באב, שהם ימים ארוכים מאוד, ויש הציבור אנשים חולשים שהצום קשה עליהם ביותר. על כן, לכתילה יתפללו מוקדם יותר מתמיד, או שיגמרו את תפילת ערבית בזאת הכוכבים, ומיד יקראו קריית שמע בזמןה, ויפתחו את הצום.

תלמוד תורה נגד قولם

כתב מרן השלוחן ערוץ (יראה דעה סימן רמו): חייב אדם לקבוע לו זמן לstudying תורה ביום ובלילה, שנאמר יהושע א' ח': "זוהギת בו יומם ולילה". וכtablet המשנה ברורה (באיור הלכה סימן קנה): ומן הנכון שמלבד קבועות שאחר תפילת שחירת, יקבע גם בין מנוחה לעריבת, שבזה יצא גם ידי חובת לימוד תורה בלילה. כבר בזמן חכמי

התלמיד היה לימוד קבוע קודם ערבית, כמבואר בגמרא (ברכת ד ע"ב): "אדם בא מן השדה בערב, הולך לבית הכנסת אם יודע לקרוא קורא, לשנות שונה, וקורא קריית שם ומתפלל".

על כן, גבאי בתי הכנסת יראי השם, היודעים את האחריות המוטלת עליהם, וחפצים למלא תפקידם כהלווה, יארגו שיעור מפי חכם בין מנהה לעربية בהלכות המצויות, כדי לזכות את הציבור, ויתבל את דבריו במעשיות ומשלים כדי למשוך את לב העם. ובפרט שישנם אנשים עייפים מעבודתם, ואם לא ילמדו את מעט הזמן הזה, לא תהיה להם קביעות עיתים לתורה כלל במשך הימים. ואשרי הזכה ומזכה לאחרים, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

(כמבואר בחוברת "סדר חיים בהלכה ובאגודה")

בתבי הכנסת האוהבים את התורה ולומדייה, ושמחים לזכות את הציבור בקייעת עיתים לתורה כנ"ל, ועל כן מקיימים הם שיעור בהלכה ובאגודה בכל יום כרבע שעה או יותר בין מנהה לעربية, בימי התעניות יקימו את תפילת מנהה, ולאחר התפילה ימסרו את השיעור הקבוע, ויתפללו ערבית וילכו לבתיהם לחיים טוביים ולשלום, ובצאת הכוכבים יקראו שוב קריית שם ויפתחו את הרים. ובדרך זו לא יצערו את הציבור לפתח את הרים מאוחר, ולא יפסידו את השיעור.

מכאן נלמד מוסר השכל, עד כמה נתנו חכמים דעתם שלא לגרום לציבור ביטול תורה חילתה, ולא כאוטם שאינם יודעים בערוכה של תורה, ובמוקם להוסיף שיעורי תורה, אינם אלא ממעטיסים. ובאמת מה רבה המכשלה שכל העולה על רוחו להקים בית הכנסת, מקים ונעשה אחראי על עניינים העומדים ברומו של עולם, ומעלה ומוריד שליחי ציבור וחכמים מכל העולה על רוחו, ואין פוצה פה ומצפץ, והתורה חוגרת שק על אותם אנשים שימושים בה כקדושים להפוך בה, והלווא כל המעלה והגולה שאמרו חז"ל על הבונה בית הכנסת, אינה אלא אם כוונתו לשם שמיים להגדיל את שם של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אבל אם חס ושלום כוונתו להגדיל את השם שלו, חבל על מאציזי, ועודיף יותר שלא יבנה, כי אין חוץ לה, ואין נחת רוח במקומות כזו. וכמשמעות זה נ"ג ע"ב, וזה לשונו (בתרגומו): "תועבתת ה' כל גבה לב, אותו אדם שכל הטוב שעשו, כדי לעשות לעצמו שם, והוא מאלו שנאמר בהם: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמיים ונעשה לנו שם", אלו הם הבונים בתים קנסיות ובתים מדראות מכספים, והכל כדי לעשות להם שם ולא לשם הקב"ה. ואם אדם זה יתארח אצלך, תשמור את בתק ואשתך ממנו". ועיין שם עוד דברים מבהילים על אותו אדם.

וכבר כתוב המאירי יומא כב ע"ב: "אין ראוי להעמיד פרנס על הציבור [שם כללי לכל אדם האחראי במשרה כלשהי על הציבור] אלא מי שנודע במידותיו, עניו ושפלו רוח וסבירן, מפני שהוא צריך להתנהג עם הבריות בדרכים משותניים לכמה גוונים, זה בכיה וזה בכיה, ולהתאהב עם כל אחד מהם כפי מידותיו. ואף כי מודת הנאמנות משובחת בכל אדם, וכל אדם צריך לה, מכל מקום מי שהוא פרנס על הציבור, צריך שייהי מעוטר במידה זו עד תכליות, שלא תהא פרצה קוראות". ע"כ. ואשריהם של העושים זאת באמות ובתמיינות לשם שמיים, ומוזכרים את הרבנים בריבוי תורה, ומתנהגים עימיהם בנחת וברוץ, ומרבים אהבת חינם, שמעלתם גודלה עד מאד, אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא.

๙. ימי בין המצרים

המקור לבין המצרים

על הפסוק באיכה (א): "כָל רַצְפִּיתְךָ הַשִׁיגוֹת בֵּין הַמִּצְרִים", דרשו חז"ל: אלו הימים שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, שבמהם נכנסו האויבים לירושלים עיר הקודש ופרעו פרעות בישראל, עד שבימים שבעה באב נכנסו לבית המקדש להרוש ולחשחת בו, ובתשעה באב העלו את בית המקדש באש. ולכן נהגו ישראל כמו מה מנהגי צער ואבלות ביוםים אלו כදלהן. (קכח)

על הפסוק חנ"ל: "כָל רַצְפִּיתְךָ הַשִׁיגוֹת בֵּין הַמִּצְרִים", רמו רמי: "השיגות בין המצריים", גימטריא 776, כנגד התיבות: "המה כ"א הימים מ"ז בתמוז עד ט' באב", שם בדיק 776. וכן הפסוק ושעה זו: "בטוח בה עdry עד, כי ביה ה' צור עולם". למדנו שעליינו עם ישראל לבתו בתקב"ה שעתייד לבנות לנו את בית המקדש ב מהורה בימיינו ויחדש עולמו כמקודם. (קכח)

ט. תיקון חצות

ירא שמיים

כתב מרן השלחן ערדז (סיינו א ס"ג): "ראוי לכל ירא שמיים שהיה מצר ודואג על חורבן בית המקדש", ויצטער ויבכה על חורבן בית מקדשו ותפארתנו, שעדיין לא נבנה באשמותינו אנו. ורבנו האר"י ז"ל תיקון לצורך זה סדר "תיקון חצות" [תיקון רחל ותיקון לאה], ובו פרקי תהילים מסוימים לאומרים בכל לילה אחר חצות, כmobא בסידורים. וכל שכן שיש להשתדל בזה בלילות של בין המצריים, לומר בהם תיקון חצות בביטחון של ממש.

זמןנו

זמן אמרית תיקון חצות, מחצות הלילה עד עמוד השחר. ואם לא אמר עד עמוד השחר, יאמר תיקון לאה בלבד עד הנץ החמה.

על הארץ

נכון לשבת על הרצפה סמוך לפתח בשעת אמרית "תיקון רחל". ויאמר את התקיון בכונה ובכלל נהי ובכלי על חורבן בית המקדש, ועל הריגת הצדיקים, ועל צערם של ישראל הסובלים בגלות המרה הזאת. וטוב לחלוץ את הנעלאים קודם אמרית "תיקון רחל". (ח"ב א יא)

ראשי לשבת על הרצפה ממש, ולא מוכרא לחת שטיח או بد. ומה שכתבו המקובלים לחת בגד להפסיק ביןו לקרקע, זה דוקא כשישוב על קרקע עולם עperf, אבל כשישוב על קרקע המרוטצת באבניים, אין צrisk, שאין רוח רעה שורה אלא על קרקע עולם.

ומתעם זה, אף על פי שבשלחו עורך פסק וסימן קפא ס"ב) שמים אחרים אין גוטלים אותו על גבי קרעך, מביאר במגן אברהם ואלה רבה של הרצפה, מותר ומה האיש, כפ' החיקים. ובלאו הכי יש אומרים שדוקא עפר של חוץ לארץ טמא, אבל ארץ ישראל עפרא קודש, שנאמר: "כִּי רֹצֶן עָבֵדְךָ אַתָּ אֱבִיָּה, וְאֵת עָפָרָה יְחִינָנוּ". וכן מצאנו בדור מלך ישראל שכאשר ברח מפני בנו אבשלום שמרד בו, נאמר ושמואל ב טו: "זָרוֹד עֲלֵה בְּפִעָלָה הַזְּמִינָם וְהִיא הַלְּקָה יְמִרָה". וכן מצאנו (מסכת שבת קג ע"א) שרבי יהושע הלך ייחר בתשעה באב, כיון שהיה בארץ ישראל. (ודע)

תלמידי חכמים

תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, יאמרו "תיקון חמות", ואין זה ביטול תורה.

(ה"ע ח"א עמוד מה)

נשים

גם הנשים טוב שתאמורנה "תיקון חמות", ותמצווננה ותביבינה על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו, שעדיין לא נבנה באשיותינו אנו. (שם)

מעלה גדוֹלה

גדולה מעלת אמרת תיקון חמות, יותר מהתפילה בנץ החמה, ויותר מאשר אמרת סליחות בחודש אלול. על כן החולך ליישון בחודש אלול אחר חמות לילה, ואיןו יכול לומר גם סליחות וגם תיקון חמות, עדיף שייאמר תיקון חמות. (ה"ב א ו'

לא מכובן

כתב הגאון רבנו יוסף יצחק (שו"ת רב פעלים חלק א אורח חיים סימן א): גם אם איןו אומרים תיקון חמות כהאלתו ב בכיה וצער וכוונה כאשר יסד רבינו האר"י ז"ל, ומוציא הדברים מפיו כשליבו מלא מחשבות וטרוד בעניינים אחרים, אל יבטל אמרת "תיקון חמות". רק יתאמץ בשלמות הכוונה ונקיות זכות המחשבה, וה' יהיה בעוזרו. ע"כ.

ראש חודש אב

בכל יום שאין אומרים בו וידוי, אין אומרים בו תיקון רחל אלא תיקון להאה בלבד. על כן, בחצות לילה של ראש חודש אב, יאמרו תיקון להאה בלבד. וכשאומרים תיקון להאה, אין צריך לשבת על הרצפה ולחלוץ נעלים. (ה"ב א י, יא)

שבעת האושפיזין אומרים תיקון חמות עם עטרת ראשנו רבי דוד אביחצירה הי"ד
אחר פטירתו הטראגית של אדוננו עטרת ראשנו רבנו דוד אביחצירה הי"ד, שנחרג על קידוש ה' ביום שבת קדש בדי זדים אכזרים ערלים בני בליעל ימה שם וזכרם, לפני קהל עדתו בככר העיר בריסאיגי שבמרוקו. מרבית הימים, היה אחיו הבהיר סאלי יושב בשקו ובתעניתו ומרבה לבכות את מות הקדושים של אחיו.

שבוע שבו חל يوم פטירתו, הנaging בבא סאלי בעצמו לשבת ב"תענית הפסקה" מומצאי שבת ועד ליל שבת, אחר ששעד סעודה רביעית בשירוי חלה מסעודות שבת הטבולים בתה. (אביר יעקב עמו' 272, 327). עיין השבת בהלכה ובאגדה בענין סעודה רביעית בתענית הפסקה

היה זה בשנת תרפ"ז, באותו שבוע שחל בו יום פטירתו, ובבא סאלי העוסק בעבודת הקודש התעיף ותרדמה נפלת עלייו ויחלום חלום. והנה בחלומו רואה בבא סאלי את עצמו, כשהוא יורד לטבול במקווה הסמוך לבית המדרש שהקים מרן אביר יעקב זי"א אשר בתאפילת. ובעולותיו מבית הטבילה, נגלו נגד עיניו מראות אלוקים.

והנה במראה: נפתחו השמיים וירדה מנורת אש גדולה המאירה באור יקרות שלא מהעולם הזה, וכרויז נשמע כשהוא מכרייז ואומר: "זו נשמת אברהם אבינו עליו השלום". לאחר מכן ירדה מנורה נוספת וכraiיז הכרז: "זו נשמת יצחק אבינו עליו השלום". בשלישית, הכרז הכרז: "זו נשמת יעקב אבינו עליו השלום", וברביעית "זו נשמת משה רבנו עליו השלום". בחמישית "זו נשמת אהרן הכהן עליו השלום", בששית יוסף הצדיק עליו השלום", ובשביעית "זו נשמת דוד המלך עליו השלום"... נשומותיהם של שבעת הרועים ירדו מון השמיים בדמות מנורות אש בוהקות, ונבלעו בפתח בית מדרשו של מרן אביר יעקב זי"א.

בעודו תורה ומשותמים למול המזהה הנורא הזה, נשמע הכרז שניית כשהוא מכraiיז ואומר: "זו נשמת רבי דוד אביחצירה עליו השלום"... וכabcdefghijklmnop הbabא סאלי זי"א את שמו של אחיו הקדוש, איזר אומץ ועמד ליד פתח בית המדרש, כדי להתראות עמו ולפוגשו. כשהגיע אל הפתח, ראהו בדמותו המAIRה כבחיי חיותו וביקש להיכנס יחד עמו אל ההיכל, מקום בו שרויים נשומותיהם של שבעת רועי עמנוא. עצר רבנו בעדו ויאמר לו בדברים הללו: "איןך יכול להכנס עמי לך, יען אתה שרוי עדיינו בעולם החיים... אנו מגיעים מעולם האמת, וכך הוא פתחו של גו עדן התחתון... יחד עם האבות הקדושים ירדתי לך, כדי לעזרך תיקון חצות ולעורר רחמי עליון על השכינה השרויה עם הכנסת ישראל בגלות... איןך רשאי להיכנס עימנו, אך הנהני מתיר לך לשבת בסמוך לפתח ולומר עמנוא תיקון חצות".

בטרם כניסה עטרת ראשנו אל היכל הקודש, הוסיף לומר לו עוד: "דע לך אחוי, כי יש לי צער גדול מכך שאתה מושיף להATABל על פטירתני ועל אופנו הסתלקות מהעולם הזה לשם מעל. הלא כל הצער יהיה לי ברגע ההסתלקות, לא ארץ יותר משנה אחת ותיקע העלוני למחיצתי בעולמות העליונים, למקום שאיני יכול לפרט לך גדול מעלתו ועצמת התענוג שאינו שרוי בו... ברם, כסימן לגודל מעלתי תוכל ליטול מהעובה, שרק אני הורשתי לבוא עם שבעת הרועים לנו עדן התחתון ולהצטרכ אליהם באמרת תיקון חצות... לך, אם ברצונך לגרום לי נחת וקורות רוח, הפסק להצטער עלי ולנהוג אחרי מנהגי אבלות"; נישק בבא סאלי זי"א לידי רבנו, אשר מיהר להסתלק מנגד עיניו ולהיכנס אל הקודש. ואילו הוא נותר לשבת מחוץ לבית המדרש ואמר ייחד עימים תיקון חצות. לאחר מכן התעורר משנתו ויזכור את כל דבריו החלום לפרטי פרטיו.

לאחר תפילת שחרית, הפך בבא סאלי מספדו למחול וערך "התורת נדרים" למנגagi האבלות שקיבל עליו. לחברי הצדיקים, סיפר את דבר החלום וקבעו את אותו היום ביןיהם ליום משתה ושםחה לכבוד נשמת רבנה, אשר נתעללה בכתר שם טוב בזאת ובעבאה. מיני איז ועד שניתו האחורייה, חמישים וחמש שנים, היה יומן י"ד כסלו נחוג בבית בבא סאלי זיע"א בהילולא רבתי, במשתה ושםחה, בהעלאת זכרונות ובסיפור עובדות קודש, מדרכי הנגוטיו וגדרי קדושתו של עטרת ראשנו זיע"א. ("אבייר יעקב" 282)

תיקון חמות של מאור ישראל בבא סאלי זיע"א

מיום עמדו על דעתו לא ביטל קימת חמות, ואמרתו את התקון בהתבוזות בחדרו המשוגר, כשבשעה זו אסור היה להכנס אל החדר. פעם בודדת ארע שהרבנית נכנסת אל החדר, מבלי שזכרה שעשה זו עת חמות היא. כשהנכינה ראתה את רבנו יושב על הארץ ופניו קרובות לרצפה ממש, לידו נקوتה שלולית מים גדולה. סברה הרבנית שנשפכו לו מים ורצתה לנוקות את השולולית, כדי שלא יפריעו המים לרבנו. כל אותה עת לא הבחין רבנו בנוכחותה בחדר, אלא שאז פנתה היא ושאלה אותו מה נשפך על הרצפה. הרומים רבנו את פניו מן הארץ ואמר לה: "הלווא לשם כך בקשתי לבב יכנסו אל החדר בשעה זו... אך מאחר וכבר נכנסת וראית מה שראית, אבקשך שלא תספרני לאף אדם בעולם בחיי חיותי. המים הללו הם דמעותי, אשר איןני מסוגל לכלוא כשהשכינה שרויה בגלות" - - -

ואם ישנים הקמים לאמירת "תיקון חמות" ושבים למיטותם על מנת להשלים מכסת שנותם, הרי שאצל רבנו הייתה זו "השכמת שחרית וערבית" גם יחד, כי השכמתו בחמותليل הייתה פתיחתו של יום חדש. אחד ממקורביו ששחה עימיו בצרפת, סיפר, כי לאחר שסיים תיקון חמות, היה יושב על הארץ והוגה בתמורה עד אור הבוקר. לא על הספה קבוע אז את מקום מושבו, כי אם על הרצפה הקרירה. ("אבייר יעקב" עמוד 352)

תיקון חמות של מאור ישראל בבא אלעזר אביחצירה זצוק"

בחור שעמד לפני נישואיו, בא להתייעץ עם בבא אלעזר על שידוכו. עת שיצא מביתו של הרב, הייתה שעתليل מאוחרת והבחור יצא אל תחנת האוטובוס, אך התברר לו כי הפסיד את האוטובוס האחרון. כשחזר על עקביו, קרא לו הרב אל ביתו, והכניסו אל הקודש פנים, האכליו והש��חו וכיבדו ברוב מטעמים. הבחור שבאה לידי הזדמנות פז לראות כיצד נהוג בבא אלעזר בשעות הלילה בביתו, סיפר כי מעבד לחדרו נשמעו זעקות שבר ובקע עת ערך הרב "תיקון חמות". בכאלו דמעות כאב הרב את השכינה המיללת, כאילו עתה נחרב בית המקדש והמת מוטל לפניו.

בזה ניתן להבין היטוב, מה שבאר מורהנו ורבנו מאור ישראל בבא אלעזר זיע"א את הגמורא ונרכות וע"ב: "כל הקבוע מקום לתפילהו, אלהי אברהם בעוזו [פירוש רשותי, יערחו ה' כدرך שהיה עוזר לאברהם אבינו], וכשנפטר, אומרים עליו: עני וחסיד". שאיל רבנו, מה העני שמן שקבע מקום לתפילתו, יזכה שתתקבל תפילתו, ויקראווה עני

וחסיד? וברא הרב, כל הקובע מקום בתפילהתו, "מקום" זה הקב"ה שמלוֹא כל הארץ כבוזו, כמו שאמר "ברוך המקום ברוך הוא", והיינו מי שחוֹשֶׁב ומtabנו בצד גלות השכינה, וקובע את צער המקום - השכינה, בתפילהתו, אז אלוהי אברהם בעוזו - מקבל הקב"ה את תפילתו.

זה היה מורנו ורבנו אהוב ישראל בבא אלעזר זוקק^ל, שורות אלו נכתבות בצד ימינו שבעת ימי אבותינו. הרב עליו השלום זכה לקבוע את צער המקום - צער השכינה בתפילהו, בזעקותיו, ברכיותיו ובدمותיו, ולא לחינם זכה שלא היה אברהם היה בעוזו, ברכותי התקבלו, עשרות אלפיים נושעו מברכותי ועוצתיו, בחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". זכות לנו עליינו ועל כל ישראל, אמן.

תיקון רחל בחמות הימים

בימי "בין המצרים" נהגו בחמות הימים לשבת על הארץ ולומר "תיקון רחל" בביבליה, כפי שכותב רבנו האר"י ז": מנהג טוב וכשר מאד לכל בעל נפש, בכל ימי בין המצרים אחר חמות הימים, לבכות ולהתאבל על חורבן בית המקדש. כי אחר חמות הימים הוא התעוררות הדינים, אשר לסייע זו נשרף בית המקדש אחר חמות הימים. וכל שכן בלילות של בין המצרים, שצרכיך לומר תיקון חמות בביבליה של ממש. ע"כ. וזמן אמרתם מחמות הימים ועד שקיית החמה. ומנהג חשוב זה הזוכר בדברי הגאנונים הרמ"א, עקריו הד"ט, נגיד ומוצאה, הגאון החיד"א, מן אברהם, אלה רבה, הג"ח פלאגי, זכור לאברהם, תורה חיים סופר, כפ' החיים ועוד. (קכת)

יום שאין בו וידוי

ביהות שבבים שאין אומרים בו וידוי, אין אומרים תיקון רחל כנ"ל, על כן בערבי שבבות שבין המצרים, ובערב ראש חדש אב וכל שכן בראש חדש עצמו, אין אומרים תיקון רחל בחמות הימים. והוא הדין לבני שמחה [חתנו וכלה], ובבעלי הברית, אבי הבן, הסנדק והמושל, ואב שפודה את בנו הבכור והכהן]. שכיוון שיטום טוב שלחמת הוא ואין אומרים בו וידוי, לא יאמרו תיקון רחל באותו יום. (קכת)

תשעה באב

ביום תשעה באב עצמו, אין אומרים תיקון רחל בחמות הימים, כיון שבבוקרו של יום כבר בכו והתאבלו בקינות ובקריאת מגילת איכה כמה שעשו. ועוד לאחר חמות אנחנו בוטחים בחסדי השם יתברך ורחמיו להתנחים, שאז נולד המשיח, ויש לחזק הדבר ולקבוע לבנו ציפייה לגאותה. (קכת)

שנת השמיטה

אף על פי שבכל שנת השמיטה בארץ ישראל, אין אומרים בחמותليلת תיקון רחל אלא תיקון להה בלבד, בכל זאת בימי בין המצרים אומרים תיקון רחל בחמות הימים. (כפ' החיים. קכת)

• ברכת "שהחינו"

בגד חדש, פרי חדש

נוהגים להימנע מללבוש בגד חדש ומלאכול פרי חדשبيعي בין המצרים, כי היאך יאמרו "שהחינו וכיימנו והגינו לזמן זהה", כשהוא זמן פורענות וימי צרה ותוכחה לעם ישראל. ואולם בשבתו שבינתיים, מברכים "שהחינו" על פרי חדש או על בגד חדש. ובפרט שננה מהפרי ומקיים מצות עונג שבת שהיא מהתורה. (קכט) ועיין לגאון החיד"א בש"ת יוסף אומץ (סימן נז) ותורה נתת עד מאד.

טעה וברך

שכח ולכך פרי חדש וברך עליו ברכת הנהנין, ופתאום נזכר שהוא פרי חדש, יברך עליו "שהחינו" ויטעם ממנו, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. (קלח)

לא נמצא

פרי חדש שלא ניתן לקנותו לאחר תשעה באב או שיתකלקל ויפסד טעמו, רשאי לברך עליו שהחינו אפילו בחול, ואפילו לאחר ראש חודש אב. (קלוי, קלאי)

חוללה ומעוברת

מי שחולה אפילו מעט, רשאי לאכול פרי חדש ולברך "שהחינו". מפני שהפירות פותחים את תאבונו לאכול דברים הטובים לבריאותו. וכל שכן מעוברת שהታוותה לפרי חדש, שתברך עליו "שהחינו" ותאכל. (קלח)

קטנים

קטן פחות מבר מצوها, מותר לו לברך על פרי חדש או על בגד חדש, כיווןSCP של זה אינו מן הדין אלא חומרה וחסידות, ואין צורך להחמיר בקטן. (קלוי)

מילה ופדיון הבן

באא שמאל את בנו או פודה את בנו בכורוبيعي בין המצרים, פשוט שمبرך "שהחינו" בעת קיום המצואה, מפני שזה זמנה ואי אפשר לדוחותה סימן תקנא סי"ג. ורשאי גם להניח שם פרי חדש או ללבוש בגד חדש ולכוון עליו בברכת "שהחינו", כיוון שבלאו hei מברך עבור המצואה. (קליה)

שמחה ראה

הרופאبيعي בין המצרים את מכרו שלא ראהו שלושים יום, ושם מאוד בראיתו, כמו רבוי, אביו, אמו, חברו וכיווץ בהם, מברך עליו "שהחינו", מאחר שם לא יברך עתה, בראייתו בפעם השנייה [תוק' ל' יומן] לא יוכל לברך יותר. (קלמ)

๔ זהירות ומנהגי בין המצריים

הילכה ייחידי

על כל אדם להזהר ביוםי בין המצריים שלא ללכט יהדי חוץ לעיר, מתחילה שעה רביעית מהבוקר [בערך 9:10 בבוקר] עד סוף שעה תשיעית [בערך 4:30 אחר הצהרים]. מפני שיש מציקים שלוטים בזמןים אלו. וכן יזהר שלא ללכט בין החמה לצל בשעות אלו. וטוב להזהר בכל זה כבר מראש חודש תמוז. סימן תקנא סי"ה.��כו,��כו

המציק שלוט בשעות הנ"ל, נקרא: "קטב מרורי". מי הוא זה ואייזחו אמרו במדרש תהילים על הפסוק וכא: "מִזְכָּר בְּאַפְלֵךְ מִקְטָב יָשׁוֹד צְהָרִים", אמר רבי יוסי: קטב מרורי, כלו עשו קליפות קליפות, שערות שעורות, עיניים עיניים, ובעין אחת הוא רואה, ועינו בתוך לבו. ואינו שולט לא בצל ולא בחמה, אלא בין החמה לצל, ומתגלה כדורה, ושלוט מאربع שעות ועד תשע שעות, ושלוט משעה עשר בתמוז עד תשעה באב. ע"ש. ועיין במדרש איכה רבתי א' כת

הכאה

כתב הרמב"ם (halachot torah פ"ב ה"ב): תלמידים העושים מעשים שאיןם הגונים, יכה אותם המלמד, אך לא מכתח אויב ולא מכתח אכזרי, לפיכך לא יכה אותם בשוטים ולא במקלות אלא ברצועה קטנה. ע"ב. מכל מקום בשעות הנ"ל [מ-10:9-16:30] שבבין המצרים, יזהרו תלמידים שלא להכות את התלמידים כלל בבוקר עד שבעת קלה, מפני שיש מציק ששבועה שהמלמד מכח את התלמיד, ועיקר אפילו ברצועה קלה, מפני שהוא שבעה שהמלמד מכח את התלמיד, הוא גם כן מכח אותה, והמכח יכול להזיק לילד, על אף שהמכח הייתה קטנה מאוד. וכן ההורים לא יכולים את ילדיהם כלל ועיקר בזמןים אלו.

אמרו במדרש (איכה רבתי): מעשה ברבי אביהו שהיה יושב ולמד תלמידים בבית הכנסת בקיסרין, ופתאום ראה אדם אחד שחררים מכל עץ כדי להכות את בנו, והוא מזיך אחד שעומד מאחוריו ומרים את ידו להכות את הבן במוט של ברזל שבידו, עמד רבי אביהו וצעק על אותו אדם, האם אתה רוצה להרוג את בנך? ענה לו, וכי במקרה של עץ שבידי אפשר להרוג? אמר לו, אני רואה שעומד מציק מהחוריך, ומרים ידו להכות במוט של ברזל, וממתי שאתה תכנו במקל של עץ, והוא יכנו במוט של ברזל וימوت. (��כו)

כלי נגינה

יש להקפיד שלא לשמע שירים המלווים בכלי נגינה ביוםים אלו. ומכל מקום בשמחה של מצוה, כברית מילה, פדיון הבן, בר מצוה [שיטות הולדותו ה-13 חול ביום אלון], סעודות חתן וכלה בשבועת ימי המשתה, סיום מסכת וכדומה, מותר לשורר ולנגנו בכלי נגינה ממש. וכן הוא הדין לסעודותليل הברית הנקרה "ברית יצחק", שגם סעודה זו נחשבת לסעודת מצוה, כמוובא להלן (עמ"ז¹²⁹).

יום שישי לאחר חצות היום – גם כן אין לשמווע שירים המלוויים בכל נגינה.

כו שמעתי בምפורש מפי מרן הראשו לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בעת שהتلויתי אליו לאחר התפילה בשבת בזוקה, בצתתו מבית המדרש "יחוה דעת" לbijתו בשכונת "הר נוף", ושאל אותו אחד מהציבור, האם יש להקל לשמווע שירים ביום שישי לאחר חצות לכבוד שבת? וענה לו מרן, שאין שום הבדל בין לפני חצות לאחר חצות. ע"כ.

ומה שיש שואלים ממה שהיעיד אחד משדרני ערוץ הקודש שמרן התיר לו לשדר ביום שישי לאחר חצות שירים המלוויים בכל נגינה? החילוק הוא פשוט וברור, כי מאחר ואת הרדי שומוועים עשרות אלפיים, ורובם מהם אשר לא ידעו ולא יבינו כל כך במצוות התורה וביראת השם טהורה, ואם לא תשמי עליהם כל נגינה, הם יעברו לשמווע ערצים אחרים שאין בהם לא תורה ולא יראת שמים, ומשמייעים שירים פסולים, שאון בהם שום לחולחות של קדושה ויראה, וכדי למנוע מהם מכשול, لكن אישר מרן זצוק"ל לאותו שדרן להשמייע שירים עם כל נגינה, אבל אדם ירא שמים, בודאי שלא ישמע שירים המלוויים בכל נגינה אף לאחר חצות.

חוג נגינה

מורה לנגינה רשאי להמשיך ללמד את תלמידיו בבין המצריכים עד שבוע שחל בו תשעה באב. אזכור שמחה, צץ אליעזר, בצל החכמה, רבבות אפרים ועוד. קנו)

mozika_bekiyitna

קייננה לילדים שבמסגרת פעולותיה משמיעים מוזיקה וכלי נגינה, ובludeי זה קשה לנו להנלה את פעילותות הקייננה, יש להקל להם. שהרי זה דומה למה שכטב המשנה ברורה וסימן תקס ס"ק יט מה שהיה מצוי בזמןם לנו ולומר בעת שבו מושכים את הספינות או את צמדיו הבקר לחרישת, שכן שאינה אלא בשביל לזרים במלאתכם, הרי היא מותרת. (אמת לעיקב קמיצקי. קנה)

התעמלות

אותם המתעמלים בחדר כושר וכיוצא בזה, [וכמוובן שהכל נעשה על טהרת הקודש גברים בלבד ונשים בלבד], ולשם זירוז תנויות הגוף ממשמייעים להם שירים קבועים, יש מקום להתир להם, וישתדלו לכובו שלא ליהנות מהמוזיקה.

כו נראה מהטעums בהלכה הקודמת, וכל שכן אם אין מותכוונים ליהנות מהמוזיקה, מבואר כיוצא בזה בגמרא (מסכת פסחים מה ע"ב) ונפסק ברמב"ם, שהנאה הבאה לאדם בעל כרחו באחד מכל האיסורים, אם התכוון אסורה, ואם לא התכוון מותר. וכטב הרדב"ג, שם לא התכוון, אף שאפשר לו להיבدل מאותה הנאה, מותר, שהכל הולך אחר הכוונה. וכן כתוב הריא"ז שהחולך לעשות חפציו, ובדרך הליכתו הריח ריח קטרת של עבודה זרה, אם אין מותכוון לאותה הנאה ואיינו חפץ בה, אף שיש לו דרך אחרת לעبور בה, מותר. וכן אם היה שומווע מנוגינות המכרים שמנוגנים לפני עבודה זרה, אם מתכוון ליהנות אסור, שאף על פי שהקהל אין בו ממש, אסור ליהנות ממנו. אבל אם אין מותכוון ליהנות מותר. וכטב מרן השלחן ערוץ וסימן קמב סט"ה, אסור לשמווע כל שיר של עבודה זרה. וכטב הרמ"א, ואם אין מותכוון מותר. וכטב הש"ג,

שאיפלו יכול לאטום אגני, כל שאינו מתכוון ליהנות מיותר. [ובן דעת הגר"א שם, ש"ת תורה לשם טהרה שצד], וספר חוץ חיים וכלל הילכה ה, ס"ק יד בברא מס' חיים ועוד]. وكل וחומר בנידון זה של שמיית שירים בימים אלו שהו קל יותר מהऐסורים הנ"ל. ועיין בחוברת "הabilities בהלכה ובאגדה" עמוד (263)

ולעכט מעלה ההתעמלות לבראיות הגוף, כתוב הרמב"ס בהלכות דעות פרק ד: צריך אדם להרגיל את עצמו בדברים המבראים והמלחמים, ולהתרחק מן הדברים המחלישים ומאבלדים את הגוף. וכל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה, ואני שבע ומעיו רפואיים, אין חולין בא עלי וכוחו מתחזק. וכל מי שיושב לבטה ולא מתעמל, אפילו אם שומר עצמו להתנהג על פי הרופאה, כוחו תשש, וכל ימיו יהיו מכאובים. וכותב מרן הראשו לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספריו ענף עץ אבות ועמור לה: "לכן כדאי להשתדל לлечת ברগליו בכל יום לפחות בחצי שעה, לשמר על בריאותו". וכן מרן נהג בעצמו. ישמע חכם ויוסף לך.

דיכאון. עצבות.

הסובל מהתקפות דיכאון וממצבי רוח ירודים ל"ע, רשאי לכתילה לשמעו שירים, כדי לקבל שמחה ומצב רוח טוב, וכן שנאמר מלכים ב ג טו: "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בָּנָיו וְתֵהִי עַלְיוֹ יְהֹוָה", אך ישתדל שיחיה הדבר בצעעה, וכן שישמעו באזניות וצדומה. ועיין בש"ת מעין אומר (ח"ד עמוד רצה) שהתיר מרן הראשו לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל לאבל מודוכא בתוך י"ב חדש לשמעו שירים, כדי לקבל שמחה ומצב רוח טוב.

שירים. חוגי שירה.

שירה בפה ללא ליווי של כלי נגינה, מותרת בכל אופן אף ללא שמחת מצוה. על כן, חזונים המקיימים חוגי שירה ומלמדים את "שירת הבקשות", פיטוטים ומקאמים, כדי שלא ישתכוו שירי הקודש על פי מסורת אבותינו ואבות אבותינו, ימשיכו בלימודם גם בימים אלו. וכך כו, מצוה להנעים קולו בתפילה גם בימים אלו, ולא ימנע כלל, כמו שנאמר ותהלים ק ב: "עבדו את ה' בשמחה, בואו לפניו ברננה". (קנא, קנו)

כתב הגאון בעל שדי חמד: מה שנוהגים בימי בין המצרים לשורר ולזמר בשירות ותשבחות בסעודות מרויות, שאינה סעודת מצוה, וכן נהוגים בסעודה שעושים בליל המילה [ברית יצחק] שמזמין קרובים ואוהבים, נראה לי שמותר, כי רק על כלי שיר יש להקפיד בימים אלו, ולא על כל לאסור שירה בפה. וכן כששואלים אותה על מנהג הנשים שבשעה שעוסקות בהכנות בגדי הכהלה, מזמין לזרק ברכות הכהלה ומזמירות בשירות ותשבחות הנחות בינהן לכבוד הכהלה, רשויות לעשות כן. (קנו)

רי庫דים

רי庫דים אסורים בימים אלו, אפילו ללא כלי נגינה. (קמطا)

ופשוט שמדובר ברי庫דים המתנהלים על פי תורתנו הקדושה וככל הצעניות המקודשים לעם ישראל, אנשים בלבד ונשים בלבד, עם מחיצה המפסקת שאין הגברים רואים את הנשים כלל.

אבל ריקודים מעורבים אנשים ונשים יחד, אסורים בהחלט באיסור חמור ונורא כל השנה. ואפילו אם אין ריקודים מעורבים ממש אלא אנשים בלבד ונשים בלבד, אך אין מהיצה המבדרת בינהם, ורואים האנשים את הנשים רוקדות, הרי זה איסור חמור, שומרה בעצמו את יציר הרע. (קמpta)

צא וראה שכל ניסיונו של בלעם הרשע לקלל את ישראל לא עלו בידו, אך רק עזה רעה אחת עלתה בידו, שאמר לבלק לשלווה את בנות מואב אצלם עם ישראל שיחטיאו אותן, וכבר הקב"ה יעניש אותן. וכן היה, כמו שנאמר בדבר כה: "וַיֹּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׁפִים וַיַּחֲלַל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנֹתָיו מִזְמָרָת... וַיִּמְرֵא ה' בִּיְשָׂרָאֵל... וַיֹּהֹי הַמְתִים בְּמִגְפָּה אֶרְבָּעָה וְעֶשֶׂרִים אֶלָּפָ" [00:24 יהוויס].

ומה שיש כמה עמי הארץ המקיליםראש בעניינים אלו, שאין צורך במחיצה, בטענה כדי שכירו הבחרות והבחורות זה את זו ויבאו בקשרו שידוכים, הרוי זו טענת שוא הבל ורעות רוחה. ופושט שהן דעתו משובשות פסילות ומוגנות, ואני על פי רוח תורתנו הקדושה כלל, והוא מדבר מתיוך גורונם, שהרבה שלוחים יש לו להקב"ה לוזוג זיווגים בהיתר ולא באיסור. הרע מדבר מתיוך גורונם, כי לצערנו הרבה מכשוליהם ואיסוריהם חמורים נגרמו מהנהנות גורעות אלו והודמים להם, וכמה נפלו מדרך התורה לגmary בעקבות שיבושים כאלו, והלא אמרו חז"ל מסכת בתובות יג ע"ב: "אין אפטורופוס לעיריות", שהעיריות נפשו של אדם מחמדתם" ומסכת מכות כב ע"ב. אשר על כן, שומר נפשו יחק מכל הנהגה שכזו. ואף אם היה רגיל בעבר להשתתף בריקודים מעורבים, יפרק מכל זה, כי נצטוינו בתרתנו הקדושה ויקרא יט ב: "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם", ופירש רשי: "היו פרושים מן העירות ומון העבירה". על כן, לא ימוש מפני המליענים עלייו, שכבר אמרו חז"ל מסכת עדות פ"ז ע"ב: "ਮוטב שיקרא האדם שווה כל ימי, ואל יקרא רשות שעה אחת לפני המקומות". והניסיון מורה שאותם משפחות שהתחזקו באמות והלכו בתמיינות עם ה' יתברך ועמדו איתיניהם בדעתם שלא להשתתף במקומות אלו, וכל שכן שם עצם מארגנים את שמחותיהם בצדקה זאת, הבינו אותן בני משפחתם ובכדו את דעתם. אשריהם ואשרי חלקס, שבמקרים שבבעל תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ואמרו בגמרא מסכת כב ע"ב: "צא ולמד ממה שהזיהרה התורה שלא לאכול דם, שנאמרו: "רק חזק לבתאי אוכל הדם, כי הדם הוא הנפש", ומה אם דם שנפשו של אדם קצה ממנו, בכל זאת הפושט ממנו ואין אוכלו, מקבל שכר. גול ועריות, שנפשו של אדם מתאותה להם ומיחמדותם, הפורש מהם על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורותיו עד סוף כל הדורות" ע"ב.

וכتب בשו"ת זכרון יוסף וחובא במסנה ברורה סיון שלט בבאור הלכה וזה תוכן דבריו: חיל ורעדת אחוזתני, בכל צרותיהם לי צר, על דבר הפרצה הנדולה שעשו פריצין בני עמו לעבור בשאט נפש על דת ודין תורה הקדושה, וחוללו במחולות נערלים בני בלי תרבות עם בתולות, והתערבו בהם גם אנשים ונשי אנשים ושערירים יركדו שם, אויל לנפשם כי גמלו רעה לעבור על דת בפרהסיא, והتورה חוגרת שן עליהם, וה' יצילנו מעונש זה. ובודאי שכבודו עשה יפה למחות בכל כוחו באנשים האלו. וכל רב ומורה בעירו חייב למחות ולבטל את הריקודים והמחולות של בחורים בני בלי תרבות ובתולות יחד, וכל וחומר בן בנו של קל וחומר לאספסוף אשר בקרבו ותרבותות אנשים ונשים. ידוע שאין חילוק בזה בין נשואות לפנויות. ואין לך דרגה גדולה מזו להסתת היצר הרע לאונות, על ידי שמתבוננים ומביטים בני בלי תרבות אלה בפני הנשים והבתולות בעת הריקוד, ופעמים גם אוחזים בידיהם, וקורא אני עלייהם "יד ליד לא ינקה מדינה של גיהנום". וידוע שרוב ככל הבלתיות כבר הגע זמנם לראות, והונגע בהם לשם חיבה עבור על לאו מן התורה, שנאמר ויקרא יח יט: "וְאֶל אִשָּׁה בְּנִידָת טוֹמָאָתָה לֹא תִּקְרַב",

שאיפלו קורבה סתום אסורה. ופושט הוא, ומרוב פשיטותו לא ניתן לכוטבו, ורק כדי להוציא מלב הבורים ועמי הארץ שחוшибים שאין איסור בפניהם כלל, אך האמת שאין חילוק, וחס ושלום לא יעלה על הדעת לחלק כלל. כללו של דבר: אין לך גדר ערוה גדול מזה לבטל את המחולות והריקודים של אגשים ונשים יחד, בין נשות ו وبين פנוiot, ואנחנו שקבלנו את התמורה הקדושה, מחויבים לעשות גדר וסיג שלא יעשה כן, והיה לא תהיה. וכשרצנו מפריצי עמנו לעירוך נשף וריקודים מעורבים, מחייבי בידם בכל תוקף, ופקודתי עליהם לבטל מיד את הנשף, וזה הלכו והלשינו עלי אצל השר המשולש, וכשלהח אחורי, הלכתי אליו וקיבל אותו בכבוד גדול, וכשהאל מודיע יצא קפפי עליהם ומהחרי האף הגודל הזה, השבתי לו שזהו נגד דת ישראל וכו', והשיב לי, ראה דבריך טובים נוכחים, ושיבת וקילס את דת ישראל ומונוגם, ואף הוא נתנו פקודת לבטל את הנשף. עד כאן דבריו. ישמע חכם וויסוף לך. וכט

תשופורת

מנהג בני אשכנז שלא להסתperf ולא להתגלח משבעה עשר בתמוז עד يوم עשרי באב. ומכל מקום אם חל ברית מילה או פדיון הבן ביום אלוי, מותר לבני המשמחה [המושל, הסנדק, אבי הבן והכחון הפודה]. להסתperf ולהתגלח, אבל בשבוע שחל בו תשעה באב, אין להתר ארף לבעלי השמחה. (קנה, רית. ת"ה קנו)

בנות אשכנז – מותר להן להסתperf ביום אלוי. (פנים מאירות, עקריה הד"ט, אגרות משה, הגרש"ז אוירבך. סgan)

קטניות – מותר לבני אשכנז לספר את ילדיham הקטנים שלא הגיעו לגיל חינוך, עד שבוע שחל בו תשעה באב. (חיי אדם. רכו)

בני ספרד – נוהגים להסתperf ולהתגלח עד שבוע שחל בו תשעה באב, כמפורט בתלמוד (מסכת תענית קו ע"ב), ברמב"ם (ולכתוב תענית פ"ה ה"ז), ובשלוחן עירוך (שםו תקנא ס"ט). ובני ספרד הלומדים בישיבות של בני אשכנז, רשאים להסתperf ולהתגלח, ואין זה איסור ממשום "לא תעשו אנבודות אגודות". כי מפורנס בכל תפוצות ישראל שיש מנהגים שונים בין הספרדים לאשכנזים, וכל עדיה יודעת שכן המנהגים יסודם בהרדי קודש, ואלו ואלו דברי אלוהים חיים. כמו שזמן חז"ל נחקרו בית שמאי ובית הלל, וכל אחד היה מורה לפי דעתו, ולא היה חש בזה, כיוון שהיתה מחלוקתם ידועה ומפורסמת לכל ישראל. וכן פסק הגרש"ז אוירבך. (קנה)

ニישואין

מנהג בני אשכנז שלא לשאת אשה ביום בין המצרים, אבל מנהג בני ספרד לשאת אשה עד סוף חודש تمוז, כדעת מרן השלוחן עירוך שקבלנו הוראותיו, ואין צורך להימנע מזה כלל ועיקר, ובפרט בדרך הזה שרבו המכשולות, שבודאי יפה תשעה אחת קודם, וכבר אמרו חז"ל (באבות פ"ב מ"א): "הוא מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה". ופושט שאשכנז רשי להשתתף בשמחת נישואין של בני ספרד ביום אלוי. ומכל מקום מראש חודש אב עד תשעה באב,

גם בני ספרד לא יערכו חתונות, כי לא סימנו טוב לערוֹך נישואין בימים אלו, שימושן אב ממעטים בשמחה. (קמ, קג)

מחמיר באיכה ומזולז בקריאת שמע

חתן אשכנזי שאינו נזהר באיסור נגיעה עם כלתו, והגיע להירשם לנישואין, יקבע לו את החתונה מהר ככל האפשר ואף ביום בין המצרים, ולא יזוהה לאחר מכון כלל ועיקר. והדוחה את החתונה, הריחו מכשילים בעבריות חמורות מן התורה, השם יצילנו. ועליו יאות להליץ "מחמיר באיכה ומזולז בקריאת שמע". ישמע חכם וירוש לכת.

"לא ידעו ולא יבינו, כי טה מראות עיניהם מהשபיל לבטס"

מעשה בבחור ספרדי שירד מדרך התורה והמצוות, והתהבר עם חברים לא טובים, והלך בעוננות לרעות בשדות זרים, והיה משחת נפשו בקלוקלים קשים ומרימים, והיה גר בבית אחד ללא חופה וקיושוי, וכשדיברו על לבו שיתחתחן כדי שניצל מאיסורי כריזות, זה היה בסיכון לבין המצרים והסתכים להתחתח בזמן הקרוב, והוא אלום פניו. אך אזוז מאן דהוא שלא קרא ולא שנה בהלהה, מאותם שאמר עליהם הנביא ישעה מ"ז: "לא ידעו ולא יבינו, כי טה מראות עיניהם מהשפיל לבטס", כי כל התנהנותו רק על פי חיקוי מנהגי האשכנזים, הלא והרחה לו שלא יקבע את החתונה בין המצרים. ואוי לאוֹתָה קלימה, אוּי לו אוּי לנפשו, והריהו בגדר חוטא ומחטיא את בני הזוג בעבריות חמורות מן התורה, השם יצילנו. ועליו ועל כייצא בו נאמר וקהלת ב' י"ז: "הקסיל בחשׁ הוליך", כבר אמר דוד מלך ישראל ותהלים פב ב': "עד מתי תשפטו עלי... לא ידעו ולא יבינו בחשׁך יתהלך". והרי אפילו הרמ"א כתוב סימון תקנא ע"י בא: שלצורך מצווה, הכל מותר. וככתב המשנה ברורה (ס"ק י) כגון שאין לו אשה ובנים, שמו הדין אפילו נישואין מותר, ומה שאין נהוגים לישא, הוא רק ממשום שזה לא סימנו טוב. ע"ש. ואם כן, מה עני סימן טוב, לעומת איסורי לאוֹתָם וכריזות שם ישללו בשאט נפש על ימי ועל שמאל!!

במקום צורך, לפि ראות עיני החכם, יש להתריר אף לחתן אשכנזי בן תורה, לישא אשה ביום בין המצרים.

זו לשון מרן הראשו לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (שוו"ת ביבע אומר חלק וסימן מ"ג לפנוי כ-45 שנה: בבואו שנה זו (תשכ"ט) לשרת בקדוש בעיר ואם בישראל, תל אביב רבתי והמחוז, הורתי בסיועה דשמיא לרבניים רשמי הנישואין ברכנות הראשית לתל אביב יפו, להרשות לעשות נישואין לספרדים ועדות המזרחה גם לאחר י"ז בתמוז עד ראש חדש אב, כדעת מרן השולחן ערוך שקבלנו הוראותינו, וכמנגה עיר קדשנו ותפארתנו ירושלים טובב"א. ובפרט שרוב הנרשמיים לנישואין, הם רוקמים שעדיין לא קיימו מצות פריה ורביה. ואף על פי שעד כה לא נהגו לרשום לנישואין ביום בין המצרים גם לספרדים ועדות המזרחה, הורתי שמקאן ולהבא ינהגו להקל כאמור וכו'. ולאחר שהאריך מרן בביואר טעמי ונימוקי ההלכה בטוב טעם ודעת,قيد ה' הטובה עלייו, סיים כך: עוד, שבחיות ועתה על פי הרוב, החופות נערכות באולםות, וכשהנישואין נדחים עד לאחר ט' באב, אין משייגים בנקל אלום לצורך החופה, ודוחים את החופה למספר חדשים עד שיתפנה אלום, ובינתיים החתן שרוי בהרהורי עבריה הקשים

מעבירה, ומכל שכן בעונות הרבים בדור זהה שהפריצות מרובה, והמושודכים נכשלים בעבורות חמורות מהתורה, אם כן אדרבה מצوها להשיאם,יפה שעיה אחת קודם. ועל כיוצא זהה כתוב בתורמת חדש שהעולם נוהגים בכל יום הפרוץ מרובה ורבו בעלי עבירות, וכן טוב שלא לאחר להם הנישואין להצלים מוחטא. והמתרים בהזה ייצאו שכרו בהפסדי, שמכשילו בעבורות חמורות אביזריהם דגלו עריות, ה' יצילנו. ואפלו עדות שנגהו להחמיר בדברי הרמ"א יש להקל להם בזמן זהה, כיון שיש תקלה במנגנון זה. וכיוצא בהזה כתוב הגאון יעב"ץ שאלת יעב"ץ ח'ב סימן טו, כי מיר אביו החכם צבי ציווה לבטול מנוג המחייבות... משום שהיא חמורה המביאה לידי קולא, והרבה ממנהגי אשכנז הלוואי שלא היו ולא נבראו בארץ הלאו, שיוציאו מהם חורבה, ותקלות גזלות ועוצמות בגופי איסורי תורה החמורים, וכן מצוה לפרשם ההיתר, בייחודה בדורנו שרבתה הפריצות בעולם. עכ"ד. וכיוצא בהזה כתוב כמה אחרים נודע ביהדות, תשובה מהאהבה ועוד. וכל זה ראוי להצרכך כדי להתריר לבני אשכנז נישואין אחר י"ז בתמוז כשלא קיימו פריה ורבייה, ויש צורך בדבר, וכמו שכתב העורך השלחן. אבל לבני ספרד שנוהגים כדעת מרן שקבלו הוראותיו, יש להתריר בפשיות עד ראש חדש אב.

ושמעתי שיש טוענים על דברי שמאחר שהרבנים הראשיים הספרדים תל אביב - יפו שקדמוני הניחו המנהג להחמיר, אין לשנות המנהג. אך אין זו טענה נכונה, כי ידוע שהרבנים הראשיים הספרדים שקדמוני היו כפופים לעמימותם הרבנים הראשיים האשכנזים, הגאון רבי בן ציון עוזיאל ז"ל היה כפוף להגאון רבי אברהם יצחק קוק צ"ל. וכן ה'ג'ר יעקב משה טולידאנזו ז"ל בהיותו רב ראשי בתל אביב - יפו, לא היה יכול להרים ראש כלפי עמייתו ה'ג'ר אישר יהודת אונטרמן ז"ל ולחלוק עליו בהלכה. והם היו ממונינים ושולטים על הרבנים רושמי הנישואין, והניחו הכל כמנוג בני אשכנז, ולמען השלים שתקה, שרים עצרו במלים וכך ישמו לפיהם. וכל הדברים הללו מפורטים בירור גמור. וזה בודאי לא נחשב מנהג. אבל אנחנו שלא כפופים תהילותلال יתברך, על משמרתי אעומודה להזכיר עטרה לישנה להורות כדעת מרן שקבלנו הוראותיו, ולהשותת מנהג עירנו תל אביב - יפו כמנוג עיר הקודש ירושלים דודבא [של זהב]. כי מציין תצא תורה ודבר ה' מירושלים. וכן קיימו וקבעו הרבנים האשכנזים רושמי הנישואין, ונקבע המנהג זה שנים רבות, להתריר נישואין לספרדים ועדות המזרחה לאחר י"ז בתמוז עד ראש חדש אב. והבא לשנות ולהחמיר, חטא הרבים נשא, והוא על התחתונתו. ושותע לנו ישכו בטח ושאננו מפחד רעה, ומה' ישא ברכה. ע"ב.

מנוג בגדאד

והנה גאון עזונו ותפארתנו רבנו יוסף חיים בספרו בן איש חי פרשת וברים אות ד כתוב, אף על פי שמן הדין אין איסור בניישואין אלא מראש חדש אב ועד תשעה באב, עם כל זה נהוג לאסור מי"ז בתמוז, אבל אירוסין ושידוכין מותר. ופה עירנו בגדאד המנהג לעשות אירוסין אחר י"ז בתמוז, אבל אחר ראש חדש אב אין עושים אירוסין ושידוכין. ע"ש. וכותב מרן מלכא זוק"ל (הילכות עולם ח'ב עמוד קלחה): יודידי הרה"ג רבינו שלמן חומי עבורי ז"ל שהיה אבל בית דין בגדאד במשך שירות שנים, אמר לי, שהרב בן איש חי לא דק בהזה במנהג בגדאד, כי במעשה בית דין של בגדאד מפורש כתוב, שהיו נוהגים לפני דורו של רבנו יוסף חיים וגם לאחר מכן, לעשות נישואין גם לאחר י"ז בתמוז עד ראש חדש אב, וכל שכן שהיו עושים אירוסין גם לאחר מכן עד תשעה באב, וכמו שפסק מרן השלחן ערד. ע"ש. גם בספר "רבנו" [עמוד גג] כתוב: עוד אמר לי רבנו [מרן זוק"ל], שהרב יהושע שרבני אמר לו שאין לסמוך על מה שהבן איש חי כתוב בספריו את המנהג, כיון שהוא לא היה מעוררת הרבה במנגנום. הנה לדוגמא הבן בגדאד היה לשאת נשים מיום י"ז בתמוז. וגם הוסיף רבנו, שהרב שלמן חומי עבורי אמר לו

שכמיה פעמים הוא עשה בוגדר חופה וקידושין אחר י"ז בתומו. עי"ש. גם בחזון עובדיה (אבלות ב רדו) כתוב: "וְאַנִּי שָׁמַעְתִּי מִפְּרַח הַרְהָגָג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁרָבָא נִיְצָל", שהגאון רב יוסף חייט, לא היה בקי כל כך במנהgi בוגדר לחוב טרודת לימודיו ועיונו בפסקים" [כי לא היה מעורב עם הקהיל כל כך, ושיעוריו לרבים היו בעיקר לבוקר לאחר התפילה, ובכך היה היום בשבת קודש].

ובאמת שאין זה פלא שרבי יוסף אמר שכך המנהג, ואילו חכמי בוגדר אומרים לא כן, ומchantנו כיוצא בזה שכטב מרן החיד"א ושית' חים שא"ב סימן לה אות ב על מרן הקדוש רבנו יוסף קארו, זהה תוכן דבריו: ואל תמה על זה איך נהגו שלא דעתן מרן ז"ל, ובפרט בארץ ישראל דمرة ואתרא הוא. דע שמצאננו כיוצא בזה באבן העזר וסימן סב ס"ט) שכטב שאין צריך כוס אחרת לשבע ברכות,DOI בкус אחת של ברכת המזון, ושכנן פשת המנהג. והנה עינינו הרואות שהמנהג בארץ ישוראל ובארץ מצרים להצריך כוס אחרת לשבע ברכות. וכיוצא בו הכתוב מרן ושלחו ערד אבון העזר סימן קכו סעיף לז, בדין כתיבת הגט שנגנו לכתוב 'בנפשיכי' בשתי יוד"ז,DOI ואילו בעיר הקדוש צפת בזמןו מרן, נהגו לכתוב בי"ד אחת 'בנפשיכי', וכמו שכטב הרב המוסמך מהר"ם גלאנטוי ז"ל בתשובותיו, וכטב ששאל למרן עצמו על זה. והשיבו: "אם כך נהגו, לא ישנו את המנהג". והרי אפילו בדבר שמרן כתוב שכך נהגו, המנהג בהיפך. ויתכן שלרוב קדושתו וטרdot למדוי, לא דקדק, וסביר שהמנהג לנו ואינו כן. וכן במנהג הקדושים שלא לומר תחנון ממצאי יום היכירויות עד סוף חדש תשרי, ומרן אגב שהיה טרוד בלימודיו ומשפטיו עם ישראל, לא שת לבו בעת ההיא. עכ"ד. וכיוצא בזה כתוב בבית יוסף סימן תפ"ד: כתוב הר"ן כshall ראש השנה בשבת, אין אומרים אבינו מלכנו. והרבש"ץ כתוב המנהג לומר אבינו מלכנו בין בראש השנה בין בשבת שבינתיים בין ביום היכירויות שחירות ומנהה. ואף על פי שהר"ץ לא כתוב כן, טועה היה במנהג מקומו, כמו שמענו מתלמידיופה אל פה. עכ"ב.

וכטב מרן זצוק"ל (ה"ע שם): בימי חרפי כשישבותי על מדין בית דין צדק לעדת הספרדים בירושלים, בא מעשה לדינו באחד שביקש לישא אשה ובא לבית הדין להרשות לו לעשות הנישואין לאחר י"ז בתומו, ועדת הראב"ד ר' בנימין הלוי זצ"ל הייתה למונענו, ונומתי לו שאין זו אלא חומרת הרמא לפני מנהג אשכני, ואנו אין לנו אלא דברי מרן שפסק שאיסור נישואין הוא רק מיום ראש חדש אב, ולא קודם לכן. ומה שאמր שלא ראה שעושים נישואין אחר י"ז בתומו, אין לא ראיינו, ראייה. ואם יש שמקפידים על כך, אין זה מן הדין וכן המנהג הנכון, אלא שלא נראה להם סימן טוב, ומפני שלא מקפיד לא מקפידים עמו. ולדעתו, אפילו אחר ראש חדש אב יש להתריר, כיון שהוא בחור ועדינו לא קיים פריה ורביה, ומה שכטב הבית יוסף שבודנינו לא נהגים לישא אחר ראש חדש אב, והוא רק משום סימן טוב. ועל כל פנים, מבואר שקודם ראש חדש אב, אין מנהג להחמיר כלל. וחוזר הראב"ד והודה לדברי, להרשות העשות נישואין קודם קודם ראש חדש אב. וכן הוקבע המנהג בירושליםים אצל עדות הספרדים. עכ"ב.

מחזיר גירושתו – מותר לישא שוב את גירושתו, אף לאחר ראש חדש אב, כיון שאין שם שמחה גדולה כל כך. (קמחי)

שלשות ההפטרות

בשלשות השבות של ימי בין המצרים, נקבעו חז"ל להפטרו: "שלשה דפורענותא", דהיינו שלוש הפטרות העוסקות בענייני פורענות. ואלו הן [ראשי תיבות דש"ח]: "דברי ירמיהו בין חלקיחו" וירמיה א, "שמעו דבר ה'" וירמיה א ד, "חיזון ישעהו בן אמו" (ישעה א).

ראש חדש אב של בשת – מוצאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים שבעה בפרשת השבוע. בספר השני קורא המפטיר "זביוו השבת... ובראי חדייכם...". ולא מפטיר "השמים כסאי" כבכל שבת וראש חדש, אלא מפטיר "שמעו דבר ה'" שהיא מההפטרות הנ"ל. ובסיומה קוראים פסוק ראשון ואחריו מההפטרת "השמים כסאי", כדי להזכיר לציבור שהימים ראש חדש. (בית יוסף ושלחו ערוך סימן תכה ס"א. ועיין סוכה נד סע"ב. תכא)

טעות בקריאת ההפטרתה

ציבור שטעו בשבת הראשונה של בין המצרים, ובמקום לקרוא את הפטרת "דברי ירמיהו" קראו בהפטרת פרשת השבוע, והרגישוanza בזה רק בשבת הבאה, אז יקרו את שתי ההפטרות, תחילת הפטרת "דברי ירמיהו" ולאחר כך הפטרת "שמעו דבר ה'", כי הפטרות אלו חובה הן. (שבת ב' שלב)

๙ דיני חדש מנוח אב ט

"משנכנס אב ממעטים בשמחה"

אמרו חז"ל מסכת תענית קו ע"ב: "משנכנס אב ממעטים בשמחה". ודקוקו לומר "מעטים", דהיינו שעדיין צריכים לשם, אלא שיש להפחית מעט מהשמחה. כיון שתמיד צריכים לעובד את ה' בשמחה, שנאמר תהילים ק ב: עבדו את ה' "בשמחה" בואו לפניו "ברננה".

בגד חדש

אף שהtabbar לעיל שנוהגים להימנע מללבוש בגד חדש ביום החול שבין המצרים כדי שלא לברך עליו "שחחינו" בזמן זה ומחדשים רק בשבת, מכל מקום לאחר ראש חדש אב יש להשתדר שלא לבוש בגד חדש אפילו בשבת. ולבני אשכנז יש לאסור בזה מן הדין מראש חדש אב. (סימן תקנא ס"ו. ת"ה קמט)

פרי חדש

על פרי חדש רשאי לברך בשבת גם לאחר ראש חדש אב, כיון שאין השמחה באכילת פרי חדש גדולה כל כך, כמו השמחה בלבישת בגד חדש. (金陵)

משפט היהודי עם גוי

יהודי שיש לו תביעה משפטית עם גוי, יתחמק מלדון עמו מראש חדש אב עד תשעה באב, שאז אין מזלט של ישראל לעמלה [שתעשה ימים אלו נטול עשו וזהר יתרו עה ע"ב]. וטוב להתחמק גם בעשרי באב שבו נשרף רוב ההיכל של בית המקדש. (קסד)

דחיית זמן הניתוח

מי צריך לעבור ניתוח, אם אפשר להקדימו קודם ראש חדש אב או לדחותו לאחר עשרי באב, יעשה כן. ורבו מlobowitz בשער ההלכה ומנהג, אמרת ליעקב קמינצקי, כך

מסיבת שידוכים

מותר לעשות מסיבת "שידוכים" – "תנאים" אף לאחר ראש חדש אב, אך לא יركדו אלא ישירו בפה בלבד. וכן לא יערכו סעודה, אלא יגישו מיני מתיקה וכיובד קל בלבד. (קמ. ת"ה קלח) ובפרט שיש לחוש שמא יקדמנו אחר.

יש לדעת, כי אף אם בני הזוג החליטו בינויהם שהם נישאים יחד, אם טרם הושוו בעניינים הכספיים, רשאי אדם אחר מן הדין להצע לחתן או לכללה שידוך אחר, אבל אם כבר הושוו בעניינים הכספיים למגרוי, אין רשאי להצע להם שידוך אחר, והמציע גдолו עוננו מנשוא, והריijo מסיג גבול, וועבר על חרטם הקדמוניים שהטילו על מי שמבטל שידוך, השם יצילנו. על כן, יש להקדים את גמר התנאים מהר ככל הצורך ואפילו ביום שישי ערב שבת, שמא יקדמנו אחר. עיין דרכי משה אבן העזר סי' נ אות ג. הנישואין בהלכתם ח"א עמ' צד. חורבת "הנישואין בהלכה ובגדה"

קניה ומכירה

משא ומתן של שמחה

מעטעים במסא ומתן של שמחה, כגון קנית צרכי חתן וכלה. וכל שכן שלא יקנה החתן תכשיטים לצורך המשודכת שלו, מפני השמחה הגדולה שיש בדבר.

אם החתונה מתקיימת מיד לאחר תשעה באב, ולא יספיקו לקנות כדי הצורך, או שיש לחוש שהמהירות עולה, מותר לקנות. (קסז, קשת)

גם שאר בני אדם ימעטו בקניית דברים שאין רגילים לקנותם אלא לשמחה, כגון תכשיטי זהב וכסף שעל פי רוב רגילים לקנותם לכבוד החג או מסיבה אחרת, אולם אם יש צורך בדבר לקנות לה מסיבה שהיא, רשאי לקנותם. (קסז)

כליים. רהיטים. מכוניות.

מותר לקנות כלים או רהיטים חדשים להשתמש בהם בביתו. ומכל מקום מכונית חדשה שהשמחה בה היא גדולה מאוד, אם לצורך פרנסתו מותר, אבל אם לצורך טויליטים, ימנע ולא יקנה. (קסג, קשת)

בדים

לא יקנה בדים חדשים, אף שאינו לובשם אלא לאחר תשעה באב, אבל מותר לקנות בד, כדי לתפור ממנו בד לאחר תשעה באב. (רו. ה"ע ח"ב עמוד קמטו)

נעליים

לא יקנה נעליים חדשות, הגם שאינו נועלם אלא לאחר תשעה באב. ואולם מותר לקנות נעלי بد או גומי לצורך תשעה באב, וינעל אותם מעט זמן לפני תשעה באב. (ר.ת"ה קמطا)

ספריו קודש

モותר לקנות ספרי קודש אפילו שטחה מאד, כיון שהטחה של מצוה היא. (קסח)

ספריה

モותר לקנות ארון ספרים לבתו, כדי שייהיה לו מקום להנחת הספרים (קסח). ואולם ספריה יקרה וחשובה מאד, שרגילים לקנותה בעיקר ליפוי הבית ולא להנחת הספרים, וגורמת שטחה גדולה, טוב להחמיר שלא להביאה לבתו עד לאחר עשרי באב. (ת"ה קמא)

❷ עשיית מלאכה

בנה ביתך

モותר לבנות בית או להרחיב ולשפש את ביתו לצורך מגוריים, כגון שביתו קטן ובונה בית גדול יותר, כדי למנוע צפיפות ואי נוחות, אבל אין לבנות למטרת נוי והרווחה, כי בימים אלו ממעטים בדברים של שטחה. (קסז)

כניסה לבית חדש

אם גםր לבנות את ביתו בימים אלו, רשאי להיכנס אליו כשמטרתו לצורך מגוריים הכרחיים למנוע צפיפות למשפחתו ברוכת הילדים וכדומה. יביבא אנשים שילמדו את סדר חנוכת הבית הנוהג עם מעט מדנות. ולאחר תשעה באב, רשאי יחנוג את חנוכת הבית עם רעיו וקרוביו, וילبس בגדי חדש ויברך "שהחינו". אבל אם כניסה לבית היא למטרת נוי והרווחה, לא יכנס בימים אלו. (קסח)

קבלנים

קבלני בנין, אף שבונים דירות למטרת ריווח כספי, מותר להם לעבוד בימים אלו, שכן שבזמנינו יש מצואה בדירות ומחסור גדול, אין זה בכלל בניו הרווחה שנאסר בימים אלו. וכל שכן אם התחילו קודם ראש חודש אב שבודאי רשאים להמשיך. וכל שכן בארץ ישראל שיש בזה מצווה גדולה של יושב הארץ ישראל. (קסט)

מצות מעקה

יזורץ לבנות מעקה בಗנו, כי יש בזה מצות עשה מן התורה, ולא ידחה זאת לאחר תשעה באב (קסה). ואף שאין חיוב מן התורה לעשות סורגים לחלונות הבית שאינם גבויים, מכל מקום כל החרד לדבר ה' ושומר נפשו, יחמיר בכך שציווה התורה: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", "ולא תשים דמים בביתך", ויעשה סורגים לחלונותיו, כי לצערנו הרבה היו מקרים מזעירים מילדיים שטיפסו על כסא, ה' יצילנו. ויפה שעיה אחת קודם.

צביעה

יש להימנע מלסיד ולצבוע את קירות הבית ביוםים אלו למטרת נוי בלבד. ואולם פועל שפרנסתו דחוקה מאוד, מותר לו לעבוד ולקבב שכרו. (קס, קסט)

מותר לצבוע את בתיה הכנסת אפילה ביוםים אלו, כיוון שהוא לצורך מצוה של רבים ליפות את בית ה', כמו שנאמר: "זה אליו ואנו ה'", ודרשו חז"ל (פסכת שבת קל ג ע"ב): "התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה - בדיו נאה, בקולמוס נאה ובסופר אומן".

הפסד שכר הפועלים

השוכר פועלים קודם ראש חדש אב לבנות או לצבוע את ביתו, וחשב שישכימו עבודתם קודם ראש חדש אב ולבסוף לא הספיקו, ואם לא ימשיכו עתה בעבודתם, יצטרך לשלם להם על ימים אלו, טוב שיפיים בדברים או במעט כסף שישכימו להמשיך לעבוד רק לאחר תשעה באב, אך אם אינם מסכימים, רשאים להמשיך לעבוד אצלו. ט"א, עולת שמואל, הכרח פלאגי, בן איש חי ועוד. ת"ה קמלה

מלאה על ידי גוי

מלאכות שאין לעשותן ביוםים אלו כבנית וצביעת בית וכדומה, מותר לעשותן על ידי פועלים גויים ואפילו בתשעה באב עצמו, וכל שכן בארץ ישראל שמצוות לבנותה. שלא אסרו לומר לגוי לעשות מלאכה, אלא בשבת ויום טוב וחול המועד, שלאו ימים קדושים בתורה, וזה חול המועד נקרא "מרקאי קודש", אבל לאחר ראש חדש אב ואפילו בתשעה באב עצמו שאין איסור מלאכה בו אלא מתרთ מנהג, מותר לעשותה על ידי גוי. ו似ינו תקנד סכ"ב, פרי מגדים, אורח יצחק, חקי לבר, תפארת אדם, ארכות חיים החדש, זכור לאברהם. שכח

תפירה, רקמה, סריגה

אסור לתפור בגד חדש או לרוקום רקמה ולסרוג סריגה חדשה ביוםים אלו, אבל מותר לתקן בגד שנקרע או כפתור שנפל. ובכל אופן, אם פרנסת ביתו דחוקה, מותר להמשיך לעבוד בעבודות אלו. וכן מי שצורך להתעסך ברקמה לצורך הריגעת העצבים שלו, יש להתריר לו. ויז, רט)

לימוד תפירה

נערות הלומדות תפירה, רשאות להמשיך בסדר לימודו, כי לימודן נחשב לצורך מצאה, שעל ידי שלומדות עתה אומנות התפירה, אזי כשינשאו לבעליהם, יוכלו לעוזר לפרנסת בתיהו בכבוד בתיהו, ולקים בעצמו "כל בבודה בת מלך פנימה", ולא יצטרכו לעבוד בחוצות. וכן נאמר בפרק "אשת חיל" (משלוי לא): "זרחה צמר ופשתים, ותעש בחתץ פפייה... וכפייה תמכיו פלך... מרבדים [מעדים נאים] עשתה לה, יש וארגמו לבועשה... סדרין עשתה ותמכר". ומשנה הלכות, הילכות שלמה אוירבך ויעד. רט)

נעליים

אסור לתפור נעליים חדשות, אבל מותר לתקן נעל שנקרעה. (יז)

בתיה חרושת

בתיה חרושת לבגדים ונעלים, שאם יבטלו את הפועלים מעבודתם, יצטרכו לשלם להם משכורת חודשית שלימה גם עבור הימים שלא עבדו, או שעלייהם לשלם דמי שכירות המקום בשלמות מיידי חודש בחודשו, הרי זה נחשב הפסד ממון, ורשאים להמשיך להעסק את הפועלים, אך ישתדלו לעשות בצעה ככל האפשר. (דברי מלכיאל, הג"ח פלאג'י, מהר"ש גראינפלד, עורך השלחן, מהר"י שטייף, דברי סופרים ועוד. רח)

כתב בש"ת דברי מלכיאל (להלן ב' סימן ק), בגין דבר האבד, כבר הגבilo הפוסקים לגביו חול המועד ואבלות שצרכיך שייהה חשש הפסד מהקרון ולא מניעת רוחה, וכן נראה שבעתים הללו שכירות החנות, וכן הרישוי על זה מההמשלה עלולה לדמים הרבה, ועוד יש הוצאות קבועות ותמידיות על עסקים אלה, ואם לא עוסוק בשבועתימי אבלו, בודאי שיפסיד מהקרון שישלם בערך שבוע שכר החנות למשלה בעלי תועלת, הרי זה דבר האבד. וכן כתבו הרש"ל והט"ז, שבזמנינו שיש לנו מס מלך ושרים, יש להקל במשא ומתן בחול המועד, וכן יש להקל בחודש אב לעניין תפירת בגדים חדשים, משום שהוא נחשב כדי חייו, אם לא שהוא עשיר מופלג, והרי אפילו ספק דבר האבד מותה, כמו שתכתבו המהריב"ל, המנו אברהם והט"ז. וכך כו, מי שיש לו משרותים בעסקו שימוש להם משכורת קבועה, או שיש בעסקו בעלי חיים שאוכלים, ואם לא יעבדו, תהיה אכילתם דבר האבד, הרי זה דבר האבד. וכן פסק בחמודי דניאל, וראה-zA מהגמרה ומסכת מועד קטו יא ע"ב, וכן פסק מrown השלחן עורך וכו'. ויש לחשוב הפסד הוצאות רישיו הממשלה לעסוק בעסק זה, והפסד שכר דירה שהעסק מונח בה, והפסד שכר משרותי העסק, וכיוצא בזה. וכן זה נאמר "החכם עניין בראשו", באיזה מקום להקל ולהוציא על ממון של ישראל, ובבלבד שיכוון לשם שמיים. ע"כ.

שאר בעלי מלאכה

לא אסרו חכמים אלא תפירת בגדים חדשים ונעלים חדשות, אבל בעלי שאר מלאכה כנוגדים וחוואראים וכיוצא, מותרים לעבוד קריגל ביוםים אלו. וזה כן

⇨ אכילתבשר בתשעת הימים

הגזרות שלאחר החורבן

אמרו חז"ל [פסכת בבא בתורה ס ע"ב]: כשרב בית המקדש השני, רבו פרושים [חסידים] בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשთות יון. נטפל להם רבי יהושע, אמר להם: בני, מפני מה אין אתם אוכלים בשר ואין אתם שותים יין? אמרו לו: היאך נאכל בשר שמןנו היו מקריבים על גבי המזבח ועכשו המזבח בטלי? היאך נשתה יין שמןנו היו מננסכים על גבי המזבח ועכשו בטלי? אמר להם: אם כן לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנהות? אמרו לו: נכון, נאכל פירות במקום לחם. אמר להם: פירות גם לא נאכל, שכבר בטלו ביכורים שהם משבעת המינים? אמרו לו: נכון, נאכל פירות אחרים. אמר להם: גם מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים על המזבח בחג הסוכות? שתקו, ולא ידעו מה לענות. אמר להם: בני, בואו ואומר لكم: שלא להתאבל כלל, אי אפשר, שכבר גזירה גזירה. ולהתאבל יותר מדי, אי אפשר, שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולם לעמוד בה, אלא די לנו בגזרות שחכמים אסרו علينا. ויעין להלן בסוף שער ההלכה את התקנות שתקנו חז"ל זכר לחורבון.

מנハג ישראל קדושים

לאור האמור לעיל, הנהו שלא לאכול בשר מרأس חדש אב עד התענית. וכותב מרן השלchan ערוץ וסימן תקנא סי"א: "כל מי שאוכל בשר במקום שנוהגים בו אסור, פורץ גדר הוא וינשכו נחש".

כתב מרן הראשון לציון זצוק": "אחיננו יוצאי תימן שזו לעלות לארצנו הקדושה, אף על פי שבכל עיר תימן היו נהגים לאכול בשר בכל הימים האלויים מסעודה המפסקת שאסור מדין התלמוד, מכל מקום כיון שעלו לארץ ישראל על דעת להשתקע, צרכיהם לנוהג כמו נהוג הארץ ישראל, ולא לאכול בשר, כפי הדין שלא ישנה אדם מן המקום שהחל לשם, ולא יפרצו גדר המנהג. וכל שכן אלו שזו להתגורר בירושלים, ועניהם הרואות גויים מרדקים בהיכלו, כי גדול הכאב מאד". (קע) ובפרט שמנาง זה הווצר ברמבר"ס הלכות תענית פ"ה ח'יו) כתב: "וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבוע שחל בו תשעה באב, ויש מקומות שנוהגו לבטל את השחיטה מרأس חדש אב עד התענית". ע"ב.

ראש חדש אב

ביום ראש חדש עצמו מנהג הספרדים לאכול בשר, מפני כבודו של ראש חדש, ובפרט שסעודה ראש חדש מצווה היא, וכן המנהג הפשטן בארץ ישראל. וכן הנהו הכנסת הגדולה, קול אליהו, החיד"א, רבי חיים פלאגי, שלו מלכים, בן איש חי, כפ' החיים ועוד. ויש מבני אשכנז שנוהגים שלא לאכול בשר בראש חדש. (קסטו)

בשר בהמה ועוֹף

המנוג שלא לאכול בין בשר בהמה ובין בשר עוף, ואפילו תבשיל שהתבשל בו בשר. ואולם, דגימות פשוט שמותר. (קעב)

מי שאי אפשר לו להסתפק במאכלי חלב, מחייב שאינו אוהב וכל שכן אם אינם בריאים לו, אסור לו לאכול בשר עוף. (משנ"ב. קעד)

אבקת מרק עוף

אבקה שנעשית ממוקע עוף בשרי, ושופכים עליה מים חמימים, ונעשית למתק, יש להקל בזה, שעד כדי כך לא גורו חז"ל. (קעדי)

ילדים קטנים

מותר לבשל בשר בהמה לילדים קטנים וכל שכן בשר עוף, לאחר ראש חדש אב. ובפרט לילדים שעוסקים בתורה הרבה, שהتورה מתיישה את כוחם, שבודאי יש להתריר להם שיأكلו בשר ביום אלו, כדי שלא יחלשו מלימודם. כיוןSCP שכל החומרה זו שלא לאכול בשר, הוא מנהג. (שרגא המאיר, דברי יציב ועוד. קצ)

חולה, يولדת

מותר לחולה לאכול בשר ביום אלו, כיון שבמקום חוליה לא גורו. והוא הדין לילודת בתוך שלושים יום שדיינה כחוליה, וכן לאשה מניקה שיש חשש שאם תימנע מלאكل בשר, ישפייע הדבר על החלב שלה, או שהיא סובלת מחולשה. וכן חוליה שהתרפאה והוא חלש, יש להתריר להם אכילת בשר. (קעד, קצ, קצט)

טעה וברך

אם טעה וברך על בשר ביום אלו, יטעם מעט, שלא תהיה ברכתו לבטלה. (קפטן)

מסעדה

מסעדה בשירות המוכרת אוכל מוכן, הנאכל בדרך כלל מיד, רשאים למכור גם לאחר ראש חדש אב, אך יתלו מודעה גודלה שכותוב בה: "מנוג כל ישראל להימנע ביום אלו מאכילת בשר בכל תשעת הימים, ורק לחולה או לחלש מותר". וטוב וכוכו שימכרו רק בשר עוף ולא בהמה. וגו

טעימת התבשילים בערב שבת

ענין גדול הוא לטועם את התבשילים קודם השבת, כדי לבדוקם אם חסריםמלח או תבלין. וככתב רבנו האר"י ז"ל, שבטעימת התבשיל מראה שהוא מכין

את הסעודה למלך, ולכן טועמו כדי לתקן יפה, ומראה שמקבל את המלך בסבר פנים יפות. ובטלמוד ירושלמי אמרו, כל הטועם את התבשיל בערב שבת, מאיריכים לו ימיו ושנותיו. על כן, מותר לטועם התבשיל בשרי, בערב שבת אחר ראש חודש אב. (קעה)

שאריות מסעודה שבת

האוכל שיירוי בשר מסעודה שבת או ראש חודש אב [למנาง האוכלים בשר בראש חדש], יש לו על מה שישמור. [וכו נהג הגאון רבי אברהם יצחקי, וכן כתב בש"ת דבר אמרתו ושכו המנהג, וכן פסקו עוד רבים להתייר] וכל שכן בסעודה רבעית שモותר לכתילה לאכול. (קעא)

סעודה מצוה

סעודה מצוה הנערכת בימים אלו, כגון מילה או פדיון הבן וכיוצא, מותר לאכל הקרובים והמכירים המזומנים, לאכול בה בשר ואפילו בערב תשעה באב. אבל החולץ שם רק כדי למלאות תאוותו לאכול בשר, אין להתריר לו לאכול בשר. (קצז)

בעלי השמחה

בעלי הברית [אבי הבן, הסנדק והמוחל] ובעלי הפדיון [אבי הבן והכהן], מותרים באכילתבשר בכל אותו היום ולא רק בסעודת המצווה, כיון שיום טוב שלחים הוא. (קצח)

ברית יצחק

הסעודה שרבים נהגים לעשוט בלימוד שלليل השmini ללילה, הנקרא "ברית יצחק", לדעת רבים מהפוסקים היא נחשבת "סעודה מצוה", כיון שבאה לכבוד מצות ברית המילה שתעורר למחורת היום, ולכן רשאים לאכול בה בשר, ולהشمיע כלי נגינה, לקיים את המצווה בשמחה ובטוב לבב.

כתב במחוזר ויטרי (סימנו תקו), מנהג אבותינו תורה היא וייחס בה צדיק דרכו, או ר' [ליל] שmini בעל ברית עשוה סעודה ומשתה לכבוד המצווה. גם בספר כללי המילה (עמ' 65) לרבי יעקב הגוזר כתוב, טעם סעודה זו כדי להרבות בכבוד המצווה העומדת להתקיים לאחר. גם רבנו אהרן הכהן מלונייל כתוב באורחות חיים (חלמות מילה אחת ט), נהגו בכל מקומותינושמי שמלא את בנה, משלימים עם כל שונאיו וקוראו אותו לאכול ולשמוח עמו, כדי שיברכוהו ולא יקללווה. וגם מתוקבצים כל הקהלה זקנים ונשים וטף בליל השבת ובליל שmini, ובכל מקום מגננים ומשחחים שם. וככתב רבי יעקב בש"ת הלכות קטנות וח"ב סימן קسط, מנהג טוב שכל הלילה שלמחרת נעשית המילה, לומדים תלמידי חכמים בבית אבי הבן, וסעודה אותן בסעודה של מצוה בליליה ובוים אחר המילה. גם הרמ"א (ו"יד סימן רסה סי"ב) כתוב, נהגו לקחת מנין לסעודה מילה, ונקריא סעודה מצוה. ועוד נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר, ונכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא גם כן סעודת מצוה. ומבואר שגם סעודת ליל הברית נחשבת סעודה של מצוה.

וכتب הגאון רבינו שמואל הלוי סג"ל (תלמיד הטע") בספרו נחלת שבעה והלכות טטרות סיינו יב בחמודושים סק"א), ולבני אומר לי פשוט שמנוגה אשכנז שנוהגים לעשות סעודה בלילה שלפני המיליה, נמשך מפירוש רשי' וכו', ומאחר שזריזים מקדימים למצות, רק שעל כרחך הברית צrisk שיחיה ביום דוקא, ואין אפשר מיד בכניות יום השmini לאתר שעברו עליו שבעה ימים מפני שהוא לילה, וכן תיכף בכניות יום השmini בלילה, עושים סעודה לשם עולם מצות הברית, כמו שאמר הכתוב "שֶׁאָנֹכִי עַל אָמְרָתֶךָ", ואמרו במסכת שבת וקל ע"א כל מצה שקבלו ישראל בשמחה עדין עושים בשםחה, וכך תיכף בהתחלה יום השmini מתחילה לשם עולם, וכל שכן הסנדק שהוא בעל הברית והמורל. וכן נראה לעניות דעתינו שבוזדי סעודת מצה היא, ומנהג אבותינו תורה היא, והרי זה סעודת מצה לעניין אכילתבשר ויין, כמו שכתבתי. ע"ב.

ובשו"ת שבות יעקב (חلك ג סיינו לו) כתוב, ועל מה ששאלתיyi אם מותר לאכול בשר ולשתות יין בלילה שלפני המיליה מראש חדש אב ואילך, האמת אגיד ולא אחד כי עד עתה לא הייתה דעתி להחמיר בעניינים הללו שהוא רק מצד המנהג וחומרות אחרים באבלות ישנה... אכן עכשו שרבו המינימוס והאפיקוריסטים המאמינים באמונה בזותבת בפרק מובס ש"ץ ימ"ש ונמ"ז [שבתאי צבי ימה שמו ונמס זכרו] שהסתית והדיה, ומזהללים באבלות של תשעה באב מאוד, תיפה רוחם ונשمتם, בגין ראי לעשות גדר ומשמרת למשמרת, ואני מורה להם הייר במקומם שנגאו להתר או בשער או יון, כדי לעשות זכר לחורבן להוציא מאליהם של צדוקים אלו. ע"ש. ומבואר שכל מה שצמצעם את ההייר לבשר או ליין, הוא רק מלחמת המציאות העגומה בזמןו שאללו באבלות החורבן מלחמת אוטם מינימוס ואפיקוריסטים, וכך ראה לנכון לעשות גדר וסיג' ומשמרת. אבל בזמן זה שלא שיקח חיש זה כלל ועicker, יש להקל כפי שהיא תעודה מתחילה שלא להחמיר בדבר שאין אלא מנהג וחומרות אחרים באבלות ישנה.

ובשו"ת שבט הקהתי וחלק ד סיינו קנו כתוב, כיון שיש סמך לסעודת יום השלישי למיליה מאברהם אבינו, ובמהרש"ל כתוב שנזולת סעודת מצה של יום השלישי למיליה יותר מיום המיליה עצמה, לכון למעשה יש סמך להקל לאכול בשער בתשעת הימים בסעודת יום השלישי למיליה. גם בפסקית תשובה וח"ה סיינו תקנא אותן לו כתוב, שאוותם שמקובל במשפחתם לעזרך סעודתليل המיליה וסעודת יום השלישי למיליה, בשער ויין, יש להם על מה שייסموا להקל גם בתשעת הימים. והביא שהגאון רבינו קלגר בספר החיטים (שהמשמעותו לסייעו תקנא) התיר בשער ויין בליל הברית מראש חדש אב עד שבוע שלול בו תשעה באב. גם בספר מאורי אור וחלק עוד למועד קח טע"א) התיר אכילת בשער בלילה שקדוט המיליה. וכן נראה בספר אספקלריא המארה (لد דר יב ע"א), וענין עוד בחזו עובדיה ארבע תעניות עמודים קנד, קצוי. וזהו קליין בשוו"ת משנה הלכות חלק יא סיינו תמא) הביא את המחלוקת בזה, וכותב במסקנתו, שהרוצה לאכול בשער, יאכל, ואם אינו רוצה שלא יאכל, והעיקר שכל כוונתו יהיו לשם שמיים.

ומאחר וסבירות המחשיבים את סעודתليل הברית לסעודת מצה היא סבירה חזקה, או משוע כבוד המציאות של המיליה, או משוע שהיא סעודת שבת והודיה לבורא עולם על שהולך נושא ונמלט ממעי אמו, כמבואר בגמרה בבא קמא (פ"ע"א) ובראשונים שם. וכן מבואר בפוסקים רבים להקל בזה, ומהם: תורות הדשן (סיטרנסט) הרמן"א וורה דעה סיינו רסה סעיף יב, נחלת שבעה והלכות טטרות סיינו יב בחמודושים סק"א), שו"ת הלכות קטנות (חלק ב סיינו כסטה), החי אדים וכל קLEG סעיף טז) בדעת המגן אברהם (סיינו תרמ סק"א). שו"ת שבות יעקב (חלק ג סיינו לו), דגול מרובה וורה דעה שוף סיינו קעה) ועוד. וכך אף שיש חולקים שלא להחשיב את סעודתليل הברית לסעודת מצה, מכל מקום הרוי אפילו אם היהת אכילת בשער בתשעת הימים אסור דברנו ממש, הינו אומרים "ספק לרבען לקולא", כל שכן שכל זה אינו בגדר איסור אלא מנחה. ועוד,

הרי כלל גדול בידינו "הלכה בדברי המיקל באבל", ואפלו באבלות חדשה, כל שכן באבלות ישנה של החורבו, וכל שכן בדבר שאינו אלא מנהג, וכמבואר בוגמרא יבמות מג ע"ב) ובתוספות שם, וברא"ש מסכת תענית פרק ד אות ב) ועוד. ובמקומות אחר הארכנו בזה. ועוד חזון למועד.

חנוכת הבית

בלימוד שעורכים בחנוכת הבית, יש שעושים גם סעודה, אך אינה נחשבת סעודת מצוה ממש, כדי שהייה מותר לאכול בהبشر. (ת"ה קצד)

ברית מילה דחויה

אם התינוק היה חולה, והתרפא בימים אלו, מותר לאכולبشر בסעודה זו. אבל אם דחו את המילה בכוונה כדי לאכולبشر, אסור לאכולبشر בשום אופן. (קצז)

פדיון הבן דחווי

אם נדחה הפדיון מסיבה שהיא, כגון שחיל הפדיוןليل שלושים ואחד מיום לידתו) בשבת שאחר ראש חדש אב ונדחה ליום ראשון, מותר לאכולبشر בסעודה זו, שגם היא נחשבת סעודת מצוה. ועיו להלן בדיני ברית מילה בתשעה באב.

בר מצוה

סעודת בר מצוה נחשבת סעודת מצוה, ומותר למוזמנים לאכול בהبشر, ובלבבד שנעשית הסעודה ביום הולדתו ה-13 ממש. אבל אם דחו או הקדימו את הסעודה ליום אחר, אינה נחשבת סעודת מצוה. (קהה, ר. ת"ה קצד)

"לבלתי להיות שם ערבי"

כל האמור לעיל שਮותר לאכולبشر בסעודת מצוה, הוא דוקא כאשר הסעודה מתקיימת כדת וכחלה בקדושה ובטהרה, אבל אם יושבים שם בתערובת גברים ונשים, וכל שכן אם רוקדים כן, אין היתר לאכול שםبشر כלל, שאין זו סעודת מצוה. ומכל שכן שבדרך כלל במקומות אלו, הנשים אינם לבושות בצדיעות.

כתב בספר חסידים (סימן שצג), כל המברך בסעודת חתן וכלה "שהשמחה במעונו", צריך לחזור אם קיימו "ויגלו ברעדה", אם רעדה במקום גילה. כי אם אין תרבות שם, וניבול פה בגיןיהם, או נשים יושבות בין האנשים שההרוים שם, לא יתכן לברך "שהשמחה במעונו". ועל אלה ועל כיוצא בהם נאמר וירמיה טו יז: "לא ישבתי בסוד משליחים ובעלז", שככל מצוה הבאה עבירה על יהה, מוטב שלא יעשה המצויה, כמו מצוה לשמה החתן, ואם יש פריצים ויודע שבלא פריצות לא יהיה, או אין יכול להיות ללא הרהור, או אין יכול להיות מלראות בנשים, אל יהיה שם. ע"כ. ועיו עד דברים נרמזים זהה מדברי רבינו הפסוקים בחוברת "הגישואן בהלכה ובאגודה" (עמ' 267).

סיום מסכת

סעודת סיום מסכת היא סעודת מצוה, ומותר לכל המוזמנים הקרובים והמכربים

לאכול בהבשר, וכל שכן שמוות גם לטורמי הסעודה לאכול בשם. אבל אנשים שהגעו רק כדי למלאות תאונות באכילת בשר, אין להתריר להם. (קצתה)

כתב המהריש"ל ויס של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז סימן לו): וסיום הספר נראה בעיני שהוא סעודת מצוה. וכמברואר בגמרא ושבת קייח ע"ב) שהייה האמורא אבוי עשויה בסיום מסכת של תלמיד חכם צער. ומפה את כו, היה נראה לרברך "שהשמה במעונו" בסיום מסכת, שאין לך שמה יouter לפני הקדוש ברוך הוא, אלא שמחה רגינה של תורה, ואין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של ההלכה. ובוזאי לא גרע מסעודת פדיון הבן, שלפרוסום מצוה בעולמא היא הסעודה. וכן הורתי פעמי אחת ההלכה למשעה לומר "שהשמה במעונו" בסיום מסכת, והتابלה השמהה במחומות גדלות, על ידי סיבות קשות. ותליתוי הסירחו בי, שעברתי על דברי רבותי, שלא שמעו מעולם דבר זה. על כן לא כתבו לומר כן אלא בחתוננה, אבל במצוות אחרת לא, ובוזאי כל דבריהם בקבלה, ובסודות פנימיות, על כל שיחה ומיליה. ואיך נתקנו דוקא לאוთה מצוה, ולא לעניין אחר, הלווא גם ביום טוב חייב להרבות בסעודות ושמחה, ובכל זאת לא מברכים "שהשמה במעונו". ומכל מקום סיום הספר הוא סעודת מצוה לכל הדעות. ועיין עוד במעלת סעודת סיום מסכת ביום של שלמה שם סוף סימנו מו, ותורה נתה.

מעלת סיום מסכת בימים אלו

מעלה גדולה היא לסיים מסכת בימים אלו ולערוך סעודת מצוה, כמובא להלן. אך אם סיים את המסכת קודם ראש חדש אביב, לא ידחה את הסעודה לאחר ראש חדש בשביב לאכול בשם. אולם רשאי למלוד לאט יותר או מהר יותר, כדי לסיים בימים אלו. (קצתה)

כתב בש"ת רבוי ידידה טיאה וויל: עדותיו זו כי אבא מארי הגאון בעל קרben נתנאאל, למד בימים אלו מסכת תענית, כשהוא מכובן לסייעתה בשבוע שלח בו תשעה באב, ולאחר כך היה טוער סעודת סיום מסכת בבראשו ויין, ואני היתי בין הקרואים. וכן כתוב הגאון יעב"ץ, שאף המחר בלימודו בימים אלו יouter ימאות השנה, כדי לסיים מסכת בימים אלו, הרי זה נחשב סעודת מצוה. וכן כתבו בש"ת מנחת יצחק, שם משמואל העלייר, בצל החכמה ובית אב, ושכנן העולם מקלים זהה. וכן נהג הגאון מנחת אלעזר מכונקאנטש לעשות סיום מסכת בימים אלו ולאכול בשם, ואמר שהמנגה זהה יסודתו בהררי קודש מגודלי החסידים תלמידי הבעל שם טוב. ובספר ערוץ השלחן כתוב: יש שלומדים לכתילה מסכת, כדי לעשות סיום בימים אלו, וכך ליעשותכו, כדי שעל ידי זה ישתדלו יותר בעסק התורה. וכן כתבו בש"ת שואל ומשיב, מים חיים משאש, מקור חיים ועוד. [והגאון רבוי אברהם סופר הביא מעשה רב אצל אביו הגור"ש סופר מעדרלי, שנחג אצלם ללימוד מסכת, ובכוננה תחילת השאייר מקצתה בסוף המסכת כדי לסייעה בימים אלו. אך רבים חולקים עלייו]. ובש"ת משנה שכיר כתוב, שבסיום מסכת בימים אלו, יש עניין לעשות סעודת גדולה עם בשם ווין, בהשתתפות רבים. ולדעת הגאון הקדוש החזקה מלובליין, יש להביא לכל הקרואים גם דגנים, ולשנות יין ולהרבות השמחה. ובספר שער ישכר כתוב, נוהגים תלמידי הבעל שם טוב לעשות סיום מסכת אחר ראש חדש אביב ולאכול בשם ווין. ואם כי אינם להוציאים כלל אחר בשם ווין, אולם בהיותם ובעשודה סיום מסכת מחייבים את כל הטראה אחרת, שרו של עשו, סמא"ל, [ראשי תיבות: סיום מסכת אין לעשות או סעודת מצוה אין לעשות], לכן טוב לעשות סעודת סיום מסכת, כדי להחליש את כוחו בימים אלו ולהכנייעו. (קצתה)

סיום מסכת משנהות

סיום מסכת משנהות עם פירוש רבנו עובדיה מברטנורא, נחשב סעודת מצוה. אך רק המסייעים עצמו, רשאי לאכול בשר. וכותב בש"ת אפריקטה דעニア שכן ציוו הרב הקדוש רבינו ישראל מרוזין לתלמידיו לסיים מסכת משנהות ולסעוד שביעו שחל בו תשעה באב, וכן כתוב בש"ת בית ישראל. ובש"ת בנין שלמה כתוב לרמזו זאת בדרשות חז"ל ומסכת בא בתרא כמה ע"ב) על הפסוק (משלוי טו טו): "כל ימי עני רעים, יוטוב לב משתחה תמיד", "כל ימי עני רעים" זה בעל גمرا, "ויטוב לב משתחה תמיד", זה בעל משנה. שבעל גمرا שווה זמו רב עד שמשיים מסכת ועשה משנתה, אבל סיום מסכת משנהות אפשר בכל יום ותמיד שמח במשנתה, ועל זה אמרו "ויטוב לב משתחה תמיד". (ש"ת יביע אומר חלק א סימנו כו אותן ט. י. רב)

סיום מסכתות קטנות, חומש, נביא

סיום מסכתות קטנות, כמסכת סופרים או מסכת כלה, נחשב סעודת מצוה. וכן חומש אחד או נביא אחד, אך רק המסייעים עצמו רשאי לאכול בשר. (ש"ת יביע אומר חלק א סימנו כו אותן י)

הבנת העניין

אין הסיומים מועיל אלא דוקא CSLMED בהבנה, אבל אם קרא ללא הבנה, אין זה נחשב סעודת מצוה ואסור באכילתבשר. כיון שבקריאת דברי תורה בלי הבנה, לא מקיים מצות תלמוד תורה, וכן כתבו בש"ת לא מקיים מצות תלמוד תורה. מון אברהם סימנו סק"ב. יב"א ח"א סימנו כו אותן י

כתב מrown הרראשן לציוו רבנו עובדיה יוסף צוק"ל בש"ת יביע אומר חלק א סימנו כו אותן ט): אם לומד בגרסה בלבד, נראה ודאי שלא נחשב לו לימוד, כדי לסייע באכילה ושתיה, וכמו שכתב המגן אברהם שבקריאת דברי תורה בלי הבנה, לא מקיים מצות תלמוד תורה, וכן כתבו בש"ת עמק הלכה, פני מבין, שמו ראש, מרן החיד"א ועוד. ומכאן תשובה לקצת אנשים שיש להם סגולת לגמור את כל הש"ס בתוך תקופה קצרה בלי הבנה כלל, והוא איבוד זמו, ואני נחשב להם לימוד, ואין לךavitול תורה גדול מזה. וכן כתוב הגאון רבי גבריאל איספראנסה. וטוב מעט בכוננה מהרבבות בלי כוונה. ועל כל פנים לטבל תלמידי חכמים מלימודם כדי שיינמרו את הש"ס גרסא בלי הבנה, הוא איסור גמור. וכיוצא בזה כתוב בספר פלא ייעץ (מערכת דעתה) וז"ל: כתבו הפוסקים, שמי שיכל לפלפל בחכמה, ולקנות ידיעה חדשה, ומוציאו זמו בלימוד תהילים וזוהר, הרי זה נחשב לוavitול תורה. ובש"ת צל"ח בשם ספר שערי חיים נשאל על מי שהקדיש סכום לתלמיד חכם בתנאי שילמד בכל יום י"ח פרקי משנה, והתלמיד חכם שהתחילה לקיים התנאי, חוזר בו בטענה שהוא לומד י"ח פרקים בלבד בלי הבנה, והוא לו ללימודו שמונה פרקים עם פירוש הברטנורא והתוספות يوم טוב, והמקדיש טוון שרצוינו יותר שלימד י"ח פרקים, כדי שישים המשניות בכל חודש. והשיב, שמכיוון שלימוד משנה בלי הבנה לא נחשב לימוד, יותר טוב שיקרא ח' פרקים בהבנה ולא באמייה בלבד. ע"ב. ואמנם כי שהוא פמי והוא יכול להבין ואינו עשו כן, הרי הוא כמתropa במלאת שמיים. עכ"ד.

ועיו בספר "נפש החיים"angan רבי חיים מוולוזין צ"ל שכתב, כי ישנים שני סוגיםavitול תורה - בכמות ובאיכות. בכמות, כמו שיכל ללמידה חמיש שעות ביום ולומד שלוש שעות, הרי זה

ביטול תורה, אבל יshawו אדם שיכول ללימוד חמש שעות ולומד חמיש שעות, ובכל זאת הוא נחשב מבטל תורה, הא כיצד? כמו שיכול ללימוד הבנה טובה לעומק, ולומד בשתיות. וראיה לכך מסכת מגילה ו' ע"א שאמרו שם: "مبטלים תלמוד תורה, מפני מקרא מגילה". ויש להבini כי מקרא מגילה אין זה לימוד תורה, הלא מגילת אסתר היא אחת מעשרות וארכעה כתבי הקודש? אלא כיון שיכול לעסוק בתורה בהבנה יותר וועוזב את לימודו לקרא מגילה, יש כאן ביטול תורה באיכות, שהרי הוא רק קוראה ולא לומדה כשאר לימודיו שרגיל בהם בית המדרש, אך בכל זאת חידשו חז"ל שמבטלים תלמוד תורה בשליל מקרא מגילה, כי זהה עתה מצות היום לפרסם את ניסי ה' ברבים.

זוהר הקדוש

סיום ספר אחד מהזוהר הקדוש, על אף שאינו מבין מה שקורא, נחשב סעודת מצוה. וכבר כתוב הגאון החיד"א, שהקריאת בזוהר הקדוש מסוגלת להאיר את הנפש ואףלו אם יטעה בקריאתו, והוא תיקון גדול לנשמה. וכן אמר רבנו האר"י ז"ל לבעל תשובה אחד ללימוד בכל יום חמישה דפים בזוהר, על אף שאינו מבין מה שאמר. וכן הורה הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל לאנשים שהיה קשה להם להבין גمرا. (שו"ת יביע אומר ח"א סימן כו אות י, חז"ע פסח ריא)

שתיית יין

מנハג בני ספרד להתריר לשותות יין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן מנהג ירושלים עיר הקדש, כמו שהיעידו רבים מרבותינו האחראונים ז"ל.ומי שנาง שלא לשותות יין, בכל זאת ישתה את היין בהבדלה, ואףלו אם יש בכוס יותר מרביתית, ישתה את כלו. וכן כוס של ברכת המזון, אם רגילazo על יין, ישתהו, כיון שזה יין של מצוה. וקעה,

מנハג בני אשכנז שלא לשותות אפילו יין של הבדלה, אלא נותנים את היין לילד קטן שישתה. ואם אין ליד קטן, מותר למברך עצמו לשותות את היין. (ס"י תקנא ס"ז)

שתיית שכר

במשקה שכר לא נהגו להחמיר, ולכן מותר לשותות ערק, ליקר וכדומה. (רש"ג. ת"ה רה)

כיבוס בגדים

מנハג בני אשכנז שלא לכבס ולא ללבוש בגדים מכובסים, מראש חדש אב. (חרמ"א סימן תקנא ס"ד)

ניקוי חליפה לשבת

לבני אשכנז שלא מכובסים מראש חדש, אם הכלכלה החליפה של שבת, ואין לו חליפה אחרת לשבת "חיזון", מותר לו לכבס בכנע את מקומות הכתם. (ולא) ויתר פרט הדינים בזה, ואייך מנהג בני ספרד, יבווארו להלן בדיוני "שבוע שחילוף שבת באב".

רחיצה

מנhog בני אשכנז שלא להתקלח כל הגוף, בין במים חמימים ובין במים קרים, מיום ראש חדש אב. (הרמ"א סימן תקנא סט"ז)

ואולם, במקומותינו שהחומר רב והזיעה רבה, ובני אדם מקפידים מאוד על ניקיון הגוף, וקשה שלא להתקלח תשעה ימים, ופעמים שאյ אפשר לעמוד על יד אדם זה, ומוצר את הבאים בסביבתו שנודף ממנו ריח לא נעים. על כן, ראוי ונכון מאוד שגם בני אשכנז יתקלחו במים קרים עם סבון, לאחר ואין כוונתם לתענוג אלא להסרת הזיעה וריח הרע, שגדול כבוד הבריות.

ויש להזכירanza מאריך בפרט ב特意 נסח שיש ציבור גדול, וקשה להתפלל כשရיח זיעה נודף. וכבר באור ח'יל' מסכת הגינה ה ע"א את הפסוק (קהלת יג יז): "כִּי אֶת כֵּל מְעֻשָּׂה הַאֲלָהִים יָבֹא בְּמַשְׁפֹּט עַל כֵּל נָעַלְמָס", מהו "על כל נעלם"? אמר رب: זה החורג כיינה בפני חברו גמאס בה. ושמואל אמר: זה הרק בפני חברו ונמאס. וזאת מלבד שבעקבות כו פעמים יכול לגורום חילול השם בցיבור, כגון שנמצא בנסיעה באוטובוס או ממתמי בתור בבנק וכיוצא. ופרטיו דיןinos נוספיםanza, והיאך נהגים בני ספרד, יבוארו להלו בדיני "שבוע שחיל בו תשעה באב".

כתב מהר"י מרבורנו: רבים מקרים לרוחץ כל הגוף בצונן, לפי שמרוב החומר המצווי בחודש אב מתמלאים זיעה, והרי הם כאיסטנסים שמותר ברחיצה. וכותב התורומת החדש שהמנוג להקל לרוחץ בצונן. וכן העיר האגאון ישעות יעקב. והרב הלבוש והמנגן אברהム התירו לרוחץ אפילו ביום היכירויות, כדי להעביר הזיעה. וכן כתוב המשנה ברורה וסימן תרג' סק"ב: "אם הזיעה הרבהה ורוצה לרוחץ להעביר הזיעה, מותר, כיון שאינה רחיצה של תענוג". וכל שכן ביום אלו שקדום תשעה באב, שאין מניעת הרחיצה בהם אלא מנהג. ובספר אמרת יעקב קמניצקי כתוב: שאם רוצה להעביר את הזיעה או את הריח רע של הזיעה, מותר. וייתר טוב שיתרחש בצונן עם סבון, משיתרחש במים חמימים בלי סבון. ע"כ. וכיוצא בזה כתוב הגרש"ז ברוין בספר שעירים המציגים בהלכה, שבזמנינו שהכל מתנהגים בנקיות קפדיות. אין להחמיר שלא להתקלח אפילו אין המים צוננים ממש, וגם עם סבון מותר. וכן פסקו: שלמת חיים זוננפלד, האור זורע, והמרדי שקהלו ברחיצה במים קרים ביום אחד. וכן פסקו: שלמת משה, הגרש"ז אוירבך, שבת הלוי, שבט הקחתני, ויבדק דוד, מטה אפרים, רבבות אפרים ועוד. רלה, רגמ. ת"ה קעב)

๙. דיני שבוע שחיל בו תשעה באב

חומרת השבוע

שבוע שחיל בו תשעה באב, חמוץ יותר מהימים שקדום לכן, כיון שקרבים אלו יותר ליום הכאב ביוטר לעם ישראל שבו נשרף בית מקדשו ותפארתנו שהייתה מכפר עוונותינו מיד יום ביום, כמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחות מא פנחס יג): "מעולם לא לו אדם בירושלים ועוונו בידו. כיצד? תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה, תמיד של בין העربים מכפר על עוונות שנעשו ביום". על כן, אסור בו חכמים כמה דברים, כדלהלן.

ט טספורות

ראש, זקן, שפם

אסורו חכמים להסתפר שער הראש ולגלח שער הזקן בשבוע שחל בו תשעה באב, ואין לספר גם את בניו הקטנים, מפני שיש לו הנאה וקורח רוח כאשר מסופרים יפה. אולם שפט המעכבר את האכילה, מותר לגלחו. ומנהג בני אשכנז שלא להסתפר ולא להתגלה כבר משבועה עשר בתמוז, כמו בואר לעיל. (ריה, רכו)

בעלי שמחה

אין לחותן בר מצוה להסתפר בשבוע שחל בו תשעה באב. וכן, אין לבעלי ברית [המולל, הסנדק ואבי הבן] להסתפר או לגלח הזקן בשבוע זה. [ומכל מקום בעל ברית שהסתפר או התגלה, אין למחות בו, שיש לו על מי לסמך]. ריה, רכו ועיין בחוברת "הabilities בהלכה ובאגדה" שבעל ברית החפש להקל להסתפר בתוך אובלות של השלושים, רשי.

להביאה המקור מחוז"ע ולהרחב וזכורני שלפני עשרות שנים הסתמכת ג'ב על הנ"ל, והתרתנו לשער הפנים דאו ר' משה שפירא, שבתווך תפקידו היה צריך להפalex עם שרים מאותות העולם שבאו לבקר בארץ, להתגלה בתוך שלשים לימי אבלו, ע"י שיחיה סנדק באותו היום. וכן עשה.

נשים

omore לנשים להסתפר ביום אלוי, ובפרט כשייש צורך בדבר, כגון בחורה העומדת להשתדך, וכל שכן אם היא משודכת כבר ורבו שערות ראשונה. ומיותר להזכיר שאסור לאשה להסתפר אצל איש, או לאיש להסתפר אצל אשה, וכמהו איסורים חמורים מן התורה עוברים שניהם, ונadol עוננס מנשוא. והיודע ומיכיר אנשים כאלו, חייב להוכיחם ולהסביר להם את חומרות העוננות הגדולים שהם חוטאים ומחטיאים את הרבנים. ולמוכחים יنعم, ועליהם תבוא ברכבת טוב. פניהם מאירות, עקרי הד"ט, הגרש"ז אוירבד. קספ

סירוק השיער

omore להסתרך במסرك בשבוע שחל בו תשעה באב, ואפילו בתשעה באב עצמו, כמו שਮותר לאבל להסתרך בתוך שבעת ימי אובלות. (שו"ע והרמ"א יו"ד סימן שצ ס"ג. רטו)

ט כיבוס בגדים

איסור כיבוס

אסור לכבս כל בגד בשבוע שחל בו תשעה באב, בין הבגדיםعلילונים, ובין בגדי היזעה הקרובים לבשרו. וכן אסור לכבս מגבות, מפות שלחן, סדיןיהם וכדומה, אפילו ביום בלבד בלי אבקת כביסה. ומנהג בני אשכנז להחמיר בזה כבר מראש חודש אב, כמו בואר לעיל. (סימן תקנא ס"ג. רכת)

גם אם איןו לובש את הבגדים אלא לאחר תשעה באב, אסור לככטם. (שם ס"ג)

בגדי ילדים

אסור לככט גם בגדי ילדים קטנים. ומכל מקום בגדי ילדים עד גיל שלוש לערד, מותר לככט במכונית כביסה אפילו הרבה ייחד, שכן שמתלככים תמיד, לא אסרו בהם חכמים. (ולא)

מכbast גוי

אין לתת את הבגדים אפילו למכbastה של גוי שיככטם. אולם מותר למוסרים לגוי קודם לכך, אף שיכול להיות שיככטם בשבוע זה. (סימן תקנא ס"א. רלא)

ואומנם, התבאר לעיל בדיי "חודש מנחים אב", שמלאכות שאין לעשותן על ידי ישראל לאחר ראש חודש כבנית בית להרוווח או צביעת בית וכדומה, מותר לעשותן על ידי פועלים גויים, ואפילו בתשעה באב עצמו, כי לא אסרו לומר לאוי לעשות מלאכה, אלא בשבת ויום טוב וחול המועד, שאליו ימים הנקרים בתורה "מקראיי קדוש", אבל בימים אלו שאין איסור מלאכה בהם אלא מתרת מנהג, מותר לעשות על ידי גוי, וכמבוואר בשלוחן ערוץ (סימן תקנד ס"ב). ואם כו, מודיע לא נתר לחתת את הבגדים למכbast גוי שיככטם יש לומר שהחמיר בכבוס הבגדים אפילו על ידי גוי, משום שיש לאדם הנהה וקורות רוח לראות את בגדיי מכובסים, ומסיח דעתו מהאבלות על החורבן. והרי מטעם זה אסרו לככט את הבגדים אפילו על מנת שלא ללבושים אלא לאחר תשעה באב. (ולא)

לבישת בגדים מכובסים

לא רק אסרו חז"ל לככט בגדים בשבוע זה, אלא אסרו גם ללבוש בגדים מכובסים. וכן לא יציע על מיטתתו סדיןיהם ומציעים מכובסים. ומנาง בני אשכנז להחמיר בזה כבר מראש חודש אב. (סימן תקנא ס"ג. רכט)

בגדי זיהה

בגדי זיהה שלל הגוף, כגון: גופיה, בגד תחתון וגרביים, שריגלים להחליפם בתדריות מפני הזיהה, מותר להחליפים וללבושם כשם מכובסים בשבוע זה. (מתחוי תשובה בשם לחמי תורה, מטה דברי חכמים, יובר דוד, הנرش"ז אוירוב, הגיר"ש אלישיב, רבבות אפרים, אבני ישפה, עמק יהושע ועוד. רכט). [כן הדבר גם באבל היושב שבעה, ויש לו צער להישאר עם אותם בגדי זיהה כל השבוע, ובפרט ביום הקץ החמימים, שרשי להחליפים בגדים מכובסים. (חו"ע אבלות ב רבב)]

כיבוס סדיןיהם לאורח

המתארח בבית חברו, שהרגילות היה להחליף למיטתת האורח סדיןיהם ומציעים מכובסים מסוים נקיים, כי לא נעים לאורח לישון על מציעים שישן עליהם חברו, מותר להחליפים אף בשבוע זה. (מנחת יצחק, צץ אליעזר, עמק התשובה, קני תורה. רלא)

מגבות מוכבשות

モותר להשתמש במוגבות מוכבשות בשבוע זה.

עיין בשבועות אחרים (ח"א סימן שע) שהביא כמה טעמים להיתרanza. ויש גם לצרף את דעת רשיי, הריב"ץ גיאת, הרמב"ס, והמנהייג, שמתירים ללבוש בגדי מוכבש בשבוע שחל בו תשעה באב כל שכיבוסתו מוקדמת. ונמצא שיש לנו ספר ספיקא, שמא הלכה כדבריהם, ומミלא מותר גם להשתמש במוגבות מוכבשות. ושמא ב מגבות שלנו לא אסור כלל כ מבואר ברבנות אחרים. ומה גם שהווים העולמים מקפידים על נקיות ביותר, ולכן התירו להחליף לאורה סדייניס ומציעים מוכבשים כנ"ל. וכל שכן כדי בני בית מרובים והמגבת מותכלכת מהר, ויש חשש לחידוקים, ולהלאה התורה ציונה ודברים ד טו). "ונשכורותם קאוד לנפשתיכם". (עיין רלא, רב)

הכנת בגדים

מכיוון ששורר חום רב בתקופה זו, ולא שייך להשאר עם אותן בגדים [חולצת וכוכן] כמה ימים, וכן ישנה עצה טוביה, שקודם בשבוע זה [או קודם ראש חדש לבני אשכנז], ילبس את בגדיו [מכנס, ומספר חולצות כפי הצורך לאוטם ימים] זמנו מועט, וכיון שלבושים כבר, אין נחשבים כבגדים מוכבשים, ומותר ללבושים ולהחליפים בשבוע זה. (רכט)

זמן מועט

מה שאמרנו שדי ללבוש את הבגד בזמן מועט, הינו אפילו דקה אחת (ח"ק, תורה חדס, בית יהודה עיין, עיקרי הד"ט. דרכי חיים ושלום. רלא). [כו הדין גם באבל היושב שבעה, ויש לו צער להישאר עם אותה חולצה כל השבוע, שראשי ליתן לאדם אחר שילבש את חולצתו אפילו דקה אחת, וזה אינה נחשבת כמכובשת, ורקאי יהיה ללבושה חז"ע אבלות ב רג. רל]. אלא שבאבל על אבי או אמו, יצטרך לקרוע שוב את החולצה שהחליפה, אבל על שאר קרוביים אין צורך. (שלוחן ערוך יורה דעת סימן שם סי"ד. חז"ע אבלות א רלו]

כבוד הבריות

כל אדם יאמץ לעצמו את העצה הנ"ל, שהרי אמרו חז"ל (מסכת מגילה ג ע"ב): גדול כבוד הבריות שפעמים דוחה אפילו איסור תורה. ואם לא יחליף את בגדי למשך כמה ימים, יגרום צער לסובבים אותו, ופעמים אף לחילול ה' בצדירות וכנ"ל.

שכח להכין בגדים

אם לא הכין בגדים לצורך בשבוע זה, רשאי להניח את הבגד על הרצפה לאיזה זמן שהוא וללבשו. ואפילו בתשעה באב, רשאי לעשות כן. (מהר"ש מלובלי, הרוי קדם, בית דוד. רב)

בגדים מכובסים לצורך מצוה

טלית – לא אסרו ללבוש בגדים מכובסים של מצוה, על כן מותר ללבוש טלית מכובסת ומוגהצת. (שו"ת רב פעלים. רלב)

חזק"ל דרשו (מסכת שבת קלג ע"ב) על הפסוק: "זה אליו ואנו הוו", התנאה לפני במצוות, עשה לפני סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה – בדיו נאה, בקולםוס נאה ובסופר אומו. על כן, על כל אדם להקפיד תמיד ללבוש טלית גדולה לתפילה וטלית קתנה שעל בגדי נאה ומכובדת, ולא כאוטם שאינם מחליפים את הטלית אף שכבר נעשית צחובה, ואין ראוי ללבושה כך. וישתדל שיהיו לו כמה טליתות קטנות להחלפה כפי הצורך, ובפרט ביום הקיץ החמים שמצוע ובזיוון למצוה, שאת שאר בגדי הוא מחלף יום ומכבש, ואיילו בגד של מצוה, איינו מכבש אלא לאחר זמן רב. וכמבוואר בחוברת "סדר היום בהלכה ובאגודה".

מזל טוב

ברית מילה שairyush זה, מותר לבעלי הברית [המוחל, הנסנק ואבי הבן], לאם התינוק, ולאשה הנושאת את התינוק אל המילה, ללבוש בגדים שבת שאינם מכובסים [זהיינו שלבשו מעט קודם לכך]. והוא הדין לחתן בר מצוה שחול יום הולדיתו ה-13 בשבועו זה. וכך, ריחו וכן לאבי הבן הפודה את בנו הבכור, ולאמא הנושאת את בנה, ולבחן.

שאר הקרובים של בעלי השמחה המקילים ללבוש בגדים שבת שאינם מכובסים, יש להם על מה לסמוך, ובתנאי שאילו הייתה השמחה גם בשאר ימי השנה, היו לובשים בגדים שבת. ועיין בשער תשובה (סימן תקנא) שכתב, הסביס [אבי הבן ואבי היולדת] והסתבות נוהגים ללבוש בגדי שבת. וכמודומה שנוהגים להקלanza גם שאר הקרובים אשר דרכם ללבוש בגדים שבת, אילו היה ביום אחרים. כי יש צער לאבי הבן והיולדת כשאיין הקרובים משתתפים בשמחתם לבבשת בגדיהם לבנים. ע"ש.

בעלי השמחה עצם יכולם להקל ללבוש אפילו בגדים קבוע לבן שהם נאים ומיוחדים יותר מסתם בגדים שבת. אבל אם חלה הברית בתשעה באב ממש, לא ילבשו בגדים לבן אלא בגדים שבת שאינם מכובסים. (רלה)

↳ רחיצה

חמים או קרירים

מנhog בני ספרד שלא להתרחק במים חמים בשבוע זה, אבל במים קרירים מותר להתרחק ואףילו עם סבון. (רלה)

יש להבהיר, כי רחיצה זו שאנו אומרים שתהיה במים קרירים, אין צורך שייהיו המים קרירים מאוד, אלא רקאי לפתוח מעט את ברז המים החמים, כדי להפחית את קור המים, באופן שנוגע במים ומרגיש מעט קרירות. וmai

רפואה

מי שזוקק להתרחץ במים חמימים למטרת רפואי, אף שאינו חולה, מותר, וכל שכן אם הוא סובל מטוחרים שרפואתו לשבת באמבטיה במים חמימים, שבודאי מותר. ועיוו היבט לעיל בסוף דיני "חודש מנחים אב". (רלאת, רמא)

מקורה

モותר לטבול במקווה טהרה כדי להתפלל וללמוד תורה בקדושה ובטהרה. ואם קשה לו לטבול במים צוננים, יטבול בפושרים או חמימים, שאין זו רחיצה של תעוג. (רמד)

קטנים

モותר לרוחץ את הילדים הקטנים במים חמימים כפי הרגלים בשאר הימים. על כן, ילדים הרגילים להתקלח בכל יום, ובפרט ביום חמימים כאלו, מותר לקלחם ביום חמימים בכל יום מימי השבוע שחיל בו תשעה באב. אבל ילדים הרגילים להתקלח שלוש או ארבע פעמים בשבועו, יתקלחו גם בשבוע זה כך. חמד משה, קנה בושם חלק א סימן לב. ועיוו שלחו עורך סימון תרטז ס"א, חז"ע ימים נוראים שם. רמה)

נשים

נשים שקשה להן לרוחץ במים קרמים, ירחצו בחמים, כדי שלא יתגנו על בעליהן. (מההrik"ש, שלחן מלכים רמו) וכל שכן לפני טבילה, שלא ישנו משאר השנה. (ת"ה קע)

❷ דברים המותרים בשבוע זה

גיהוץ בגדים

モותר לנחץ את בגדיו בשבוע שחיל בו תשעה באב. (רלאת)

גוזית הצייפורייניים

モותר לגוז ציפורניים בשבוע שחיל בו תשעה באב. וכל שכן בערב שבת חזון. ויש להזהר תמיד לגוז את הצייפורייניים העודפות על הבשר, מפני שם נתלים החיצוניים ויונקים ממנו. ומפתח חומרת הדבר, כתוב הגאון רבנו יוסף חיים, שאפילו בתשעה באב יגוז אותו, אם הוא עודפות על הבשר. (מגן אברהם, אליה רבבה, נודע ביהודה, שלחן מלכים, שואל ונשאל, רב פעלים ועוד. רכז)

כתב בש"ת מהר"ס חלאוהו (סימן י): אין ספק בעיני שמותר ליטול ציפורניים במספריים בשבוע שחיל בו תשעה באב, שאין לנו לאסור אלא דברים שאמרו חכמים בפירוש, אבל להוסף עליהם וללמוד מאבל, אין לנו. ועוד שאבותות ישנה של תשעה באב קלה מאבותות חדשה, ואין למדים כל מחומר להחמיר עליו.

צחצוח נعليים

モותר לצחצח נעליים בשבוע זה, שלא אסרו חכמים אלא כיבוס ולא דבר הדומה לכיבוס, ואין צורך להחמיר בזה כלל. (ו, רטו)

ניקיון הבית

モותר לכתילה לשטוף את הרצפה עם חומר נקיי בימים אלו, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חכמים, ואין צורך להחמיר בזה כלל, שאין להימנע מדברים הנוראים חוסר ניקיון בבית. ובפרט כששנים תינוקות קטנים הוזחלים ויושבים בגדריהם על הרצפה ועלולים להתכלך מאוד מזוהמת הקרקע. מה גם שיכול לגרום מחלות, חס ושלום. וכORBן מרן הראשון לציין רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: "וכן אנו נהנים להקל בזה לשטוף ולהודיע את הרצפה עם חומר נקיי בכל תשעה הימים". ואמנם בתשעה באב עצמו, לכתילה טוב שלא יעשה כן, כדי שלא להסיח דעת מהאבלות על החורבן בעיסוקם בניקיון הבית. (ויד, רמחה, דש)

אין שבוע שלול בו

תשעה באב שלול להיות ביום ראשון, או שלול להיות בשבת ונדרחה ליום ראשון, אין לשבוע שלפניו ולא לשבוע שלאחריו את כל הדינים האמורין לעיל בשבוע שלול בו תשעה באב. על כן, מותר לבני ספרד להסתפר ולהתגלה בשבוע הקודם ושלאחריו. וכן מותר לבבב בגדים או ללבוש בגדים מכובסים, וכן מותר להתרחץ במים חמימים. (סימן תקנא ס"ד. ת"ה קנג, קסטה, קעב)

๙ שבעת חזון ט

"חזקון ישעיהו"

השבת שלפני תשעה באב נקראת "שבת חזון", על שם שפטיריהם בה את ההפטירה בנביא ישעה (פרק א) "חזקון ישעיהו".

تفسורת

אף על פי שモותר לבני ספרד להסתפר בערב שבת חזון, מכל מקום אם התענית ביום ראשון, נכון להחמיר שלא להסתפר ולא להתגלה ביום שישי, כדי שלא יכנס לתענית כמו חתן. (שו"ת יהוה דעת ח"ג סימן לט)

רחיצה

למנוג בבני ספרד שלא מתקלחים במים חמימים בשבוע שלול בו תשעה באב, פשוט שמוותר להתקלח בערב שבת חזון במים חמימים ללא חשש כלל ועיקר.

אולם, אף למנהג בני אשכנז שלא מתקלים מראש חודש אב, בכל זאת בעבר שבת "חzon", יש להקל לרוחץ את הגוף במים חמימים, שזו רחיצה של מצוה לכבוד שבת. ובפרט שריגליים כן בכל ערב שבת להתרחץ במים חמימים.

אמרו חז"ל (מסכת שבת כה ע"ב): כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אליעאי, בעבר שבת מביאים לו קערה גדולה מלאה מים חמימים, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו ומטעטף וושוב, ודומה למלאך ה' צבאות. וכן אמרו בשאלות, שהלzel הוזק היה הולך לרוחץ בכל ערב שבת לכבוד שבת. ובמודרש פרשת בהר לד ג' אמרו: "גומל נפשו איש חסד", זה הלzel הוזק שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו והולך עמו, אמרו לו: רבנו, לךין אתה הולך? אמר להם: לעשות מצוה. אמרו לו: אייזו מצוה? אמר להם: לרוחץ בבית המרחץ. אמרו לו: וכי זו מצוה היא? אמר להם: הנה. ומה אם איקונין [דיוקן, דמות] של מלכים שעממים אותו בתיהם טרטיאות ובטתי קרקסאות, מי שהתמנה עליהם הוא מורקס ושוטפם, והם מפרנסים אותו, ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גודלי מלכות - אני שנבראתי בצלם ובדמות, שנאמר: כי בצלם אלהים עשה את האדם", על אחת כמה וכמה!!

וכتب מהר"י מברונא, הלא אפילו כיבוס בגדים שאסור מדין התלמוד בשבוע שחל בו תשעה באב, בכל זאת אם חל תשעה באב ביום שישי, מותר לכבש ביום חמישי מפני כבוד השבת, כל שכן רחיצה שאינה אלא מנהג המקומות ואני אסורה מן הדין כלל ועicker, לא מראש חדש ולא בשבוע שחל בו תשעה באב, שבודאי היתר גמור הוא לרוחץ במים חמימים לכבוד השבת. וכן עשו מעשה רב מהר"ם מינץ ומהר"ז שהיו חופפים ראשם בחמים בעבר שבת. והרשל"ל כתוב שאין המנהג הזה נאות בעיניו לבטל הרחיצה בעבר שבת חזון, אבל מה עשה שכבר הפסיק המנהג. וגם הרמב"ם אין דעתו נועה ממנהג זה שכותב, שאף המקומות שנחנו מניעת אכילתבשר מראש חדש, באיסור מרוחץ לא קיבל עליהם אלא בשבוע שחל בו תשעה באב. ויפה כיונו במנוגם, כדי שלא לבטל מצות עונג שבת, וכך לא אסור אלא בשבוע שחל תשעה באב בתוכה. עכ"ד. וככתב ה"ח, אף בשבת חזון חומרה יתרה היא שלא לרוחץ, שהרי אפילו הכיבוס התירו חכמי התלמוד לכבוד שבת ביום חמישי שחל תשעה באב להיות ביום שישי ואנו נוגדים הימיר בזה, והואך נחמיר ברחיצה שלא אסורה חכמי התלמוד כל עicker. וכבר הפליג על זה הרשל"ל ושאין המנהג כל כך יאות לבטל הרחיצה בעבר שבת. ומכל מקום לא מלאני לבי להתריר אלא בעבר שבת שהוא ראש חדש, והמנע מלרוחץ בו, יש עווון בידו. ע"כ. וככתב הגרש"ז ברוין בספר שעריים המצוינים בהלכה, בזמנינו גם האשכנזים נוגדים להתרחץ במים חמימים בעבר שבת חזון לכבוד שבת, שאין זו רחיצה לתענוג. ואפשר שמנהג הדורות הקודומים היה שנכנסים באמבעי של מים חמימים כמו בריככה, וניכר שעושים כן לתענוג, אבל בזמןינו ששותפים את עצם בחמים, יש להתריר. וככתב הגראי"א הענק: ולענין רחיצת כל גופו בחמים בעבר שבת חזון, נראה לי שבמקומותינו שנוגדים להתרחץ תמיד, הכל בכלל איסטנxis, ואין להחמיר כלל בעבר שבת חזון, וכן ראיתי ברוסיה שנוגדים החסידים להתרחץ בבית המרחץ. ע"כ. (ולח)

בגדי שבת

אין לנוהג שום שינוי בשבת חזון משאר שבתות השנה, ועלינו לכבדה ככל שאר שבתות השנה ללא שום אותן אבל וצער, חס ושלום. ומאחר ודרשו חז"ל (מסכת שבת קי"ג ע"א) על הפסוק ועשה נח יג': "אם תשביב משפט רגלה... וככבותו מעשות

דרכייך", וכבדתו - שלא יהיה מלבושך של שבת מלבושך של חול. על כן, גם בשבת זו ילبس בגדים שבת נאים כבכל שבת. ורק לעניין ברכבת "שהחינו", נכון להחמיר יותר שלא ללבוש בגדי חדש, שההשמה לבישתו רבה מאוד, והיאך יאמר "שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן זהה", על ימים שאחר רаш חודש אב, שהם ימי אבל וצער גדול לכל ישראל. (רי, קלד)

אף שבשנים עברו היו מבני אשכנז שנוהגו ללבוש בגדים חול בשבת זו, כיוון שהסתנה המנהג לטובה, וגם בני אשכנז נהגים ללבוש בגדים שבת. וכל שכן שיש לצחצח את הנעלימים לכבוד שבת, ולא יליך בהן כשהן מלויכות ומאובקות, שאין זה דרך ארץ, והרי זה **כמוצל בכבודה של השבת**. (רי, ריב, רטו)

הגאון היעב"ץ [רב יעקב עמדין בו צבי] כתב, שכן היה מנוהgo של מר אביו הגאון חכם צבי זיל, ללבוש בגדים שבת חמוץ, ואפלו אם חל בו תשעה באב, וכן אנו נהגים אחרת. וככתב בספר חי אדם שבקהילת קודש וילנא נהגים על פי הגאון מילנא ללבוש בגדים שבת. וכן נהגים הרבה הקהילות מבני אשכנז ללבוש כל בגדים שבת ולא לשנות מאומה משאר השבותות. וככתב בשוו"ת דברי נחמה, שכذנהו נהג הגאון רבנו זלמן, ואף הרמ"א אפשר שחו"ר בו בהלכות אבלות, ולא היה המנהג ישר בעיניו ללקת שבת כמו ביום החול. וככתב הגאון ממונקאטש, יפה נהגו רבוותינו ואבותינו הקדושים בדורות שלפנינו ללבוש בגדים שבת ושתורימייל בשבת חמוץ. וכן כתוב בשוו"ת דברי יציב: היום הוכיח הדור שנוהgo ללבוש בגדים שבת בשבות אלוי כמנגן הספרדים, וכדעת החכם צבי והגר"א, וגם לא נהגו לשנות הניגונים בפיוט לכה דודי, וכן בהפטורת חמוץ. (רייג, קנו)

תפילות שבת. הפטרה.

גם בשבת חמוץ מתפללים בשמחה, בניגנו ובנעימה קדוצה, וייענו כל הקהל יחדיו בקהל רינה ותודה כנהוג בכל שבותות השנה. ולא אותן שעדיין מוחזיקים במנהגם לומר קטעים מסויימים בקהל קינה ובכיה, או שקוראים את הפטירה בניגנו של קינה, וכתבו הפוסקים שעבירה היא בידם שמברטלים מצות עונג שבת, ומוצאה רבה לבטל מנהגם, כי אין זה כבודה של השבת כלל וכלל. (קנד)

שאלות את הרדב"ץ (חلك ג סימן תרמיה): יש נהגו בשבות שלפני תשעה באב לומר כמה קטעי תפילה על דרך קינה וזכר לחורבן, האםיפה הם עושים או לאו **תשובה**: יישר כוחו למי שיבטל דבר זה. ושבח לאל כבר נתבטל מנהג זה במצרים, וכמה הרחיקו חז"ל צעה ומכיה בשבת, וכל שכן לומר דברי קינותיהם דברים של פרהסיא ולהזכיר החורבן כדי לעורר הבכיה. והלא לעניין אכילתבשר אמרו שאם תל תשעה באב בשבת, מעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה המלך. סוף דבר, אין ראוי להראות שום דאגה ולא עיצבונו בשבת אלא הכל בשמחה, וממי שיוכל לבטל מנהג זה,יפה הוא עושה, ובלבד שלא על ידי מחלוקות, שאין לך דבר עומד בפני המחלוקות. ואון לחוש למה שאנו מבטלים המנהג שנוהgo, כיון שהוא מנהג של אישור, כמו שכתב הריטב"א: אם המנהג להקל, לעולם אין חוששים לו, ואפלו היה על פי גדיםם שבעולם, כל שנראה בו צד איסור ללחם בעל הוראה אשר יהיה ביוםיהם, שאון לנו אלא השופט שיהיה בימינו. ע"כ.

וכتب בשו"ת זקו אהרון הלי, שאסור לנגן הקינות בשבת, שלא התירו חז"ל להתאבל על ירושלים בשבת, וכל העושה כן, עבירה היא בידו שמבטל מצות עונג שבת. ובספר שער המפקד כתוב, שראתה איזה קהילות בעיר תוניס שקוראים את ההפטורות שלפני תשעה באב בניגון הקינות בקול נהי ובכפי ומעוררים יגנו וצער, ואני זה מנהג נכוו, שאין לעורר רבי יהושע מאמן צד ואופן שיהיה, וממצוה לבטל מנהוגם. וככתב בשו"ת עמק יהושע לגאון רבי יהושע מאמן זצ"ל: בדבר מה שנחגו איזה קהילות במירוקו לקרוא את הפטורה במגנית איכה, כבר בוטל מנהוג זה בעירינו, אלא שראיתי פה נהrigה אחדים מעמי הארץ (מיוצאי מרוקו), שעוד אוחזים בידיהם המנהג הרע הזה, ואין שומעים לccoli החכמים, וממצוה לבטל מנהוגם. וככתב הגאון ממונקאטש ששמע שהגאון הצדיק שר התורה בעל שו"ת קול אריה אמר, שהמנהג שאצל האשכנזים בשבתו שבימי בין המצרים, לומר הפיטות לכלה דודי בניגון קינה, הוא מנהג רע בעיני, אלא שהאשכנזים לא ישמעו בקולו. אך האמת שנצחונו לשמה ביום השבת, כמו שאומרים בתפילה: "ישמחו במלכותך שומר שבת וקוראי עונג", ולומר בו זמירות שירות ותשבחות ולהתענג בגוף ונפש. גם בספר דרך חיים ושלום, העיד על הרוב ממונקאטש שהיה מתפלל שליח ציבור בשחרית ומוסף של שבת, וזה מזמר ומשורר בקדושה כמו בשמחת תורה, גם בשבת שחיל בה תשעה באב. (קנה)

๔ תשעה באב שחיל בשבת

סעודות שבת

בגמרה (מסכת תענית כת ע"ב) אמרו: אפילו אם חל תשעה באב בשבת, דוחים את הצום למוציאי שבת, ושבת אוכל ושותה כל צרכו בשלושת הסעודות, ומעלה על שחילנו כסעודת שלמה המלך בשעת מלכותו. ולכן אסור להימנע בשבת זו מאכילתבשר, עופות ודגים, ושתיית יין, ואדרבה יתרעג בתענוגים ברבוריים ושלו ודגים. וכן כמו כן, ישיר זמירות שבת בשמחה וחזה, כי אסור לערב את אבלות החורבן בשמחה של שבת כלל וכלל. והנמנע מאכילתבשר ושתיית יין מחמת האבלות על החורבן, כתוב המגן אברהם "עבירה היא בידו". (ר"ג)

סעודה שלישית

אין מזו הרاءו לאכול בסעודה זו עדשים בשביל מנהגי אבלות, שאין מראים אבלות בשבת כלל ועיקר.

זמן סיום הסעודה

בשבת זו שהוא ערב תשעה באב, ישימו לב לסיים את הסעודה השלישית כמהDKות קודם שקיעת החמה. (ר"ס)

מנהג טעות

מי שנחג שלא לאכול בשאר בשבת זו, ועתה הבין תשעה ולא נהג כהלכה, אין צריך התרה על מנהגו כלל ועיקר. (ר"ס)

❧ ערב תשעה באב ☷

וידוי

תשעה באב נקרא "מועד", שנאמר ואיכה א טו: "קָרָא עַלִי מּוֹעֵד לְשָׁבֵד בְּחוּרִי". והואיל ועתיד הקב"ה להפוך אותו ליום מועד גדול במיוחד, לכן אין אומרים בו וידוי. גם במנחה של ערב תשעה באב, אין אומרים וידוי, כדי כל יום שאין אומרים וידוי, שגם במנחה שלפניו, אין אומרים. והוא הדין כשלל תשעה באב במוצאי שבת, אין אומרים "צדקה" בתפילה מנהה של שבת. (סימן תקנוב ס"ב, תקנוט ס"א. רנבי)

לימוד תורה

לא אסור חז"ל ללימוד תורה אלא בתשעה באב עצמו, משום שנאמר ותהלים יט ט: "פָּקוּדִי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמָמִי לְבָבֶךָ" [ולכן בתשעה באב לומד רק בענייני החורבן והלכות אבלות כדרහן], אבל בערב תשעה באב בין שחיל בחול ובין שחיל בשבת, לומד כל אדם תורה כחרגלו כל היום עד שקיעת החמה. (רמח)

יש נהגו שלא ללימוד תורה בערב תשעה באב בין שחיל בחול ובין שחיל בשבעת מחזות היום, וטעם בזה, כיון שדרך האדם להמשיך בלימודו גם לאחר שישים את לימודו, ונמצא שנכנס לתשעה באב כשהוא שמח, ולכן רק בענייני החורבן והלכות אבלות שמוטר ללימוד בהם בתשעה באב. אך כבר כתוב מהרש"ל על מנהג זה: חלילה לי לנוהג במנהג שלא ללימוד תורה בערב תשעה באב. והגר"א כתוב, חומרה יתרה היא, שהרי עתה בערב תשעה באב איןנו יותר שום דבר האסור בתשעה באב כרחיצה וטיכת, ולמה נוהג "חומרה" זו שלא ללימוד תורה. גם החyi אדם כתוב שחומורה בעלמא היא. ובספר מאמר מרדיכי כתוב: הורה אז תמורה היא בעניין, ואין לחוש לדברים אלו, ואך שאפשר ללימוד בדברים המותרים בתשעה באב, מכל מקום הלא אין אדם לומד אלא במקומות שבו חוץ, ועינינו הרואות לכמה תלמידי חכמים המתירושלים בלמידה התורה בדברים המותרים בתשעה באב, משום שצער הוא להם ללימוד דבר שאיןם רגילים בו, ולכך איןנו חשש לסבירו זו, וודעתי להתריר ללימוד בערב תשעה באב אפילו בחול עד השיקעה, כיון שלא הוזכרה חומרה זו בש"ס ובפוסקים. וכן אני נהוג ללימוד תורה בערב תשעה באב אפילו בחול. ע"כ. וכיונא בזה כתוב בערך השלחן: ומה שאומרים שיכول ללימוד בדברים המותרים בתשעה באב, אינה טענה, שהרי אנו רואים במציאות שהפסיק מלימודו הרגיל, אינו לומד עוד. וכך יש לסmodo על המקיפים בשבייל ביטול תורה. ע"כ. והגאון בעל חוות יאיר תמה על הרמ"א שאיפילו דברים שבצענה אינם נהוגים בערב תשעה באב, ולמה לא לימדו תורה כחרגלו, ומנהג זה מנהג בטלנים הוא. גם הגאון יעב"ץ כתב שאין יכול לנוהג קו. ובספר מאורי אור כתוב, ומה שכתו מנהג זה בשם מהר"י ל, כל שאין חתימת מהר"י ל על התשובה, אינו מפיו, והיא Tosfot תלמיד. וכך דעת עוד רבנים מהפסקים: מהר"ם מלובלין, תשורת שי, מшиб הלכה, אמריו שפר, מרן החיד"א, טהרת המים, גינת ורדים, מהר"א ששון, וכן לאברהם, חיים וחסיד, שדי חמד ועוד. וכן נראה דעת המשנה ברורה (סימן תקנוג סק"ח) ובבא-or הלכה שם. וכותב הגאון רבי רחמים חייתה הכהן, שכיוון שהוא אבלות ישנה, בודאי שיש להתייר ללימוד תורה כל היום, וכן המנהג פשוט ואין פוצה פה ומצווץ. (רמطا)

שיעור תורה

שיעור תורה הנאמר לרבים, הנכוון לדבר ההלכות תשעה באב שזה צורך השעה.

טיול

אסור לטויל בערב ט' באב, כדי שלא יבוא לשוחק וקלות ראש, ואפילו אם חל ט' באב בשבת שדוחים את התענית למועדיו שבת, לא יטוייל בשבת. (שלג. ג"ה רכו)

נעליים

מי שאין לו נעלי גומי וכיוצא לתשעה באב, מותר לו לנקות נעליים חדשות, ושתדל לנעלם מעט זמן קודם תשעה באב. (ת"ה קפט)

๙ סעודת המפסקת

הגדרת סעודת המפסקת

הסעודה الأخيرة שאוכלים בערב תשעה באב לאחר חצות היום [חצית בערך ב-^{12:45} קודם תחילת הצום, היא "סעודת המפסקת"] - שבה מפסיקים מלאכול עוד סעודה לפני הצום. אבל סעודה שאוכל קודם סעודה זו, אפילו לאחר חצות, אינה סעודת המפסקת, ואין שייכים בה כל פרטי הדינים דלהلن. (סימנו תקנוב ס"א)

הנחת הקדמוניים

בגמרה מסכת תענית ול ע"א אמרו: כך היהמנהו של רבי יהודה בן רבי אלעאי, ערבית תשעה באב היו מביאים לו פת חרביה [יבשה] במלחה, ויושב בין תנור לכיריים [מקומות הгалלים והאפר] ואוכל, ושוטה עליה קיתונו [כלין] של מים, ודומה כמו שמתו מوطל לפניו. וכן כתוב הרמב"ס (הלכות תענית פרק ה הלכה ט): "חסידים הראשונים כך היה מנוגם: ערבית תשעה באב היו מביאים לו לאדם לבדו פת חרביה במלחה ושורה במים, ויושב בין תנור לכיריים ואוכלה, ושוטה עליה קיתונו של מים בdagga ושםמו ובכיה כמו שמתו מوطל לפניו. וכך ראוי לחכמים לעשות או קרוב לה. ומימינו לא אכלנו ערבית תשעה באב תבשיל, ואפילו תבשיל של עדשים, אלא אם כן היה בשבת". עכ"ל.

על הארץ

המנוג לסעוד את סעודת המפסקת כשישובים על הארץ, כדי שתראה הסעודת עניה ושפלה. ומטעם זה אסור חכמים לאכול בסעודת זו שני תבשילים, כմבוואר להלו. אך אין הטעם ממשום אבלות, שהרי עדין לא נכנס תשעה באב. ולכן גם אין צורך להוציא את נעלי העור בסעודת זו. (יעוד)

נשים

גם הנשים שייכות בכל פרטי הדינים שבסעודה המפסקת. (ת"ה רמו)

ז' ימון

לא ישבו שלשה לאכול יחד אלא כל אחד יאכל בפינה אחרת, כדי שלא יתחייבו בזימון. ומכל מקום אם ישבו ואכלו יחד, יזמנו. (עדין)

בשר. עוף.

אף אם ישנים אנשים בחוץ לארץ שעדיין מחייבים באכילת בשר לאחר ראי שוד אב, מכל מקום בסעודת המפסקת, אסור מן הדין לאכול בשר. וכן לא יאכלו עוף כלל. ואמרו בגמרא ומסכת תענית ל ע"ב: כל האוכל בשר ושותה יין בסעודת המפסקת שבערב תשעה באב, עליו הכתוב אומר ויחזאל לב צ"ז: "ז'תהי עונתם על עצמותם", [שכל עונותיהם יהיו על עצמותם ומזומנים לקבל עונש, והעונות ישברו עצמותיהם (מצוחה דוד)]. (רבנן)

שנייל סוויה או נקניק פרווה – מותר לאוכלם בסעודת המפסקת, ואין לחוש שיחשדו בו שאוכל מאכל בשרי, מאחר והם מצויים לרוב. (רנ"ג)

י'

אף שהתבאר לעיל שמנהג בני ספרד לשנות יין בשבוע שחל בו תשעה באב, מכל מקום בסעודת המפסקת, אסור לשנות יין. (רבנן)

שכר

לכתחילה לא ישתה שכר בסעודת המפסקת. אולם מי שרגיל בסעודותיו במשך השנה לשנות שכר כבירה לבנה וכיווץ, כדי לעורר את TABUNO או שהוא חלש, רשאי לשנות. (רש"ז)

שני תבשילים

אסרו חכמים לאכול שני תבשילים בסעודת המפסקת, כדי שתראתה הסעודת עניה ושפלה. על כן, לא יאכל ביצה קשה וביצה רכה, וכן לא יאכל ביצה מבושלת וביצה מטוגנת, שהם נחובים שני תבשילים. (רנ"ג, רנ"ז)

שני סיריים – אם הוצרך לבשל תבשיל אחד בשני סיריים מפאת שבני הבית מרבבים, כגון שבישל ביצים קשות בשני סיריים, רשאי לאכול ביצה קשה אחת מסיר זה וביצה קשה שנייה מסיר זה, שאין זה נחוב שני תבשילים. (רנ"ג)

שני מינים שהדרך לבשלם יחד – כגון: אורז שרבבים רגילים לבשלו עם גזר וצימוקים או עם אפונים או עם תפוחי אדמה, וכן ביצה המטוגנת עם בצל, או

עם עוגניות ובטל, וכן אם בישל כמה ירקות [תפוחי אדמה, גזר, בטל, קישואים] בסיר אחד, הרי הם נחברים כתבשיל אחד, ומותר לאוכלם בסעודת המפסקת. (וינה)

סמבוסק – בזק הממולא בתפוחי אדמה או חומוס טחוון שמטוגנים אותו כך, הרי זה נח許 כתבשיל אחד, ומותר לאוכלו בסעודת המפסקת.

פריקסיה [בזק מטוון בשמו עמוק] – מותר לחת בתוכו ביצה מבושלת, ואין זה נח許 כאוכל שני תבשילים, כיון שדריך אכילתו בכך, ובלי המילוי בו, הרי הוא כתפל בלי מלחה. ורבנו מאיר המיעלי בספר המאורות, שלחן גבוח, עורך השלחן וועוד. (רנט)

עדשים או ביצים – יש נהגים לאכול תבשיל של עדשים או ביצה מבושלת בסעודת המפסקת, מפני שהם מאכל אבלים. אולם, ברור הדבר שאסור לאכול גם תבשיל של עדשים וגם ביצה מבושלת, שהרי אסור לאכול שני תבשילים. (Росс)

הנוהגים כל השנה לבשל עדשים עם ביצים או אורז עם עדשים, רשאים גם בסעודת המפסקת לאכול כן, שהרי זה נח許 להם תבשיל אחד, אולם אם אין דרכם כן בשאר ימות השנה, ועושים כן רק עתה כדי לאכול את שני המינימוס מפני שהם מאכל אבלים, הרי זה נח許 כשני תבשילים, ואין להקלanza. (Ross)

ביצה לאחר הסעודה – האוכלים עדשים או תבשיל אחר ורצו לאכול ביצה מבושלת לאחר ברכת המזון כדי להראות אבלות על החורבן, ימתינו כמה דקות ואז יאכלו את הביצה, כי אם יאכלו מיד לאחר ברכת המזון, הרי הם גורמים לברכה שאינה צריכה. (פרי חדש, מבח אדמתה, קרני ראמ. רסא)

גבינה, יוגרט, חמאה – אינם נחברים כתבשיל כלל, ולכן מותר לאכול גבינה עם אטריות, או יוגרט עם אורז, או חמאה עם ביצה וכיוצא, ואין זה נח許 שאוכל שני תבשילים. וכן מותר לאכול כמה ממינים אלו, גבינה וחמאה וכיוצא. (רנט. ת"ה רלה)

הבן איש חי כתב אף שהדריך לחמם את החלב על האש קודם שנkapא, חיים זה אינו עשו התבשיל, כי אין משתנה טומו שלו ומראהו, ולכן דין הלבו והיוגרטיו כדין פירות חיים. גם בשווי' עמק התשובה כתוב, חלב מפוסטר אינו נקרא התבשיל לעניין סעודת מפסקת, כי הפסטור אינו אלא לנוקתו מן החידקים, וכן כורגש בחלב טעם בישול, וכן חמאה לא מיקרי התבשיל.

דבר הנאכל חי – אף דבר שראו לאוכלו חי, בתפוחים ועוגניות, אם בשלו הרי הוא נח許 כתבשיל אחד, ואסור לאכול עמו התבשיל נוסך. כי הטעם שלא אוכלים שני תבשילים, משים שברביו התבשילים יש כבוד ועונג, והרי עושים מיני תבשילים טובים מדבר שנאכל חי, כמו מדבר שלא נאכל חי. (הראב"ד. רנט)

קינוח סעודה – גם תבשיל הנאכל בסוף הסעודה לקינוח נחשב תבשיל, ואסור לאוכלו בסעודה המפסקת אם אכל בה קודם כן תבשיל אחר. (רש"ב)

דגים

המנוג שלא לאכול דגים בסעודה המפסקת, כմבוואר בשלחו ערוך וסימנו תקנ'ב ס"ב). ואולם אין המנוג אלא בדגים גודלים שעולים על שלוחן מלכים, אבל דגים קטנים כסדרניים קטנים, מותר לאוכלם. (רנ"ג, רנד)

モותר לאכול דג מלוח בסעודה המפסקת, ואני נחשב כתבשיל. ומותר גם לסתות עליו לימון כדי להטעמו. ומכל מקום אם צלה אותו, הרי הוא נחשב תבשיל אחד, ואסור לאכול עוד תבשיל בסעודה זו. (רנ"ג, רנד)

כבושים

מלפפון, צנון או זיתים כבושים וכיוצא, אינם נחביבים כתבשיל. [ומה שאמרו כבוש כבושל, היינו לעניין שהוא בולע ופולט כמו בבישול, אך אין נחטיב כבישול ממש. והרוקח, הרabi"ה, ערוך שלחון, טהרת השלחן ועוזו] ויש מהמירים בכבושים שאינם נאכלים חיים כזיטים וחכילים, אבל במלפפונים וכיוצא שראויים להיאכל חיים, אין צורך להחמיר. (רנד)

סלט ירקות בחומץ – מותר לאכול בסעודה המפסקת ביצה מבושלת עם סלט ירקות המתובל בשמן וחומץ. שאין זה נחטיב כשי תבשילים. (רנה)

פירות חיים

מותר לאכול פירות חיים אפילו כמה מינימום בסעודה המפסקת. (רנ"ח)

מינני מאפה

לא אסור אלא שני מיני תבשיל אבל שני מיני מאפה מותר. לכן מותר לכתילה לאכול תבשיל אחד עם לחם או עם כמה סוגים לחמים. וכן מותר לאכול עוגה בשביל לשבוע יותר, אך לא לשם תעונג. (ת"ה רכט. רנט)

תה. קפה. חלב.

מותר לשתיות בסעודה המפסקת תה או קפה או חלב חם. וכל שכן מי שרגיל לשתיות כן לאחר סעודתו. (רש"ח)

סעודה המפסקת בשבת

כבר הتبאר לעיל שערב תשעה באב שלח בשבת, אוכל ושוטה כל צרכו תבשילים מיוחדים מינים שונים, ואפילו בסעודה שלישית, וישראל זמירות

שבת בשמחה וחודה, כי אסור לערב את אבלות החורבן בשמה של שבת כלל. והנמנע מאכילתבשר ושתיתת יין מחייב האבלות על החורבן, כתוב המגן אברהם "עבירה היא בידך". ובסיום הסעודה יזמין על היין אם הם שלושה, ואין להיזהר בשום פרט מהדין שנאמרו לעיל בסעודה המפסקת. ורק ישימו לב לסיים את הסעודה כמו דקוט קודם שקיעת החמה. (ר'ס, ר'ס)

אכילה אחר סעודה המפסקת

אחר שברך ברכת המזון בסיום הסעודה המפסקת, רשאי להמשיך לאכול ולשתות, ואפילו אם חשב בלבו שלא לאכול ולשתות עוד, רשאי לאכול ולשתות לפני השקיעה, כל שלא אמר בפיו שמקבל על עצמו להתענות. ובכל אופן, אף אם קיבל על עצמו בפיו להתענות, ולאחר כך הרגש שהוא צמא ורוצה לשותות, רשאי לעשות התרה על קבלתו בפני שלשה ולשתות. [יקח שלושה אנשים שעדיין לא קיבלו את התענית, ויאמרו לו ג' פעמים: "モותר לך, ואין כאן קבלת תענית"], ור'עה, ר'עה)

דין זה דומה, לאדם שקיבל עליו שבת מוקדם [EMPLג המנוחה, שעה ורבע לפני צאת הכוכבים בשעות זמניות], ביחסות, והיינו שאמר "הריני מקבל שבת", ופתאום הוצרך לעשות מלאכה האסורה מן התורה שאין מי שיעשה, שהدين הוא שרשאי לעשות התרה על לקבל את השבת מוקדם, על ידי שלושה אנשים שעדיין לא קיבל שבת, ויאמרו לו ג' פעמים: "モותר לך, ואין כאן קבלת שבת", וזה יכול לעשות המלאכה. אולם אם קיבל את השבת בצדירות, והיינו שענה "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", אין יכול לעשות התרה. וגם כאן, קיבל על עצמו להתחיל את התענית, אין קבלתו חמורה יותר מנדיר שימושילה לו התרה. ור'עה)

השוויה מים שלא לצמאו

מי שאינו צמא, אך השווה הרבה מים לפניו הצום, כדי שלא יגבר צימאונו בצום, אינו מברך על שתיתת המים, לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחורונה, לאחר ועתה איןנו נהנה מהם. (סימן ר' ר' ס"ז. ר'עה)

ז' דברים האסורים בתשעה באב כט

זמן תחילת הצום

בשיעור החמה של ערב תשעה באב מתחילה הצום. אולם, יפסיק לאכול ולשתות חמיש דקוט קודם השקיעה, כדי שלא יכשל באכילה ושתיה באיסור לאחר השקיעה. ומסכת עירובין מא ע"א, שלחו עורך סימן תקנוג ס"ב, והרמ"א סימן תקנוב ס"י. ר'ס)

חמשה עינויים

תשעה באב כולם, משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים שלמחרת, אסור באכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעלית נعلي עור, ותשמש המיטה. וכל הדינים זהה שווים בין לגברים ובין לנשים. (שא)

אכילה ושתיה

דיני החיבים והפטורים מן התענית [חולה, מעוברת, يولדה, מניקה ועוד], ושאר פרטים השניכים לאכילה ושתיה בתענית, כגון שכח וברך או שכח ואכל, ואם טעימה מותרת בתענית וכיוצה בהם, הכל התבאר לעיל בתחילת "שער ההלכה".

"קליזום"

המצטער בתענית, רשאי לבלוע כדי להקלת הצום. (חו"ע ימים נוראים עלי רנו)

רחיצה

רחיצה של תעוג

אסור לרוחץ במים חמימים או קרמים, ואפילו מڪצת גוףו, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור. ומכל מקום לא אסרו אלא רחיצה של תעוג אבל אם ידיו מלוכלכות בעפר וכדומה, או שנטר דם מהוטמו, מותר לרחצם, כיון שאין זו רחיצה של תעוג. (רכז)

רחיצת ידיים לאחר בית הכסא

היווצה מבית הכסא, שוטף את ידיו עד סוף קשיי אצבעותיו וمبرך "אשר יצר". ואם ידיו מלוכלכות, מותר לרוחוץ כל מקום שיש בו לכלו. ופשוט שם נוצר לנקייו גודלים, שחביב לנקה במים כמו בכל ימות השנה, כי זהו עיקר הניקיון. ואמנם, אם אין לו מים, יקנח במוגבונים. ואם אין לו מוגבונים, יקנח בניריות לחים. ואם אין שום אפשרויות כזו, יקנח בניר יבש ויקפיד לנוקות היטוב. וכמבעור בחומרת "סדר היום בהלכה ובאגודה". (חו"ע ימים נוראים שיאן)

נטילת ידיים בבוקר

הקס משנתו בבוקר, נוטל ידו בכללי שלוש פעמים לシリוגין [זהינו שופך מים על יד מינו ואחר כך על יד שמאל, וחוזר כך שלוש פעמים]. עד סוף קשיי אצבעותיו, וمبرך "על נטילת ידיים". וכתבו המקובלים, אף שמן הרואין היה גם בתשעה באב ויום הcipherois ליטול ידו עד סוף הפרק כדרכו בכל השנה, מכל מקום מאחר וביום הcipherois אין הסטרא אחראית שליטה, לכן די לנו ליטול עד סוף קשיי האצבעות, ובתשעה באב שכל היום שלא בעוננותינו, אינה מקפdet על רוח רעה מועטה שכזו. (רכז, רצג, ששא)

שטייפת פנים בבוקר

לא ירחץ פניו ביום בבוקר, ואם יש לו לפולוף על יד עיניו, מותר לרוחוץ את המkosם המליכלך בלבד, כיון שאין זו רחיצה לתעוג אלא לנקיון בלבד. (סימן תקדד סי"א. רצג, ששא)

איסטניס

מי שהוא איסטניס ואין דעתו מיושבת עלייו כשהAINו רוחץ את פניו בבוקר, מותר לו לרחצם. ובני אשכנז, מהמיריים בזה ביום כיפור, ומודים להקל בתשעה באב. (רמח)

שטיפת פנים לכלה

כלח שנישאת מותאריך ט' בתמוז והלאה, כיון שבתשעה באב היא בתוך שלושים יום לחתונה, התירו לה חכמים לרוחץ פניה במים, כדי שלא תתגנה על בעלה. (סימן תרגס"ד. ת"ה רנה)

נטילת ידים לברכת כהנים

כהן העולה לדוכן לברכת כהנים, נוטל את ידיו עד סוף הפרק כדרכו בכל השנה, כיון שאין זו אלא רחיצה של מצוה, שכן היו נוטלים הכהנים בבית המקדש. (רץ)

בכל השנה כשנותלים הכהנים את ידיהם לברכת כהנים, לתחילה צריך הלוי לשפוך את המים על ידיהם, וקודם לכן נוטל הלוי בעצמו את ידיו, מבואר בזוהר הקדוש ובלחו ערד (סימן קכח ס"ו). ובתשעה באב נוטל הלוי את ידיו עד קשי אכבעוטיו. (רצב)

נטילת ידים לסעודת

הפטוריים מן הצום כגון חוליה או يولדה או ילדים קטנים, וכן שלושת בעלי ברית שהותר להם לאכול בתשעה באב דוחי, קודם שאוכלים פת, נוטלים ידיהם עד סוף הפרק כמו בכל השנה, כיון שאין זו רחיצה לתעונג אלא לשם מצוה. (רცב)

רחיצה לרפואה

הבא מון הדרך ורגליו עייפות מלחמת טורח הדרך, מותר לרוחצם אפילו במים חמימים, כיון שאין מטרתו לתעונג אלא לרפואה לחזקם. (סימן תקנד סעיף יד. רצד)

מקווה

אסור לטבול במקווה טהרה בתשעה באב כלל, בין איש לבין אשה, ותדחה הטבילה למועדאי תשעה באב. (סימן תקנד ס"ח)

שטיפת פירות

מותר לרוחץ מאכלים במים, כגון שנונטו לבנו קטן תפוח ורוחצו קודם לכך, או שרוחץ את המאכלים קודם שמברשלם למועדאי הצום, ואין זה חשש אייסור רחיצה בידיו, כיון שאין רחיצה זו לתעונג. (רצד)

• סיכום

שמון, קרט

אסור לסוך בשמון או בקרט בתשעה באב, ואפילו מkickת גופו לתענוג, אבל אם בשביל להעביר את הלכלוך או לרפואה, מותר. (סימן תקנד סט"ג. רצ"ד)

מי בושם, דאודורנט

מותר להתיז ריח טוב על הגוף, כדי להעביר את ריח הזיענה (רצח). אבל אם מטרתו להתענג על הריח הטוב, אסור. (סימן תקנו, סימן תקנת ס"ג. שלט)

• נעילת הסנדלים

זמן החלפת הנעלים

קודם שקיית החמה יסיר את נעלי העור וינעל נעלי بد וכיוצא. (של"ד)

נעלי עור. ספורט. גומי.

אסרו חכמים לנעל סנדלים או נעליים של עור בלבד, אבל נעלי ספורט [שאין מעור] או גומי או بد ושאר מינים, אף שנוחים hơn יותר, מותר לנועלן. (רצח, רצט)

דמוי עור

נעליים שאינן עשוות מעור אבל דומות לנעלי עור [סקיי], מותר לנועלן, ואין לחוש שיחשדו בו שנועל נעלי עור, מאחר שהן נפוצות מאוד ויודעים שהן רק דמוי עור. מה גם שאין לנו לחיש גורות חדשות מדעתנו שלא אמרום חז"ל. (רצט)

נעלי אצבע

נעלי עץ שיש להן רצואה של עור למעלה, כדי לאחוזה את הרגל, מותר לנועלן. כי אין העור בא להגן על הרגל, אלא רק שהרגל תאחז בו ולא תצא מהנעל. אבל נעלי עץ ועליהם עור החופה את הרגל, אסור לנועלן, מאחר והעור בא להגן על הרגל. (שא)

כרית של עור

מותר לעמוד על כרית או בגדי של עור, ואין בזה חשש איסור של נעילת נעלי עור. ומכל מקום בתפילה העמידה, לא יעמוד על כרית או מזרן, שזיהו דרך גאויה, אבל על שטיח עבה, מותר. וכמבואר בחוברת "סדר חיים בהלכה ובאגודה". (רצ)

קטנים

ילדים קטנים מותרים בנעלת נעלי עור. [ומה שאמרו בתלמוד ויומא ע"ב] שהחכמיiro

על הקטנים בכיפור שלא נעלמו עור, זהו בזמןם שהיו רגילים ללקת יחפים במשך השנה, לכן לא נעלמים נעלימים, שהרי בלוא cocci רגילים הם ללקת בעלי נעלימים. אבל היום שירדה חולשה לעולם, וכך הילדים לא הולכים יחפים, לא החמירו עליהם] ואולם, מאחר ומצויים לרוב נעלימים שאיןן של עור או נعلي בית וכיוצא, טוב شيئاו להם מהן. (שא)

חולה

חולה או يولדה בתוך שלושים يوم שפטורים מლצום, מותרים בנעלית נعلي עור. אולם אם יש להם נעלימים אחרות, נעלמו אותן. (חו"ע ימים נוראים שיט. ת"ה רסא)

❷ שינה

מיועוט בהנאותיו

ימעט בכבודו ובהנאותיו לצער עצמו בשינה, על כן טוב להניח את המזרן על הארץ ולישון עליו כך. ויש נוותנים ابن תחת ראשם. [ורמז זה מעיקב אבינו שנאמר: "ייקח מאبني 'המקום' ושם מראותו"], שראה ברוח הקודש את בית המקדש, שנאמר: "מה נורא 'המקום' הזה", וראה גם את החורבן] ואם רגיל לשכב על שני כרים, ישכב על כר אחד. וכל זה למי שיכל, אבל מי שחייב בכל זה. (תוספות, ה"ר שמואל מאoir"א, כל ב, החות מתרכז, הגאנום, בית יוסף, סימן תקנה ס"ב)

תשמש המיטה – אסורים בני הזוג בתרשיש, וכן לא ישנו בmittah אחת. אבל אין צריכים לנוהג בכל דיני הרחכות, אלא אם אינה תורה, שבלאו cocci אסור.
(דש, ש)

תשעה באב שחל בשבת – דוחים את התענית ליום ראשון, ואין נהגים בשבת שום עניוי מחמת העינויים הנ"ל, ואפילו דברים שבצנעה כתשmis המיטה, מותר. כן פסקו: הגאנום, הרמב"ז, הרשב"א, רבנו מאיר המיעלי בספר המאורות, מהר"ס מרווחנבורג, הרוקה, ריאנגני, רבנו יצחק מקורביב, רבנו אביגדור הכהן צדק, שבולי הלקט, המאייר, שלחן ערוץ ועוד רבים מהאהרונים. וכותב הר"א"ש שכון משמעו בתוספתא להתייר, וכן נהגים העולים. וכותב הבאר משה טרויה, מאחר ומラン החיד"א שאין דומה לו בבקיאות מנהגי ארץ ישראל כתוב להתייר, בודאי שהלכה פסוכה לבני ארץ ישראל כמרן הבית יוסף להתייר. ובשות"ת חוות יאיר כתוב: מצאתי במדרשים ראיות ברורות שבויים שחל תשעה באב בשבת, לא היו מתים אנשי המזרב, וכקצר המצע מלאריך כאן. וכן משמעות התוספות שכתבו, שבכלليل תשעה באב היו חופרים את קבריהם, וזה דוקא בחול, כי בשבת אסור לחפור הקבר ואין דוחה שבת. וכן אמרו בש"ס אמר להם הקב"ה אתם בכתם בכיה של חינם, חיכם אני קבוע לכם בכיה לדורות תשעה באב, והנה בא וראה מה העולם נהוג בתשעה באב שחל בשבת, הלא אין נהגים בו אבלות כלל, ואדרבה שמחים בו. ומובהר שלא היו מותים אלא כתשתעה באב היה חל בחול. וכן כשחל בשבת, אף דברים שבצנעה אין נהגים בו. עכ"ד.

בני אשכנז נהגים להחמיר בתשmis בשבת. אולם אם הזדמנהليل טבילה בלילה

שבת, הדבר מותר בהחלט, ולא יחמירו כלל, וכן המנהג. וכן פסקו רוב כל גאוני אשכנז, ומהם: השל"ה, היעב"ץ, דרך החים, חי אדס, החתנס סופר, הכנסת יוחיאל, ארבעה טוריaben, בגדי ישע, כבוד חכמים לרבי יהודה ליב, ערוץ השולחן, משנה ברורה, דברי מנחם כשר, צץ אליעזר וועוד) וכותב הכתבן סופר: מאוחר ומיעיקר הדין אין הלכה כאשר זורע שאוסר תשמש בשבת נגד כל הרשונים הנ"ל, אלא שמנני כבודו להגו לאסור, אז כshall ליל טבילה בליל שבת, אין להחמיר. והוסיף הגאון רבי ידידיה טיאה וויל: והלא יהושע בן נון נענש על שביטול לילה אחד מפריה ורביה. ואף שהאליה רבבה הביא דברי מהר"י מברונא שאסר, כל דבריו אינם שווה לי, כי מעיקר הדין הדבר מותר, ורק מפני חומרה נוהגים לאסור, ואין להוסיף לחומר גם בטבילה שחלה בשבת. וכן דעת מר אבוי הגאון בעל קרבן נתגנאל. ע"ב. ובספר מעשה בצלאל כתוב: אף שאנו נוהגים לחומר כדעת הרמ"א, אבל מצאנו בהרבה מקומות בשלחן ערוץ יורה דעה שלצורך הפסד מרובה או סעודת שבת סומכים על דעת המקילים, ואף טבילה מצוה לא גרע מהפסד מרובה. ע"ב. (דש)

❸ תלמוד תורה

מצוות ללימוד

מצוות תלמוד תורה שישנה בכל השנה, ישנה גם בתשעה באב, וכן פסקו החכם צבי, מנוחה וקדושה, רבי חיים פלאגי, ערוץ לנ"ה, השדי חמוד, דברי יציב ועוד) אלא שהלומד תורה כהוגן, התורה משמחת את לבו, שנאמר: "פְקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב", וכן נאמר: "הַנִּחְמָדִים מִזְהָב וּמִפּוֹז רֶב, וּמִתוֹקִים מִזְבֵּשׁ וּנְפַתְּ צַפִּים". וכן שוכתב אור החיים הקדוש (דברים כו יא): "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלוא עולם בסוף זהה למאהמה, כי התורה כוללת כל הטבות שבעולם". וכיון שתשעה באב הוא זמן מיוחד להتابל על חורבן בית המקדש ולא זמן של שמחה, לכן לא התירו חכמים ללימוד תורה אלא בדברים שאיןם ממשיים, כדהלן. (שייא)

כתב הגאון רבי אברהם מסוכטשוב בהקדמה לספרו אגלי טל: הנה שמעתי קצר בני אדם טועים מודרך השכל בעניין לימוד התורה, ואומרים כי הלומד ש"ס ופוסקים ומחדש חידושים ושמה ומטעגע בليمודו, אין זו תורה לשמה כל כך כמו שאם היה לומד בפשטות רק לשם מצוה ולא היה לו מהלימוד תעונג מיויחד. ובאמת שזו טעות גדולה, ואדרבה עיקר מצות לימוד תורה, להיותSSH ומשמעות בylimודו, שאז דברי תורה נבעלים בדומו, ונעשה דבוק בתורה הקדושה. וכן אנו מבקשים כל יום בתפילה ערבית: "ונשמה ונעלוז בדברי תלמוד תורה ומצותיך וחוקתיך לעולם ועד". ואמרו בזוהר הקדוש, שהចיר הטוב שבאדם מתגדר יותר וויתר מטעם השמחה שבשביתת המצוות. ע"ב. וכן לכוון לאחד מרבותינו הרשונים רבנו אברהם מנו החר (נדורים מה ע"א) שכותב: עיקר מצות הלימוד היא בידיעת האמת, ולהתענג ולהינות במדע לשם לבבו ושללו, שנאמר "פְקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב", וכן אבל אסור לקרא בתורה ובביבאים ובכתובים, מפני שהם ממשיים את לבו על רחובו, שיעיקר המצווה היא ההנאה והתעונג במא שמשיג ומבין בלימודו, ועל כrhoו מגעת לו הנאה. ע"ש.

ובספר "מלך ביזופיו" (עמ"ז 11) כתוב על מxon הראשו לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: "נקודה נוספת לגדול אהבתו לتورתנו הקדושה, ניתן לעמוד על כך, כי לא פעם מוחה הרב כף אל כי

תוך כדי לימוד, ופוצץ בשירה לאל נורא עלילה, מרוב שמחת התורה שאופפת אותו, ובפרט עת אשר עולה בידו לחישך דבר ההלכה או כמשמעות מקורה וסmek לדבורי ברבותינו הראשונים והאחרונים. הוא שאמר דוד המלך עליו השלום: "שְׁאָנֹכִי עַל אֶמְرַתְךָ" – על אמרה אחת של תורה שאני מבין – "כּוֹמֹצָא שֶׁל רַב", המשחה פרוצת ומתעצמת בכל יכול,adam המוצא הון עתק. ע"כ. ובכתב לבנו הרראשי לציון והרב הראשי לישראל הגאון רבנו יצחק יוסף שליט"א לפני כ-50 שנה כששהה בכתלי הישיבה, כתב בין הדברים: "אבקש ביוטר שלא תשבית שמחתק בתורה, שבשעה שתראה פירות ממה שעשית, תשמה וגיל".

דברים שאין משמכים

モותר ללימוד במסכת מועד קטן מדף י"ט עמוד א' עד סוף המסכת, שם מדובר על ענייני אבלות. וכן מוותר ללימוד במסכת גיטין מדף נ"ה סוף עמוד ב' עד דף נ"ח סוף עמוד א', שם מדובר בענייני החורבן. וכן מוותר ללימוד בספרים העוסקים בהלכות אבלות, או בספר אייכה, איוב ונבאות החורבן שבספר ירמיה עם מדרשי חז"ל, ורק ידלג את פסוקי הנחמה ואת המדרשים שאינם שייכים לחורבן. **ועצה טובה** ללימוד בחומרת "האבלות בהלכה ובאגדה".

פשוט שモותר ללימוד בתשעה באב ב"שער האגדה" המובא לעיל, ורק ידלג על פרק חמישי "נחמו נחמו עמי", העוסק בענייני נחמה, בית המשיח ותחיית המתים, שנזכה להם במהרה בימינו, אמן.

לימוד מוסר

モותר ללימוד בספרי מוסר המעוררים לשובה ולהטיב דרכנו, שלימוד זה אינו שימוש. אבל לאilmud בספרי מוסר המסתעפים מעניין לעניין, ומבראים את הפסוקים בדברים המביאים לידי שמחה. כן כתב המאירי. ויראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך וורתה, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לשובה, לא נאסר, ולא עוד אלא שראויל לעשות כן. וכן כתבו עוד רבים מהפוסקים. (שתו)

חק לישראל

דבר גדול ללימוד בכל יום בספר "חק לישראל" שתקנו רבנו האר"י והחיד"א ז"ל, כדי שילמד בכל יום מכל מקצועות התורה [תורה, נביים, כתובים, משנה, גמרא, זוהר, הלכה ומוסר], אבל בתשעה באב לאilmudo הכל לימוד תורה שאסור ביום זה, וישלים את הלימוד ביום שלפניו או במועדיו תשעה באב. והוא הדין לרוגלים לקרוא מעמדות או י"ח פרקי משנה וכיוצא, ישילמו קביעותם בזמן אחר. (שתו)

תהילים

לכתחילה לא יקרא תהילים בתשעה באב, ומכל מקום אם קורא בדרך תפילה ותchanonim לרפואת חולה, מוותר. כמו כן, אם אין בקי ללימוד בדברים המוותרים בתשעה באב, רשאי לקרוא תהילים, כדי שלא יתבטל למורי מלימוד תורה. (שיא)

לימוד יסודי

מה שכתבנו לעיל שמוטר ללימוד הלכות אבות הוא אף שלומד בהבנה היטוב עם המקורות [טור יורה דעה מסימן של"ה והלאה, בית יוסף, שלחן ערוך ונושאי כליהם. וכן במסכת מועד קטו מדר' יט עד סוף המסכת, עם הראשונים והאחרונים], ובלבד שלימוד בינו לעצמו ולא עם אחרים. כמוהר בשלהן גבוח, שכיוון שכאשר נושא ונוטן בהלכה עם תלמיד חכם אחר והם מפלפלים ושותאים ומשיבים זה לאיה, ישנה שמחה גדולה. וחוץ' אבות א' ב' קפא, קפו

עיוון עמוק

אין ללימוד בעיוון עמוק במטרה לחידושים תורה, ולהרבות בחיפוש בספרים ולשאות ולתת בדבריהם, כי בכך בא לידי שמחה כמו בלומד עם אחרים. אבל אם בדרך למדוזו התקשה באיזה דין והוציא לעיון בו, ואגב חידוש חידוש, הרי זה מותר. (חו"ע אבות ב' קפד.ילקו"י שצט)

ישנם שני אופנים של לימוד בעיוון: א. לימוד יסודי, דהיינו שמעיין להבין את הדברים היטוב והיטוב, טעםם ונימוקם, הרי זה מותר בתשעה באב ובאבל. ב. עיוון עמוק וסביר סברות לנסתות ליישוב קושיות ודברים הסותרים ממקום, וכך זוכה לחידושים, הרי זה אסור. כי בלימוד כזה, מתגברת השמחה ביתר. ומרגיש היטוב מה שאמר דוד מלך ישראל בתהילים: "פקודי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁפָּחִי לְבָבִי", וכן נאמר: "שְׁשׁ אַנְכִּי עַל אֶמְرַתְּךָ פָּמוֹצָא שָׁלֵל רַבָּ". וכיוצא בזו כתוב הפיiri מגדים (אשר אמרם סימן תקנד סק"ה), מגילת איכה וספר איוב אף אם לומד בהם בעומק, הרי זה מותר, כי אדרבה צער הוא לו. אבל כשמקסה ומתרכז אסור, כי שמחה היא לו, וכما אמר החכם: "מי שלא טעם שמחת התורת הספיקות, לא טעם טעם שמחה מעולם", והוא הדוי אם מיישב איזו קושיא שגס כן שמחה היא לו. עי"ש. גם בהליכות שלמה אוירבך כתוב, שהוא שאסור למדוזו בתשעה באב בעיוון אפילו בדברים הרעים, אין הכוונה שלימוד עמוק שטхи, אלא מותר לעיון ולהעמיק עד שייהיו הדברים ברורים ומובנים לו כל הצורך. ורק להעמיק ולהשתעשע בדברי תורה יותר מכך, לא יעשה, וזה תלוי בכל אדם לפי אופן לימודו. וסיפור הגאון רבי יצחק אל אברמסקי שכasher הגאון רבוי חיים מברиск ישב שבעה, היה לומד בעיון" דברים המותרים, משום שלדעתו לימוד שלא בעיוון אינו לימוד קרוא. ולפי זה לא אמרו שלא עיון בדברים המותרים אלא רק להקשות מקומות למקומות ולפלפל, מה שאין כן בהבנת העניין עצמו ככל הרاءו.

כתבת חידושים תורה

הולם בדברים המותרים בתשעה באב והתחדשו לו חידושים תורה, או ששמעו חידוש תורה בדברים המותרים, מותר לכותבם, שמא ישכחם עד מוצאי תשעה באב, שאין לך דבר האבד גדול מזה, ואין להחמיר בזה כלל ועיקר.

כתב הגרא"ח פלאגי: אחר שהתיירו מלאכת דבר האבד בתשעה באב, בודאי שਮותר לכתוב כתבים בלי شيء, ופסקים וחידושים מדברים המותרים בתשעה באב, שאין לך דבר האבד גדול מזה. וכן פסקו: מאורי אור, שלחן גבוח, כמה סולת, יפה לב, מהרש"ס ועוד. ומה שכתב השער תשובה, שכיוון שתשעה באב הוא רק לתקשות מקומות למקומות ולפלפל, מה שאין זה

מכorchא כלל, שפעמים יש חידוש שככל כמה פרטיטים ואפשר שאם לא יכתבנו מיד, ישכח פרט אחד או יותר. ובפרט לפי מה שכתב היסטורי זהב: "ונראה להוסיף טעם להתרת כתיבת חידושים תורה בחול המועד אף בלי טעם שכחה, כיון שכל עת ורגע מוטל על האדם לעמל בתורה ולחדש בה כפי יכולתי, אס כו אין שיק לומר בזה שימיתין עד לאחר המועד ואז יכתוב החידושים, שאותו זמו יהיה עליי חיוב אחר שיחידש עוד חידושים אחרים. ואס יתעכט בכתב החידושים שלמד תוך המועד, יצטרך ללימוד שנייה מה שלמד כבר ולאזכר מה שחדיש אז, ויתבטל מלימוד חידושים אחרים באותה שעה, ואיין לך דבר האבד גдол מזה שמאבד הזמו". וכל זה שיק גם בתשעה באב ובאבל, שמחדש בענייני אבלות. והחמיר בזה, הרי זו חומרה שמביאה לידי קולא, שmpsיד חידושים בידים והרי זה הפסד שלא חזר, ואפשר שתחלוף השעה שזכה בה להוציא יקר מזולל. וכבר האריכו חז"ל בערך הכותב חידושים תורה, וכמבואר בש"ת מן המשמים: "אווהב ה' שערים המצויינים בהלכה, כשמחדשים חידושים בהלכה ומעמידים אותה על בירור, אוטם שערים נאהבים לפני המלך הגדול, יותר מכל משכנות יעקב המקיים בהם שרар המצוות. וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות, בהלכות החמורות ובפסקיהם החמורים, נאהב ונחמד לפני המלך העליון, והדבירים והמחשובות ההם, הם כמרגליות היקרות בעניינו. ואם על אבידת ממוני, הותר לעשות מלאכה במועד, כל שכן שיש לחוש על אבידת המרגליות היקרות האלו, לכטבם ולהחותם למעו לא יאבדו, והכותב והחותם יקבל שכר עליהם". שי"ת ביע אומר חלק בחקיר יורה דעתה סיימו לו אותן ט. שכח. ת"ה רשות

מן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זוק"ל התחיל לחבר את ספרו "חزو' עובדיה" על הלכות אבלות [וג' חלקים] בעת שישב שבעת ימי אבלות על אחיו רבי אברהם ז"ל, כפי שספר בהසפ"ד שביל השבעה שהתקיים במנצאי שבת בשיעורו הקבוע בלויין. ועיין בהקדמה לספרו "חزو' עובדיה" על הלכות אבלות חלק א' שכטב: והנה בכ"ח לחודש תשרי תשס"ט נפטר לבית עולמו אחיו היקר אווהב התורה ולומידה רבי אברהם נוחו עדן, ובשבועת ימי האבלות למדותי במסכת מועד קטן פרק שלישי ובטור ושלחו ערוץ יורה דעתה הלכות אבלות, ואז עלה בדיוני לחבר את הספר הנוכחי בהלכות אבלות לזכות את הרבים. עיין שם.

ובעונות הרבנים, שנפטר הרב גדול מזוכה הרבנים רבי יעקב יוסף זצ"ל בנו של זצ"ל, זכינו בימי השבעה להיכנס אצל הקודש פנימה, לנחם את מրן, ומזה מרחש היה המזהה, בראות את אהבת התורה היוקדת בקרבו, שעל אף צערו גדול שנפטר בנו שהיה מזקה הרבים גדול מאוד, היאך כל כלו שקו עבקש התורה ויושב וכותב את חידושים אשר עלו לו תוך כדי לימודו בהלכות אבלות, כמו שפסק בספריו שי"ת יביע אמר וחק בחקיר יורה דעתה סיומו כו להתרת כתוב חידושים, אז לשונו: מותר לאבל לעיין היטב בהבנת העניין בדברים המותרים לו, כגון פרק שלישי במסכת מועד קטן וראשונים שעליין, והלכות אבלות בטור ובית יוסף ושאר פוסקים. ואם בדרכ לימודיו השיגה ידו כמה חידושים, מותר לו לכתבם. עיין שם.

ביטול תורה

מי שהתחדרו לו חידושי תורה בדברים המותרים ללימוד בתשעה באב, שמותר לו לכטבם, ואינו יכול לכטוב כשיושב על הארץ, רשאי לשבת על כסא עם שלחן, ולא יחמיר בזה ויגרום לביטול תורה. (ילקו"י תקלט)

מן זוק"ל בצעירותו היה יושב על מזון בביתו בלבד תשעה באב ומבאר לבניו הלכות אבלות. אך בשנים המאוחרות כשהזקון והיה קשה לו ללמידה כו, ובפרט שכמעט כל הזמן היה כותב, היה מיקל לשבת בעת הלימוד על כסא. ויש לסמן על זה במקומ צורך למנוע ביטול תורה.

החברותא

בספר "רבנו האור לציון" על הגאון האדריר מורהנו ורבנו רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (עמ' 90) מספר: העריכה ההודית בין השניים, [הבחורים הנפלאים הגאון רבי עובדיה יוסף והגאון רבי בן ציון אבא שאול], הביאה עד מהרה לקביעת חברותא ללימודים. חברותא בהתmode עצומה, בשקיידה נלהבת, בניצול הזמן באיכות כבכמות. כל שעה הייתה בת שיעים דקotas לימוד, וכל דקה בת שיעים שנייות גדוות. "בשחיינו לומדים ייחד", שה רבנו בן ציון לימים, "הינו לומדים עשרה דפים בעיון וארבעים דפים בבקיאות, בעל פה".

כך שקדו השנאים על תלמידים בין הסדרים. ומספר רבנו: היו מתפללים בבית הכנסת "אוהל רחל" עם הנז החמה, ונשארים ללימוד דף גمرا בחורף, ושנים ושלוש דפים בקיץ. רצים הבית לארוחות בוקר חפואה, "פת שחרית" בשבע דקotas - מניטילת ידיים ועד לאחר ברכת המזון, ומחרירות להיוועד וללבת יחדי. בדרך היו חוררים ועל פה על הדפים שלמדו בוקר, וצין בהתפעלות: "פלאי דף גمرا שלמדנו זה עתה לראשונה, היה אצל חכם עובדיה כמנוח בכיסו!"

והפטיר: "הרבה מסכנות שנינו כך!"

כך למדו בימים ולמדו בליליות. ולמדו ביום שישי עד לצפירה, ולקראת צום תשעה באב - היום בו נאסר לימוד התורה מש machat הלב מחמת אבל החורבן, רק דיני אבלות מותרים בו בלימוד - היו השנאים מתחילה ביום ז' לחודש אב בלימוד מסכת ועוד קטו, בדיוני חול המועד, ול>yום תשעה באב מגיעים לפרך השלישי העוסק בדיוני אבלות, רחמנא לצلن. כך, גם יום זה יהיה קודש לתלמוד תורה, בדברים המותרים בו. ואירוע שונה אחת התעמקו בסוגיות עד להלכה הפסוכה, ולא הספיקו לסיים את המסכת ביום הצום - ובצתתו לא הלכו לאכול עד שעשו את המסכת, והיתה אכילתם סעודת מצוה!

כעבור שנים רבות, השתתף רבנו בסעודת סיום מסכת מועד קטן שערכן מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. כשהנתבקש לשאת דברים, אמר: "מסכנות רבות למדנו בצעירותינו בצוותא, וחזרנו עליהם כמו פעמים. אין פלא שהיה שגורות בפנינו. אבל למסכת מועד קטן הקדשנו רק את שלושת הימים, ז' אב עד תשעה באב, פרק ליום ולמחרת שבנו לסדרי לימודינו הרגילים. וידועים דברי רבותינו, שהלומד ואיינו חוזר כזרע ואין קווץ. ומן פעעם, בעת לימודינו, עלו סוגיות במסכת זו. ויכולני להגיד שהיתה שגורה על לשונו של חכם עובדיה מילה במילה, לא נשתחח ממנו דבר!"

עוד סיפר רבנו על ידידו שאף בשעה שהיא מתגלח בבחורותנו, היה אווח ספר בידו... "תלמדו מהכם עובדיה" היה אומר לתלמידיו, לזרום בשקיידה וניצול הזמן.

הננת הקרייה בתורה

omore להזון הקורא בתורה להכין את הקרייה של שחרית ומנחה בתשעה באב (הרמ"א סימן תקנד ס"ד). כיון שהוא צריך הרבה הרבנים לאוטו יום. אבל אין הטעם בכלל שקרייה זו נחשבת מהדברים הרעים שਮותר למלמוד בהם בתשעה באב, שחריר רק כמה פסוקים ראשונים בפרשת "כי תוליד בנים" אפשר להחשבים מהדברים הרעים, אבל שאר הקרייה, והקרייה של מנהה ["]ייחיל משה"] אינם נחשבים דברים רעים כלל, ואסור למלמוד בהם בתשעה באב. ויהוה עליה אסאד. שפז)

שאלת שלום

איסור אמרית "שלום"

הראה את חברו בתשעה באב לא יאמר לו "שלום", כמו שרגילים לומר זה לזה תמיד.ומי שלא ידע שאסור לומר "שלום" ואמר "שלום" לחברו, ישיב לו חברו בשפה רפה ובהכנע, כדי שיבין שאין שאלת "שלום" בתשעה באב. (תקנד ס"כ. של)

"שאלת שלום" האסורה, הינו אפילו אמרית "שלום" לבדה, ולא דוקא ששוואל את חברו "מה שלומך" וכיוצא. וחוץ ע אבלות ב רמה).

אמרו בגמרא ומועד קטו כא"ב: מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והسفידום הספד גדול. בשעת פטירתם [שבאו ללבת] עמד רבי עקיבא על ספסל גודל ואמר: "אחיננו בית ישראל שמעו! אפילו שני בני חתנים קברתי - מנוחם אני מרוב כבוד שעשיהם. ואם בשביב עקיבא באתם - הרוי כמה עקיבא בשוק שלא הלכתם לנחמים. אלא כך אמרתם, תורה אלהיו בלבבו, וכל שכן שכרכם כפול לשכבוד התורה באתם,lico לבתיכם שלום". והגמרא שואלה, היאיך רבי עקיבא שאל בשלומם, הרוי בשלושה ימי הראשוניים האבל אסור בשאלת שלום? משיבה הגمرا: לבבود הרבבים, מותר. ע"כ. והרי רבי עקיבא רק אמר להם: "לכו לבתיכם שלום", ובכל זאת שאלת שאלת שלום? וכותב הריטוב"א שמכאן למדנו שאפילו אמרית "שלום" לבדה, אסורה, ולא רק לשאלת שלומו ממש כפי שרבים חשובים. וכן כתבו רבנו ייחיאל, נמיוקי יוסף, מאירי, מרדכי, הגהות מיימוניות, הב"ה, הג"ש קלוגר ויעוד וכותב המגן אברהם, שכן מפורש בטור בשם הירושלמי שאסור לומר "שלום עלייכם", וכן אמרו בתלמוד שלא יאמר תלמיד לרבו "שלום עלייך רבבי". וכותב הש"ך סימן שפה סק"ב, ולא נכון לומר שמה שאומרים בזמןנו "שלום", אין זה נקרא "שאלת שלום" שהיתה נהוגה בימיهم, כי לא מצאנו לשום פוסק שחייב כן.

כתב המשנה ברורה (ס"ק מ): אם רואה עם הארץ הבא לנגדו ומון הסטם יאמר לו "שלום", יקדים להודיע לו שהיום תשעה באב ואסור לומר "שלום", ובכך לא תהיה לו איבה עליו.

מעלת אמרית "שלום" לחברו

מכל הנ"ל ניתן למלמוד כמה חשובה וגבוהה אמרית "שלום" בין אדם לחברו, שאפילו בתשעה באב שאנחנו יושבים דווים ונאנחים כאבלים ולכן אסור חז"ל לומר "שלום", בכל זאת התירו

לענות לאדם שאינו בקי בהלכה, כדי שלא תהיה לו איבה. ואמרו חז"ל ומסכת ברכות ז ע' א': לעולם יהיה אדם: מענה רך, משיב חמה, ומרבת שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שהוא אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהיה מקובל על הבריות. אמרו על רבנן יוחנן בן ננס אפילו אדם פשוט ואמר לו "שלום", התירו חז"ל להשיב לו "שלום" בין פרק ופתאום נכנס אפילו אדם פשוט ואמר לו "שלום", התירו חז"ל להשיב לו "שלום" ככזה: לא תניג עליהם בראזיל", מושום שהמזבח מאיריך ימי של אדם, ואין בדי שינוינן המקצר [הבריא] על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמיים, לפיכך לא יבוא עליי בראזיל שכורת מחייב. והרי בדברים קל וחומר, ומה אבנים שאיננו רואות ולא שומעות ולא מדברות, בגל וଘבל. שיטות שלום אמרה תורה "לא תניג עליהם ורשותם ורשותם, ומקדימות שלום, ומשיב שלום, ומטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמיים, על אחת כמה וכמה. ע'ב.

אמרו חז"ל ומסכת יומא ט ע'ב: מקדש שני, שהיה עוסקים בתורה ובמצות ובגמilot חסדים, מפני מה הרבה מפני שהיתה בו שנת חינוך. ללמדך שスクלה שנת חינוך ננדש שלש עבירות החמורות: עבודה זהה, גילוי עריות, ושפיכות דמים. על כן, מה רבתה מעתה אמרת "שלום" לשכנים ולמכרים, ולא כאוטם שמתנכרים לבני אדם וועשים עצם כמו שאינם מכירים אותם, ואפילו "שלום" לא מוצאים מפה. והלא הל הזקן אמר (אבות פ' א מ"ב): "הוי מתלמידיו של אהרן, אהוב שלום ורודף שלום, אהוב את הבריות ומרקם ל תורה", שעילדי אהבת הבריות, יוכל לך רכם ל תורה. וכל שכן שיש לתלמיד חכם להקפיד בזו, שהרי אמרו (מסכת ברכות ס"א): תלמידי חכמים מובים שלום בעולם. וזה לשון אליו הנבאי זכור לטוב (תנא דברי רבה פרק כ): "כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי, כלום חיסטרתי לכם דבר, ומה אני מבקש מכם? הא אני מבקש מכם אלא: "שתהיי אהובים זה את זה, והתהיי מכבדים זה את זה...". ולא לחינם סיים רבי יהודה הנשיא את ששה סדרי משנה בלשונו זו: "ה' עז לעמו יתנו, ה' יברך את עמו בשלום". ישמע חכם ויוסף לך.

בוקר טוב

モותר לומר "בוקר טוב", "ערב טוב", שאינו זה בכלל שאלת שלום. (תרומות חדשן. של)

איך המרגש

モותר לשאול את חברו איך הוא מרגיש מהתענית, ואין זה בכלל שאלת שלום. (של)

מתנה

לא ישלח מתנה לחברו בתשעה באב, שהרי זה בכלל שאלת שלום, אבל אם חברו נוצרך לדבר, כגון מאכל למצאי התענית, וכל שכן אם הוא תלמיד חכם שמצויה גודלה להחזיקו, מותר לשולח לו. (שלא)

טיול

כתב מרן השלוחן ערוץ (סימנו תקנד סכ"א): לא ילק ויטייל בשוק, כדי שלא יבוא לידי שחוק וקלות והיתול. וכORBנ"ד רשב"ג, מי יכול ראשו בתשעה באב ליהנות מיטויים ולעשות בדברים בטלים וסידור רשב"ג, מחזר ויטרי. ועוד, כי הטיול מסית דעתו מלחשוב על אבלות החורבן (גנית וודיס). והגאון המקובל רבבי חיים כהן [תלמידו של רבבי חיים ויטאל מהברון ספר "טור ברקת"] באר על פי מודרש אייכה: אמר הקב"ה למלacci השרת, מלך שמת לו בנו מה הוא עושה? אמרו לו יושב וודומס, אמר להם כך אני עושה, שנאמר: "ישב בדד וידום". והרי הטיול בשוק אינו בגדר יושב וודומס כלל. (שלג, שם)

אסור לטייל בתשעה באב גם כשהולך לבתו ולא רק כשהולכים בחבורה יחד.
(הגרא"ח פלאגי. ת"ה רעה)

בית הקברות

יש נהגים בגמר תפילה שחרית וקריאת מגילת איכה והקינות, ללכת לבית הקברות ולבקש מהנפטרים שיתפללו עליו לפני בורא עולם שייאמר די לצרות עם ישראל, ויגאנלו גאולה שלימה בקרוב ובנחת. (תוספות, בית יוסף והרמ"א סימנו תקנט ס"ז)

כתב השל"ה: לא ילק לבית הקברות בחבורה גדולה, כי אין זה אלא טיול, וגם מביא לידי שיחת חולין ומסיחים דעתם מהאבלות, ולכן ילק יחידי או עם בני אדם שלא יפסיקו מדבר בעניין החורבן ובענייני אבלות. (משנ"ב תקנט ס"ק מא. שצבר)

ואולם בזמן זהה, הנכון יותר שלא ללכת לבית הקברות, כי בעוננות באות שם נשים רבות שלא בצדניות, וההולך שם כמעט ואי אפשר שלא יכשל בעניינו. על כן ישאר במקומו וינצל את הזמן ללימוד הלכות "אבלות", ושכרו מרובה שבעתים בשעה זו שהעולם זוקק לחיזוק בעסק התורה. **ועצה טוביה** למדוד מתוך החורבת האבלות "האבלות בהלכה ובאגדה" שנכתבה בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, למען ירוץ הקורא בה.

הכוטל המערבי. מערת המכפלה

אותם החולכים בתשעה באב לשיריד בית מקדשנו "הכוטל המערבי" או למערת המכפלה ופוגשים שם את חברים, ומפטפחים עmons על כל מיני חוויות, בודאי שאיסור חמור הוא ואין היתר ליה כלל ועיקר. על כן, הנכון להימנע מכל זה, וינצל את הזמן למדוד הלכות "אבלות", וכן נל.

ליקחת תינוק

מאחר ויום זה אסור בשמחה, על כן אין לקחת תינוק בחיקו, פן יביאנו לידי שחוק. (עיין ש"ע יו"ד סי' שצ"א ס"א) אבל אם התינוק בוכה, בודאי שיקחחו להרגיעו. (שלג)

• מלאכה

לילה ויום

נהגו שלא לעשות מלאכה בתשעה באב כל היום, כדי שלא להסיח דעת מהאבלות על חורבן בית המקדש (תרומות החדש). עוד, כי העוסה מלאכה אינו מרגיש כל כך בתעניתו. וגם שמא יתרח מדי, ולא יוכל להשלים את התענית עד סופה (ומסתם, ארחות חיים). אבל בליל תשעה באב, מותר לעשות מלאכה, ואין מנהג להחמיר בזאת כלל. והגנו רבי יצחק אליקים בספריו יצחק ירינו [לפני כ-250 שנה] כתוב שהוא תמה על המונע אברם שתקע עצמו לאסור מלאכה בליל תשעה באב, ומס' הגנו רבי רפאל אשכנזי דוחה בשתי ידיהם חומרה זו. וכן פסקו הגנו שואל ומשיב, שונה הלכות, מכתב לוחקה, מאורי אורח, פני דמשה, יד דוח, ערך השלחן, עשו שלום, ושכון דעת הרמב"ם והטור ומורו השליחן עוזך) וכתב האור זרוע: איסור מלאכה בתשעה באב אין אלא משום מנהג כמבואר במשנה, וכל זה דוקא ביום, אבל האבל אסור במלאכה ביום מוקם שלא לעשות מלאכה. ואפללו אם נהגו, אין מנהג. ורק האבל אסור במלאכה מן הדין, מה לי ביום ומה לי בלילה. ע"ב. וסיים מרן הראשו לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: בהגlost נגולות לפניו דברי רבנו האור זרוע שבלייל תשעה באב, אין שום איסור בעשיית מלאכה, ואפללו במקומות שנחגו איסור אין מנהג וראשאים לבטלו, כך היא ההלכה. והפסקים האחוריים שהחמירו בזאת, נעלם מהם דברי האור זרוע. וכבר מצאו לרבים מן האחוריים שכתבו להקל נזכר לעיל, והלכה כמותם שכיוונו לאמת. ע"ב. (שיח)

חצות היום

יש מבני אשכנז שנחגו להקל לעשות מלאכה לאחר חצות היום (הרמ"א סימן תקנד סכ"ב). אבל כבר כתב בספר חי אדם שראו לכל ירא שמיים שלא לעשות מלאכה כל היום, כדי שלא יסיח דעתו מהאבלות. (ת"ה רעה)

סימן ברכה

כתב מרן השולחן ערוך (סימן תקנד סכ"ד): "כל העוסה מלאכה בתשעה באב, אין רואה סימן ברכה מאותה מלאכה". (שכח)

אמר רבי עקיבא: כל העוסה מלאכה בתשעה באב - אין רואה סימן ברכה לעולם. וחכמים אומרים: כל העוסה מלאכה בתשעה באב ואני מתאבל על ירושלים - אין רואה בשמחה, שנאמר ועשהoso י"י: "שְׁמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלָם וְגַלְלוּ בָּה כֹּל אַתְּבָה, שִׁשְׁיָ אַתָּה קְשׁוֹשׁ כָּל הַפְּתַתְאַבְלִים עַלְלֵיכֶם". (מסכת תענית ל ע"ב)

מכירת שחורה

לא רק מלאכה ממש נהגו לאסור בתשעה באב, אלא גם למוכר שחורה כדי להרוויח, אסור. (סימן תקנד סעיף כב. שכב)

דבר האבד

מלאכה שיש בה דבר האבד, או שחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד, או

שיפסיד אם לא יקנה עתה חפץ זה הנמכר בזול, הרי זה מותר בתשעה באב, וכדין עשיית מלאכה בחול המועד. סיימו תקנד טעיפים כב, כג, שכב, שכג)

חנויות

בעלי חניות מכולת וכיוצא, מותרים לפותחן בתשעה באב אפילו בבוקר, כיון שהן צורכי אוכל נפש לקטנים שאינם צמיים. (שכב)

כתיבה

כתביה רגילה שלנו [שלא מקפיד שתהייה מתוקנת ויפה] או כתיבה במחשב, הרי זה מעשה הדעת, ומותרת בתשעה באב, כל שיש בה צורך היום. וכן מותר לבעל מכולת לרשום מי שקנה ממנו בהקפה וכיוצא. (שכג)

בניית של מצוה על ידי גוי

הבנייה בניין של מצוה כבית הכנסת ובית המדרש או מקווה טהרה וכיוצא, על ידי פועלים גויים, פשוט שמורר להם להמשיך לבנות בתשעה באב, ואין להפסיק אותן כלל ועיקר. שהרי אפילו בחול המועד מותר להם להמשיך לבנות, כיון שהוא "שבות דשבות במקומות מצוה", שהרי האיסור לבנות איינו מן התורה, ואמרה לנו מדרבנן, ובמקום מצוה מותר. ועיין עוד בהלכה הבאה. (שכט) ועיין בסוף החוברת "השבת בהלכה ובאגדה" בבייאור מושג זה.

בניית בית על ידי גוי

הבנייה את ביתו על ידי פועלים גויים, מותרים הם להמשיך בעבודתם בתשעה באב. כי לא אסור לישראלי לומר לנו לעשות מלאכה, אלא בשבת, يوم טוב וחול המועד, שאלו ימים קדושים, ואף חול המועד נקרא בתורה "מקראי קודש", אבל בתשעה באב עצמו שאין איסור מלאכה בו אלא מتورת מנהג, מותר לעשותה על ידי גוי. סיימו תקנד סכ"ב. פרי מגדים, בית דוד, שלוחנו גבורה, אוותל יצחק, קרי ל'ב, תפארת אדם, ארחות חיים החדש, זכור לאברהם. (שכח)

הכתנת הסעודת ליליה

כתב מרן השלפון ערוץ (סיומו תקנט ס"ג): נוהגים שלא להזכיר הסעודת לмотzáyi תשעה באב עד לאחר חצות היום [בערך: 12:45]. (שכד)

בשמי

אין להזכיר בשמי בתשעה באב, משום שצרכי למעט בתענוגים. (בית יוסף ושו"ע סיומו תקני, ותקנט ס"ג, דברי משה, שירוי הכנסת הנдолה, הלל"ה, גנית ורדים, מרן החיד"א, מטה אפרים, מכשורי מיליה לאנו רבינו אליהו שמאע, ויאמר יצחק, משחאה דרבotta, סדר היום, מטה יהודה עיאש ועוד. שלט)

ואף על פי שאין הרחצת בשמי בכל חמשה העיניים האסורים בתשעה באב, מכל מקום יש לאסור משום תענוג, ולא גרע ממה שאסור לטויל בתשעה באב. אבל יום היכפורים מצוה לכבדו בגדיים נאים, וכיון שאין זה בכלל עינוי, מותר להריחם. (гинת ורדים, משחאה דרבotta. שם)

፲ ישיבה על הארץ כה

גובה המושב

מליל תשעה באב עד למחرات בחצות היום [בערך 00:40], לא יושבים על כסאות או על ספסלים אלא על הארץ, בין בבית ובין בבית הכנסת. ומכל מקום מותר לשבת על שרפרף או על כרית שגובהם מעט פחות משלושה טפחים [24 ס"מ]. שכל שישב כך סמוך לארץ, נחשב כיושב על הארץ ממש. ולאחר חצות היום, המנהג לשבת על כסאות קרגיל. (שנגן עדר. חז"ע אבותות ח"ב רנה)

"מפני ישיבה תקום, והדרת פני ז肯"

מצות עשה מון התמורה למקום מפני אביו או רבו המובהק [שרוב ההלכה למעשה למד ממן] או גדול הדור, ואפילו ראהו ממוקם גדול. כמו כן, חובה מון התמורה למקום מפני ז肯 מגיל שבעים שנה או מפני רבו או תלמיד חכם מורה הוראה הבקי בהלכה, כשהגיע לתוך ארבע אמותיו [2 מטר]. [וכתב התשב"ץ וח"א סימן קמי]: גדר תלמיד חכם הוא: מי שהגיע להוראה, וראוי לדורש ברבים, וטורתו אומנותו, ופרקנו נאה, ויש בו יראת שמים, ושמו טוב ואהוב]. וגם בתשעה באב שיוישבים על הארץ חובה לעמוד מפניהם, וכן המנהג פשוט. וכן פסקו מרן החיד"א, הגרא"ח פלאגי, כמה סולת, זכור לאברהם, ויאמר יצחק ועוד. שלב. ועיין יהוה דעת ח"ג סימן ע)

נסיעה באוטובוס

הנוסעים באוטובוס, מותר להם לשבת על הכסאות, ואין צריכים לעמוד. כיון שהז"ל (קידושין לג ע"ב) קבעו שהרכוב דינו כמו מחלך, נמצא שאין שאים יושבים אלא הולכים. מה גם שפעמים שהאוטובוס נוסע מהר ויכולים חלילה ליפול.

፲ התפילות בתשעה באב כה

← ליל תשעה באב

פרוכת

נוהגים להסיר את הפרוכת מארון הקודש מליל תשעה באב עד לתפילת המנחה. והטעם בזה על פי מה שאמרו במדרש איליה על הפסוק (ב יי): "עשרה ה' אשר זמס בצע אמרתו", מלמד שככယול קרע ה' את בגדי מלכותו [אמרתו לשון בגדי]. (שנגן) ואף אותן בתים נכסת שלא תלו פרוכת על ההיכל מבחוץ כפי שצדיק להיות לכתילה ותלו אותה בפנים, יסירו אותה. ועיין שו"ת יהוה דעת חלק וסימן ט)

מיועט אורה

ممיעטים בתוארה, ומשאירים מעט אור כדי הצורך לקריאת איליה והקינות. (שנגן)

קול בכி ונחי

מתפללים ערבית בקול בכி ונחי, אך קריית שם יקראו בטעמי המקרא. (שנ)

"נחם"

אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" שבכל תפילות תשעה באב: ערבית, שחרית ומנחה. וכמוהו בתלמוד ירושלמי, וכן פסקו: רב עמרס גאון, תשובת הגאנונים, אור זרוע, רבנו יהודה אלברצלווי, הרמב"ם, ארחות חיים, כל בו, הרא"ש מלונגי, המחים, רבנו שמואל מאירוא, האשלCOL, רבנו יצחק ابن גיאת, המכטם, הרטיב"א, רבנו ירוחם, המאייר, צדה לדרכ. וכותב הרא"ש: "כל מי תמהותי למה נחגו באשכנז שאין אומרים "נחם" אלא בתפילה המנחה של תשעה באב, והרי מכיוון שאמרו שבתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע, מסתמא יש לאומרה בכל התפילות, בערבית שחരית ומנחה, כמו שאמרו לגבי ראש חדש, חנוכה ופורים ותעניתו". והביאו בנו רבי יעקב בעל הטורים וכותב: וכן כתוב רבנו יהודה אלברצלווי שיש להזכיר מעין המאורע "נחם", בערבית שחരית ומנחה. וכן פסקו פISON מxon השלחן ערוך, מהרי"ש, הגאון המקובל הרבה טור ברकת ותלמידו של רב חיים ויטאלן, מוהר"י הכהן, פרי חדש ושכן מנחג ירושלים, החיד"א, שלמי צבור, תפלה לדוד עמאר, ברכות הימים ועוד. (שנ)

מנาง בני אשכנז לומר "נחם" במנחה בלבד. (שנ)

שכח – ולא אמר "נחם", יאמר בברכת "רצח" במקום שאומרים "עליה ויבוא". ואם טעה ואמר בברכת "שמע תפלה" יצא, ואין צורך לחזור ולומר שוב ב"רצח". ואם לא אמר כלל, יאמר בסוף התפילה לפני "יהיו לרצונו" האחרון. ואם גם שם לא אמר, אין לחזור. (שעה)

כל המשנה ידו על התחרתונה

אין לשנות מנוסח אמרית "נחם" כלל ועיקר, כי הכל תוקן מרבותינו הקדושים אנשי הכנסת הגדולה בסודות עליונים ונשבגים מאתנו,ומי הוא זה ואיזהו בדורות אלו שיכול להרהייב עוז "لتיקן" ולשנות מנוסח שתיקנו הם, אשר רוח ה' דבר בם ומילתו על לשונם, ובכל תיבה ותיבה ובכל אותות וגינויים בהן סודות נשבגים ומופלאים, ודבורי קודשים מיסדים על אדני פז. זאת ועוד, הלא עדינו בעונות הרבנים מקום המקדש ונסיבותיו נתונים ביד זרים שונים ישראל, וירושלים העתיקה עודנה מלאה גילולי UBODEA זהה בכמה כנסיות טማות, ואשר על ידי כומיהם ומנהיגיהם דם ישראל נשפך כמוים בכל הדורות, ובסביבות המקדש קבורים ישמעאים, סביב רשעים יתהלך. וגם לכל עם ישראל אסור מן התורה להיכנס להר הבית משום טומאת מת, והערבים מכנים פגרי מותיהם אל המקום המקודש לנו ביותר. ומספר בזוהר הקדוש, כי פעם ראו החכמים את רבי אלעזר בן ערד שהיה יושב וboneh, וכששנאל לפשר הדבר, אמר אני בוכה עלaben השתיה שבתווך בית המקדש. ואמר: "אוויaben הקדושה העולה על כל קדשה, הייך עתידיים אומות העולם לזלול בך ולהושיב את מותיהם הטמאים עלייך לטמאות את המקום המקודש, כי אנוכי הרואה שעלaben השתיה

עתדים לחת האומות את פגריהם, ומילא יבכה על כך, אויל לאויל הדור שיתרחשו בו דברים אלו". ע"כ. ועיקר יושבה של ירושלים שהייתה בצד דרום של בית המקדש, מאוכלס עדין על ידי העربים שנאי ציון. וכמה בתים ננסת שהיו לתפארת בעיר העתיקה, עודם חרבים וושוממים. ומלבד כל זה גם המצב הרוחני של ירושלים הוא בשפל המדרגה, כי מה מאור ידאכ כל לב החרד לדבר ה' על התפרקות כמה מן הדור מחיה תורה ומצוות, חינוך אלף ורבבות מיידי ישראל ללא תורה ולא מצוה, והרס חומת הצניעות והמוסר, וריבוי חילולי השבת ועוד כהנה, והפרת סדרי הכהורות, בושנו ונם נכלמנו כי שודדו ארמונוינו ארמונוינו תורתנו הקדושה, ותפילה לנו ותchingתנו לה' יתברך, שישוב ירחמננו יכובש עונונינו ויגאלנו גאות עולם במהרה בימינו, אמן. (שו"ת יהוה דעת ח"א סימן מג. שער)

"תבואה לפניך תפליתי, היטה אזנד לרנטוי, כי שבעה ברעות נפשי" (תהלים פח א) אמר המגיד מדורבנא (אוול יעקב פרשת וילך) משל לאדם שבא לבית רעהו ושםע את בנו הקטן שמה ומתהלו כי יש לו תפוח אדמה לאכול, מיד נעשה לו מר עליו מאור, עד כמה גדלה דלוותו ועננותו של רעהו אם התינוק שמח כל כך בחשיגו ירך אחד. וזה שאמר דוד המלך "תבואה לפניך תפליתי", ואם רצונך לידע את מעמידי "הטה אזנד לרינתי", שמע נא על מה אני מנגן ומזמר, כי בהשיגי איזה מנוחה מעט ממו המשען, אז תרב ותגדל שמחתי ושוני אשר באמת היא דלה ורזה עד מאד, וזה "כי שבעה ברעות נפשי".

שוב משל לאדם שהיה הולך בדרך עם בניו ותעו במדבר והוא מוכרים לאכול שעב הארץ ואחר אכלם היו מרגשים כאב גדור במעיהם. והנה לימים בא אליו בנו כשהוא מתrownו ושםח ואומר, אכלתי מן העשבים ואני מרגיש צער במעי. התהilih אבי לבכות עליו: צר לי עלייך בני היקר, כי כל עוד שאנחנו מרגשים צער מהאכילה, הוא אותן לנו כי לא נשתנו בנו סדרי הטבע אשר נמצא בנפשנו, אבל עתה שאינך מרגיש עוד דבר, אותן הוא לך כי כבר נשתנה בכך סדר הטבע אשר בבני האדם ונהפכת אל טبع חיות העיר, ורקשה שעוד תצא מזה. והנמשל מובן מאליו, כי מרוב שלצערנו ש��ועים אנו באורךימי הגלות, ינסם שכבר אינם מבינים מה היא הנגולה האמיתית, מה הוא בית המקדש, כדי שניצפה אליהם בכליוון עיניים ונרגיש את הצורך בהם בכל רגע ובכל זמן, וכן כאשר רואים את ירושלים מתרחבת, חשובים שהיא כבר נבנתה ירושלים, ורוצים להשמיט את המילים: "העיר החריבה והבזואה והשוממה...".

אילו ידעתם מה היה לכם כאן ועכשו אין לכם

כאשר הגיע הקיסר פרנץ יוזף לארץ ישראל ביקר גם בירושלים, ויצאו לקראוו חשוב העיר לקבל את פניו כראוי למלך חשוב כמוחו. המלך רצה לлечת למקום המקדש והפמלה שקיבלה את פניו הלכה ללוותו לשם. כשהגיעו, אמרו לו היהודים

שאסור עליהם להיכנס לפנים בהר הבית, ועל כן ייכנס לבדו והם ימתינו עליו בחוץ. כשיצא הקיסר ממקום המקדש, אמר ליהודים שהמתינו לו שברצונו לומר להם דבר מה. נשען על שרביטו כמה רגעים, ופתח ואמר: "יהודים, איני יודע מה לומר לכם דבר מה. אבל דבר אחד אני יכול לומר בפה מלא, שאילו ידעתם מה היה לכם כאן ועכשו אין לכם, לא היה ביכולכם לשאת את הצער והייתם כולכם מתים מרוב צער!" ומיונים אתבונו, מובא בגיליו ינו ישן דברים תשע"ז)

"עננו"

מנาง בני ספרד לומר "עננו" בכל התפילות, ערבית, שחרית ומנחה. ומנהג בני אשכנז לומר רק במנחה, חוץ מהשליח ציבור שאומר גם בחזרת התפילה של שחרית וגם בחזרה של מנחה. (עה, שפא)

קדיש תתקבל

אחר תפילת העמידה של ערבית, אומר החזן "יהי שם וכו'" וקדיש תתקבל. וכך פסקו האונים, רשי, שבלי הלקט, או ר' ר' רביב"ה, הגות אשר, הרקח, אבדורם, מהריך"ש, טור, בית יוסף, מאמר מרדכי ועוד. שנג' וכותב בספר כף החיים וסימן תקנת סק"ט: בלילה תשעה באב אמר החזן קדיש תתקבל. ויש אומרים שאין לומר אלא חצי קדיש, אמנים דעת האחראונים בדברי הטור ובית יוסף שאומרים קדיש תתקבל בסיום תפילה שמונה עשרה של ערבית, וכן כתבי הלבוש, הט"ז, מג' אברהם, פר' מדינים, דרך החיים, קצר שלחו עוזן, משנה ברורה ועוז. עכ"ל.

קריאת מגילת איכה

אחר אמרית הקדיש, קוראים מגילת איכה ואומרים הקינות באנחה ובככיה גדולה. ויש מבני אשכנז שנג' לקרו מגילת איכה מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף, וمبرכים קודם הקריאה "אשר קדשנו במצוותיו, זכינו על מקרא מגילה". (שנה)

סוף טוב, הכל טוב

בסוף מגילת איכה לאחר שקראו את שני הפסוקים האחרונים: "השיבנו ה' אליך ונשובה, מדש ימינו בקדים. כי אם מאס מסתני, קצת עליינו עד מאי", חוזרים לומר שוב את הפסוק: "השיבנו ה' אליך ונשובה, מדש ימינו בקדים", כדי לסיים את המגילה בדבר טוב. (שנה)

די לשנאת חינם

ישתדל כל אדם בעת אמרית מגילת איכה והקינות, לבכות ולהתאבל עמוקely ליבו על חורבן בית המקדש, ועל גלות השכינה, ועל עזון שנתן חינם שבגללו חרב בית המקדש ועד היום לא נבנה. ויקבל על עצמו להרבות אהבת חינם לכל יהודי, ללא הבדלי עדות וחוגים.

הקב"ה בוכה על גלות ישראל וחורבן בית המקדש

נאמר בנביא ירמיה יג יז על הקב"ה: "בָּמִסְתָּרִים תַּבְּכָה נֶפֶשׁ מִפְנֵי גּוֹן, וְךָמַעַן תַּדְמַע וַתַּרְדֵּ עַנִּי דְּמַעַן כִּי נִשְׁבָּה עַדְרֵ הַחַ". ואמרו חז"ל מסכת חינה ה ע"ב: מלמד שהקב"ה בוכה, מפני גונה - מפני גנות ישראל שניטלה מהם ונינתה לאומות העולם. ואמר רבי יוסי פעם אחת הייתה מהלך בדרך, וכנכנתו לחורבה אחת מחרבות ירושלים להתפלל. בא אליו הנביא זכרו לטוב והמתין לי עד שסימתי תפילה. לאחר שסימתי תפילה אמר לי: שלום عليك, רב! ואמרתי לו: שלום عليك, רבינו ומורי! ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו? ואמרתי לו: להתפלל. ואמר לי: היה לך להתפלל בדורך! ואמרתי לו: מתיירא היית שמא יפסיקו בי עוברי דרכם. ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנחת כיונה ואומרת: "אי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתיכי ושרפתني את היכלי והגליות לבין האומות". ואמר לי: חייך וחמי ראשך, לא שעיה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלוש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסים לבתי הכנסת ולבתי מדשאות ועוניים "יהא שמייה רבה מברך", הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המליך שמלכים אותו בביתו [בית המקדש] כך, אבל מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם (ברכות ג ע"א).

וכן אמרו בתנא دبي אליהו רבה (פרשה כה): פעם אחת נכנס רבינו צדוק לבית המקדש, וראה את בית המקדש חרב, אמר, אבי שבשמי, החרבת את עירך, ושרפת את היכלך, וישבת בשלווה ושקטות? מיד התנמנם רבינו צדוק, וראה את הקדוש ברוך הוא עומד בהספד על ירושלים והמקדש, ומלאכי שרת מספידים אחריו. על כן, החyi יתנו אל לבו להוריד נחל דמעה בעת קריאת איכה והקינות, ויתאבל על חורבן בית המקדש. וככתב המאירי: הנוהג בתשעה באב במנחני אבלות כדרך מצות אנשי מלומדה, ואני מעריך את לבו להתאבל על חורבן ירושלים כראוי, אינו רואה בשמחתה.

ישנם קוראים איכה ולא בוכים

להלן מלל משיעورو של מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל (משיעורי הרاش"ל חלק א עמודים כ, כד, כו) בעניין הבכי והצער על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו.

מספרים על רבינו לוי יצחק מברדייטשוב שביליל תשעה באב היה עומד ליד החלון ומחכה למצפה למשיח, עד שבא אליו הגבאי ואמר לו, כולם מוחכים לך כדי להתחיל את התפילה, אז היה הרב פרוץ בבכי מר, ואומר את הקינות ואיכה בבכי תמרורים, כי שמע ה' קול בכוי, וכולם בכוי עמו.

היום ישנם קוראים איכה ולא בוכים, חס ושלום שלא יקום ולא יהיה אם יקחו לו את בנו, האם הוא לא יבכה? והרי נבוזרין רב טבחים שפץ את כל דם של אנשי הסנהדרין ושל חכמים ותינוקות ועוד, האם זה לא מctrע כמו בני, וזה היה בבית

ראשון, ובבית שני היה עוד יותר חורבן, וביתר היה שם גיבור אחד בר כוכבא שמו, היה מכח באוביים מכח הרבה, וכולם טעו בו שהוא משיח, וגרמו העוננות ונפל מון החומה וממת, והאוביים נכנסו וחתטו את כולם, אנשים נשים וטף, עד שנשפך דםם נחל. וכן טיטוס וחילותו היו שוחטים את כולם, והתרמודים היו מוצאים יהודים שמסתתרים, ומגלים אותם בפני חיליו טיטוס, והוא הרגים אותם, מיליון נחרגו, וכי צו היא ההיסטוריה שהיתה עקובה מדם.

איתא בגמרא בשבת (קה ע"ב) מפני מה מפני מה מתים בנוי ובנותיו של אדם חס ושלום, מפני שלא בכח על אדם כשר, כלומר אם בכח על מיתת אדם כשר, לא לוקחים ממנו את בניו, וכך לא נהרג רק יהודי אחד, אלא צדיקים רבים נהרגו, וכן עשרה הרוגי מלכות, ובוודאי שיש לבכות ולהצער מאוד ביום זה.

כל אדם חייב להתענות בזום שבועה עשר בתמוז ותשעה באב, גם כשהם דוחיים ליום ראשון, אסור לפרוץ גדר ואסור לפROSS מון הציבור, כבר אמרו חז"ל: כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר "ש macho את ירושלים וגלו בה כל אהבה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה", ומכלל הן אתה שומע לאו, המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה,ומי שלא מתאבל על ירושלים אינו זוכה לראות בשמחתה.

כתבו "כל דור שלא נבנה בית המקדש ביוםיו, כאילו הוא עצמו החריבו", כך הלשון בתלמוד ירושלמי, ולא רק "כאילו נחרב ביוםיו". ולכן הבכי והדמעות עלולים לרצוץ לפני השם יתברך, כי השם רוצה שנבקש ונרצה את בניית בית המקדש, יש הרבה שאינו להם מחשبة וצער על גלות השכינה, הנהanno רואים חילולי שבת, ובעונות אין פוצה פה, מי יכול למחוות על כבוד השבת זזה צער השכינה. ועל כןanno מתאבלים, ותיכף שיבוא המשיח לא יהיה מי שייעיז להמרות את פיו, ברוח שפתיו ימית רשות, ועל זהanno מצטערים שאין שלטוון של תורה אלא שלטוון של בתי משפט, שם מחייבים נגד דעת תורתנו הקדושה, ולכן מחייבים anno למלך המשיח שיחזיר עטרת התורה ליוונה, ויחדש כנשך נוערינו ולא ישמע עוד שוד ושרבר בגבולנו, לא יהיו מאכלי טריפה ועניני רשות, ולא יהיו חילולי שבת.

איתא בברכות ג' ע"א אמר רב יצחק בר שמואל משמייה דבר שלוש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר ישב הקב"ה ושואג כاري, ואומר: אווי לבנים שבעוניותיהם החרבתי את ביתי, ושרפה את היכלי, והגליities בין אומות העולם, ונאמר בירמיה "ה' ממרים ישאג וממעון קדשו יתנו קולו, שאוג ישאג על נוהו", אם כן די לעבד שיהיה כרבו, אם הקב"ה מצטער כך על חורבן הבית ועל גלות ישראל, ודאיanno צריכים להשתתף בשעה שהקב"ה ישואג על נוהו בכל לילה שלש שאגות.

על קריית מגילות איך לא תקנו ברכה, מפני שלא מברכים על דבר שמצער ומכאייב. את מגילת איך חיבר ירמיהו הנביא כשהיו ישראל עוד על אדמתם, והיה

מלך רשע ואכזר ושמו יהוקים, ומלך אחד עשרה שנה, ואחריו צדקיהו עוד אחת עשרה שנה, וירמיהו ציווה לתלמידו ברוך בן נריה שיכתוב "איכה ישבה בדד" במגילה, ואף שהעיר הייתה עדיין במלוכותה, ואף שלא בכו אמר לו לכתוב "בכח תבכה בלילה", ודמעתה על ליהה", כי הייתה זו נבואה על העתיד לפי סדר א'ב, והוא בה שלשה פרקים: א, איך ישבה בדד. ב, איך ייעיב באפו. ג, איך יועם זהב. ונתן את המגילה לבסוף בן נריה שיקראנה לפני כל העם, שידעו כולם מה יהיה צפוי להם בעתיד, אם לא יחוירו בתשובה. וכן עשה ברוך בן נריה, סייר על הנבואה שהעיר תחרב, וכולם יموתו, וילכו בשבי... והנה נודע הדבר למלך יהוקים, ואמרו לו את כל מה שכתוב במגילה, והוא אמר שאנו זה מעניינו, שהרי הוא עדין ישאר מלך, אבל בפסקוק ה' שכתוב "הו צירה בראש", זאת אומרת שהוא לא ישאר מלך, בקש את המגילה ולקחה וקראה לגזרים, והשליכה לתנור ושרפה באש, והם לא קרוו בגדייהם, והרי הדין הוא שכשרואים מי ששורף מגילה או ספר תורה חס ושלום, חייב לקרווע את בגדיו מפני שמota הקודש של הקב"ה הכתובים שם.

וממלך ציווה לחפש את ברוך בן נריה וירמיהו, ונთעورو עניין ולא ראה אותם, והוא נהג לקחת ספרי תורה ולקדור את שמות הקודש של שם השם ולשרוףם. והשם רצח להחריב את אותו הדור, אך כיון שראה שיש כמה צדיקים לא עשה כן, וכן ראה את דורו של צדקיהו שהיה רשעים ורצה להחריב את העולם ולא החריב, מפני שראה את צדיקיו שהוא צדיק. אז ציווה ה' לירמיהו להוסיף במגילה עוד פסוקים ופרק ג' "אני הגבר ראה עני" שמכל אותן מסדר א'ב, ינסם שלשה פסוקים, וזה תוספת שהוספה לאחר מכן על המגילה.

צדיקיו היה מלך צדיק, אך היה פחדן ומוגلب שלא רצה לשם לעירמו מפני שפחד ממהשרים שלו שהיה רשעם, כי הנביא ירמיהו אמר לו אם תמסור עצמאך ותיכנע למלך נבוכדנצר, הוא לא יעניש אותך, ולא ינזקו עם ישראל, ולא יחרב בית המקדש, אך אם לא, מרה תהיה אחריתך, שתגלה לבבל ולא תזכה לראות את בבל, והוא לא האמין שיגלה ולא יראה את בבל.

וננה צדקיהו רצה לבסוף מארכמו דויך מנהרה שהיתה לו עד ליריחו, וחיליו המלך נבוכדנצר ראו צבי רץ ורדפו אחריו, וצדיקיו הגיעו לפתח המנהרה, וכאשר יצא, ראוחו חיליו המלך ולכדוו והביאוו למשפט בפני מלכים נבוכדנצר. והוא שאלו מדוע לא קיימת את שבוטתק שלא למורוד בי ווצר עליו שינקרו את ענייןו, ולקחו חניתות והכניסו לתוך ענייןו, ולא הצליחו לנקבו, כי היו עניינו חזקות מאוד, עד שהביאו את בניו ושחטום לענייןו, ומרוב בכינרכיו ענייןו, אז יכלו לנקרם, ולכון כשנכנס לבבל לא ראה אותה, ובכך נתקימה בו נבואת ירמיהו. נבוכדנצר הכניס את צדיקיו לתוך בור בית הסוחר, ושם שחה, ופעם ביום היה מקבל לחם שעורים. והנה يوم אחד התבשר צדקיהו כי נבוכדנצר מת, ומרוב שמחה שῆמה מת הוא בעצמו. וכל זה משומש שלא עשה מה שאמר לו הנביא ירמיהו, ושמעו לשניו שהיו רשעים וקשוחים, שלא נתנו לו להסיגר את עצמו בפני נבוכדנצר, ונבקעה העיר ביז'

בתומו, והוא טובחים בהם נער וזקן טף ונשים.

כזאת מצאנו גם אצל רבו יוחנן בן זכאי בחורבון בית המקדש השני, שביקש מהברונים שלטו על ירושלים שייכנע ואז תירגע המלחמה, אך הם לא שמעו, ובעוננות הכל נגרם על ידי הברונים. לכן צרכיסים אנו כיוום להתפלל אל השם שיראה בעוניינו ויגאלנו, כי עבר קצר כלה קץ ועדין לא נשענו, ונרבה בתפילה לפני הקב"ה, ונשפוך לפניו שיחנו, אולי יראה בעוניינו.

קינה ליישחו המלך

המנוג לומר את הקינה "זכור ה' ליהודה ואפרים", אשר יש בה קינה על מושיע ה' יאשיהו המלך, שנפל בידי פרעה נכה מלך מצרים, כמו שנאמר ודברי הימים בלה: "וַיָּמָת הַיּוֹרִים לְפָנָיו יָאשֵׁיהוּ, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדָיו הַעֲבָרִוני בַּי הַחְלִיטִי מֵאַז". ואמרו חז"ל ומסכת תענית כב ע"ב מלמד שעשו את כל גופו נקבים ככברה. ובעת פטירתו ראה ירמיהו הנביא שפטותיו רוחשות, אמרו: שמא אגב צערו ויסוריו הוא אומר דבר שאיןנו נגד ה', חס ושלום. התכווף ירמיהו ושמע שיאשיהו מצדיק עליו את הדין, ואמר (אייה א'ח): "צִדְקַת הָוָה ה', בַּי פִיהוּ מְרִיטִיתִי". אז קרא עליו את הפסוק (אייה ד'ח): "רֹומֶם אֲפִינָו מֶשֶׁיךָ ה' גָּלְפֶד בְּשִׁחְתִּותֶם, אֲשֶׁר אָמְנוּ בָצֶלֶוּ נְחִיה בְּגֹזִים".

על זה נאמר (דברי הימים ב' לה כה): "וַיָּקֹנוּ יְרֻמִּיהוּ עַל יָאשֵׁיהוּ, וַיֹּאמְרוּ כָל הַשְׁרִים וַהֲשֹׁרוֹת בְּקִינּוֹתֵיכֶם עַל יָאשֵׁיהוּ עד הַיּוֹם, וַיִּתְנוּם לְחַק עַל יִשְׂרָאֵל, וַהֲנָס בְּתוּבִים עַל הַקִּינּוֹת". ופירש רשי' על יאשיהו המלך התנבה הנביא עמוס ועמוס ח ט: "זֶה יְהִי בַּיּוֹם הַהוּא נָאָם ה' אֱלֹקִים וְהַבָּאֲנִי הַשְׁמֵשׁ בְּצָהָרִים וְהַחֲשַׁכְתִּי לְאָרֶץ בַּיּוֹם אָוֹר", זה יומו של יאשיהו שמת בנו שלושים ותשע שנים בחצי ימי, ונאמר (שם): "וַהֲפַכְתִּי חֲגִיכָם לְאֶבֶל וְכָל שִׁירֵיכָם לְקִנְתָּה, וַהֲעַלְתִּי עַל כָּל מִתְנִים שָׁק, וְעַל כָּל רַאשׁ קְרַחָה, וְשִׁמְתִּיחָה כְּאֶבֶל יְחִיד וְאַחֲרִיתָה בַּיּוֹם מָר". וזה שנאמר: וַיֹּאמְרוּ כָל הַשְׁרִים וַהֲשֹׁרוֹת בְּקִינּוֹתֵיכֶם וְכָל יְהֻדָה וַיְרוּשָׁלָם מִתְאַבְלִים עַל יִשְׂרָאֵל - כשמודמן להם צער ובכיה, כשהם מקוננים וובוכים על המאורע, הם מזכירים זה הצער עמו, כגון בתשעה באב שמזכירים קינות על ההרוגים בגזירות שאירעו בחורבון בית המקדש, כן יבכו על מות יאשיהו. ע"ב.

היסח הדעת

בשעת קריית מגילת אייה והקינות, אסור לדבר או לצאת חוץ לבית הכנסת, כדי שלא יסיח את דעתו מהאבלות על החורבן ועל צערם של ישראל. סימן תקנת ס"ה

דברי נחמה שבסוף הקינות

קינות שבסוף ינסם מעט דברי נחמה, יאמרו את דברי הנחמה שיסודותיהם בהררי קודש, ואין צורך לדלגם. וכך על פי שהתבאר לעיל שכאשר לומד בספר ירמיה בענייני החורבן, צריך לדלג את פסוקי הנחמה כי הם מש machim, מכל מקום כאן שאין אומרים אותם אלא דרך בקשה ותחנונים שיאמר הקב"ה די לצורונינו ויחיש לנו, אין שמחה באמרותם כלל. מה גם שם נאמרים בדמעות שליש ובצער רב ויוגו גדול, ובפרט כמשמעותם שלנו הימים בעונות הרבים, אשר בית מקדשו שבב' ביד צר ואין לאל ידינו להושיע, והתורה כל כך בסכנה, חשים אנו בכך את תוקף גלותנו יותר מאשר ירדנו עמוק. וכך כתבו עקריו הד"ט, הג"ח פלאג'י, יפה ללב, מעשה ניסים הכהן, רבי שלום זרקא, כתנות יוסף, הג"י Kapoor ועוד. וכן יש סמכים זהה מדברי הגותות מיימוניות ומהר"ל. שחון

"אליכם עדת קדושה אשא אל מכם שאלות"

רבי משה בן רבי יעקב חגי' ושי' הלכות קטנות חלק ב סימן קלט) באר את הקינות שמצד אחד מזכירים בהם את מעלה עם ישראל ומיאיד את השפל שבו אנו נמצאים, כמו למשל בקינת "אליכם עדת קדושה אשא אל מכם שאלות, מה נשתנה הלילה הזאת מכל הלילות, מודיע בלילה פסח שלחן עירוך בשמחה, עתה בעונותינו בליל זה קול אנחה...". וכן בקינת "אש תוקד בקרבי בעלותי על לבבי", שבקטע אחד עונים "בצאתי ממצריים" ובקטע שאחריו "בצאתי מירושלים".

ובאר הרב: הנה ידוע ומפורס שאר שהצרות והרעות הבאות על האדם אי אפשר בלי שירגשים ויצטער עליהם, עם כל זה אדם שהוא שיש ושמח שקט ושהוא מפחד רעה, בבואה עליו מין צרה אפילו קטנה, תחשב לו לנдолה, וכל שכן אם היא צרה גדולה ורעה הרבה. והטעם הוא, כי בדרך הטבע הפכים יורגשו בעצםם כשיפגשו זה זה. וכך שאמם תשים במקה דבר הפכי לה, ירגיש המקה כאב גדול. וכן הוא הדבר, בבואה הצרה לאיש אשר היה שמח וטוב, היא תורנש ביוטר. כך אנחנו עם ישראל בעבר היינו ברום המעלוות לרכיב שמות ולהבקץ גרוויות עולם עד הייתנו כאלוקים יודעי טוב ורע, עתה בעונותינו ירדנו לתחתיות בעומק התהום הגדול, 'זידל ישראאל מיאד'. נמצא אפוא ש כדי שיצטער האדם וירגש בצערו, יעלה בזכרונו הטובות והנחות שחיו לו, ועל ידי זה יצטער ביוטר.

ואפשר שעל זה התייסדה קינת "אש תוקד בקרבי בעלותי על לבבי" שהולך המKENIN ומסדר את הטבות שהיו לנו בצאתנו ממצריים וההפקים בצאתנו מירושלים. וכן על זה הדרך הון הקינות האמורות לעיל, המזיכרות מעלה הבנים על שולחן אביהם ואחר כך גלותם מעלייו, שאז הצרה היא בכפלים. ולדעתי, אם ישם אדם עצמו לקרוא "שיר השירים", ויקראהו בכונת הלב, יצטער ויבכה יותר מששהוא קורא ספר קינות, כי בלומדו המעליה והרוממות והדקות והחשך שהיא להשם יתריך עם ישראל, ועתה בעונותינו שרבו, אנחנו צוחים וצוחים ואין מי שימושה בנו [כמו בזמן שחיו להם

נביים ורוח הקודש], לכן יגדל הבכי והמספד ביותר, יהיה סיבה להזיכר צערינו ושלותנו ודלותנו, כי קול עליה נידף רודף אותנו עד חורמה, עד ישקיף ה' משימים וшиб את שבותנו כבראונה, במחרה בימינו אמן.

מספר השנים לחורבן

בסוף אמרת הקינות, מכבים את כל האורות שבבית הכנסת, ומשאים נר קטן על יד השליה ציבור, ואומר השליה ציבור בקול רם: "שמעו נא אחינו בית ישראל, כי בעוננותינו ועונות אבותינו, אנחנו מונים לחורבן בית מקדשו, ולשריפת היכלנו, ולגלות שכינת עוזנו, ולנפילת עתרת ראשנו, ולפיזור עם הקודש מירוחלים עיר הקודש, אוילנו על גלות השכינה, אוילנו על חורבן בית המקדש, אוילנו על שריפת התורה, אוילנו על הריגת הצדיקים, אוילנו על צערו של מישיה. היום כך וכך [ויאמר את מספר השנים] לחורבן בית המקדש". (שנו)

חשבון השנים

כדי לדעת את מספר השנים של החורבן, יש לחשב את מנתן השנים שאנו חזו מונים לבריאות העולם, ולהוסיף עליו עק"ב [172] שנים, [שנת תשפ"א + עק"ב [172] = 953] וعليיהם להוסיף 1,000 שנה. נמצא שבשנת תשפ"א עברו 1,953 שנה לחורבן. (שנו)

"ואהה קדוש"

בסיום הקינות מתחלים "ואהה קדוש...", ומודלים על הפסוקים "ובא לציון גואל...", "ואהה זאת בריתי אתם..." לאחר מכון אמר החזן קדיש "דוחא עתיד לחדרתא עלמא...", "שיר למלאותasha עני...", ואומרים קדיש יהא שלמא ועלינו לשבחת. (שנו, שני)

כתב רביעי יעקב חגי בש"ת הלכות קטנות חלק ב סימן קלטו): הטעם שאומרים "ואהה קדוש" בליל תשעה באב, אמר לי החכם רבי יוסף מולכו [בעל ספר שלחן גבוח] נשמו עוז, משומש אמרו רבותינו זל [סוטה מט ע"א] מיום שחרב בית המקדש העולים מותקים על קדושה דסדרא [קדושת ובא לציון], והיא במקומות לימוד תורה אסור ללימוד בתשעה באב. ע"כ. והינו שקריאת פסוקי הקדושה ותרגומם הם לימודי תורה, שהתרגום הוא הסבר המקראי, וחביב לפני המשם יתריך לימוד זה שיש בו גם תלמוד תורה וגם קדושת השם, ולכן העולם עומד עלי.

עוד כתוב (שם) בנו רבוי משה: ואני המני'ח [הרבי משה בן יעקב חגי] שמעתי מבנו הרב הכלול החסיד מורהנו כמהרי"ע מולכו ונר"י, טעם נוסף לאמירת "ואהה קדוש", שהוא רמז לגאולה, כדי שלא יתמישו העם, ובפרט לרמזו לידת המשיח וכיוצא. נמצא שנתקנה על נכו. ע"כ.

ומה שמתחלים מ"ואהה קדוש" ולא מ"ובא לציון גואל", לפי שאין גאולה בלילה. גם כי ביום זה אין להזיכר את הגאולה במפורש. ומה שאין אנו אומרים פ██וק "ואהה זאת בריתי אתם וכו'", לפי שנראה בכורת ברית על הקינות ואומר "לא ימושו מפיק", חס ושלום. (שנו, שני)

"מי יתנו ראש מים וענין מקור דמעה ואבפה יום וليل"

נאמר בנביא (ירמיה ח כא): "על שבר בת עמי השברתי, קדרתי נשרחות ואופל שפה [תמהו] החזקתי". מי יתנו ראש מים וענין מקור דמעה ואבפה יום וليل את חלי בת עמי". ועוד אמר הקב"ה (אייכה ג מה): "פלגי מים פרד עני על שבר בת עמי". ואמרו במדרש (וזטוא איכה פרשה א טז) אילולא שהכתב מדבר, היהת הלשון האומרת זאת, חייבים לחותכה אבר אבר, אלא קדמו הראשונים ואמרו: משל בן מלך שביקש להגביה אבן גודלה, כשהגביה נפלה עליו ושברטו, שמע המלך שנשבר בנו, התהיל לומר נשברתי אני. ואמרו לו בני פלטרין שלו, בכך נשר ואתה אומר נשברתי? כד אמר הקדוש ברוך הוא כביכול "על שבר בת עמי - השברתי, קדרתי שפה החזקתי".

"בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחה, אין לה מנוח מפל אהבה"

מי בכח? משל חכם שהיה לו בנים והיה משכימים ומוליכם לבית המדרש, ליימים מתו בניו, והיה משכימים והוליך לבית המדרש ובוכה. אף כד הקדוש ברוך הוא, כשחרבה ירושלים היה משכימים והוליך לירושלים, לציוון ולבית המקדש לבקש לראותם שונים וקוראים בבתני כניסה ובטתי מדרשות ולא היה מוצא שם בריה, לכן: "בכו תבכה בלילה", אמר הקדוש ברוך הוא אני נתמי תורה לישראל לעסוק בה יום וليلת שנאמר: "והגית בו יום וليلת", ועתה אינם עושים בה, כד הוא אומר: "וְאַבְפָה יוֹם וּלִילָה אֶת חָלֵי בְּתַעֲמֵד". (מדרש זוטא איכה פרשה א טז)

הקב"ה נהוג אבלות על החורבן

משל חכם שלא ראה אבל מימי, והיה לו בן אחד ומת, קרא לכל תלמידיו, אמר להם מבקש מקום הראו לי כיצד מתאבלים. אמרו לו אבל קורע בגדיו, אמר להם אף אני קורע. אמרו לו אבל יושב וודום עצמו ומראה פנים, אמר לו אבל לובש כו. אמרו לו אבל כופה מיטתו, אמר להם אף אני כופה מיטתי. אמרו לו אבל לובש שחורים, אמר להם אף אני לובש שחורים. אמרו לו אבל בוכה ביום ובלילה, אמר להם אף אני בוכה ביום ובלילה. והນמשל: החכם זה הקב"ה, שנאמר: "ה' בחכמת יסד הארץ, כונו שמים בתבונה", וכשחרבו ציון וירושלים ובית המקדש ועbero על ישראל כל אלו הצרות, שנאמר (ירמיה טו ב) "כה אמר ה': אָשֵׁר לְמַעַת לְמַעַת, וְאָשֵׁר לְקָרְבָּן, וְאָשֵׁר לְרָעָב לְרָעָב, וְאָשֵׁר לְשָׁבֵן לְשָׁבֵן". קרא הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, שנאמר (ישעיה כב יב): "וַיִּקְרָא ה' אֱלֹקִים צְבָאות בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקָרְחָה וּלְחַגָּר שָׁק". אמר להם מלך אבל מה הוא עשו? אמרו לו בוכה ביום ובלילה, אמר להם אף אני עשו כן, שנאמר: "וְאַבְפָה יוֹם וּלִילָה אֶת חָלֵי בְּתַעֲמֵד עַמִּי". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עשו, אמרו לו לובש שחורים, אמר להם אף אני עשו כן, שנאמר: "אָלְבִישׁ שָׁמִים קְדָרוֹת נְשָׁרוֹת וְאָוֶל וְשָׁק אֲשִׁים בְּסֻוּתָם". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עשו, אמרו לו הולך ייחי, אמר להם אף אני עשו כן, שנאמר: "ה' בְּסֻוּתָה וּבְשֻׁעָרָה דָּרְבָּו וְעַנוּ אַבְקָ רְגָלָיו". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עשו, אמרו לו כופה את מיטתו, אמר להם אף אני עשו כן, שנאמר:

"ברשו רמי" הcisאות הורמו, מכאו שהיו קודם לכך הפוכים. עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עושה, אמרו לו קורע את בגדו, אמר להם אף אני עושה כן, שנאמר: "בצע אקמראתו". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עושה, אמרו לו מכבה את הפנסים, אמר להם אף אני עושה כן, שנאמר: "שמש וירם קדרו וכוכבים אספו נגחים". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עושה, אמרו לו נכנס בחדרי חורים ובוכה, אמר להם אף אני עושה כן, שנאמר: "במסתרים תבכה נפשי". עוד אמר להם מלך אבל מה הוא עושה, אמרו לו קורא למקוננות, אמר להם אף אני עושה כן, שנאמר: "כח אמר ה' צבאות התבוננו וקראו למקונות ותבונאה ולא החקמות שלחו ותבוננה. ותמהרנה ותשזה עלינו נהי ותרדנה עיניינו דמעה ועפעינו ילו מים. כי קול נהי נשמע מציון אך שדרנו בשנו מאי כי עזנו הארץ כי השילכו משפטותינו". וזהו שנאמר: "ויקרא ה' אלוקים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספיד ולקרחה ולחגר שך". (מדרש זוטא איכה פרשה א ט)

חבל על הזמן

מה טוב ומה נעים מה שנחגו בבתי הכנסת רבים, לארכן שיעור לאחר תפילת ערבית בענייני היום ובמעשיות החורבן כМОבא בשער האגדה לעיל, או בהלכות אבלות, ובפרט שבויום זה צריך לפחות ככל היותר משיחה ודיבורים מיוחדים, כדי שלא ישיח דעתנו מהאבלות, ומה בצע שילך לביתו לאחר התפילה מיד, אם יפטף על דא ועל הא. ואשרי המארגנים המזיכים את הרבים, וכל המזוכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

תיקון חצות

אומרים "תיקון חצות" אף בליל תשעה באב [חצות הלילה בערך: 12:45], ואולם לא יאמר אלא "תיקון רחל" ללא המזמורים של "תיקון לאה". וכתוב באגדות הרמ"ז [להר"ג המקובל רבי משה זכות, לפני כ- 350 שנה]: "אף על פי שאין אומרים יודוי בתשעה באב, מכל מקום ראוי לעשות התיקון חצות ולבכות ולהתאבל כהרגלו וגם יותר אם אפשר, כי בעוננותינו הוא דבר בעיתו, והיום הזה נפלה עתרת ראשנו, וכל עיקר תיקון של שאר הלילות הוא בשביב היום הזה, ואם לא עכשו אימתי, והלוואי יבכה במר נפש כל הלילה ההוא וכל היום, כי יזכה ודאי בשמחתה ונחמתה. והאומר שלא לעשות התיקון בליל תשעה באב, לא ידעתך על מה יסמוד בדעתו, וכל איש ישראל חייב להתאבל במרירות ו עבר עליו רוח קינה כל היום וכל הלילה, רק אין לומר המזמורים [תיקון לאה], וכן הוא מנהגי". ע"ב. (ונב)

צדוק הדין

מן השלחן ערוך (אורח חיים סימן תכ סעיף ב, וורה דעתה סימן תא סעיף ז) פסק שאומרים הצדוק הדין גם ביום שאין אומרים בהם תחנון, ואפילו בראש חודש ובחול המועד וביום טוב שני של גלויות, וכל שכן בתשעה באב. וכתוב בבית יוסף סימן

תא) בז' הלשון: "וأنחנו נהגים לומר צדוק הדין בכל הימים זולת בימים טובים". אבל מנהג בני אשכנז, שבכל יום שלא אומרים בו תחנון ואפלו בתשעה באב, אין אומרים בו צדוק הדין. וכתבו הפוסקים שכן המנהג בירושלים עיר הקודש. ואולם, בשאר ערי הארץ, ברור שייעשו כדעת מרן השלחן ערדך. וכך כתוב מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (שצט): "וأنחנו תושבי ארץ ישראל, אין לנו אלא דעת מרן, שיש לומר צדוק הדין אפילו בראש חודש וחול המועד, וכל שכן בתשעה באב".

יש לדעת, כי אף שבדרך כלל מנהג ירושלים חביבים הם עד מאד, וראוי ללמדם מהם, כי מובוססים הם על פי גודלי ומאותי הדורות ששבנו ודרו בתוכה מאות שנים, ואני כשאר רוב כל הערים. והלווא מעולם לא שמענו על מנהג "تل אביב", "חולון", "רחובות", "בני ברק", "פתח תקווה" וכיוצא בהן, כי כל הערים האלה ודומיהם, החלו להתישב בהם לפני כמאה שנה לערך, לאחר שהתקנים בנו קיבוץ גלויות מארבע כנפות הארץ. וכל עדה באה עם מנהיגיה השוניים, והתקבצו ו באו למקום מסוים, והמשיכו במנהגם. ולכן ברור שמנהגים אלו אין להם תוקף וחוזק ככל מנהג שהושרש ונקבע על פי גודלי עולם שרוואו באותו מקום, והנהיגו את הציבור שלהם מטעמים ונימוקים הפנים איתם. ולכן, בעיקר רק בירושלים יש כח ותוקף וחוזק למנהיגיה, כי הם מובוססים גדולי עולם וענקי הארץ. ומה הרואין שאר הערים ילמדו ממנהגי ירושלים, מבחינת מה שנאמר וישעה ב': "כפי מצינו פツיא תורה ודבר ה' מירושלים" וועי' ברכות סג ע"ב). ומכל מקום במנהגים שצרכיס באור, כי הם נגד דעת מרן השלחן ערדך וכןמה, די לנו شبירושלים ימשיכו במנהגיהם, אבל מה לנו להנaging כן בשאר ערי הארץ, ולכן בשאר הערים בודאי שייעשו כדעת מרן השלחן ערדך שקבלנו הוראותיו לכל אשר יאמר.

ושמחתי שיציתי לכון זהה למרן זצוק"ל (וחיו"ע אבותות א עמוד רדו שכותב: ולהלכה, אף על פי שלדעת רוב ככל גודלי הפוסקים ומרן השלחן ערדך יש לקבוע בחול המועד על כל מי שחביבים להתאבל עליו, מכל מקום הנanon הראשו לציוון רבי רפאל מיויחס בכר שמואל בספר מזבח אדמתה כתוב, שמנาง ירושלים בזאת כהרמא"א שלא לקבוע אלא על אב ואם, וכן כתוב החיד"א. ואולם אין מנהג זה קיים אלא בירושלים, אבל בשאר ערי הארץ, יש לנוהג בדעתו רוב ככל גודלי הפוסקים ומרן השלחן ערדך שקבלנו הוראותיו, שככל שאין מנהג ברור בדבר להיפך, מעמידים אותו על קו הדין. וכן כתוב במסגרת השלחן שבמקומות שאין מנהג ידוע, יש לקבוע על כולם כפסק מרן ורוב הפוסקים. ועוד, שאף על פי שירושלים ת"ו היא בירת הארץ ישראל, אין להנaging בכל שאר ערי הארץ במנาง ירושלים, שהואיל ולכל עיר בפניהם עצמה יש בית דין מיוחד וצביון מיוחד בכמה הבדלי מנהגים שונים בין ירושלים לשאר ערי הארץ, אין מקום לומר שאר ערי הארץ בעל רחמס יגרשו אחר מנגה ירושלים בכובצא זהה. ומכל שכן במקרה זה, שגם בירושלים היה המנהג תחילתו לקבוע בחול המועד על כל הקróבִים, כמו שכתב הבית יוסף שכן היה המנהג, אלאشبירושלים נשנתנה המנהג לאחר מכן, לנו יש לנו להעמיד את שאר העיירות שבארץ ישראל בחזקת המנהג הקדום, שהוא המנהג הנכון מעיקר הדין בדברי רוב הפוסקים ומרן. עי"ש.

ולפי זה הוא הדין כאן, שהעید ופסק מרן בבית יוסף בז' הלשון: "וأنחנו נהגים לומר צדוק הדין בכל הימים זולת בימים טובים", וכך פסק בשלחן ערדך. ולכן מרן הראשון לציוון זצוק"ל סיכם הלכה זו בז' הלשון (וחיו"ע ארבע תעניות שצט): "וأنחנו תושבי ארץ ישראל, אין לנו אלא דעת מרן, שיש לומר צדוק הדין אפילו בראש חודש וחול המועד, וכל שכן בתשעה באב". שצט: ש"ד תא סק"ג. חיו"ע אבותות א צא, צב, שצ, מעין אומר ד עמי ר. ועיין עלו "ותתענג בדשו" גליון מס' 24 אות ח

• יומת תשעה באב

נטילת ידים בבוקר

כבר בארכנו לעיל שכאשר קם משנתו בבוקר, נוטל ידיו בכללי שלוש פעמים לシリוגנו עד סוף קשיי האכבעות בלבד, ויברך "על נטילת ידים". ולא ירחץ פניו, אך אם יש איזה לפולן בעיניו, מותר לרוחץ את המקום המלוכלך בלבד, כיון שאין זו רחיצה לתענוג אלא לנקיונו.

"עשה לי כל צרכי"

مبرכים ברכת "עשה לי כל צרכי" בתשעה באב. וכך היה המנהג כבר מזמן מרן השלחן עורך רבנו יוסף קארו זצ"ל, כמובואר בספריו ש"ת אבכת רוכל. וכן מנהג בני אשכנז.

ואף על פי שברכה זו נתקנה על נעילת נעליים, והרי אין אנו נעלים נעליהם עור בתשעה באב, בכל זאת: א. כיון שברכות השחר נתקנו על מנהגו של עולם, ומנהג העולם שהוא כולל את אומות העולם נעליים, לכך מברכים (הרואה וחרב). ב. הלא רשאי כל אדם לנעל נעלי עור באופנים מסוימים, כגון כשיצא לדרכ' רחוכה חוץ לעיר או כשיש חשש סכנה של נחשים ועקרבים, נמצא שהברכה שייכת גם ביום זה והיעיר). ג. כיון שאנו חונכו לא הולכים יתפים אלא נעליים שאנו של עור (הראשב"). ד. ברכת "עשה לי כל צרכי", כוללת כל צרכי האדם שהקב"ה מכין עבורו וחותת אייר). ה. ברכות השחר חוזרים על כל היום והלילה שאחורי, והרי במושגינו תשעה באב נעליים נעלי עור. וש"ת יביע אומר חלק ט אורח חיים סימן ח. שסא)

• טלית ותפילה

המנగ המשובח

העיקר להלכה להתעטף בצדיצית ולהניח תפילה בתפילה שחרית של תשעה באב, וכן מנהג ירושלים ורוב בתיה הכנסת הארץ ישראל. ואולם, יש נהגים שלא להניח תפילה בתפילה שחרית אלא במנחה. אך מכל מקום כיון שמנาง ירושלים זה למלחה מחמש מאות שנה על פי גאוני ישראל, מה טוב ומה נעימיםograms שבסאר בתיה הכנסת שעדיין לא נהגו כן, אם יש להם רב אשר בכחו לשנות מנהגם, נהיג כו' לקהל עדתו בעניות ובהסבירה יפה. וכן הנהיג הראשון לציוון הגאון רבינו בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל בבאו לכהן בקדוש בעיר תל אביב בבית הכנסת "אוהל מועד", להתפלל שחרית עם טלית ותפילה. (שסוי, שסא)

לדעת מהר"ם מירוטנבורג, אין להניח תפילה בתשעה באב, כדי אבל שבזום הראשון אסור לו להניח תפילה, שהרי התפילין נקראו "פאר", ואילו הוא מעיל בupper קרני, ואין זה פאר לתפילין, והאיסור לאBell דוקא ביום הראשון, כמובואר במסכת מועד כתן וכא ע"א), מפני שעיקר המיריות הוא יום אחד, שנאמר עמוס ח: "אתmrתתם כיום מ"ר". והרי אין לך يوم מר יותר מתשעה באב שנקבעה בו בכיה לדורות. וכן נאמר (איכה ב א): "השlick משימים ארץ תפארת

ישראל". ע.ב. [ובכל זאת כתוב המורדי שמהר"ס היה מניין תפילה במנחה] ובשיבולי הלקט הביא שיש נוהגים שלא להניח תפילה בתשעה באב, לפי שנאמר יעשה סא ג: "לשום לאבלי ציון לחתת לחם פאר תחת אפר", משמע שבמקום שיש "אפר" אין "פאר", והרי בתשעה באב נאמר ואיכה ב י: "ישבו לארכץ יקמו זקנינו בת ציון העלו עפר על ראשם", ועפר הוא אפר.

אולם בתשובות הגאנונים מובא בשם רב שנא גאון שבתשעה באב מנחים תפילה, שהרי אפיו אבל מנייה תפילין מיום השני והלאה, ואם באבלות חדשה שליבו מורי עלייו, חייב להניח תפילה, על אחת כמה וכמה בתשעה באב שאבלות ישנה היא. וכן הלכה למעשה בשתי ישיבות שמנחים תפילה בתשעה באב, וכן נמצא בתשובות רב האי גאון, וכן השיב רבי יצחק בן רבי שמואל. וכן כתבו בספר התניא, העיתור, והאור אורע בשם רבנו יצחק. והרמב"ס נפרק ה מתעניות להלכה יא) כתוב: מקצת חכמים נוהגים שלא להניח תפילה של ראש בט' באב. וכותב הרב המגיד, שלדעת הרמב"ס מנחים תפילין, וכן עיקר. וכן דעת הרמב"ג, הרשב"א, הריטב"א, נימוקי יוסף, וספר הבתים. וכן פסק הררא"ש שחביבים להניח תפילה בתשעה באב, ומהר"ס מוטונבורג שנותן טעם שלא להניח מפני שהוא יום מר, וחזק עצמו זהה כדי למצוא סמך למנהג אשכנז.

והנה מrown בשלחן ערוך בהלכות תפילה וסימנו לח סעיף ו פסק כדעת רוב כל הפוסקים שחביבים להניח תפילין בט' באב, ובהלכות תשעה באב וסימנו תקנה סעיף א) כתוב: נוהגים שלא להניח תפילין בשחרית בט' באב, ולא טלית... ובמנחה מנחים ציצית ותפילין ומברכים עליהם. ומכל מקום הרי אמרו בברכות וטו ע"א) הרוצה לקבל עליו על מלכות שמיים שלימה, יניח תפילה ויקרא קריית שמע ויתפלל, וזה היא מלכות שמיים שלימה. וכן נפסק בשלחן ערוך וסימנו מה עיר ד), שצරיך שייהיו עליו התפילין בשעה שקורא קריית שמע ומ��פלל. ובוזהר הקודש אמרו, שמי שמתפלל ללא טלית ותפילין אין תפילתו תפילה. וכן מנהג קהל קדוש בית אל בירושלים משנים קדמוניות שכל הציבור מותפללים בבית הכנסת שחרית בטלית ותפילין, כמנהג בכל הימים. ומנהג זה נתפשט אחר כך בכל בתי הכנסת שבירושלים החדשה, וכמו שהיעיד בשוו"ת קריית חנה דוד. ובאמת שמנาง זה שבירושלים הוא מנהג עתיק יומין, שכן מבואר בספר חיים וחסיד מוספיה לפניה כ-500 שנה, שמנาง ירושלים להניח תפילין בשחרית בבית הכנסת כמנהג בכל יום, ושגהונו רבנו יצחק היה מסירם מיד לאחר שמונה עשרה קודם הקינות. ע.ב. לפיכך צdkו המחזירים עטרה ליושנה. והגאון רבוי ישראל משה חזון בספר איי הים כתוב: והמנาง הפשט בקהל קדוש "בית אל" שבעיר הקודש ירושלים ת"ז, להתפלל בפומבי בשחרית ט' באב עם התפילין, ובשני זוגות כמו בכל שאר הרים, כמו שנוהג הרש"ש, וכן הנציג אהרוני מrown מלכא הגאון מהרי"ט אלגאי, ואחריו מローン ורבנו הראשון לציוו מהר"ח חיים אברהム נגאי, וכן הוא עד הימים הזה. ע.ב. גם הגאון הראשו לציוו רבוי חיים משה אלישר בשוו"ת משה האיש הביא מנגנון בית אל, שנוהגים להתפלל בטלית ותפילין כמו בכל יום באין הפרש כלל. ושכן נהג מר אביו הגאון הרاش"ל מרן יש"א [רבוי יעקב שאול אלישר] ברכה בבית המדרש שלו. וכותב, וכן אנו נוהגים אחרים. גם הגאון החסיד רבוי אליהו מנוי כתב בספרו תנא דבר אליו, שמנางם להתפלל בט' באב שחרית בטלית ותפילין, כמו בשאר הימים בלתי שום שינוי.

וכותב מrown צוק"ל: ומזה כמו שננים נתפשט המנהג ברוב הקהילות שבירושלים להתפלל שחרית בצדior בטלית ותפילין בתשעה באב. וכן הנהיג מrown הראשו לציוו רבוי בן ציון עוזיאל בהיותו בתל אביב בבית הכנסת "אהל מועד", להתפלל בשחרית תשעה באב בטלית ותפילין כמו בכל יום. וגם אנחנו הצעיר כשבאתי לתל אביב לשרת בקודש, המשכתי במנגנו להתפלל שחרית בבית הכנסת "אהל מועד" עם טלית ותפילין ובציבור. ובספר נתבי עס כתוב, עכשו הולך

ומופשط המנהג ברוב בתיה הכנסת של הספרדים בירושלים להניח טלית ותפילה תשעה באב בשחרית,ומי שרגיל בשני זוגות תפליין מניחו גם בתשעה באב,ונוהגים שמוטפליים שחരית בטלית ותפילה בבית הכנסת כיתר הימים. וכן כתוב הגאון רבי יהיאל מיכל טוקצינסקי שמנาง הספרדים להתפלל בשחרית תשעה באב בטלית ותפילה.

ומה שיש שטענו שאילו המנהג הקדום בירושלים היה להתפלל בטלית ותפילה בשחרית בבית הכנסת, מדוע אם כן כתוב מרן השלחן ערוך שנוהגים שאין מניחים תפליין בשחרית, אלא במנחה, והרי בירושלים לא נהגו כך? תשובה: כתוב מרן החיד"א, וזהת פנים בישראל, שמרן וגדולי ישראל שבאותה הדור היו במצוות, לא ידעו ממנהגי ירושלים "אפילו בעניינים גדולים", מפני שיבוש הדרכיים שהיו בין צפת וירושלים, אשר סביר רשותם יתחלכו, ולא היו שיורთ מצויות כל כך. (שע)

אל תפרוש מן הציבור

אף מי שנаг במקומו ועדתו שלא להניח תפליין בתפילה שחരית, מכל מקום אםairaע שבא להתפלל בבית הכנסת שמנחים בשחרית, עליו להניח תפליין עם כולם, ולא יפרוש עצמו מן הציבור. (שע)

כתב בספר יהודה עיי'אש, אם הקהל מניחים תפליין בשחרית בט' באב, כל המתפלל עמהם חייב להניח תפליין במנחם. ואני יכול להימנע ולפטור עצמו, שהרי נאמר "לא מתגדרו", לא עשו אגדות אגדות. גם הגאון רבי אלעזר בן טובו ראה"ד קהל המערבים בירושלים, כתב בספר פקודת אלעזר, שהיה נהוג להתפלל בקהילת "חדר אל" בעיר העתיקה בירושלים, וכיים בעצמו "אל תפרוש מן הצבור", שכולם הניחו טלית ותפליין בשחרית והניח עמהם. והגאון האדר"ת נשאל באחד מבני אשכנז שהזדמן לו להתפלל שרירית בט' באב בבית הכנסת של קהל הספרדים שנוהגים להניח תפליין בבוקר, האם ינוהג במנחם, או יתפלל ביחד בלילה תפליין. והשיב שיעשה במנחם ויתפלל עמהם בתפליין, משום "לא מתגדרו", ותפילה ציבורור עדיפה, כי מצד הדין אין שום חשש בכך, שכן זה אלא מנהג, ומכיון שאין כאן איסור, יתפלל עמהם ויקיים מצות קריית שמע ותפילה בהידור.

המתפלל תפילה שחരית בבית הכנסת שלא נהגו להניח תפליין אלא בתפילה מנחה, איז קודם שילך לבית הכנסת בבוקר, יתעטף בצדיצית ויוניח תפליין בביתו ויקרא קריית שמע עמהם אחר שבירך ברכות התורה. ואם נהוג להניח גם תפליין של רבינותם, יניח גם אותן, ויחלוץ את התפליין, וילך לבית הכנסת לתפילה שחരית בלי תפליין. (שסוי, שעא)

כתב בשו"ת הלכות קטנות, שרבני משה גלאנטוי, היה נהוג בתשעה באב להניחם ב ביתו וקורא קריית שמע עמהם, ואחר כך היה הולך לבית הכנסת ומתפלל עם הציבור. וכן נהגו הגאון החתם סופר, מהר"ם שיק, וההר"ג המקובל מהר"ם עידאן. והגאון בעל ברכות המים הנדייל לעשות, שהיה קורא קריית שמע וגם "מתפלל" בביתו בתפליין, ואחר כך היה הולך לבית הכנסת לקרוא בספר תורה, ולומר איכה וקינות. והגאון רבי חיים פלאגי בספריו מועד לכל חי כתוב, שכל אדם יעשה כן "לחתפלל" בביתו עם התפליין, ורק מי שהוא שליח ציבור, יקרא קריית שמע בלבד עם התפליין בביתו ויסרים, ואחר כך ילך לבית הכנסת להתפלל עם

הציבור, [בשביל שאר הציבור שלא התפללו קודם לביתם]. וכן כתוב בסידור בית עובד, שכן המנהג בארץ ישראל. עי"ש. וברוך השם, בזכות מרן מלכא הראשן לציון זצוק"ל, אט פשט המנהג ברוב המקומות שמתפללים כל הציבור בבתי הכנסת עם טלית ותפילהן. וגם אנחנו הקטן זכיתי להנהיג בכמה בתים נסנת להניח תפילהן בשחרית, ותහילותות לאל, שהציבור ממשמעים לפסקי מרן זצוק"ל ומקבילים דבריו בשובה ונחת, מי עמוק ישראלי.

"קדש לי כל בכור", "והיה כי יביאך"

הנוהגים לקרוא פרשיות "קדש לי כל בכור", "והיה כי יביאך" עם התפילהין, רשאים לקרוא גם בתשעה באב. וכן המנחים תפילין רבנו تم, יקראו קריאת שמע עמהם, שאין זה כעוסק בתורה ממש שימושה את ליבו, אלא כאשר נוסח התפילה שמתפללים בתשעה באב. (שיא)

סדר התפילה

יושבים על הארץ ומתפללים כמו בכל יום, פרשת העקדה, קרבנות, פסוקי דזמרה ושירת הים וכו'. ויש נהנים לומר שירת "האזינו" במקום שירת הים. ובחזרת השlich ציבור אומרים "נקדישך ונעריצך" וברכת כהנים, וקודם שיברכו הכהנים יחלزو את נعلي הבד מרגלייהם. (שוח, שעג, שעג)

"נחים", "עננו" – כבר התבادر לעיל שאומרים "נחים" בברכת "בונה ירושלים" גם בשחרית, וכן אומרים "עננו" בברכת "שמע קולנו". וכמו כן, אומר השlich ציבור בחזרת התפילה, "עננו" ברכה בפני עצמה בין "גואל ישראל" ל"רפאנו", וחوتם "ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה". ומציר "נחים" בברכת "בונה ירושלים". (שעד, שפא)

הגבותה ספר התורה

כשגיעו לתיבה עם ספר התורה, מגביה את הספר ומראה לעם את הכתב. כי ההגבבה הכרחית היא, כמו שאמרו בתלמוד ירושלמי על הפסוק: "ארור אשר לא יקיים את דברי התורה הזאת", וכי יש תורה שהיא נופלת? אלא מכאן ש策יך להגביה את ספר התורה. (כנסת הגדולה, מרן החיד"א. דבר משה אמרילי, מהר"ח אלפנדורי, לשון גבוי, מים חיים משאש ועו. שפח)

על התיבה

המנ Hag פשט להניח את ספר התורה על התיבה כדי לקרוא בו, ולא על ספסל נמוך, מפני כבודה של התורה. (שפט)

קריאת התורה

קוראים בתורה בפרשת ואתחנן "כי תוליד בניים". והשלישי אומר חצי קדיש בסיום ברכות ההפטרה, ולא לאחר קריאתו בתורה. (שפב, שפא)

אבל – בתוך השבעה, אינו רשאי לעלות לתורה בתשעה באב. (שפוי)

ברכת הגומל – מי שהתחייב בברכת הגומל, רשאי לברך בתשעה באב. (שפיט)

סיום התפילה

אחר קריית התורה, אמרו "אשרי יושבי ביתך", "זבא לציוון", ולא יאמר החזן קדיש "תתקבל", אלא "יהא שלמא", בית יעקב, שיר של יום וכוכו, וימשיכו את התפילה כמו בכל יום. (שצ)

מגילת איכה וקינות

לאחר התפילה חולצים את התפילין, וקוראים מגילת איכה וקינות, שאין מן הרاوي לומר קינות ברכיה עם תפליין. (שעד)

עת לבכות

בעת הקינות ישתדל להרבותBBC ולחטאצל על חורבן בית מקדשו ותפארתנו, ועל הריגת הצדיקים, ועל עשרה הרוגי מלכות שנהרגו בידי הגויים הארוירים שונים איישראל במיתות משונות, ועל דם ישראאל שנשפך מהם במשיד הימים, אם במשעי הצלב, מאורעות ת"ח ות"ט, אינקווייציה ועוד, ואחריו הכבד השואה הארורה שמתו בה 6 מיליון יהודים אחינו בשנו. ועל התאותות הקשות והאסונות בדרכים ובפיטים, וכמה יהודים בעוננות הרבים חולמים במלחמות שונות ומשונות המשועעים לרפואה, ובפרט במחלה האוראה והנוראה, וכמה בני אדם חולמים בנפשם בדיכאוןות וכיוצא בהם, השם יצילנו.

זכה ורואה בשמחתה

ישנה הבטחה מרבותינו שאם אדם בוכה על חורבן בית המקדש ועל מיתתם של הצדיקים, לא יבכה על בניו ולא יموתו בניו בחיו חס ושלום. וכן אמרו חז"ל (תענית ל ע"ב): "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה", שנאמר ישעה זו י"ז "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אנטיביה, שישי אתה משוש כל הפתאבלים עליה".

בסיום הקינות אומרים פסוקי נחמה כמובא בסידורים, ולאחר מכן יאמר החזן קדיש "תתקבל", ויכוון גם על תפילת שחרית שתתקבל ברצון. (שנד)

יש נהגים לקרוא בספר איוב, והעיקר שישתדל לנצל את היום שלא יתרצוב בשיחות ופטפוטים, חלילה. ויקרא ממדרשי חז"ל על מגילת איכה, ובפסוקים הרעים שבירמיה שהתנבה על החורבן, כמובא בהרחבה לעיל בשער האגדה.

תלמוד תורה

בהתוות ומצות תלמוד תורה ישנה גם בתשעה באב, על כן, מה טוב ומה נעים מה שנהגו בבתי הכנסת רבים, לארגן שיעור לאחר קריאת איכה והקינות בהלכות אבלות, אשר רבים לא חפצים ללימוד הלכות אלו במשך השנה. ומה בINU שילך לבתו בגמר התפילה ויפטפט על דא ועל הא, ובפרט שבזום זה צריך למעט בשיחה, כדי שלא יסיח דעתו מהאבלות. והמארגנים זאת ומזכירים את הרבים, אשיריהם בעולם הזה וטוב להם לעולם הבא. **ועצה טוביה** ללימוד מתוך החוברת "אבלות בהלכה ובאגודה" שנכתבה בשפה קללה ונעימה השווה לכל נפש.

חיזוק והתעוררות ליום זה

להלן דברי חיזוק והתעוררות היוצאים מן הלב שראוי לקוראים בכל קהל ועדת ביום זה, והובא בספר "סדר היום" לרבי משה מכיר, לפני כ-400 שנה. סוף סדר תשעה באב): כשמוציאים ספר תורה בתשעה באב, מוצאים אותו בכשות שחור בזוי שלא בכבוד התורה התמיימה, ומיללים בקהל ילה גודלה ומרה, והענין הוא, כי צריך כל אדם לדעת שהتورה עצמה חוגרת שכך ומיללת ומקוננת על היות המר הזה אשר בו נתחלה, וככובה בקהלון הומר ושקוצה כתומאת הנדה. מי הוא זה אשר יודע חרפה הזאת שבאה לתורתנו הקדושה על ידו עד שהיא מקוננת ועשה מספד תנינים, והיכן נוליך את חרפתנו, והיאך נשכבה בובשנותו בעשנותנו את כל הרעה הנגדולה אנחנו ואבותינו עד שగרמו כבוד הגנות לשכינת עוזנו, וחורבן לבית תפארתנו, וחרפה וכליימה לتورת השם עטרת ראשנו. ורואו בעת הזאת להגדיל המسفד הרבה מאד לכל מי שיש לו עיניים לראות ולב להבין ולדעת את כל הרעה הנגדולה לפשו ולהרבות אם, עד שחרה אף השם בנו ובתורתו עד לאין מרפא, כאשר עינינו רואות וככלות באורך הגלות כל כך, ומתהדים עמו צרות רעות ורבות, ואין איש ממש על לב לקרו באשם השם ולקבץ ולאסוף את החרדים לדבר השם בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה לאמר: עד متى יהיה זה לנו לモشك, יש לנו עיניים ואין לנו רואים את הצער הנadol הזה הבא עליינו ונתחלל שם אלהינו.

והלא אלהינו יתעלה ויתברך מלא רחמים וארך אפים ומדתו להיטיב עם בריאותיו, וכל שכן עם עמו ישראל אנשי סגולתו ובני בריתו זרע עבדיו אברהם יצחק וייעקב, וכל שכן כי אליו כביכול מגיע צרכינו שנאמר "בכל צרתם לו צר", ואיך יתכן שהייה הוא הרוץ בכל הרעה הנдолה הזאת חליליה? אין זאת כי מאד צר לו העני הזאת, והוא כביכול מתאונן ומתאבל על כהה, והוא מחה ומצפה متى תהיה ישועתנו וויציא אותנו לאור, כמו שנאמר ישעה לך "זלבון יחפה ה' להננקט", וכי מעכב על ידו, הלא הוא המשدد מערכות השמים, "מהעדה [מיסיר] מלכין, ומתקים [ומקם] מלכין" (וניאל ב כא), משפיל ומרים, וכרצונו יעשה בשםים וברצך, ואין מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, יקלך ארעה כללה חשיבין (וניאל ד לב), כל יושבי הארץ ככלום חשובים למולוי, וכחפכו עשויה, ואין מי שימכח בידו, וכל צבא השמים נרתעים מפני עמו ומתאוים ומשותוקקים לעשות דברו. ואם כן מי מעכב את הגאולה?

שורת הדין מעכבות, כי הוא הצור תמים פועלו, כי כל דרכיו משפט, והוא כתב בטורתו התミימה "אם בחוקתי תלכו..." תהיה ברכה, "וזם לא תשמעו..." היפך הברכה, ואם הביא עליינו את כל הרעה הגדולה הזאת, בדין ובירור היה, כי אנחנו עזבנו אותו ואת בריתו, והוא גם כן השיליכנו מעל פניו כדת וכשרה, ואם יבוא עתה ברוב רחמייו, כי נכרמו עליינו לקרבנו אליו, יש למידת הדיןفتحון מה שחייב עשה תורהתו פלسطר, שכיוון שעדיין אנחנו אナンנו מוטבעים בזעם גלינו, ולא שבנו עד השם עושנו, אין זאת ודין נוטן להעלות ארוכה למכתנו, אלא אדרבה לשפט חרון אף השם על שונאיםם של ישראל, כי הוא מבקש אהבתנו ואנחנו מתרחקים מעלי, אלא שהוא מרחים עליינו כאב על בנימ, ואף שאנו סוררים, בנימ אנחנו מונע ממנו כל דבר בהיותנו בגלותנו, כמו שנאמר ויקרא כ' מוד: "哉 גם זאת בהיותם בארץ איביהם, לא מסתפים ולא געלתים לכלתם להפר בריתם כי אני ה' אלהיהם". והוא עונה אותנו בכל קראנו אליו, כמו שנאמר ודברים ז': "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבנים אליו, פה אלהינו بكل קראנו אליו", ואיך לא יעורר כל אדם את לבו לומר, בשלנו הרעה הגדולה הזאת, נחפה דרכינו ונחורה, ונשובה עד זה.

על כן, איש את רעהו יעוזרו לשוב אל ה' אלהינו, ואיש את שקווצי עניינו ישליך, ואת גילוי יצרו הרע יעוזו, ויבחר בדרך הטוב אשר צינו ה' אלהינו ללכת בה. ולא איש אחד ולא שניים יעשׂו זאת, כי מה תועלות עם בשוב היחידים, כי התועלות להם לבדים, ומה בעצם תשובה אחר שרוב העם אינם חזרים בתשובה, אלא כל ירא וחרד את דבר השם צריך לאסוף אנשים ריקים ופוחזים אשר לא ידעו את משפט אלהי השם, זה עשרה וזה עשרים, ולדרוש להם את הדרך ילכו בה ואת המשעה אשר יעשה, ולקרבם אל אביהם שבשמיים, ובזה תעלה ארוכה ומרפא לכל מכותינו ולצרותינו, ויתקדש שם שמיים בין המרובים ובין היחידים.

ואלו המחזיקים בדת להקימה ולהרימה הם הנקרים עמודי שמיים והם מצוקי ארץ, והם המיעמידים את כל העולם כולו, ויש להם זכות ממש רבנו עליו השלום בדורו, אשר זכה זיכחה את הרבים, והם המוציאים יקר מזולל, ויש מאין, והם שותפים לבורא יתברך בבריאות העולם ובהעמדתו, אבל לומר כל אחד שלום عليك נפשי ולהסגר בתוך ביתו ללימוד או לעסוק בחפצי שמיים, לא זו הדרך הרצויה בעיני השם יתברך, כי אין דומה הזוכה לעשׂות נפשות הרבה ולקרבו תחת כנפי השכינה, כמו המזכה רק את נפשו היחידה, וכי יודע אם עתיד לתת דין ווחשבו על כהה, אחר שהייה בידו להшиб רביט מעווון, ולהציג ל��חים למותו מרוב רשעתם, ולהחיקות את נפשם בחנו ובחסדו אשר חנו ה', ולא עשה, הנה גרים את כל הרעה אשר תבוא חס ושלום אחר שלא הזהירם, וזהו שנאמר על ידי יחזקאל הנביא ו' י' : "ולא דברת להזuir רשות מדרכו הרשות לחיתו, הוא רשות בעונו ימות ואתת את נפשך הצלמת".

זה היה דרך כל החסידים הראשונים אשר היו מקהילים קהילות ברבים לדרש להם

את דבר השם את חוקיו ומשפטיו, ומורים להם את הדרך ילכו בה, ונמצא זכות כל אותם תלמידים או אנשים הנאנסים עמו תלוי בו, ושכרו גדול מאוד שכרך האדם שאינו לו ערך וקצבה, אשר עין לא ראתה, וזה עניין הדאגה והיגיון אשר צרכ' האדם הירא להיותו דואג ביום תשעה באב על חילול השם, וחילול תורה, וחורבן ביתו, וביזת עמו, ושפנות כל הזמן הזה הארווד והנמשך, ולא עלתה ארוכה למכה הגודלה הזאת, ומתווך בכך יתנו את לבו להשגיח בעינן זה, ולבקש ולחשך לדרוש ולחקור איזה דרך נעלת ונצלח, ואין דרך אחרת ארוכה וקצרה אלא זה שבtabתי, ובזה צרכ' אדם להשגיח ולרדוף אחריו, ואם איןנו יכול לעשות בכך, ישתדל לפקווד ולצאות למי שיכל שיעשה, וכל הוצאות תלוי בו, כי הכל הולך אחר המعمיד. עד כאן דברי הרוב היוצאים בכאב גדול ונורא מלבד טהור וקדוש.

והנה על זה יאות להביא מה ששאלו חז"ל ומסכת סוכה מט ע"ב על הפסוק (משל לא כי): "פְּתַחֲנָה בְּחִכְמָה, וַתֹּזֶרֶת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא הלומד תורה ומלמדה לאחרים, זו היא תורה של חסד, והלומד תורה שלא למדה לאחרים, זו היא תורה שאינה של חסד. ע"ב. אמרו מעתה, אם ישאלך אדם, ומה עשה שאיני בדרוגה כזו ללמד תורה לאחרים או לצותם לאחרים שיעשו? אף אתה אמרו לנו: שכאשר יקח מהחוירות אלו "בhalacha ובאגודה" שנכתבו בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ויזכה בהן את אחרים, אם שבת או טהרה וכיוצא בהן, הרי הוא בוגדר לומד תורה ומלמדה לאחרים, שהרי בזכותו הם לומדים ומתוחזקים בפועל בשמיירת התורה והמצוות. וכבר כתב הפלא יועץ: "שאין לך חסד גדול מזה, שהוא חסד בנפש". ובדרך זו בודאי יכול כל אדם לזכות לאחרים ולהסביר רבים מעoon, ומחלקו יהיה חלקנו, אמן.

חצאות היום ותפילה מנהה

תיקון רחל

ביום תשעה באב עצמו, אין אומרים "תיקון רחל" בחצאות היום כנהוג בכלימי בין המצרים, כיון שבבוקרו של יום כבר בכו והتابלו כמה שעות באמירת הקינות ואיכה. ועוד, כי לאחר חצאות אנחנו משתדלים יותר להתנחת על ידי בטחוננו ברחמייו וחסדיו של השם יתברך שניגאלנו במרחה, ובפרט שבעת ההוו נולד המשיח, ויש לחזק את האמונה ולקבוע בלבינו את הציפיה לנואלה. ומן היד"א ושכנן מנהג ירושלים. הגרא"ח פלאגי, זכור לאברהם, תורה חיים סופה, והוסיף שיש הרבה טועים בזאת. קכט)

חצוי יום שכלו תורה

תහילות לאל יתרך, מה שנעשה נפוץ בשנים האחרונות בבתי הכנסת רבים אשר מקיימים חצוי יום שכלו תורה וمبיאים תלמידי חכמים שעיה אחר שעיה שיזכו את הרבים בהלכה ובאגודה המותרים בתשעה באב, משעות הצהרים עד הלילה. אשרי חלום ומה נעים גורלם.

תפילת מנהה

במנחה יושבים על הכסאות, ומתפללים כבכל יום, וכדלהן. (תה)

תפילין וקריאת שמע

הנוהגים שלא להניח תפילין בשחרית בתשעה באב אלא במנחה, יקראו עם התפילין קריית שמע. וכך על פי שעבר זמן קריית שמע, ושכר הקורא עתה כקורא בתורה, ונמצא אפוא שלומד תורה בתשעה באב: מכל מקום כיון שרגילים לקורא כן בכל יום, אין זה נחسب בעוסק בתורה ממש, כי המצויות מוכחת שאין קריית שמע מביאה לידי שמחת הלב כאשר לימוד תורה, והרי היא כשאר נוסח התפילה שמתפללים בתשעה באב. (שב)

מי שהתפלל תפילת שחרית בבית הכנסת שמנחים תפילין והניח עמהם, ובתפילת מנהה התפלל בבית הכנסת שלא מניחים שם בשחרית אלא במנחה, יניח שנית עמהם, משום שאמרה תורה "לא תתגוזו", לא תעשו אגדות אגדות, שלא יהיה מצב שהקלם מניחים והקלם לא מניחים. וגם כדי שלא יחשדו בו שאולי אינו מניה, חיללה. (שע)

מי שלא הניח תפילין בתפילת שחרית, לא ראוי שיבוא להתפלל מנהה בבית הכנסת שהניחו כבר תפילון בשחרית ואני מניחיםשוב במנחה ואני לפניהם, כדי שלא יראה בחתו בין אבלים. ואולם, אם יש לי עניין לבוא ולהתפלל שם, וכגון שיש בבית הכנסת זו שיעורי תורה, הנכו שיתפלל עליהם תפילת מנהה בצענה, כמו בעזרת הנשים [וכמוון שאין שם נשים] שבבית הכנסת. (שע)

אמרו חז"ל ורך ארץ פ"ד ה": "לא יהיה אדם ער בין הישנים, ולא ישן בין הערים. לא בוכה בין השוחקים, ולא שוקך בין הבוכים. לא יושב בין העומדים, ולא עומד בין היושבים. לא קורא בין השונים, ולא שונה בין הקוראים. כללו של דבר, לא ישנה אדם מדעת הבריות". ע"כ.

קריית התורה

אחר שאמרו "אשר יושבי ביתך" אומר החזון חצי קדיש ומויצאים ספר תורה וקוראים בו שלשה עולמים בפרשת "ויחל משה". ובבתי הכנסת שאינם מוכרים את העליות לתורה אלא מכבדים את הציבור, ישנים נוהגים שאוთם שלושה אנשים שכיבודם לעלות לתורה בשחרית, עולמים גם במנחה. והטעם לזה, כיון שבבוקר לא אמרו להם "מי שברך", מפני אבלו של יום, لكن מעלים אותםשוב וمبرכים אותם. גם כיון שאמרו חז"ל: "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה", لكن מון הראי שאותם שעלו בשחרית בפרשה של ענייני פורענות, יעלו עתה בפרשה של ענייני נחמה. (זה)

העליה השלישי מפטיר "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". ובני אשכנז מפטירים "דרשו ה' בהמצאו". ולא יאמר העולה חצי קדיש, לא אחר קרייתו בתורה ולא בגין ההפטרה, וכי בחצי קדיש שתיכף יאמר החזון קודם העמידה. (זה, קב, שב)

ברכת כהנים

הכהנים המתעניים נושאים את כפיהם בחרוזת השליך ציבור במנחה הסמוכה לשקיעה, וכਮבוואר לעיל בדיוני תפילה מנהה בתענית. עיין שם את פרטיו הדינים בזה.

אם נמשכה חזרת השליך ציבור לאחר שקיעת החמה, ישאו הכהנים כפיהם בזמן "בין המשמשות". אבל אם הגיע צאת הכוכבים, לא ישאו כפיהם. (ימין נוראים שסז.)

יש לצרף את דעת הראבי"ה ועוד, שברכת כהנים נאמרת גם בלילה, וכן כתוב מהרי"ל. ובלאו ה כי, הלווא בין השימושות שלנו, שעינרוו שלשת רביעי מיל [דוקות זמניות] לאחר שקיעת החמה, איןנו אלא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת רבי יוסי כל זמן זה, הוא יום גמור. וככתוב המשנה ברורה (ביאור הלכה סימן טטו ס"ג), שגם הדין בודאי שהלכה כרבי יוסי, וכן מבואר בגמרה ופסחים ב"א שעוד צאת הכוכבים הוא יום, אלא שבכוניות שבת מוחמים כרבי יהודה. ואף לרבי יהודה, בין השימושות הוא ספק יום, لكن בודאי שרשאים הכהנים לישא כפיהם בגין השימושות. ובצירוף דעת רבינו تم וסייעתו שכל זמן זה יום גמור עד קרוב לשעה לאחר השקיעה.

"נחמו נחמו עמי"

אחר החזרה אומרים פסוקי נחמה כМОבא בסידורים. וכמה טעמיים נאמרו בזה: א. כי עד שעת המנחה אנו אבלים על החורבן ודומים לאדם שמתו מוטל לפני, שאין מוחמים אותו, אבל במנחה, הרי זה דומה לאחר שקבעו את המת, שכבר ראוי לקבל תנחומים, וכן גם ישבים על הכסאות וראב"י אוור זרוע. ב. מפני שכאשר רוא עם ישראל שבתשעה באב בערב היצתו האובייבים אש בהיכל, אמרו "מוזמור לאסף אלוקים באו גויים בנחלתו", ולא אמרו "קינה" לאסף, כי מזמור לה' על שسفך את המטה על העזים ועל האבנים ולא על עם ישראל, שאם לא כן, לא הייתה תקומה לישראל חס ושלום, ובזה קובלו נחמה ושער הכוונות. ג. כיון שבתשעה באב נולד המשיח שנקרה מנחם, לכן קוראים פסוקים בענייני נחמה, כדי לחזק את האמונה (רבי חיים ויטאל). (תו)

אהבת התורה

בתיה הכנסת האוהבים את התורה ולומדייה, ושמחים מאד לזכות את הציבור בקביעת עיתים לתורה, ועל כן מקיימים הם שיעור בהלכה ובאגודה בכל יום רביע שעה או יותר בין מנהה לערבית, גם ביום זה ישימו לב שלא להפסיק את השיעור, ומ%;">nidetz שלא לצער ולעכב את הציבור מלפתוח את הצום מיד בזאת הכוכבים, על כן יקדיםו את תפילת המנחה מעט, ולאחר התפילה ימסרו את השיעור הקבוע, ויתפללו ערבית בשקיעה, ובצאת הכוכבים יפתחו מיד את הצום.

וכבר אמרו חז"ל (מועד קטו ה ע"א): כל השם אורחותינו [דהיינו, בודק ובודח את מעשיו אם ראויים ונכונים הם שיזכה בהם ולא יבוא לידי מכשול, חס ושלום] - זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר (תהלים כ כט): "ישם דרך אראננו בישוע אליהם", אל תקרי ושם אלא ושם דרך - אראננו בישוע אלהים.

๙ דיני תשעה באב שחל בموצאי שבת ט

"קליזום"

ਮותר לבלווע בשבת כדור להקלת הצום, ואין זה מכין משבת לחול.

החלפת הבגדים והנעליים

שחל תשעה באב במווצאי שבת, אין להחליף את בגדי השבת ואת נעלי העור מיד בשקיעת החמה, אלא ישאר עימם עד כעשרים דקות לאחר השקיעה כדי להוסיף מחול על הקודש, שמצוות תוספת מחול על הקודש דוחה לאיסור נעלית הסנדל, כיוון שאסור להראות אבלות שבת. וכך שאבל בתוך השבעה לא מודדק במוצאי שבת להוציא את נעליו ולהחליף את בגדי השבת מיד בשקיעה, וכן בערב שבת אין ממתין עד שהיא לילה ודי ללבוש בגדי שבת ולנעול נעליים, משוםמצוות תוספת שבת מחול על הקודש. (שלד)

קודם שיחלוץ נעליו ויחליף את בגדי השבת שעליו בבדי חול שכבר לבושים קודם ואינם מכובסים, יאמר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול". (הרמ"א סימן תקנוג ס"ב. ת"ה רעו)

הכנות בבית הכנסת

מכיוון שאסור להכין משבת לחול, על כן, אסור לסדר בשבת את מקומות הישיבה של המתפללים בבית הכנסת, דהיינו להסריר את הכסאות והספסלים ולפרוס שטיחים לצורך הלילה שישובים על הארץ. ובמקומות צורך, כגון שהציבור גדול ויש הרבה לסדר, רשאים להתחילה לסדר מהשקיעה. כיוון שלא גרו על השבות בין השימוש לצורך מצוה או דוחק. (שלו) ועיין בחומרת "השבת בהלכה ובאגדה" בביאור מושג זה.

זמן תפילת ערבית

מן הרואין להודיע הציבור שתפילת ערבית במווצאי שבת תהיה לאחר חצי שעה או ארבעים דקות מהשקיעה, כדי שתהייה ש货车ה לקהל להחליף את בגדי השבת ואת נעלי העור לאחר צאת הכוכבים, ולבוא לבית הכנסת בначת. (שלה)

סדר ערבית של מווצאי שבת

"אתה חוננטנו" – מזכירים בתפילת ערבית "אתה חוננטנו" בכל מווצאי שבת. ואם שכח לאומרו, אין חזר. (שלה. ת"ה רעה)

שובה ה' – לאחר תפילת העמידה של ערבית, אומר החזן "יהי שם וכו'", קדיש התקבל. ואין אומרים "זיהי נועם" [שובה ה' עד מת...]" ומזמור "יושב בסתר עלינו" בכל מווצאי שבת. משום שפסוקים אלו נאמרו על בניית המשכן, ואין בכך לאומרים בלילה זו שאחנו בוכים על חורבו הבית. וכך אמרו במדרש, כשהבנו ישראל את המשכן היו מצפים

שתרד אש מן השמים על המזבח ולא ירדה, והיו מצטערים על זה. אמרו לו למשה רבנו, וכי בחנים טרחנו כל הטורה הזאת, כמודמה שלא מחל לנו הקב"ה על מעשה העגל. היה משה מצטער והתחל לחתפלל: "שובה ה' עד מתי והחמס על עבדיך וכו', יהיו נועם וכו'", ובקיש: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיםם, וירדה אש מן השמים. ושמוג. חז"ע שבת ב שפט, שצ)

הבדלה

במוצאי שבת זו אין מבדילים על הocus, אלא למחرات עברב, וכדלהן. (שלח)

"BORAH MAORI HAASH"

אף שאין מבדילים על הocus במוצאי שבת, אבל מברכים על הנר בלבד ברכבת "BORAH MAORI HAASH". על כן, בסיום העמידה ואמרית הקדיש, קודם קריית מגילת אייכה, יברך השליה ציבור על הנר "BORAH MAORI HAASH", כדי שלא יהנה מן האור קודם شبך, ויכoon להוציא ידי חובה את הקהלה. וישימו לב להתקרב לנר, כדי שיוכלו ליהנות מאורו. וכי שנאנס ולא בא לבית הכנסת, עליו לברך על הנר בבתווג. (שמוא)

נשים – יש להזכיר לנשים הנמצאות בבית לברך על הנר במוצאי שבת זו. (אגרות משה, קני תורה, בא רשותו, שבת הלוי, יען יוסף גניונו אל, בית אבי, שורא המαι, ציז אליעזר ועוד רבים מהאחרונים הקדמוניים. חז"ע שבת ב תכ). שמוג

בשמות

אין מברכים על הבשימים במוצאי שבת זו, כיון שיש תעונג ושמחה הנפש מריחם הטוב, ובתשעה באב יש למעט בתעוגים ושמחה. וכן פסקו: רבנו גרשום, רשי, ראבי"ה, אויר זרעו, מרדכי, ארחות חיים, הגותה מימוניות, המאורות, אגדותיהם ושכנן נחגו העולם. וכן פסק מרנו בשלוח עירוד סיומו תקנו. שלח, שלט)

הבדלה במוצאי התעניית

במוצאי התעניית, דהיינו ליל שני [יום ראשון בלילה], מבדילים על היין וمبرכים רק שתי ברכות "הגן" ו"המבדיל בין קודש לחול". ואין אומרם את הפסוקים שנוהגים לומר בכל מוצאי שבת קודם ההבדלה [ראשון לציוו הנה הימים וכו'], מפני שתפקידם כדי להרבות בשמחה, ועתה צריך להימנע מזה. [וכן האבל שմבדיל על הocus במוצאי שבת שבתווך השבועה, הנכוו שלא יאמר את הפסוקים הנ"ל]. (שלח, שלח)

ונראה שכל מה שלא אומרם את הפסוקים בהבדלה במוצאי התעניית, הוא דוקא כשל תעשה באב ביום ראשון, שאז מוצאי התעניית הוא ליל עשרי באב שעדיין נהגים בו מקצת דברי אבלות, כי רובו של החיכל נשרף בעשרי, וכן גם לא אמרם בו פסוקים שנתקנו בשבייל להרבות בשמחה בהבדלה, ואין זה העת הכרע. אבל אם חל תשעה באב בשבת ונדרחה ליום ראשון – עשרי באב, נמצאת שמווצאי התעניית הוא ליל אחד עשר, שאין בו דיני אבלות כלל, אם כן למה שלא יאמר פסוקים של שמחה.

והנה בשו"ת משה האיש וסימן כב אות ח' ובשו"ת דברי מלכיאל חלק ו ס"ס ט) כתבו שלא לומר את הפסוקים במוצאי התענית, כיון שלא אומרים אותן במוצאי שבת שהוא תחילת השבוע, אבל בהבדלה הנארמת באמצע השבוע כמו במוצאי יום טוב, אין אומרים פסוקים. ולפי זה, כיון שהחומר המנחה פשוט לאומרים את הפסוקים במוצאי יום טוב, אם כן אין סיבה שלא לומר גם במוצאי התענית. וכך רק בחוליה האוכל בתענית או בעלי ברית שמבידילים בתענית דחויה, לא יאמרו את הפסוקים, מפני שאין זה יום של שמחה. וכן כשבידילים ביום עשרי ל'יא אמרו, כיון שעדיין נוהגים בו מקצת דיני אבלות. אבל בתענית דחויה שההבדלה היא בלילה י"א, שאין נוהגים בו שום מנהגי אבלות, יש לומר את הפסוקים.

כתב המאירי, לדעת הפסוקים שמי שלא הבדיל במוצאי שבת, יכול להבדיל כל היום כולל [יום ראשון] ולא יותר, אם כן היה אנו מבידילים במוצאי תשעה באב שהוא כברليل שניי ויש לומר שככל שאנו אפשר להבדיל כלל ביום כמו כאן תענית, ראוי הוא לתשלומים במוצאי תשעה באב. (שלחה)

טעם שלא מברכים על הבשימים במוצאי תשעה באב

אף שלא ברכנו ממש במוצאי שבת על הבשימים, בכל זאת אין מברכים עליהם במוצאי תשעה באב בעקבות ההבדלה, כיון שהטעמים שתתקנו חז"ל לברך על הבשימים בכל מוצאי שבת, כי כל אדם מישראל זוכה לנשמה יתירה בשבת, איש איש כפי מעשייו, ובמוצאי שבת היא מסתלקת ממנו, ונפש האדם עוגמה עלייה, לנו מברך על הבשימים ומורייה בהם, כדי שתתהיישב דעתו. אבל במוצאי שבת זו שאנו אפשר לברך על הבשימים כיון שצריך למעט בתענוגים, אזי במוצאי תשעה באב שהחומרה יתרה כבר חלפה הלכה לה, אין עניין לברך עליהם בהבדלה. שلط. חוברת "השבת בהלכה ובאגדה"

הבדלה לפטורים מהתענית

מהחר ואסור לאכול במוצאי שבת קודם ההבדלה, על כן הפטורים מהתענית כחוליה או يولדה [ובזמנים דוחוי], גם מעוררת או מניקה כمبرואר לעיל], יבדילו על כוס יין מיץ ענבים] במוצאי שבת -ليل תשעה באב, שכןון שיכולים לאכול בכל שעה שירצטו ביום ובלילה, עליהם להבדיל מיד [לאחר תפילה ערבית] כמו בכל מוצאי שבת. והمبادיל עצמו ישתה מהיין לא פחות ממולא לוגמי' [שהזה רוב רבייעת, 41 גרא], ואין צריך לתת ליד קטן לשותות, כיון שאין כוונת המבדיל לתענוג אלא לצורך מצוה בלבד. ופישוט שיברכו בהבדלה על הנר ולא על הבשימים. ונכסת הגדולה, ברכי יוסף, שערוי תשובה, זכור לאברהם, בית יהודה, דגול מרובה, שואל ומשיב, עמק המלך, הגרא"ח פלאגי, צפת פענחים, מהרי"ל דיסקוני, עורך השלחן, משנה ברורה, אז נדרה, שאלות משה, זה השלחן, כף החיים, מנחת יצחק, ישכילד עבדי, שבט הלוי, דברי יציב, אמת ליעקב קמניצקי, ישועת משה, שרוגה המAIR ועוד. שמה, שבן, שלט)

הمبادיל בתשעה באב, יכול להוציא ידי חובה את בני ביתו בהבדלה זו, ואין צריכים לחזור ולהבדיל במוצאי תשעה באב. (שםה)

ילדים קטנים

ילדים קטנים שהגינו לחינוך, מהחר ואינם מתענים, עליהם להבדיל על כוס מיץ

ענבים במווצאי שבת, כי יש לחנכם שלא לאכול קודם ההבדלה. (מהרי"ל דיסקין, שבת הלוי, דברי יציב, אמרת יעקב קמניצקי, ישועת משה וווער. שנב. אוור לציין ח"ג רסן)

הדחת כלים

モותר להדיח את הכלים המלוכלכים שנשארו מסעודות השבת, במוצאי שבת שהוא ליל תשעה באב. ומותר אף להדיחן בימים חמימים. כיון שאין כאן רחיצה של תענווג, אלא רק להקל עליו את שטיפת הכלים שיתנקו בקלות יותר. (על' רצד, שיח)

ואף מי שרצה לאסור הדחת כלים בתשעה באב, משום איסור עשיית מלאכה עיינו פתיח תושבה סיימו תקנד סכ"ב, כבר התבואר לעיל שמלacula מותרת בליל תשעה באב, ואין מנהג להחמיר בויה כלל. וכן פסקו הגאון רבי יצחק אליקים בספריו יצחק ירנו, והגאון רבי פפא אלשכנז, שואל ומшиб, שונה הלוות, מכתב לחזקיהו, מאורי אורה, פני דמשק, יד דוד, ערך השלחין, עשויה שלום, ושנן דעת הרמב"ם והטור ומרן השלוחן עירוב. וכותב האור זורע: בליל תשעה באב אין מנהג בשום מקום שלא לעשות מלאכה. ואפיילו אם נהג, איןו מנהג. שיח) ויש שרצço לדיק מהשלוחן ערוץ סיימו תקנת ס"י שכותב: נוהגים שלא לשוחות ושלא להזכיר צורכי סעודה עד אחר חצות היום. וכותב המשנה ברורה (ביבאורי הלכה) בשם הלבוש, שהטעם בזה כדי שיתעסק באבלות ולא בדברים אחרים המשמשים ומסיחסים מהאבלות. ע"ב. וגם בהדחת כלים, נחשב שטיטה הדעת מהאבלות. עד כאן דבריהם. והנה לפ"י מה שכותב האור זורע, שבليل תשעה באב אפיילו במקומות שנגגו שלא לעשות מלאכה, איןו מנהג, אם כן מבואר שבילילה לא חשו לטעם של היסח דעת מהאבלות בעשיית מלאכה. ועוד, מי הכריה שהדחת כלים היא מלאכה המשיכה דעת מהאבלות, ובפרט לשונו הלבוש "ולא בדברים המשמשים ומסיחסים מהאבלות", ומבהיר שהמניג להחמיר בדבר המשמח שטיטה דעת מהאבלות, ולפ"ן בהכנות צרכי סעודה שיש בזה שמחה והסתחת דעת, [שהרי עתה איןו יכול לאכול, ובהכנות מאכלים יש לו שמחה, שיעוד שבעוד זמן יפתח את הatzם במאכלים אלו, וממילא הנרגס לו הסחת הדעת מהאבלות], לכן נהגו להחמיר, אבל בהדחת כלים איןו שמחה יש, ואדרבה יש קושי ומאזץ.

וכו יש לבאר בלשון מרן השלוחן ערוץ בהלכות אבלות שכותב ויירה דעה סיימו שפ סכ"ב: "כבוד הבית, הדחת כוסות והצעית המטוות, אין בהם ממש מלאכה לאבל; וכן מותר לאשה לאפות ולבשל בימי אבלה כל הצורך לה. ע"ב. ומבהיר שעצם עשיית מעשים אלו של סדר וניקיון הבית, איןנו בגדר מלאכה האסורה באבל, [ובברור שהותר גם לאבל להדיח כלים של שבת במוצאי שבת, אף שאינו משתמש בכלים אלו עתה בימי החול, שכל זה לא בגדר מלאכה]. ונמצא שבסדר וניקיון אין גם חשש של היסח דעת מהאבלות, שהרי אבל אסור בהיסח דעת מהאבלות. ורק באפיה ולבשול שאף שאפשר שם מסוימים דעת מהאבלות, מכל מקום כיון שהם צורך ממש, שהרי אין האבלים שרויים בתענית, לא אסורים. אולם, בתשעה באב, נהגו שלא להזכיר צורכי הסעודה ללילה עד חצות היום, כיון שטוף סוף יש בו היסח דעת וגם שמחה מעט, כי מאחר שהם שרויים בתענית, נמצא שההכנות הסעודה ישנה שמחה מעט בזה שיוכלו לפתח את הatzם מיד לאחר התעניות. אולם להזכיר אוכל לילדים הקטנים ברור שמותר, ואדרבה אין לו בזה שמחה, שרואה ואיןו יכול לאכול מזאה.

ועיינו כיוצא בזה במה שכותב מרן זוק"ל וחוז"ע אבלות ח"ב עמוד קלח): ויש שרצço לאסור לשטוף את רצפת הבית בשבתת ימי האבלות, ממש שמחה או שהדבר מסיח דעתו מהאבלות. ואני אומר שזו היורה חומרה יתרה, וכי מה שמחה יש כאן... ואפיילו בתוך שבעה מותר, ואין יסוד כלל לחומרה זו. עי"ש.

๙ דיני ברית מילה ופדיון הבן בתשעה באב

zman habrit

ברית מילה שחול בתשעה באב, הנכוון למול לאחר אמיירת הקינות, משום שזריזים מקדימים למצות. ויש מלים לאחר חצות הים [בערך: 12:45]. (סימנו תקנוט ס"ז. שצ, תד)

בגדי שבת

モותר לשלוות בעלי הברית והיולדת ללבוש בגדי שבת לכבוד המילה, אך לא ילבשו בגדים לבנים [חליפה בצע לבן, כי הבדים הלבנים מיוחדים מדי] או חדשים. ואף בגדי השבת שלובשים לא יהיו מכובסים. ורשאי ללבושים מעט זמו קודם שבת חזון, ואז אינם נחשים המכובסים, וכਮבוואר בדיין שבוע שחול בו תשעה באב. (סימנו תקנוט ס"ה. רלד. ספר דין תשעה באב שחול ביום א' לר"ש דבליצקי עמוד ס'ז)

לאחר הברית, יכולים בעלי הברית להישאר עם בגדי השבת שעלייהם ואינם צריכים להחליפים בגדיהם חול. ומה שכתבו כמה מגאנוני אשכנז שricsים להחליף את בגודיהם לבגדי חול, מוזכר לפיה מנהגם שהיו מלאים לאחר אמיירת הקינות, קודם שקראו בספר איוב והדברים הרעים שבירמיה, שאז לא ראוי לקרוא דברים הרעים עם בגדי שבת, אבל לפני המנהג ביום אין צורך להחליף. (שירי נסחת הגודלה, כף החיים ס"ק סז. רלד. שו"ת אור לציון ח"ג רסדו)

נעלי עור

אסור לבעלי הברית לנעל נעלי עור בתשעה באב. שאפילו להם לא הקילו חכמים חמישה עינויים שאסורים מן הדין בתשעה באב. (שצ, תא)

אמירת "מזל טוב"

モותר לאחל לאבי הבן "מזל טוב" בתשעה באב, שאין זה בכלל שאילתת שלום שאסרו חז"ל, אלא רק ברכחה ותפילה שיחה להם בהצלחה ובמזל טוב. (שלאל)

חובה להתענות

שלושה בעלי ברית [אבי הבן, הסנדק והמוול] או אב שפודרה את בנו בכורו ביום תשעה באב, **חייבים להתענות**. (מו, תע"ה מט, נג)

נתינת יין בפה המוחל

מה שנוהגים המוחלים לתת יין בפה כשבועיים מציצה לתינוק, לא יעשו כן בתשעה באב, אך בשאר תעניות, ימצטו, ובלבך שיזהרו שלא לבולע מהיין. (קיטין)

קריאה שם לתינוק

נוהגים לקרוא "מנחים" לתינוק הנימול בתשעה באב, כמו שנוהגים לקרוא "מרדכי" לתינוק הנימול ביום פורים. (שצ)

שתיית כוס היין

הمبرך בברית על הכליס, יברך על היין "הגפן" ויברך "אשר קידש ידיך מבטן...", ובברכת "הגפן" יכוו להוציא ידי חובה את היולדת שהיא פטורה מלוצים, ותענה "אמנו" ולא תדבר עד שתטעם מהיון. ואם אין היולדת שם, יעמיד על ידו ילד קטן שהגיע לchinוך, ויכוו עליו בברכת "הגפן" ושתה הקטן. סימנו תקנת ס"ג. קכ, שצמ

בשמים

אין מברכים על הבושים בברית מילה בתשעה באב, משום צורך כמעט ביום זה בתענוגים, וכਮבוואר לעיל. וכן פסק מרן בשלחן ערוך אורה חיים סימן תקנת ס"ג, ויראה דעה סימנו רשה ס"ד, וכן פסקו רבים מהאחרונים. ועיין משנה ברורה ס"ק כז. ודור"ק. שלטן

"שהחינו"

אבי הבן מברך "שהחינו" בברית, לאחר שזה עתה זמו המצווה, ואין לדוחותה. (קללה, קמ, תב. ספר דיין ט' באב שחיל ביום א' לר"ש דבליצקי עמוד סט)

פדיון הבן

בכל האמור לעיל, הוא הדיון לפדיון הבן שחיל בתשעה באב.

❸ ברית מילה ופדיון הבן בתשעה באב דחוי

תענית דחויה

תשעה באב שחיל להיות בשבת, לאחר והתענית דחויה ליום ראשון, מוטרים בעלי הברית, שהם: אבי הבן, הסנדק והמושל, באכילה ושתייה בחלק מהיומי, ובעוד כמה פרטי דין, כמובואר להלן.

"עננו"

אין בעלי הברית אומרים "עננו" בתפילה כלל, לאחר ואינם מתענים תענית שלימה, וכל גدول בידינו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה, אינה תענית". עיי. מה ומכל מקום פשוט שהגם שאינם מתענים, אומרים "נחים" בכל התפילות. לפי שאמרית "נחים", אינה קשורה לתענית אלא לעצם יום ככל הזכרת "מעין המאורע", כגון יבואו" בראש חודש, ו"על הניסים" בחנוכה ופורים וכיוצא. והרי אפילו נחלקו הפוסקים על חולה או בעלי ברית שאוכלים בתשעה באב דחוי, אם מזכירים "נחים" בברכת המזון או לא.

עליה ל תורה

אין בעלי הברית עולמים לספר תורה בשחרית או במנחה, לאחר ואינם מתענים עד סוף היום. אולם אם חלה התענית ביום שני או חמישי, שבלאו הכי יש חיוב

ביום זה לקרוּא בתורה בשחרית, רשאים בעלי הברית לעלות בשחרית בלבד אף שאינם מותענים. וכן פסקו: רק ישר, מגן אברהם, גנית ורדים, נהר שלום, אמת ליעקב, מרן החיד"א, הגרא"ה פלאני, ישיב משה שטרוג, חי אדם, מטה אפרים, בית עובה, שם נפש, פועלות צדקה, אמנה שמואל ועוד. ובפרט שאפשר לצרף את דעת רבים ממחופסקים שאיפלו לא חלה התענית ביום שני וחמשי דוקא, מותר להעלות בספר תורה את מי שאינו מותעה, כיון שהוא יום שהתחייב בקריאת תורה. נא, כת, קי, קיב)

סדר היום לבעלי הברית

מהתיכילים בעלי הברית להתענות מהليلة בכל ישראל, כדי לשתף את עצם בצער הציבור, ובסיום תפילה שחרית ואמרית הקינות יבדילו על היין [כמבואר להלן], ואחר כך ימולו את התינוק, כי זרייזים מקודמים למצוות, ורשאים לאכול ולשתות מיד לאחר המילה, לפי שום טוב שלהם הוא. ויש ממתינים מלאכול עד חצות היום [בערך: 12:45]. ויש שמתפללים קודם מנחה גדולה [בערך: 13:15], ואחר כך אוכלים. ועל כל פנים, אין רשות להחמיר על עצם ולהתענות, ואדרבה ישמחו שיזכה אתם בורא עולם במצבה כה חשובה, שבמוואר בזוהר הקדוש שמעלתה גדולה יותר מהמקريب את כל הקרבנות. סיימו תקנת ס"ט. ש"ת יביע אומר חלק סימן לדאות יא ובעריה 11. מת, נו, ס, קיא, שצ, תד. ש"ת אוור לציין ח"ג עמוד רס"ד. ת"ה מט, נג)

להלן נבואר מעט בהרחבה את המקורות להלכה זו:

המקור מהגמרא

בגמרא ומסכת תענית יב ע"א מסופר על רבי אליעזר ברבי צדוק, שאמר: אני מבני בניו של סנהה בן בנימין, ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת, וודחינוו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנונו, מפני שישום טוב שלנו הוא. פירוש: שעלו בני הגלוה מבבל בבית המקדש השני, לא מצאו עצים בלשכה לצורך הקרבנות, ומדו משלוחות מסוימות והתנדבו עצים משלהם. וכאות הוקהה על מעשיהם הטובים, תקנו הנביאים שביניהם לדורות עולם, שאיפלו לשכה מלאה עצם יהו משלוחות אלו מתנדבים ממשיהם, כל משפחה ומשפחה ביום מסוים בשנה, ובאותו יום ישתמשו הכהנים דקיא באוטם העצם, אף על פי שאיןו שם עצים אחרים. ביום זה, היו מביאים גם קרבו נדבה וחוגגים אותו יום טוב להם ולכל משפחותם, ואסורים בהפסד ותענית ומלאכה. מתוך משפחות אחד, הייתה משפחה סנהה בן בנימין, וקבעו לו להביא עצים למזבח בכל שנה באב. ר' אליעזר ברבי צדוק שהיה מצאצאי משפחה זו, המשיך להגיד יומם זה אף לאחר החורבן, ופעם שלח תשעה באב בשבת, ודו"ר התענית ליום ראשון י' באב, התענו ר' אליעזר ומשפחתו, אך לא השלימו את כל התענית, מפני שישום טוב שלהם הוא.

ומכאן למדנו רובינו הראשונים שאם חל בריית מילה בתשעה באב דחו, מותר לבעלי הברית לאכול ולשתות, מפני שישום טוב שלהם הוא. באור הדברים: התוספות כתבו סנהה בן בנימין משבט בנימין היה, ועל שם שבטו נקרא בן בנימין. ואף שרבי אליעזר ברבי צדוק היה כהן, והלא הוא משבט בנימין? שמא אמו הייתה משבט בנימין, או שהיה חתנים והיה עליהם בסיעתם. ע"ב. ומאחר שלא היה ממש קרוב משפחתם מאביו, אין זה יום טוב גמור כלפוי. וכל שכן אם נאמר שהיה חתנים שאינו מירעם כלל, ורק מסיים לדבר מצוה, ואם הוא לא השלים את התענית, כל שכן בעלי ברית שישום טוב שלהם ממש הוא. זאת ועוד, הלא ר' אליעזר היה אחר חורבו בית המקדש, [שהרי בזמן בית המקדש, לא היו מותענים בתשעה באב, וכל ישראל היה שוו ושמחה]. ונמצא שאין זה יום טוב ממש, כי בפועל כבר לא היו מביאים עצים, ואין זה אלא זכר ליום טוב, ובכל זאת לא השלים את התענית. הרי איפלו בזמן בית המקדש, כתוב הרמב"ם והלכות kali המקדש פ"ו ה"ט) יום טוב זה אכן אלא מנהג. כל שכן ביום המילה שיש אומרים שהוא חiyob מדברי הכהנים. ואיפלו אם תאמיר שהוא רק מנהג, הרי גם יום טוב של סנהה בן בנימין היה מנהג, ואצל רבי אליעזר אין אלא זכר למנהג, ובכל זאת לא השלים התענית.

דעת הפסיקים ומעשה רב

כתבו התוספות ומסכת עירובין מ ע"ב: מעשה היה בברית מילה שלל עשרה באב ביום ראשון בשבועו, ורבנו יעקב בר יקר [רבו של רשות] היה אב בית די, וציווה להתפלל מנהה גודלה, ורחצאו ואכלו, מפני שיש טוב שלם היה, שנאמר ותהלים קיט קסב: "שָׁאַנְכִּי עַל אֲמֻרְתֶּךָ, כְּמוֹצֵא שֶׁלְּךָ". וכיוצא בזה כתבו הטור והרש"ב^א: מעשה ברבנו יעקב בר רב כיצחק סג"ל וסן לוייה, לפני כ-950 שנה] שהיה אבי הבן בתעשה באב דוחי, והתפלל מנהה גודלה והלך ורחץ והוא ובעל בריתו ומלו את הנער, ואכלו כל צרכיהם ולא השלימו את התענית עם הציבור. וקיים הרשב"ץ מנהג זה שהוא מנהג חסידים ואנשי מעשה, שנחפץ אצלם היום לששו ולשםחה של מצوها. וכן פסקו ربאים מהפסיקים הראשונים ואחרונים: האור זרוע, מהר"ס מורותנבורג, המנהיגים, הרוקח, המורדי, המחות אשרי, מהרי"ל, הרבד"א בית יוסף, הרמ"א. הלבוש, הרש"ל, מהרש"ס, אלה רבתה, חמץ משה, דגול מרובה, מלבושים יום טוב, הט"א, חי אדם, שואל ומשיב, מאורי אוו, ויעו דוד, קריית חנה דוד, שער תשובה, זכור לאברהם, חדס לאברהם אלקלעי, חינא וחיסדא, שוננס לדוד, תשובה מהאהבה, שארית יוסף סוסו, והשיב משא הכהן, שאלת משה, קיצור שלון עורך גנץפריד, משנה ברורה, אגדות משה, קינה בושים ועוד.

אם יש עניין להחמיר ולהתענות

ונהנה המגווןabrahet כתוב בשם נסחת הגדולה, העשי המנהג להחמיר שלא יאכלו בעלי הברית בזמנים דוחי. אך כבר חלקו עליו רוב הכל הפסיקים, כי בשינוי נסחת הגדולה ביאר בדבריו שנางו להחמיר כן במדינתו קושטא, אבל בנסיבות אחרים לא נהגו כן. וכן הרמ"א והלבוש ושאר אחרים לא משמע מהם מנהג זה כלל. ואדרבה המעדני יום טוב שהוא רב מובהק ובקי בכל המנהגים לא האחיר שום מנהג לאיסור, ואדרבה הוסיף יותר שום אבי הבן והכחן בפדיונו הבן אוכלים, מבואר בשער תשובה סטימן תקנות סקט"ו ועוד. גם המשנה ברורה ושער חזון סקל"ט כתוב: אף שהמוניabrahet כתוב שנางו להחמיר, לא העתקתו, כי חולקים עליו האליה הרבה, שער תשובה והחיי אדם. ובספר ישועות יעקב כתוב: איך נתפס מנהג להחמיר נגד רבנו יעקב"ץ והראשונים, בלי שום חולק, וכן נוהגים במקומותינו, וכל שכן בשלוש צומיות. וכותב בדברי מנחים שטיינררט, שבעל הברית יאכלו ויישטו לאחר מנהה גודלה, ולמצואו תהשיב להם שיום טוב שלם הוא. ולדעתו מי שלא עושה כן נקרא הדיווט. ע"ב. וכן מבואר בהגותות מיימוניות, שמצויה על בעלי הברית לאכול. והגנוו על שעיל שוי"ת הד"ר הובא בשדי חמד כתוב, ואני בעוני הנהגתי כמו פעמים להתר לأكل, וכל שיש היתר על פי השלוח עריך והפסיקים, אין לגבב חומרות. ע"ב. וכותב בחזון עובדיה עמודו שצ': ובאמת שהיא חומרה הבאה לידי קולאי, שהרי כיון שיום טוב שלם הוא, אינם רשאים לזלزل בו ולהתענות, וכן מבואר בבית יהודה. והנה לנו גdots עולם רבנו יעקב בר יקר ורבנו יעקב"ץ הנ"ל, שעשו מעשה בעצם לאכול בתעשה באב דוחי מפני שהוא בעלי ברית, ואילו היו רשאים להחמיר, הרי כדי היה הוא בית אלוקינו לאבד עליו יום טוב אחד, ולמה לא החמיר על עצם המשיך להתענות. וכיוצא בזה כתוב בשוי"ת בית דוד, שבעל ברית שורוצה להחמיר על עצמו ולהתענות ביום פטירת אבי, אנו רשאי, מפני שהוא מצווה לאכול ולשומות, ואט יתענה הרי הוא מבטל המצווה, וראיה לזה מהתנאה הגדול רב אליעזר ברבי צדוק ורבנו יעקב בר יקר שאילו היו רשאים להחמיר, בודאי שהיו מחייבים. ע"ב. שוב ראיות בשוי"ת משיבות נפש וח"ב סיומו זו לגאון רבוי אריה ליב צינץ שהוכיה מהגמרא וכו', שמא רצוי להחמיר על עצמן, ועל כרחך ביום טוב שלם אסור להחמיר. גם הגאון רביה דבליצקי כתוב, שאסור להם להחמיר כי ננסים בזה לחש ביזוי מצות המילה. [ויש לצרף גם את דעת התוספות שבעל הברית פטורים מלוצים אפילו בזמנים שאיןו דוחי חוץ מתעשה באב, וכן פסקו הגר"א, אבני נזר ועוד. ולדעת מהר"ח אבולעפיא והבית דוד ועוד, אפילו מתעשה באב הם פטורים]. ושוי"ת יביע אומר חלק א סימן לד אות ב, ג. מה, ס, שצד. ת"ה מט, נג

אכילה קודם המילה

כתב בשער תשובה: צריך עיין אם מותרים בעלי הברית לאכול קודם המילה, כי לכוארה ממה שרחצו היעב"ץ ובעלי הברית קודם המילה, נראה שמותר גם לאכול קודם המילה. ויש לדוחות שדווקא רחיצה יש להתריר, כדי שיכנס למצוה בהיזור, ורקיצה צריכה אחר המילה היא, אבל האכילה יש לומר שיש לממתין עד אחר המילה ואין לאכול קודם, שמא ביןיטים יארע איזה קלקלת שלא יוכל לקיים את המילה היום, ובittel בחיכים את התענית, וכן ממשמע קצת מילשון הפסוקים. ע"ב. ויש להבהיר, הלא כלל גדור בידינו, כל דבר שאינו מצוי, לא גורו עליו חכמים, אם כן כיוון שלא מצוי שתארע קלקלת ותתבטל המילה, למה לנו לחוש כל כך. זאת ועוד, הלא ברית מילה בתשעה באב דחוי, הוא דבר שאינו מצוי כל כך, ולא גוראים על דבר שאינו מצוי וכמוואר בתוספות עירובין מ"ב). ואדרבה מהבאר היטיב (תקנת סקט"ז) משמעו שראשיים לאכול קודם המילה, שכותב בשם הממן אברהム (תקנת סק"ז): פשות שבמוקום שהתריר לאכול סעודה, אינו תענית כלל ומותר אחר לאכול גם בביתו, אבל קודם הסעודה נראה לי שאסור לאכול בביתו. "יבעל" ברית, מותרים לאכול מיד אפיקלו קודם סעודת המילה, כי יום טוב שלחם הוא", אלא שעכשו התפשט המנהג להשלים אפיקלו באחד מארבע צומות שזוויה. אבל אליה רבה דחיה אותו בשתי ימים ומסיק להיתר גמור. ע"ב. ומבוואר שלhalbנה שבבעל ברית אוכלים בזמנים דחוי, מותרים אף קודם המילה. ואמנם מחוזן עובדיה (ומודו תד) נראה שלא רצה להתיר בשופי כל כך לאכול קודם המילה, שכותב בשם העתרת זקנים: יש אומרים למל את התינוק תיכך אחר הקינות, ואחר כך רשיים לאכול, וכן המנהג כדי שלא לבטל מצות זרייזים ולהמתין עד חצות. וכן כתוב הגאון מקור חיים. ובשוו"ת משיבת נפש הביא את הגמרה ותענית יב ע"א) שכל תענית שלא התענה עד סוף היום אינה תענית. ושאללה הגمرا אמריך רבי אליעזר ברבי צדוק אמר שהתענה בתשעה באב דחוי ולא השלים את התענית עד סוף היום, והלא כיוון שלא התענה עד סוף היום, אינה תענית כלל? ותירצת הגمرا, שרבי אליעזר התענה רק כדי לצער את עצמו עם הציבור. ופירש רשי", שלא ביוון רבי אליעזר לקובעו לעליות חובה כלל, אלא רק להשתתף עם צער הציבור, וכל שעיה רוצה לאוכל, היה אוכל, ולא היה אומר "עננו" בתפילה. ומבוואר מפשט לשונו, שאין זו אלא מدة חסידות בלבד, ואילו רצה היה אוכל. ע"ב. וכך נראה מלשונו רבינו גרשום, רבינו חנאנל, הרא"ש [וуд] וכותב בחוזן עובדיה: "ולפי זה מצד הפסקת התענית אין הקפדה", ולכך בסוף אמרית הקינות, אף שהוא קודם חצות, עכ"ל. ומבוואר שלפחות מתיר לאכול לאחר המילה קודם חצות.

[אף שהייה מקום לחתין גם קודם לכון על פי מה שכותב במשיבת נפש הנ"ל, וכן מבואר גם בחמוד משה ותקנת סק"א ותקנת סק"ב]: רבי אליעזר התענה רק כדי לצער את עצמו עם הציבור, כי הויאל ויומם טוב שלו הוא, אם היה רוצה לא היה צריך להתענות כלל, אלא שמעצמו רוצה לצער אתنفسו בתורת רשות, ולא לשם תענית כלל. ואפשר שכיוון שרבי אליעזר עשה כן, יש לכל אדם לעשות כן לצער עצמו עם הצבור. ע"ב. ועל פי זה הצד בחוזן עובדיה (עמור ס) שאף בעל ברית, אם רוצה לאכול בבוקר רשאי. וכן נראה ממה שכותב בשם הנגר"ח פלאג'י, בעל ברית שלא משלים תעניתו, לא ישתה קפה או מים משהאייר היום אלא יתענה עד חצות, כדי שיוכל לעלות בספר תורה בשחרית. ועל זה כתוב (ומוד קייא): ובמחילת כבוד תורה זה אינו, שהרי כל תענית שלא שקעה עליו חמוה אינה תענית, אם כן אף אם יתענה עד חצות לא יוכל לעלות בספר תורה. ומבוואר מהגר"ח פלאג'י ומחזון עובדיה שרשאי מן הדין לאכול אף קודם חצות, וכל הדיוון הוא רק באונן שלא יכול עד חצות, האם יכול לעלות בספר תורה או לא]

ומכל מקום, כיוון שעל בעלי הברית להבדיל קודם המילה כמובואר בחוזן עובדיה (שנא), נמצוא

שעדין הם מותרים בשתיית היין קודם המילה. וכן פסק בש"ת אור לציון וח"ג עמוד רסדו שאם המילה בשעות הבוקר, קודם המילה יבדיל על היין, ורשותים לעשות את סעודת המילה מיד לאחר המילה בבוקר. ע"כ. ולפי האמור לעיל שרבנו יעב"ץ ורבנו יעקב בר יקר רחצו קודם המילה, יש להתריר לבני הברית להתרחץ קודם הברית שנערכת קודם חצות, כדי שיכנסו למיטה בהידור, והרחיצה צורך המצוה היא שהרי אפילו לאכול קודם המילה התירו הפסיקים הנ"ל, כל שכן ברחיצה שהוא קל יותר מאשר אכילה, וכמוואר בשער תשובה הנ"ל.

ברית מילה לאחר הצהרים

אם מלים את התינוק בשעות לאחר הצהרים מכל סיבה שהיא, [וכגון שישנים קרובי משפחה הבאים מחוץ לעיר, וצריכים לכבדם בסעודת הברית, ומאהר ואי אפשר לקיים את הסעודה למזומנים אלא ב策ת החצום, על כן מלים את התינוק כשבה לפני השקיעה, ואחר כך מתפללים מנוחה וערבית, ועורכים את סעודת הברית עם המזומנים策ת החצום], רשאים בעלי הברית לאכול קודם המילה לאחר חצות היום.

כתב בש"ת אור לציון וח"ג עמוד רסדו: אפילו אם מלים את התינוק לפני השקיעה, מצער את עצמו להעתנות עם הציבור עד חצות ואוכל לאחר חצות. ע"כ. ומבראש שאין תפילה מנוחה מעכבות בשביל לאכול, ורשאי לאכול מיד לאחר חצות. ובאמת שכן מסתבר שכיוון שלא תועניתם רק בשביל להשתתף עם הציבור, די במה שהעתנו וצערו את עצם עד חצות. וכן נראה מודעת השער תשובה שכתוב: אפילו אחר חצות רק בעלי ברית מותר, וכן לחתו וכלה, ואבי הבן והכלה בפדיון הבן. ומכל מקום "אפשר" שלא יאכלו עד אחר מנוחה גדולה, כמו שעשה רבנו יעב"ץ. "אף שיש לומר שדווקא במקרה זה של רבנו יעב"ץ שהיה בתשעה באב והשלימו את סדר הקינות עד חצות היום, שכן הוא צריכים להתפלל מנוחה גדולה ולאכול אחר כך, אבל בשאר תעניות יכולם לאכול מיד אחר עשיית המצווה". מכל מקום מלשונו מהר"ל שכתב שהעתנו חצי היום ואחר כך סעדו, משמע לצאורה שצריך להעתנות עד חצות וכו', ועל כל פנים אין להחמיר רק עד אחר "זמן" מנוחה גדולה. ע"כ. ובאמת שકצת פלא לומר שתפילה מנוחה תהיה מעכבות, שאם כן כללה שמותרת לאכול ב策ות דחווי [צום גדליה או י"ז בתמוז], וכי תצער להתפלל מנוחה קודם שתאכל, הלא לרמב"ם די לה בתפילה אחת ביום, וכבר התפללה שחרית?! ואולי כל מה שרבנו יעב"ץ התפלל מנוחה קודם, כדי שלא לישב בסעודה קודם מנוחה. ולפי זה בעל ברית שייאכל בלי לחם, או שיימuid שומר שיזכר לו להתפלל, יהיה רשאי לכתילה לאכול אף שלא התפלל עדיין מנוחה].

נעלי עור

מותר לבעלי הברית לנעל נעלי עור בתשעה באב דחווי לכבוד המילה. שהרי אפילו אכילה שהיא חמורה הותרה להם, כל שכן נעילת נעלי עור. וכן פסקו שי"ת הד"ה, ארחות חיים, מшиб הלכה, אשר אברחים מבוטשאש, שבט הלי וועוד. ש"ת יביע אומר חלק ט חלק יורה דעה סיינו מאן [ולבד מזוה], יש לצרף את סברת הפסיקים שאנו בתקופה בתשעה באב שחל בזמןו, מותרים בעלי הברית לנעלת נעלי עור. נמצא שיש לנו ספק ספיקא, שהוא אפילו בתשעה באב שחל בזמןו, מותרים לנעל נעלי עור, ושמא בתשעה באב דחווי, מותר].

רחיצה

בעלי הברית מותרים לרוחוץ את גופם בתשעה באב דחווי לכבוד המילה, מפני

שיעור טוב שלhem הוא. על כן, לאחר ויש עניין להקדים לمول לאחר הקינות משום זריזים מקדימים למצות, רשותם קודם המילה להיתר בטבילה במקורה, להתרחץ כל גופם, לנעול נעליו עור, לבוש בגדי שבת, ויבואו לברית בשמחה.

כתב מרן השלחו עורך וסימן תקנת ס"ט: תשעה באב שחל להיות שבת ונדרח ליום ראשון, בעל ברית מתפלל מנהה בעוד היום גדול, "רווחץ" ואינו משלים תעניתו, לפי שיעום טוב שלו הוא. ע"כ. ופשט לשון 'רווחץ', היינו כל הגוף, שהתרחץ לו לרוחץ את כל גופו לכבוד מצות המילה, שציריך לעשotta בהידור ובשמחה. וכן מבואר בש"ת בשם רاش כתוב, ורבנו ייעב"ץ "רווחץ ולبس לבנים". והיינו שרחץ את גופו, ולאחר מכן החליף את בגדי בגדיו לבן לכבוד המילה, ולא שרחץ רק את פניו ידיו. וכן נראה מלשון השערתי תשובה שכטב שרחצנו, "כדי להיכנס למצוצה בהידור, ורוחיצה צורך המצוצה היא". וזה ההידור שגופו רוחץ ונקי ולא מזיע.

הבדלה לבולי השמחה

מאחר ואסור לאכול ולשתות במקומות שבת עד שמבדילים על היין, אם כן היאך יברכו על כוס היין בברית מילה וישתויה? על כן יקדימו בעלי הברית להבדיל על היין קודם ברית המילה, ובעת המילה אחד מהם יברך על הocus עם ברכת "אשר קידש ייְהוָה מִבְטָח", והוא עצמו ישתה את היין, ואין צורך לתת ל يولדות או לילד קטן. (שנא). ספר דיני תשעה באב שחל ביום א' לגור"ש דבליצקי עמוד פג)

שתי מצוות – לא יעשה את ההבדלה ביחיד עם כוס היין שمبرך עליו בברית המילה, כי אז נמצא שעושה שתי מצוות שונות על כוס אחת, הבדלה וברית מילה, והרי כלל בידינו: "אין עושים מצוות חבילות חבילות", על כן, יקדימו להבדיל על היין קודם ברית המילה. (שנא)

להוציא ידי חובה את הקhal – בעת ההבדלה, יכול המבדיל לכוון להוציא ידי חובה את כל הקhal השומעים אותו, ויוצאים הם ידי חובה מצות ההבדלה, ובains צרכים לחזור ולהבדיל שוב במקומות תשעה באב. (שמחה)

סעודות מצוה

מותר לבולי הברית לאכול בשר, עופות ודגים, ולשתות יין, לכבוד מצות המילה, כי יש לעשותה בכבוד והידור ובשמחה גדולה, כמו שנאמר ותהלים קיט כסב: "שָׁשׁ אֶנְכִּי עַל אִמְרָתֶךָ, בָּמֹצֵא שָׁלֵל רַבָּ". מבואר בפרק רבי אליעזר: מכאן אמרו חכמים, חייב אדם לעשות שמחה ומשתה ימים שזכה למול את בנו, כמו שנאמרו: "יעיש אברחים משתה גדול ביום הגמל את יצחק", ביום ה"ג-מל את יצחק, וחיינו ביום השmini. ובוזהר הקדוש אמרו, כל מי שמל את בנו, כאלו בנה מזבח שלם לפני ה', וכאיilo הקריב את כל הקרבנות, ועשה נחת רוח לה' יותר מכל הקרבנות. ובימים שאדם מקריב קרבן, הרי זה יום טוב שלו. (תוספות מסכת שבת קל ע"א. עורך השולחן סימן תקנת ס"ט. פסקי תשבות ח"ז קל. ש"ת יביע אומר חלק א סימן לד אות ד. מט)

"נחם" בברכת המזון

בعلיל ברית שאכלו כזית לחם, מברכים ברכת המזון, ואין מזכירים בתוכה את נוסח "נחם" שאומרים בתפילות של תשעה באב. והוא הדין לכל הפטורים מן החום, כגון חולה או יולדת, שאכלו לחם.

כון כתוב הגרא'א שאין תשעה באב דומה לחולה האוכל ביום הכיפורים שמאכיר מעין המאורע [עליה ויבוא] בברכת המזון, שהרי מפושט בಗמרא שדווקא ביום שיש בהם קרben מוסף, אז מזכירים בהם מעין המאורע בברכת המזון, אבל ביום שאין בהם קרben מוסף, אין מזכירים מעין המאורע. ע"כ. ואפילו בחנוכה ופורים שאין בהם מוסף ואנו מזכירים על הניסים בברכת המזון, אמרו בגמרא שאין זה חובה אלא שם רצח להזכיר, מזכיר, כל שכן בתשעה באב שכולם מתענים, שבודאי לא תקנו חז"ל להזכיר "נחם" בברכת המזון לחולה האוכל. וכן פסקו הנסת הנדולה, חוות איר, מרן החיד"א בברכי יוסף, עמק התשובה, כמה ואבישונא לאותו רבינו וויחנן טרייסי, שאրית שמחה ועוד. וזאת מלבד הפסיקת שאומרים שאפילו ביום כיפור אין לחולה לומר מעין המאורע בברכת המזון, כמו שכתב בשבלוי הלקט בשם רבבי אביגדור כ"ץ [רבו של המהר"ס מΡΟΤΝΒΓΩΝ], שביום האסור באכילה, לא תקנו חז"ל להזכיר מעין המאורע בברכת המזון כלל אפילו למי שהותר לו לאכול, כיון שאנו היים גורם להזכיר מעין המאורע אלא המצאה שנצטוינו לאכול בו הגרמות, וכאן שרך משום פיקוח נפש הותר לו לאכול, אפילו אם רצח להזכיר, לא מוציא. וכן כתבו התניא [הרואהו]. אරחות חיים, הט"ג, אלה רבתה, הגרא'ז בעל התניא ווד. (רפה)

לימוד תורה

牟ן לבני ברית לעסוק בתורה בדברים המשמשים את הלב שאסור לשאר בני אדם ללימוד בהם בתשעה באב, שיכיו שיום טוב שלהם הוא והותר להם לענוג את גופם בעבודת פת, בשר, דגים ויין, כל שכן שהותר להם ללימוד תורה שהיא העוגן הרוחני שלנו, כמו שנאמר ממשלי ט"ה: "לְכוּ לִחְמָיו בַּלְּחָמִים, וְשַׁתּוּ בֵּין מִסְכְּתֵי [בֵּין שָׁמֹאֲגָתֵי]". ספר תשעה באב של בשת פ"ח סעיף ס' וכן אמרו תלמוד ירושלמי ברכות פ"ג ה"א: "אם חי שעה התרתי לו, כל שכן חי עולם".

בגדי שבת

לאחר הברית, אין צריכים בעלי ברית להחליף את בגדי השבת שעלייהם לבגדי חול. שהרי אפילו לאכול ולשתות מותרים הם, וכל שכן שלא יצטרכו להחליף את בגדיهم. ובלאו cocci כבר בארנו לעיל שאפילו בתשעה באב של בזמננו, אין צריכים בעלי ברית להחליף את בגדיים לבגדי חול. ושירוי נסת הגדולה, כפ' החאים ס"ק סז. שו"ת אור לציון ח"ג (רסד)

פדיון הבן

בכל האמור לעיל, הוא הדין לפדיון הבן של בתשעה באב דחוי, שמוטרים האב הפודה והכהן, באכילה ושתיה, וככל הנזכר לעיל.

בספר ליקוטי פנחס הביא מעשה רב מהגאון הקדוש בעל קדושת יום טוב זצ"ל מסיגוט, שהיה נוכח אצל פדיון הבן בתשעה באב דחוי, והגאון בעל פניו מבין היה הכהן, והוא שם הרבה רבנים ועשוי הפדיונו, והאב והכהן לא החלימו התענית אלא אכלו ושתו. ופס"ת ותקנת הערכה (82)

ברית מילה דחויה

תינוק שהיה חולה ונדחתת מילתו ליום ראשון שחל בו צום תשעה באב דחויה, מותר לבני הברית לאכול ולנהוג ככל האמור לעיל, כי סוף סוף יום טוב שלהם הוא, שرك עתה יכול לקיים את מצות המילה. מן אברהם, חי אדם, בית יצחקملكיס, שער תשובת, משנה ברורה ועוד. עיון תנ

פדיון הבן דחויה

תינוק בכור שחל הפדיון שלו [ליל שלושים ואחד מיום לידתו] בשבת, ונדחתה ליום ראשון, מאחר ולא פודים בשבת, יש מקום להתריר אבי הבן והכהן לאכול כדיין ברית מילה דחויה. ולמעשה הנכו שישאלו שאלת רב.

יש לדוג, האם פדיון הבן דחויה כברית מילה דחויה שדומה את התענית, או לא. הנה המנון אברהם כתוב וסימנו תקסט סק"ז ציריך עיון אם חל יום ל"א לliduto בשבת, וביום ראשון הוא תענית של עשרה ימי תשובה, האם מותרים לאכול, כי התוספות כתבו במסכת מועד קטו וכ'ו', ועל כרחך מילה אף שעבר זמנה כל שעטה זמנה הוא, שאסור לעמוד ערל, אבל פדיון הבן כיון שעבר זמנו יכולם לדוחתו יותר, אם כן יש לומר שאין זה טיעות מצוה. ובאמת שהמנון אברהם לשיטותו וסימנו רמט סק"ה שכטב, פדיון הבן שעבר זmeno אסור לעשותו בערב שבת, אבל מילה אף על פי שעבר זמנה כגון שהיא חולה נחשב כזמנה, כי כל שעטה זמנה הוא, שאסור להנינו ערל, וכן מבואר בשער תשובה (סימנו תקנתו) שכטב, עיון מן אברהם שפדיון הבן שעבר זmeno יש לומר שלא נחשב סעודת מצוה, וכן מבואר מדבריו סימנו רמט לעניין סעודה בערב שבת, ויוצא מהה שאמ תענית [יא' בתמוי, תשעה באב, צום גודליה] דחויה, חייבים אבי הבן והכהן להתענות, כיון שהפדיון עבר זmeno ולא נחשב סעודת מצוה, ולא נחשב يوم טוב לדוחות את התענית, כיון שניתן לדוחות הפדיון ליום אחר. ע"ב.

אולם, בספר תניא רבתי [לפני כ-500 שנה] כתוב, מאימתי חייב האב בפדיון הבן, מיום שלושים ומעלה, שנאמר: "יפדיyo מבן חדש תפדה", ומכאן ואילך בכל יום ויום עובר בעשה של "תפודה". וכן מבואר ברש"י. וכן דעת הלבוש שכטב: פדיון הבן שחל בין המקרים מברך שהחינו ולא ידחו כדי שלא יחמי המצווה, שמינוס שלושים ואילך אם יעכ卜 עובר בעשה בכל יום. גם בספר שער הכלל כתוב, שהמתעכב מלפדות בנו הבהיר עובר עליו בעשה בכל יום ויום. [יש לעיון באידעת הגראי בעל התניא] וכן כתוב בפשיותו הגאון רבינו עופשטיין בספרו גורלה תמיימה שאם לא פדה אחר יום השלושים, עובר בכל יום בעשה. וכן כתוב המצפה איתין. והגאון רבינו שלמה קלגור הוכיח כן במפורש מהגמרא מסכת בכורות, וכן הוכיחו בפחס יצחק, ובשו"ת יהודה יעלה אסאוד ועוד. ולפי דבריהם כיון שאחר שלושים يوم עובר האב בכל ביום בעשה, הרי שזו מצוותו עתה, ובודאי שנחשב סעודת מצוה ודוחה את התענית.

גם הגאון יעב"ץ בספרו מורה וקצעה סימנו רמט) כתוב, ובאמת לא ירדתי לסוף דעתו של המנון אברהם שאסר לעשות פדיון הבן דחויה בערב שבת, הלא אין שום הוכחה בתוספות לנידונו זה, ולמה לא נאמר גם כן שכל שעטה זמנה הוא כמו בברית מילה, ומה שונה זה מצוה, והרי אין מחייבים את המצווה, וכי מי שאכל שום וריזו נודף, יכול עוד שום אחר כדי שהיא ריזחו נודף יותר! וכיון שאין כאן חש אישור דאוריתיא, אלא זירות בעלמא לכבוד שבת, בודאי לא יעלה על הדעת לדוחות עשה של תורה שכל يوم זmeno הוא ומוטל עליו בכל

שעה לפדות את בניו, ולא יעבור על העשה. וחזר והעיר כן על המונ אברהム ביטון טקס"ח, וזו לשונו: כתוב המונ אברהム "אבל פדיון הבן כיוון שעבר זמנו יכול לדוחתו". ליטתא [לא נכון], אבל שהוּי [שהיות] מצוה, לא משחינו [לא משחית]. עי"ש. גם הגאון בעל בית מאיר כתוב, שפדיון הבן ומילה שוים זהה, שהרי שייחוי מצוה לא משלים, וכמו שכתב הרש"ל, וחלילה אין כוונת התופסות כמו שכתב המונ אברהム וכוי, וזה הוא פירוש התופסות בעלי ספק. אבל להזדיא מדעת התופסות שיכולים לדחות את פדיון הבן, ודאי איינו, וגם כן גם מותר לעשות הסעודה ביום התענית בעשרת הפדיון, ומותרים לאכול כמו בסעודות מילה. גם הפרי מגדים (אצל אברהム סימן תקסח ס'ק י) העיר על המונ אברהם שפדיון הבן שלא בזמןנו, נחשב סעודת מצוה. גם החמי אדם וחלכות שבת נשמת אדם כלל א סימן א) כתוב, פדיון הבן דחווי, עושים את הסעודה בערב שבת ולא כמגן אברהם, כי אף בפדיון הבן אנו אמרים כל שעה ושעה זמנו הוא, וכמו שכתב הרש"ל, וכן כתוב בספר החינוךograms שגמ לאחר שלושים יום כל שעה ושעה זmeno הוא. וכן המנהג פשוט כאן בקהילת קודש וילנא בתענית בכורות שבערב פשת, שאף בפדיון הבן שלא בזמןנו הבכורים אוכלים על פי הוראת הגרא"א. ע"ב.

וכיווץ באזה כתוב עוד החמי אדם וכל קלב, תענית של עשרה ימי תשובה ואירע ברית או פדיון הבן או שאר סעודת מצוה, מצוה לאכול. ונראה לי שהוא הדין בפדיון הבן שלא בזמןנו שגם כן נקרא סעודת מצוה, ולא כמגן אברהם שכתוב לאסור על פי התופסות במועד קטו, וכבר כתבתתי בהלכות שבת שבדברי החינוך והרש"ל מפורש שזה סעודת מצוה, ופרשטי את התופסות כדביריהם, ולא כמגן אברהם שנדחק בדבריהם. עי"ב. גם הרוב ברבות הימים דחה את ראיית המונ אברהם מהתופסות. ובשו"ת מעשה אברהם תמה על המונ אברהם, והעליה שיפדה בערב שבת וסעודת מצוה היא. וכן כתוב בתורת חיים ספר השכרות האחונים היא שאף בפדיון הבן שלא בזמןנו, מותר לעשותות הסעודה בערב שבת לכתילה. וכן פסק בפתח הדבר. גם המשינה ברורה (סימן רטט סקי"ב) כתוב, אפילו אם היה התינוק חולה ונידחת מילתו, נחשב זמנה קבוע, כי כל שעה ושעה זmeno הוא, שאסור להניחו ערל אפילו יום אחד. וכן בפדיון הבן אפילו עבר זmeno, כיון שגם הדין אפילו אחר שלושים יום כל שעה ושעה חובה מוטלת עליו לפודתו, ממילא מותר לעשותות גם כו הסעודה בערב שבת. ובמקרים בשער הציוון כתוב: "ונשות אדים בשם כמה פוסקים, ולא כמגן אברהם". וכן מתבאר בדבריו (סימן תקסח ס'ק י) שכתוב, פדיון הבן שלא בזמןנו, הסתפק המונ אברהם אם הוא סעודת מצוה ומותר לאכול בתענית עשרה ימי תשובה או לא, וצידך שיעשה הסעודה בלילה. ובдолג מרובה כתוב שטוב שיעשה הפדיון והסעודה בליל התענית במווצאי שבת. ובשער הציוון כתוב, אמנים אין צרך לכל זה, כי המור וקציעה וכן בספר בית מאיר מסיקים שפדיון שלא בזמןנו, הוא גם כן סעודת מצוה, ועל כן מותר לאכול ביום התענית, וכן כתוב החמי אדם. עי"ב. וזאת במחיש"ל יום של שלמה מסכת בבא קמא פרק ז סימן לאו. ומבוואר מכל הפוסקים הללו, שאף אם נאמר שאחר שלושים יום אין האב עובר בעשה בכל יום, מכל מקום כיון שככל שעה ושעה זmeno הוא, ועתה הרי הוא מקיים מצוותה, הרי זה הנחשב סעודת מצוה ווזחה את התענית. וכך שכן לפי מה שכתב בשו"ת אבן יקרה בשם התופסות, שדבר הנדחה מחמת היום ולא מחמת עצמו, איןנו נחשב דחווי, ולכן פדיון הבן שחול בשבת, איןנו נחשב ביום ראשון דחווי, כי זה עתה זmeno לפודתו, מאחר והיה אסור לפדות בשבת, אבל מילה שנידחת מחמת חולין, הרי זה דחווי מחמת עצמו ונחשב דחווי, וזה ברור בעניי מאד. עי"ב. ולדבריו בודאי שתדחה התענית מפניו. עיין שו"ת ייבע אומר ח"ז יורה דעה סימן כה. חז"ע שבת א לא

ואמננס כתוב החמי אדם וכל קלב, פדיון הבן שחול בתענית דחויה, האב והכהן לא יתענו. ומכל מקום "נראה לי" שאם הפדיון דחווי אפילו היה יום ל"א בשבת אף על פי כי הוא שלא בזמןנו, וצריכים להתענות, שהרי בלאו הכל כתוב המונ אברהם שפדיון שלא בזמןנו, לא נחשב סעודת

מצווה. ע"ש. ואחר אלף המחלוקת צrisk באור בדבריו, הלא לעיל הבאו שהוא עצמו דחא את דברי המון אברהם, והוכחה שכן דעת החינוך והרשות, ואם כן למה החמיין כאן. וכן יש להבין את המשנה ברורה שבסימן תקנ"ט פסק להתעניות בתעניית דחויה. ועיין בספר פסקי תשובהות חלק ו' קלב) שה比亚 לסתירה זו במשנה ברורה, ונשאר בצריך עיון.

๙ מוצאי תשעה באב ט

פטירת הצום

לאחר צאת הכוכבים מיד, מותר לאכול ולשתות. אבל בתשעה באב שחל במושאי שבת, לא יאכל בזאת הצום עד שיבדיל על היין, וכמובואר לעיל.

ברכת הלבנה בשמחה

כתב בספר יסוד ושורש העבודה: ברכת הלבנה צrisk לאומרה בשמחה גודלה ועצומה, שהרי זוכה עתה לקבל פני השכינה הקדושה, ואין לאycin לבו אל שמחה עצומה עד מואוד בכל עת הברכה. ויחשוב במחשבתו על גבורות ה' וחכמו הנפלאה, אשר במאמר פיו ברא את השמים וכל צבאם. ויבינו לבבו כי ברכה זו נתקנה על ידי אנשי הכנסת הגדולה על פי סודות גדולים ונוראים מאד. וכותב מרן החיד"א: יאמר הברכה תיביה בתיבה בנחת רוח ושפה ברורה, כי הרי הוא אומר שמקבל פני שכינה, ואין ישלח דברו בחיפזון ועראי כבעל את הקודש. (ילקו"י שבת ה שיט)

זמן ברכת הלבנה

מאחר וצריכים לברך ברכות הלבנה בשמחה, על כן נהנים שלא לברכה קודם תשעה באב, כי ביוםם אלו ממעטים בשמחה, ונוהגים מנהגי אבותם ברכיתזה, תספורת, כיבוס, אכילתבשר ועוד, וכך לא ראוי לברכה אלא במושאי תשעה באב שרוויים כבר בשמחה. גם יש ענין לברך במושאי תשעה באב, כדי לבשר לשכינה ולעם ישראל, כי אף על פי שנחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, הרי הקב"ה הבטיח לנו שהוא גואל אותנו, ובקרוב נגאל ונתחדש, כמו הלבנה שהבטיחה לה הקב"ה שיחידש אותה, שנאמר ושעשה לך: "ויהי אורך הלבנה באור חמפה, ואור חמפה יהיה שבעתים באורך שבעת הימים, ביום חמשה ה' את שבר עמו, ומבחן מבחן ירפא". ועוד, כי בתשעה באב נולד המשיח, ושמחים אנו בזה. (ילקוט יוסף שם. תע)

מאחר ושרויים הציבור בתעניית אין ראוי לברך כך, על כן הנכוון כי בכל בתיהם הכנסת יביאו כיבוד בשפע, והקהל יפתחו את הצום, ולאחר מכן יברכו ברכות הלבנה בשמחה כיאות. (הרשות, אליה רבבה, פרי חדש, פרי מדינים, שבות יעקב, חי אדם, חד לאלפים ועוד. תי. ת"ה שבד)

בית הכנסת שלא הצליחו להתארגן בכבוד לקהל, יש אומרים שעדיין לברך ברכת הלבנה עם הציבור משום ברוב עם הדורת מלך, ממה שימתייע עד שיבוא לבתו ויאכל ויברך ביחסות. ואולם כל זה בתנאי שיודיע שיברך עם הקהל כהוגן מילה במילה, אבל אם יודיע שברכתו עם הקהל תהיה בחטא,ילך קודם לבתו ויאכל וישתה, וינעל געלי עור, ולאחר מכן יברך לבדו ברכבת הלבנה. כתוב מרו החיד"א: בבאו לבתו יברך ברכבת הלבנה ביחד כהוגן, כי הציבור בזאת מבית הכנסת מהרירם הרבה בברכתם, הרצים יצאו דוחפים. (ת. עיין חז"ע חנוכה שם)

יש לשאול, הלא גם במצאי כיפור שרוויים כל הציבור בתענית, ואיך מברכים ברכבת הלבנה כך, ולא הצרכו לטועם ממשו קודם? תשובה: כתוב המשנה ברורה סימן תכו סק"א, מתוך שמחה זו שאנו בטוחים בו יתברך שהמצאי זכאים בדי, ומחל לנו על כל עונונינו, וחטם אותנו לחים טובים ולשלום, וקבלנו נשמה חדשה נקייה ומצווחחת, לכך שמהים אנו בקידוש לבנה אף קודם שטענו. וכמו שאמרו במדרש, שבמצאי יום הכיפורים בת קול יעצת ואומרת וקහת ט זו: "לך אכל בשמחה לחםך, ושתה בלב טוב ייְנָה, כי כבר רצה האללים את מעשיך".

הבדלה

כשחל תשעה באב ביום ראשון, מבדילים על היין במצאי תשעה באב ומברכים שניי ברכות בלבד, "הגפן" ו"המבדיל בין קודש לחול" בלי בשמי נור, ורק לאחר מכן פותחים את הצום ונזכר לעיל.

מאחר ובדרך כלל הבעל מתעכב בבית הכנסת במצאי הצום כדי לברך ברכבת הלבנה ואני בא מיד בזאת הצום לבית, וכל שכן אם הוא מתפלל בבית הכנסת שמתחלים תפילה ערבית רק בזאת הכוכבים, בודאי שאין האשה צrica להצער ולהמתין לבעה כלל, אלא מיד לאחר צאת הכוכבים תבדיל לעצמה על מיצ עניים ותפתח את הצום. ואם אינה יודעת להבדיל, רשאית לשנות מים, כמבואר בשלחן ערוך סימן רצט ס"א) שモותר לשנות מים לפני ההבדלה. וכן רשאית לשנות תה וקופה שדין כמו לעניין זה. ובמקום צורך, רשאית גם לאכול. כי לגבי נשים יש ספק ספיקא לפטורן מהבדלה זו, שמא הן פטורות מהבדלה בכלל סימן רצט ס"ח), ושמא אין חובת הבדלה כלל במצאי תשעה באב, כמבואר בכמה מרבותינו הראשונים. וдинי תשעה באב שלב ביום א' עמוד פט)

הבדלה וברכת הלבנה

תשעה באב שלב ביום שני וմבדילים על היין במצאי הצום, ישימו לב בבתי הכנסת להבדיל קודם ולפתח את הצום, ולאחר כך יברכו ברכבת הלבנה בשמחה. ובפרט שככל גדול בידינו, שמצויה תדרירה [תמידית] קודמת למצווה שאינה תדרירה, והרי הבדלה היא תדרירה בכל מוצאי שבת ויום טוב, וגם היא מצווה מנו התורה, ולכן קודמת לברכת הלבנה שהיא רק שתים עשרה פעמים בשנה, על כן יבדלו קודם על הocus, ולאחר כך יברכו ברכבת הלבנה. (עיין חז"ע חנוכה שם. תי)

בזאת תבחןנו

מכיוון שהיא אסורה علينا ללמד תורה המשמחת בתשעה באב, בזאת נבחן האדם, אם לאחר שפתח את הצום ונרגע, פותח ספר ולומד אפילו מעט, מראה בהזע בעיליל שהחפכו ותאוותו ללימוד תורה, כי הנה עת אשר נגמר האיסור ללימוד, מיד לומד. ושכרו רב ועצום אצל הקב"ה שמראה את חיבתו לתורה ולהקב"ה. ואמרו בזוהר הקדוש ויראה עג א) קודשא בריך הוא [קדוש ברוך הוא] אוריתא [התורה] וישראל, חד הוא [חם אחד]. וmobטחה לו שיראה ישועות גדולות, כי בשעה הזאת, הרבה אנשים עייפים וחלשים מהצום לאינים לומדים. וכל שכן אם מזכה גם את בני ביתו בכמה דקotas, אשריו ואשרי חלקו, ואוצרות הרבים תלויות בו.

עשירי באב

שריפת ההיכל

אמרו חז"ל ומסכת תענית כת ע"א: בשבועה באב נכנסו הגויים להיכל המקדש וקללו בו שביעי ושמינני, ובתשיעי סמוך לחשכה היציאו בו את האור והיה דלק והולך כל היום כלו. ואמר רבי יוחנן אילו היהתי באוטו הדור של חורבן בית המקדש, היהתי קובע את התענית בעשרי באב, מפני שרובו של ההיכל נשרף בעשרי, אך חכמים קבעו בתשיעי משום שהתחלה הפורענות חמורה יותר. ע"כ. ומכוון שביום העשרי נשרף רובו של ההיכל, נהוגים בו כמה מנהגי אבלות כדלהלו. (תיא)

אכילתבשר

כתב מרן השלחן ערוך (סעיף תקנה ס"א), מאחר ובתשעה באב לעת ערבית יציאו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשרי, מפני כך מנהג שיר שלא לאכול בשר בלבד עשרי ויום עשרי כלו. ומנהג בני אשכנז לנוהג בחומרה זו רק עד חצות היום [בערך 12:45] של עשרי. ובסעודה מצווה, מותר לאכול בשר. (תיא, תיז)

גם אם חל עשרי באב ביום שישי, אין להקל לאכול בשר כל היום, בלבד מטעימת התבשילים לכבוד שבת, שזה צורך מצווה. ولבני אשכנז, מותר לאכול בשר מחותן היום כבשאר שניים. (תיז)

"שהחינו"

לכתחילה לא ילبس בגדי חדש ולא יאכל פרי חדש גם בעשרי באב, כדי שלא יצטרך לומר "שהחינו וקיימנו והגינו לזמן זהה", בזמן שבו נשרף ההיכל של בית המקדש שהוא גמר החורבן והפורענות. (וחיד"א. קכט, תעז)

תשיפות, רחיצה וביבוס

מותר להסתפר, להתגלח, להתקלח במים חמימים, לכביס בגדים וללבוש בגדים

מכובסים מיד במקומות תשעה באב. ומנהג בני אשכנז להחמיר בכל זה עד למחרת בחצות היום. ואולם אם חל תשעה באב ביום חמישי, מותר גם לבני אשכנז להסתפר, להתקלח ולכברס במקומות הרים לכבוד שבת. (תשו' תי)

משמעות שירם

מהו רעיון שירם המלווים בכלי נגינה, שאינו לנו לאסור אלא מה שנזרו חז"ל. וכן הורה מורנו הראשון לציוו והרב הראשי לישראל רבנו יצחק יוסף שליט"א)

מוצאי תשעה באב דחוי

תשעה באב שנדרה ליום ראשון, מותר לאכול בשר ולשתות יין כבר במקומות התענית [ליל י"א אב]. וכן היה נהוג רבנו חיים ויטאל, וכן דעת מרן השלוחן ערוך. וכותב הפיי חדש שאין טעם לאסור בליל זה, וכן פסקו הרב טור ברקתי, צוף דבש, השל"ה, החיד"א, הנר"ח פלאגי, זכר לאברהם,יפה ללכ, ברית כהונת ועד.)

בני אשכנז נהגו להחמיר בבשר ויין במקומות התענית. אך למחרטו בבוקר של יום שני, מותר. ומכל מקום אף לבני אשכנז יש להקל להסתפר, לכבר ולהתרחץ כבר במקומות התענית. (הרמ"א סימן תקנה ס"א ומשנה ברורה. תט)

ההפטרות שאחר תשעה באב

שבוע דנחמתא

בשבתו של אחר תשעה באב, תקנו חז"ל להפטיר: "שבוע דנחמתא", דהיינו שבע הפטרות העוסקות במחמות לעם ישראל, ולאחריהם מפטירים: "תרתني דתיזבתא", דהיינו שבעה שתי הפטרות העוסקות בענייני התשובה. ואלו הן [ראשי תיבות: נו"ע אר"ק ש"ש]: "נְחַמוּ נְחַמוּ עֲמֵי יָאמֹר אֱלֹהִיכֶם", "וַתָּאִמֶּר צִיּוֹן עַזְבַּנִי הָ וְהָ שְׁכַחַנִי", "עֲנֵיהֶ סְעֻרָה לֹא נְחַמָּה". "אָנֹכִי אָנֹכִי הַוָּא מַנְחַמְּכֶם", "רְגִיעִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה", "קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אָזְרָךְ וּכְבָזָה הַ עַלְיָךְ זָרָח". "שׂוֹשׁ אָשִׁישׁ בָּהּ תָּגֵל נְפָשִׁי בְּאֱלֹהִי", "דָּרְשָׁו הַ בְּהַמְּצָאוֹ", "שׂוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד הַ אֱלֹהִיךְ". (תכל, תכו)

רמז אמרו במדרש על שבע הפטרות אלו של נחמה, כי בהפטורה הראשונה "נְחַמוּ נְחַמוּ עֲמֵי", אומר הקב"ה לנביאים וכו' ונחמו את עמי ישראל. ועל זה משיבה ננסת ישראל: "וַתָּאִמֶּר צִיּוֹן עַזְבַּנִי הָ וְהָ שְׁכַחַנִי", ככלומר אינני מתפירות מלחמות הנביאים, שהרי בפורענות נאמר: "מִפְּרוּם שְׁלֵחָא שְׁבָעָצְמָנִי וִירְדָה", ועכשו שלוח לי ניחומים על ידי שליחים, ולמה לא נחפהה בעצמוני! אז חזרים הנביאים לקב"ה ואומרים: ריבונו של עולם, "עֲגִיה סְעֻרָה לֹא נְחַמָּה", כלומר: אין ננסת ישראל מתפירות בתנחותם שלנו. ואומר להם הקודש ברוך הוא: "אָנֹכִי אָנֹכִי הַוָּא מַנְחַמְּכֶם", ועוד אמר להם: "רְגִיעִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה... הַרְחִיבִי מִקְּסָם אֱלֹהָךְ", וכן אמר להם: "קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אָזְרָךְ וּכְבָזָה הַ עַלְיָךְ זָרָח". ומשיבה ננסת ישראל ואומר להם: "שׂוֹשׁ אָשִׁישׁ בָּהּ תָּגֵל נְפָשִׁי בְּאֱלֹהִי", כלומר עתה יש לי לשוש ולשםות, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו בא לנחמי. (אבדורהם. תכל)

הפטורות התשובה

לאחר שבע הפטורות הללו, מנהג בני אשכנז להפטיר במנחה של צום גדריה, "דרישו ה' בהמצאו". ובשבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים מנהג כל ישראל להפטיר "שובה ישראל עד ה' אללהיך". (סימן תכח ס"ח)

ראש חודש אלול שחיל בשבת

מוסכאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים שבעה בפרשת השבוע. ובספר השני קורא המפטיר קריית ראש חדש: "זביעום השבת... ובראי חדיםיכם...". ולא מפטיר הפטורת שבת וראש חדש "השמי כסאי", אלא "ענינה סערה לא נוחמה", שהיא מההפטורות הנ"ל. ובסיוונה קוראים פסוק ראשון ואחרון מהפטורת "השמי כסאי", כדי להזכיר לציבור שהיום ראש חדש. ומנהג בני אשכנז להפטיר בשבת זו "השמי כסאי". (בית יוסף ושו"ע סימן תכח ס"א. ועוד)

ט"ו באב

יום טוב

אמרו חז"ל: "לא היו ימים טובים לישראל כט"ז באב וכיום הכהנים". וביום זה יש עליות גדול לשכינה. על כן, יש לנוהג בו שמחה יתרה, ויוסיף בו מאכל ומשתה, ואין אומרים בו וידוי. (תכו)

ריבוי עסק התורה בלילה

מיום זה והלאה של הילילות מתארכים, על כל אחד להוסיף בלימוד התורה יותר בליליות, ויוסיפו לו חיים על חייו, שנאמר (משלי ט יא): "בַּיּוֹם יְרִבּוּ יָמִידָךְ וַיְוִיסִיפוּ לְךָ שְׁנָוֹת חִיּוֹם", וכן נאמר (משלי ג טז): "אָרְךְ יָמִים בִּימִינֶךָ בְּשָׁמָואָלָה עָשֵׂר וְכַבּוֹד". וכן אמרו חז"ל (מסכת אבות פ"ב מ"ז): "מרבה תורה - מרבה חיים". (מסכת תענית כו ע"ב, ל ע"ב, לא ע"א. ועוד)

אמרו חז"ל (מסכת סנהדרין צב ע"א): "כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה - אש אוכלתו", חס ושלום. וכותב הרמב"ם (פ"ג מלחכות תלמוד תורה הי"ט): אף על פי שמצוות תלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: "זהigkeit בו יומם ולילה", מכל מקום אין אדם לומד רוב חכמו אלא בלילה. וכך אמרו חכמים: אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר "קומי רוני בלילה". וכן אמרו חכמים (עובדיה ג ע"ב): "כל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד משוך עליו ביום" [שהקב"ה נותן לו חן בעני הבריות]. לפיכך הרוצה לזכות בכתרה של תורה, יותר מארוד בכל לילותיו, ולא יאביד אפילו אחת מהן באכילה ושתייה, בשינה ושיחנה וכיוצאת בהם, אלא בתלמוד תורה וחכמה. ע"כ.

ז' זכר לחורבן בית המקדש ט'

"אם אשכחך ירושלים תשכח ימייני"

כשהחרב בבית המקדש תקנו חז"ל כמה תקנות, כדי שנזכור את החורבן לא רק בימים אלו של תשעה באב אלא גם למשך כל השנה, כמו שנאמר ותהלים קלו ח: "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימייני. תזכך לשוני לחכמי אם לא אזרבי, אם לא עלה את ירושלים על ראש שמחתי". ועל ידי שנזכור את החורבן, יעלו הרהוריו תשובהobileno ונתקן את העווון החמור של שנת חינם שבבבורה נחרב בית המקדש, ואז נזכה לבניין בית המקדש החדש השליישי בימינו אמן.

אמה על אמה

כאשר בונה את ביתו וטה אותו בטיטה וסיד בסיד, ישיר מקום אמה על אמה [48 ס"מ x 48 ס"מ] בלי סיד כנגד הפתח, כדי שיראהו תמיד שנכננס ויוצא ויזכור את החורבן ויצטער עליו. (סימן תקס ס"א, כפ' החימס סק"א. תכט)

צביעת המקום – אין לצבוע את מקום האמה על אמה אפילו בצבע שחור, וכל שכן שלא יכתוב עליו "זכר לחורבן", וכך כו לא יתלה תמונה של הכותל המערבי וכיוצא, שככל זה שחוק והיתול מתקנת חז"ל. (תכל)

טפטים – המכסה את ביתו בטפטים, צריך לשירות אמה על אמה ללא טפט. (תל)

בית מוכן – הקונה בית מוכן שטחו אותו בסיד או צבעו אותו, אינו חייב לקלוט את הסיד או את הצבע שבקיר. (סימן תקס ס"א. תכט)

סיד עם חול – אם מערבים חול בסיד, אין צריך לשירות אמה על אמה, מפני שהחול מכחה לבוננותו. על כן, בזמןינו שטחים את הבתים בסיד שמעורב בו חול, אין צריך לשירות אמה על אמה. וכותב בספר עורך השלחן שמאכן סיד למנהג רוב ישראל, שאין משערים אמה על אמה בבתים. מסכת Baba Batra ס' ע"ב. וכן פסקו הרמב"ם, הר"ן, הריטב"א, נימוקי יוסף, המאירי, בית יוסף ועוד. (תל)

בית הכנסת – כשבונים בנין של מצוה כבית הכנסת ובית המדרש צריך לשירות אמה על אמה. ואדרבה במקומות אלו החשוב גדול יותר, כי בני אדם רבים רגילים לבוא שם תמיד, ובכニיסתם וביציאתם יזכירו החורבן. (מהר"ם מרותנבורג. תל)

מקום קערה פניו בשלחן

עוד תקנו חז"ל זכר לחורבן, שהעורך שלחן לכבוד אורחים, יחסר תבשיל אחד מאותם תבשילים שרגיל להביאם לשולחן, ובכך יהיה ניכר חסרונו. אולם כתוב

בספר כף החיים: ואפשר לתת טעם למה בזמןינו אין נהגים קו? כי בזמןנו היה סדר קבוע התבשילים שבאיים לפני האורחים, ועל כן כשמחסר התבשיל אחד הרואוי להביאו בסעודה, ניכר שהוא זכר לחורבן, אבל בזמןינו שאין סדר קבוע אלא כל אחד מביא כפי יכולתו, אם כן כשמחסר התבשיל אחד אינו ניכר שהוא זכר לחורבן, אלא אומרים זהו יכולתו של בעל הבית, ולכנן לא נהגו בזאת. (סימן תקס ס"ב)

תבשיטים

כשהאשה מתקשתה בתכשיטיה, לא תלبس את כל התבשיטים אלא בכל פעם תשירר תכשיט אחד, כגון טבעת אחת או שרשרת אחת זכר לחורבן. אבל בשבת יום טוב לא תעשה כן, כי אין לעשות זכר לחורבן בשבת. (שם, החיד"א, כף החיים)

שבירת הכוס לחתן

פשט המנהג שבסיום החופה והקידושין, שובר החתן כוס זוכחת זכר לחורבן. וקודם לכך יאמר ותהלים קלי ח: "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימני. תדבק לשוני לך כי אם לא אזכירך, אם לא אעללה את ירושלים על ראש שמחתי". (ול)

מזל טוב – לאחר שבירת הכוס, לא יצעקו הקהיל מיד בקריאות "מזל טוב", כי אין שבירת הכוס באה אלא לזכר לחורבן. (ולט)

כתבו האחרונים: והוא רבים עתה עם הארץ, שבעת ששורב החתן את הכוס, כל הנמצאים מלאים פיהם שחוק בקריאות "מזל טוב", ותבקע הארץ לקולם, וגם החתן עצמו שעושה זאת בגבורה, מהייך שבביעות רצון, והפכו את כוונת המנהג היפה הזה שנועד לשם עגמת נפש על חורבnu בית קודשנו ותפארתנו ולעלוות את ירושלים על ראש שמחתנו, למנהג طفل של שחוק וקלות ראש. ולא ידעו כי במקומות גילה שם תהא רעדת לזכר חורבן בינו, ולשמחה מה זו עשויה. ואולי מוטב היה לבטל המנהג למוריה, מלשנות דמותו בצהורה כזאת שהנפש היפה סולדת ממנה. על כן, טוב שקדום שבירת הכוס, יבחר הרוב מסדר הקידושין לקהל הנמצאים, שבבירת הכוס באה זכר לחורבן בבית המקדש, וכך יתפרק הקהיל מלומר מיד "מזל טוב", וכן התזמורות תמתין רגע אחת או שתים, ולאחר מכן ישוררו כדי ה' הטובה עליהם. פרי מדים, מלבושים יומי טוב, אלה רביה, שדי חמוד, בית עבד, משפטיע עוויאל ועוד. תלט. ועיין בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגודה")

ניגון בכלי שיר

גزو' חכמים שלא לנגן בכל השנה בכלי שיר מפני החורבן. אולם במקום מצוה, כשמחתת חתן וכלה, ברית מילה, פדיון הבן, סיום מסכת וכיוצא, מותר לשorder שירי הودאה ושבחת לה' יתברך עם כל נגינה, כמו שנאמר: "יחללו שם במלחול, בתף ובנור יזפרו לו". ואפילו שלא במקום שמחה של מצוה דוקא, כל שנעשה הדבר בכובד ראש ובחברות אנשיים יראי שמיים בקדושה ובטהרה, ולא דרך שחוק וקלות ראש, יש להקל כשיש צורך בדבר.

יש להזהר ולהזהיר מערבי שירה למיניהם, אף שברור שנעשים בהפרדה מלאה בין גברים לנשים, כי לצערנו הרוב רבו המכשולים שם בבחורים ובחורות ייחדי, ורובם נחלשו ביראת שמיים והתקלקלו לגמרי מסיבות אלו וכיוצא בהן. כמו כן, לא נכון ולא הגון ולא ראוי להתפעל מיידי מהזמרים ולהללם כאילי ההמו, ואותה ההתפעלות ראוי להפנותה אל בחורי ואברכי חמד העוסקים בתורה יומם וליליה, על אף כל הנזרות הרעות והרדיפות הקשות מאותם טיפשים עמי הארץ שונאים את הקב"ה ואת התורה ואת שומרי התורה והמצוות, ה' יצילנו.

פיטוטים בפסוקים

モותר לפיטוט בפסוקים עם כל נגינה, כגון: "אודך ה' כי עניתני", "אsha עיני אל המרים" וכיוצא, ובלבד שימוש הדבר בכובד ראש, בבחינת "זיגלו ברעדה".

כתב רבנו האי גאון: מנהג כל ישראל בבתי משთאות סתום, וכל שכנו בבית חתן וכלה, שימושים אותם בקבולות של שמחה, ואומרים דברי שירות ותשבחות לפני הקדש ברוך הוא, זוכרים חסדיו עם ישראל בפיוטים הרבה, בקול נגינות, ואין אדם מישראל נמנע מכל אלה. וומר שאסרו, היינו נגינות של אהבת אדם לחברו, ולשבח אדם נאה ביפויו, ולקלט גיבור בגבורתו, וכיוצא בזה, כגון שירי צחות של ישמעאלים, וומר זה אפילו בפה, אסור. ע"ב. וכן פסקו הר"ף, האשכול, המגיד משנה, הראה, הריטב"א, הרדא"ש, והר"ץ. וכן כתב המאירי: כל מני זמר העשויים לשמחת הוללות ושלא לכון בהם לשבח את הבודה יתברך או לצד מצוה, אלא דרך קלות ראש, אסור לשומו ולהשתעשע בו, בין שנעשה הזמר בכל Shir, בין בשירה בעל פה. ומכל מקום כל שיש בו שבח ותחילה לה' יתברך, כגון נגינות פיויטים ומזמורים, מותר אפילו בבית חתנים ומשתאות, שכן שאינו בו פריצות מותה. ואף המקראות מלמדים שלא נאסר אלא בשיעושים דרך פריצות, והוא שאמר: "אל תשמה ישראל אל גיל בעמיכם", כלומר מכנהם העמים. וכן "בשיר לא ישתו יוו", שכל אלו דרך פריצות וקלות ראש הם. ע"ב. וכן כתב המהרי"ש שמוסר לנו עם דברי שירות ותשבחות לה' יתברך, והרי זה דבר מצוה, כמו שנאמר ותהלים צב ב': "טוב להודות לה', ולזמר לשםך עלייו... עלי עשור ועלי נבל עלי הצעו בכנור". וכן המנהג פשוט. וש"ת יהוה דעת ח"א סימן מה. תלג)

לחן שירי הגויים

モותר לחבר שירים בלחש של שירי הגויים, וכן מותר לומר את הקדש ואת שאר קטיעי תפילה בלחש של שירי גויים. וכן עשו מעשה רבים מגודלי הדורות הקודמים ועד דורנו אנו. ונכון שיפייט בשירים שלא ידועות מילותיהם לציבור. (ש"ת יביע אומר חלק ו סימן ז)

כתב מרן החיד"א בשם מהר"ס די לנזאננו: "ילפי שהשיר והשבח לה' יתברך ראוי ש יהיה בתכליית השלוות, لكن נאמר ותהלים לא בא: "בְּנֶגֶל עַשׂוֹר [עשור מני עימה] זָמְרוּ לוֹ", כלומר, בכל מאמצי הכת. ובדברי הימים ובכ"ט נאמר: "לְהַלֵּל לְה' אֱלֹהִי יִשְׂרָאֵל בְּקֹל גָּדוֹל לְמַעְלָה". זאת הייתה לי לסייע גורתם לחבר רוב השוים על פי ניגוני הישמעאלים, שהם מנגינות קלים בשירותם ונעימות יותר מזולתם. וראיתי קצת חכמים כמתאוננים רע על המחברים שרים ותשבחות להשם יתברך על ניגונים אשר לא מבני ישראל מהה, ואין הדיון עם, כי אין בכך

כלום". עכ"ל. וכתב מrhoן הראשו לציוו רבנו עובדייה יוסף זצוק"ל: והנה נודע שכמה מגאנוי ישראל קדושים, חיבורו שירות ותשבחות לה' יתברך לחן מגניות של שירי עגבים, בלשון הנופל על לשון בדמיון רב. וכן שירי הביקשות הנאמרים ברוב קהיל וUDA בבתי כנסיות בלילות שבת נסודה וחיבורו על פי לחן מגניות שירי עגבים, על ידי גאנוני ישראל, ומהם: הגאון ר' שלמה לניאדו, המחבר ש"ת בית דינו של שלמה. והגאון ר' אברהם ענטabi, המחבר ספר יושב אהלים ועוד. והגאון ר' מרדכי לבטווין, המחבר ספר נוכח השולחן. והגאון ר' מרדכי עבדאי, המחבר ספר מעין גנים ועוד. וכחנה וכחנה גאנונים מפורסמים רבים ועוצומים בתורה וביראת ה' טהורה, וכולם נקבעו ובאו בספר הביקשות המפורטים בכל תפוצות ישראל מעדות המזרחה. ומעט כל השירים של עדות המזרחה, הנאמרים בענימה בהזדמנויות של שמחות וסעוזות מצוה, כולם חיבורו בלחנו של שירי עגבים, על ידי פיטננסים ומשורדים קדושים וטהורים. ועל ערבים בתוכה תלינו כינורותינו, ואן פוץפה מהפצע. גם זכינו לשמעו תפילות מכמה שליחי צבור תלמידי חכמים צדיקים וישראלים בעלי קול נעים, שהתפללו בענימה מזרחתית, בהרכבת מגניות של שירי עגבים, על קדיש וקדושה ושאר קטיעי תפילה, בנועם שיח שרפי קדש, באימה וביראה, ולב הקהיל נמשך אחריהם בשמחה ובטוב לבב וקול זמורה. אשורי העם שכחה לו.

ובשות'ת כרך של רומי העיד בגדרו, שהמנגה פשוט בכל ארץ ישראל וארצאות ערב, בכל בתיה הכנסת שמנגנים עצם קדושים, ולא איכפת לנו שמא באotta שעשה שמן אותה נגינה חכמים, מפני שהענינים עצם קדושים, והרבה שיריהם שמיוחה לשירים עגבים, ולא מיחו בהם בתפילה, יזכיר דברי העربים שהם עניינים פחותים ושירי עגבים. וכtablet עוד, ומעד אני עלי שמיים וארץ שהיהו עיר גודלה של חכמים ושל סופרים סמירנא, ראיות מגדולי החכמים שהיו גם משורדים גדולים על פי חכמת המוסיקה, ובראשם הרב המופלא ר' אברהם הכהן אריאש זלה", שהיו הולכים אחרי הפרגונ של נסיתו הנוצרים בימי חגנו להتلמוד מהם ניגנות מיוחדות על פי המוסיקה, להתאמתם לתפילה ימים נוראים שיצריכם הכנעה גודלה. והוא מסדרים מאותם קולות הנגינה קדושים וקדושות הפלא ופלא. ומבוואר מזה שאין להקפיד על הניגון אלא על המלות הקדושות, והסבירו מכרעתה כי, שאם לא כן מהיכן נשאר לנו ניגונים וקולות ערבים, והלא נשכחו שירי דור ושירי הלויים על הדוכן, כמו שנאמר: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר", ובכל מקום שיגלו ישראל למדו ניגוני אותם ארצתו ששכננו שם, ובארץ ישראל ובארצאות ערב קול ניגוני התפילות והקדושים והקדושות כולם על פי ניגונו הערבים, ובטורקיה קולות טורקיות, ובאדום קולות אדומיות, ומיל יכול להכחיש המוחש, האם נאמר שכל ישראל שג' חס ושלום, אלא ודאי שאין הקפדה אלא על הלשון שיהיה בלשון הקדש בשירות ותשבחות לה' יתברך. וגם אני מפני רצון הגאון החסיד הראשון לציוו מorno הרב רבי חיים אברהם גאנין צ"ל, נטפלתי לייסד פיותים על משקל שירי ערבית, וכמעטן נופל על לשונו. וכן הגאון רבי אהרון אוריאל [ראש חסידי בית אל וראב"ד ירושלים ומחבר ש"ת כפי אהרון], כתוב בסוף ספרו און אהרון שירם בלחש של העARBים, ורשות על כל שיר שהוא לחן שיר ערב פלוני וכו'. והמעערר על זה, הבל יפיצה פיהו, שמנגה ישראל תורה הוא. ע"כ. וש"ת בי"ע אומר חלק ו סימן ז. תלו)

שירת הביקשות

מצווה הרבה ללמד לנעור היקרים את שירת הביקשות ואת שאר הפיות הנוהגים בבתי ישראל שחייבם גאנוני עולם ומצוקי תבל. ומנגה קדום בארצות המזרחה לקום בלילות שבת בחורף, לשיר בקהל נעים גילה ורנן, שירות ותשבחות לה' יתברך. ועד היום קמים כן ומוזמרים עד הבוקר. ועיו חז"ע שבת ה רלה)

בריאת העולם בשבייל השירה

אמר רבי עקיבא: אל"ף ראשית תבות אפתח לשון פה. אמר הקב"ה: אפתח פה של כל בשר ודם, כדי שייהיו מקלסים לפני בכל יום וממליכים אותו באربع רוחות העולם. שאלמלא שירה וזמרה ישראל מזמרים לפני בכל יום, לא בראתי את עולם. ומניין שלא בראש הקב"ה את עולמו אלא בשבייל שאומרים שירה זמרה? שנאמר: "הוֹד וְהָדָר לִפְנֵי, עוֹז וְתְפַאֲרָת בְּמִקְדָּשׁוֹ". ומפני שמיום שברא הקב"ה את עולם, השמים והארץ אומרים לפני שירה? שנאמר: "השמיים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע". וכן נאמר: "מכונף הארץ זמירות שמגעו". וכל סדרי בראשית אומרים לפניו שירה, שנאמר: "ממעזרת שמש עד מבואו, מהולל שם ה'" (אותיות דרכי עקיבא, הובא בפתחה לאור זרוע הגודול)

על ידי השירה, זוכה האדם ללמידה תורה בישוב הדעת ובסמחה. לא לחינס ה' יתברך בוחר בשירי זמרה. על כן, בודאי שאין זה ביטול תורה ללמידה את שירות הבקשנות. ורבים מגדולי ישראל ובראשם מרן הרראשון לציון רבינו עובדיה יוסף זוקק"ל היו באים בכל ליל שבת ארבע שעות לשם אל השירה ואל הזמרה, והעידו על עצם שהשירה הייתה מסוימת להם לכל השבוע ללימוד התורה בסמחה ובחשך רב. ובלבך שהכל נעשה בכובד ראש בבחינת "ויגלו ברעה".

מרן הרראשון לציון זוקק"ל הורה לבנו שיחיה, שישכור חזון שילמד אתبنيו "שירות הבקשנות", כדי שיידעו לשיר שירי קודש בשבת כפי מסורת אבותינו ואבות אבותינו, ולא כאוטם המתבוייסים במסורת אבותיהם ומנסים להשכחה.

๙ הכותל המערבי

העלייה לכותל

הן אמת שעיקר מצות העליה לרוגל הייתה בזמן שבית המקדש היה קיים שהוא מביאים קרבנות, מכל מקום, גם בזמן הזה מצוה לעלות לירושלים ולכותל, מפני שקדושתנו קיימת לעולם מפני השכינה, שנאמר מלכים א ט ג: "וְהִי עַנִּי וְלִבִּי שֶׁם בְּלִקְיִים".

אמרו במדרש ושיר השירים רבה ב: מעולם לא זהה שכינה מכותל המערבי. וכן כתב הרמב"ס (פ"ז מבית הבחירה הט"ז), שקדושת בית המקדש וירושלים לא בטלה לעולם. ובספר חסידים (סימן תרל) מובא, שרבניו האי גאון היה רגיל לעלות מבבל לירושלים בחג הסוכות מדי שנה ושהיה מקיף את הר הזיתים ביום הווענאה הרבה שבע פעמים. ובשוו"ת התשב"ץ (ח"ג סימן רא) כתוב: והעידו מגידי אמרת, כי עדיין נשאר מהניםים שהיו בירושלים בזמן המקדש, שלא אמר אדם לחברו צר לי המקום, כי בית הכנסת שבירושלים שצרכיה למעט אנשי המקומות הדרים שם, מתמלאת מפה לפה בעת התקבץ עולי הרוגל החוגגים בחג השבעות יותר משלוש מאות איש, וכולם נכנסים ויושבים רוחחים, כי עדיין היא בקדושתה. (שו"ת יחו דעת חלק א סימן כה)

וכتب רבינו יעקב סקילתי תלמיד הרשב"א בספר תורת המנחה ופרשת דברים, יש צדיקים וחסידים שמסכנים עצם לעלות לירושלים. ותמו, שהרי ירושלים כבר בחורבנה? אלא שהם עולים שם לבקרה, וכך שאים עליה לבקר את מתו ולהשתטח על קברו, ויש בזה נחת רוח חי ולמה, שהנפש מציה סיב ללבך וטסה על הגוף, וכשרוואה שקרוביה מבקרים אותה, יש לה נחת רוח. וכך אנו עושים לירושלים, כמו שנאמר ותהלים קב' טו: "כִּי רֹצֶה עֲבָדִיךְ אֶת אֱבֹנֶתְּךָ, וְאֶת עַפְרָה יְחִזְנָנוּ". וכן היא השכינה במקdash, שנאמר ודברים לג' יב: "חַפֵּץ עַלְיוֹ כָּל הַיּוֹם". ואמרו רבוינו שעלה זהה השכינה מכותל המערבי. וכשם שעתידי הקב"ה להחזיר נשמות לגופות בתחיית המתים, כך עתידי להחזיר את השכינה במקdash, ואז יהיה העולם. ולמן נקראת ארץ ישראל ארץ החיים, מפני שהשכינה בה נפש בגוף. וכיון שהסתלקה השכינה, יש לנו להתאבל עליה, כשם שאדם מתאבל על קרובו שמת, ואנחנו עם קרובו שנאמר ותהלים קמ"ה: "לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קָרְבָּו". וכשם שהאדם מתאבל על מותו שהוא קרובו, כך אנו מחויבים להתאבל בא貝לות ירושלים, שנאמר וישעה טו: "שְׁמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלָם וְגַלוּ בָּהּ כָּל אֶתְבָּיהָ, שִׁישׁוּ אֶתְתָּה מְשׁוֹשָׁ פֶּל הַפְּתַתְּאָבְלִים עַלְיהָ". והשם יתברך שהוא בעל הנחות, למען רחמי הרבים וחסדיו הגודלים ינחם אבלי ציון וירושלים ויבנה בית קדשו ותפארנו בכהורה בימינו, אמן. עכ"ה.

הר הבית

יש להזכיר ולהזיהיר, שהכניתה לשיטה הר הבית כיום אסורה בהחלטת, לאחר וכולנו טמא מותים, והנכנס לבית המקדש כשהוא טמא מת, חייב כרת. ובuzz'ורת השם יתברך בקרוב, שיבוא משיח צדקנו ונטהר כולם באפר פרה אדומה, נכנס בשמחה ובטוב לבב לבית המקדש השלישי שירד בינוי מן השמים מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא. ועל כן, לא يتפתחה עמי הארץ המתפתים אחר אותם חוטאים ומחייבים את הרבים, שבנו כניסה מיוחדת להר הבית, להיכנס לשם. והשם הטוב יכפר בעד. (שו"ת יהוה דעת חלק א סימן מה)

¤ קריית הבגד

הרואה את בית המקדש בחורבונו [זהינו מקומות שנראית כיift מסגד עומר או שרואה את הכותל המערבי עומד ואומר וישעה סד טו]: "בֵּית קָדְשָׁנוּ וְתִפְאַרְתָּנוּ אֲשֶׁר הַלְלוּךְ אֲבֹתֵינוּ הָיָה לְשִׁירַת אִישׁ וְכָל מִחְמַדֵּינוּ הָיָה לְקָרְבָּהּ", וקורע את גדו [חולצת] בידו כנגד הצד שמאל כשיורט טפה [8 ס"מ], ואני מאחה את הקרע לעולם, אך ראשיא לתפירו תפירה שאינה ישירה. ואני להקל שלא לקרוע בכלל, כי גם בזמן זהה שירושלים בשליטת ישראל, כיוון שמקום המקדש נמסר בידי הישמעאים, ואין אנחנו יכולים ליכנס לשם מפני שהוא בחזקת טמאי מתים, הרי בית המקדש בחורבונו עד שיבוא מלך המשיח, ויחזיר עטרת תפארת ישראל ליושנה. (סימן תק薩 ובמשנה ברורה סק"ג. תלה. פסקי תשובה חי' קמד)

שלושים יום

אם אחר שראה את מקום המקדש וקרע, חוזר בתוך שלושים יום וראה שוב את המקום, אינו קורע, אבל לאחר שלושים יום, חוזר וקורע. (סימן תק薩 ס"ו)

חולצת ישנה

הבא אל הכותל המערבי וידעו שיצטרך לкратוע, רשאי לכתילה ללבוש חולצת ישנה ולקורהעה. וכן נהג הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (פסקי תשובה ו' קמ"ה)

החלפת cholaza

אחר שקרע יכול להחליף את cholaza. ואם יבוא אחר שלושים يوم שוב לכותל המערבי, וудין לא בניית המקדש, רשאי ללבוש שוב את אותה cholaza שקרע, ויתנו ריווח של ג' אכבעות [ט ס"מ] מהקרע הקודם, ויקרע שם טפח. וכן נהג הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל. (פסקי תשובה ח"ז קמ"ד)

נשים

פשוט שגם נשים חיות בקריעה זו, ותשמנה לב לкратוע בצדעה שלא ליד אחרים. ומיד לאחר הקריעה, תסגור את הקרע בסiccit בטחון משום צניעות. (ילק"י תקצז)

ירושלמיים

הגרים בירושלים, אינם צריכים לкратוע כשבאים לכותל המערבי. (תלט)

שבת. חול המועד.

הרואה את מקום המקדש בשבתו ומועדים, אינו קורע. אבל בערבי שבתו וימים טובים אחר חצות היום, קורע. (תלט)

סומה [עיור]

עיור הבא אל הכותל, אינו צריך לкратוע. מאחר וכל זה תלוי בראייה דוקא. (תמן)

לא להתחמק

אותם המתחמקים מלקרוע את הבגד על ידי שנונתים את הבגד במתנה לאחר, אינם עושים נכון, וכדי הוא בית אלוקינו לאבד עליו cholaza אחת. (ילק"י תקצח)

ומכל מקום עצה נוכה, לשמר את cholazot הישנות שכבר אינו לובשם, וכשנוסף לכותל יזכיר להביא עמו cholaza אחת וילبس אותה על cholaza שלובש, וכך יקרע בקלות יותר, ולא יחש עצות להתפטר מHALCHA המפורשת בגמרה ובשלחו ערוץ. ולאחר שקרע, רשאי להוריד את cholaza הקרהעה, וכמבוואר לעיל.

ॐ ונשלם שבח לאל בורא עולם

נקודות מפידה לרכישת החובות:

058-7737616	כוכב יעקב:	אור יהודת: 054-8438347
050-4143094	כפר סבא:	אור עקיבא: 0547-878874
052-5705148	כריםיאל:	אלית'ה: 052-5257266
0504-107540	לוד: 052-6111881	אליעד: 03-5233303* 054-8422891*
052-6111881	מברשת ציון:	אריאל: 052-3066012
0506-830791	מודיעין: מגדל העמק:	אשדוד: 054-8447156* 052-7667048*
08-9725742 ,058-3278597	מודיעין: מטפה רמון:	אשקלון: 08-6722103 ,052-7689873
052-4619144	נחריה: 053-4322936	באר שבע: 054-8499378 * 054-8447230* 054-7648800 *
054-8461451	נוף הגליל: 05271-53938 ,077-5504905	בית שאן: 052-7183329
05271-53938 ,077-5504905	נתניה: 052-632800*	בית שמש: 02-9995076 ,0528-985558
0527-632800*	נתניה: 052-8281272*	(A) 02-5807463* (B) 02-5802398*
052-4317340 .055-6700579	עפולה: 054-5288797	בני ברק: 052-7616868 * 0504-174567* * 054-8517294 ,054-8494964*
0546-303926 ,054-8590068	עתלית:	[ב] הרשען: 052-7646027* 054-8438347*
054-8439076 ,054-3346241*	פתח תקווה: 0527603435*	בת ים: 054-5847762* 054-2491168*
0533-126950* 052-4830879	עפת: 0504-121786	גדרה: 054-7429955
052-7150358	קריות מלacky:	gan יבנה: 052-5454211 ,052-4315009
0504-172416	קריות אתא: 054-2399998	דימונה: 054-8427237
05271-92976	קריות ארבע: 054-4441495	הרצליה: 052-8046337
054-2260186* 0545-250370*	קריות גת: 052-4830879	זכרון יעקב: 052-7129661
055-6771727* .0503332293*	ראשון לציון:	חוּדרה: 052-7117668
05484-98449* .0533-000093*	קרית ספ: 0504-172416	חולון: 0507-849649* 054-8499504*
054-7429955* 052-7153567*	קרית שמונה: 05271-92976	חיפה: 052-7636768* 052-7657756*
0.077-3005038 ,054-8408840	רבסים: *	חצור: 054-8462601
052-7644622*	רعنנה: 054-7444103	חריש: 052-7161207
052-7101791 *	רמלה: 052-6575529*	טבריה: 054-8482638* 0508-361166*
053-3131382	שדרות: *	טירת הכרמל: 0522-753310
.052-7661162	תל אביב:	בנה: 08-6757677* 052-7129739
ניתן להזמין משלוח עד הבית בעלות 60 ש במייל: 6410995@okmail.co.il		יד בנימין: 052-5277260 יהודה: 052-7010722 ,053-4158435 יקנעם: 054-3320744 ירוחם: 052-7115988 ירושלים: 05022990082* שמואל הנביא רמות: 0548573908* רמת שלמה רド' רם: 052-7176887 ,058-3251274 * סנהדריה: 02-5827008* בית וגן 052-7114363* הר חומה: 054-6726721 * אדרמן הגנץ גילה: 0545-810328* ק. זיבל פסגת זאב: 053-2476758 * גבעת מרדכי 052-7141907*

רפואי? נכה גם אתה אגסי...!